

ŠAUKTINIAI: LYGŪS IR LYGESNI
KARO PRIEVOLININKAI **28 p.**

RINKIMAI ESTIJOJE:
PAVYDĖTINAS STABILUMAS **56 p.**

9 17713921515038

www.veidas.lt

1,70 EUR / 5,88 Lt
2015 kovo 13
Nr. 10

veidas

15 proc. nuolaida
PRENUMERATAI
www.veidas.lt
Atsinaujinės VEIDAS nuo šiol dar storesnis!

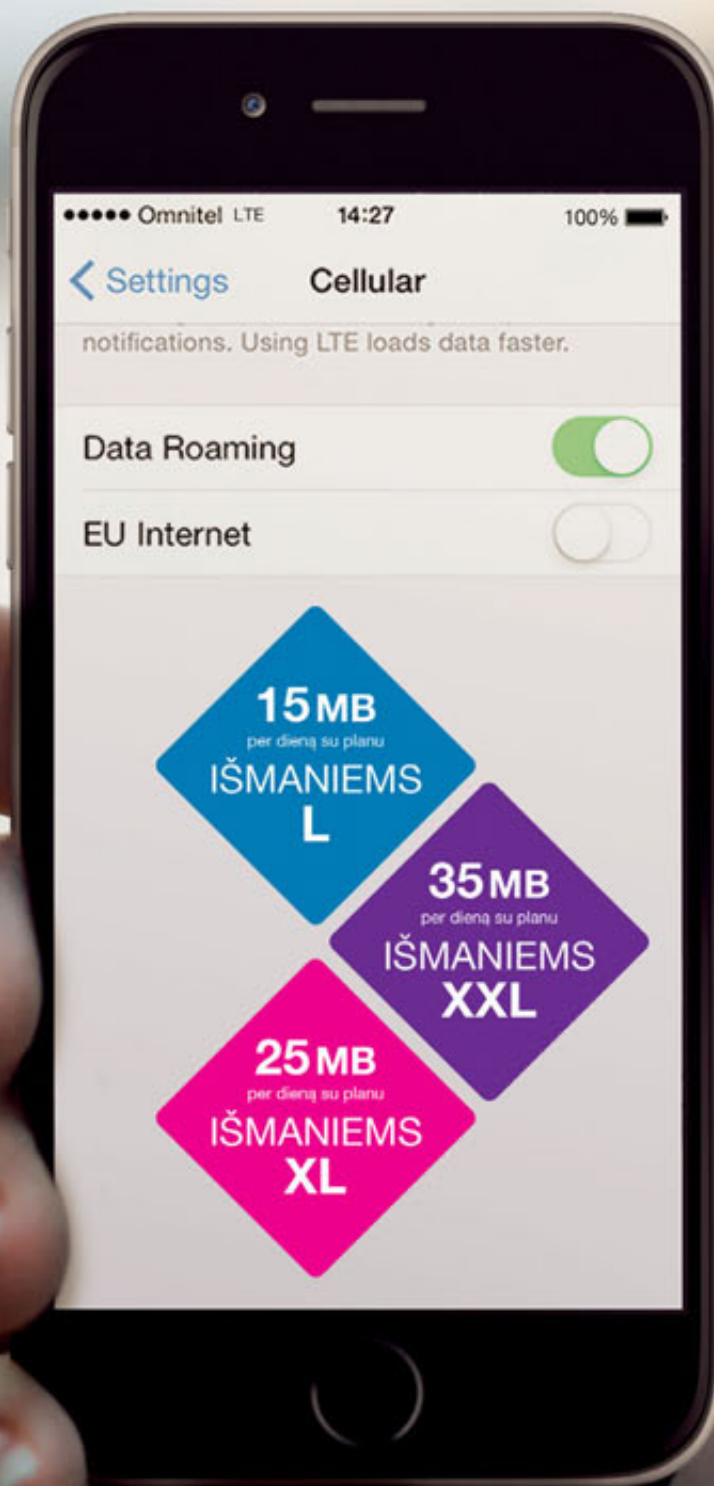
LIETUVOS VERSLO ISTORIJA

Per ketvirtį amžiaus Lietuvos verslas nuėjo stulbinamą transformacijų kelią, leidžiantį nenubraukti praeities ir matyti ateitį

Nemokamas mobilusis internetas
Europos Sąjungoje.

Ir taip bus kiekvieną Jūsų kelionės dieną.

#geros_kelionės

omnitel.lt/geroskeliones | 8 698 55 551

Nemokamais duomenimis galima naudotis Europos Sąjungos šalyse,
Norvegijoje bei Islandijoje. Daugiau informacijos – OMNITEL salonuose.

 Omnitel
3G ir 4G^{LTE} lyderis Lietuvoje

Nr. 10, 2015 m. kovo 13 d.

Ekspresas6

Viršelio tema
Lietuvos verslo istorija: 25 laisvės metai10

Savaitės interviu
Ž. Pečiulis: televizija kaip rinkimai –

mes nepatenkinti tuo, ką išsirinkome22

Lietuva

Šauktiniai: pareiga ginti tėvynę

paskirstyta neteisingai28

Kalbų mokymas: reikmė didelė, bet akademinų

valandų mažėja34

Mokslo metai: ilginami pridėdant po kelias dienas40

Š. Amonašvilis: humanistinės pedagogikos riteris46

Pasaulis
CERN: dalelių greitintuvas netrukus vėl veiks50

Rinkimai Estijoje: ar prorusiškos partijos

pralaimėjo?56

Kultūra

M. Dominaitė-Gurevičienė: kuo juvelyrų darbai

skiriasi nuo Kaziuko mugės pasiūlos60

R. Rakauskas: 60 metų su fotoaparatu64

„Kino pavasaris“: jubiliejinis ir jaunatviškai

įvairus renginys68

Istorija

V. Molotovas: įtakingas, bet primirštas veikėjas72

Laisvalaikis
Kelionės: su pavasariu per Lietuvą76

Komentarai
Redakatoriaus laiškas4

A. Šindeikis: trys dienos iki laisvės21

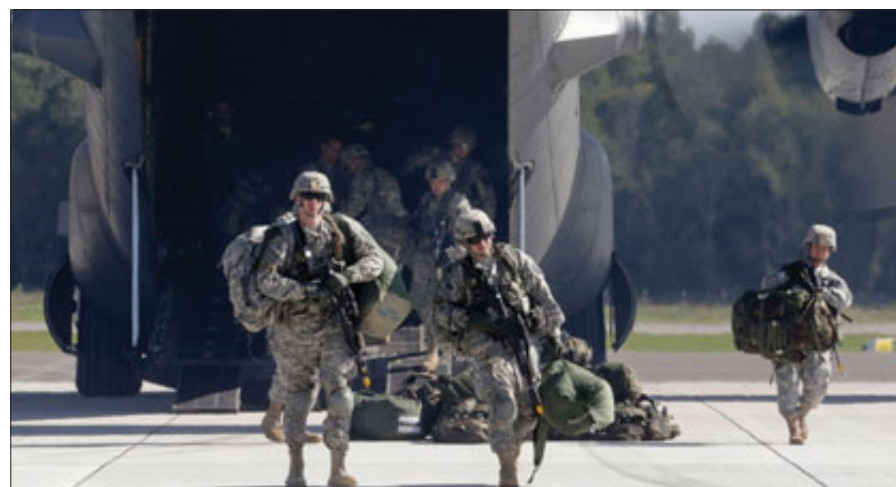
R. Milašiūnas: psichoanalitikai nekenčia

psichoanalitikų82

22 p.

Prof. Ž. Pečiulis:
televizijos
priešmirtinės
konvulsijos

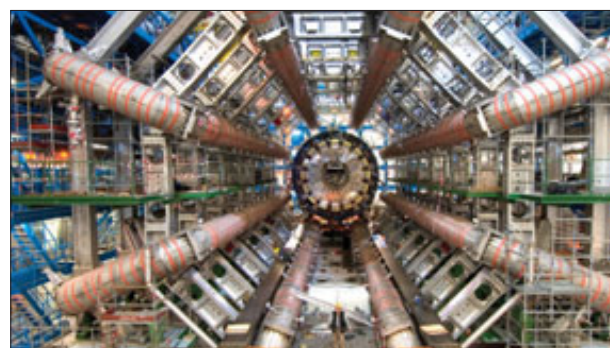
Ar lietuviškoji televizija menkos prabos, nes tokie ir jos žiūrovai, ar, atvirkščiai, auditorija bukėja nuo pigaus televizijų brukalo?

28 p.

Išimtyms pildant
pustuštes Lietuvos kareivines

Prabilus apie šauktinių kariuomenę, pasigirdo klausimų, kodėl reikalavimai šauktiniams nevienodi. Pavyzdžiui, kodėl studentams tarnyba atidedama, o, tarkime, Izraelyje studijų faktas neapsaugo nuo prievolės nei vyrų, nei moterų.

50 p.

CERN žengia
naujų atradimų
link

Didžiojo hadronų priešpriešinių srautų greitintuvo (CERN) mokslo direktorius S. Bertolucci: „Suradę „žinomą nežinomą“, ieškosime „nežinomos nežinomybės““.

68 p.

Pavasaris
žadins žiūrovų
vaizduotę

Kino mėgėjus 20-ąją kartą kviečia tarptautinis festivalis „Kino pavasaris“. Daugiau nei dešimtyje programų bus rodoma beveik 250 naujų filmų, sulaukusių pripažinimo visame pasaulyje.

ITALIŠKŲ
KAKLARAIŠČIŲ
IR MARŠKINIŲ
SALONAS

Didžioji g. 39 / Etmonų g. 1, Vilnius
Tel. +370 646 91617, info@emties.lt
www.emties.lt

veidas

Redaktoriaus laiškas

Balso paštas iš sovietmečio

Ar labai pasikeitė viršininkų ir pavaldinių santykiai per pastaruosius 25 metus? Prie tokio gana abstraktaus klausimo galime pridėti šiomis dienomis dažnai skambantį retorinį papildą: ar tikrai išsivadavome nuo sovietinio mentaliteto?

Pažįstamas pasakojo, kad vaikštinėjęs su iškiliu politiku, prie kurio priėjęs kandidatas į padėjėjus. Politikas visą laiką prie ausies buvo prispaudęs mobilųjį telefoną. Nepradėjo pokalbio su pretendentu, kol nebai-gė telefoninio pokalbio, o šio būta karšto ir nemalonaus – politikas keikęs pašnekovą paskutiniiais žodžiais. Kada ėmė kalbėtis su galimu padėjėju, šis jau buvo beveik amž praradęs. Kai vėl liko vienu du su politiku, mano pažįstamas paklausė, kodėl, kaip jam pasirodė, telefonas viso pokalbio metu buvo išjungtas? Politikas šyptelėjo ir atsakė, kad kalbomis su menamu pašnekovu norėjęs parodyti pretendentui, jog šis „nešokinėtų aukščiau bambos“. Aš viršininkas – tu kvailys: matyt, tokią nuostatą politikas norėjo įdiegti galimam bendradarbiui. Ir pasirinko tam žinomą metodą: mušk svetimus, kad savi bijotų.

Politikui, tam seno kirpimo pedagogui, apsižodžiavimas su tylinčiu telefonu prideda balų kaip aktoriumi. Bet ar jis geras vadybininkas? Teko matyti nemažai viršininkų, kurie patys yra „vis dar pasitaikantys trūkumai“. Tai vadybininkai saviveiklininkai, kurie iššūkiams atliepia ilgomis, neretai rūšiomis kalbomis. Nevengia jie ir „sisteminių sprendimų“, kurių viršūnė – ant popieriaus nubraižytos schemas ar skaidrės. Vaizdinė medžiaga, kaip ir pradžioje atpasakotas pokalbis, dažniausiai susijusi su vienu vieninteliu klausimu – kas kam pavaldus. Tačiau įsitikinimas, kad ant popieriaus nubraižyta schema pagimdys veiksmą, yra gana bergždžias. Politikai gal ir gali apsieiti be apčiuopiamų rezultatų – pakanka menamų, kuriuos tereikia išreklamuoti. Bet gyvenimo vien pliurpimu nepagerinsi, juolab nesukursi verslo ar valstybės.

Parodomasis savo statuso įtvirtinimas, įprotis bet kokią darbą pradėti nuo hierarchijos

schemų braižymo – sovietiniai reliktai. Galima pasvarstyti, kaip tai atsirado ir kodėl išliko. Svarstymų istorinis atspirties taškas – pokaris, kada tapo aišku, jog socializmas į Lietuvą atėjo ne vieniems metams. Aktyviau įsijungusieji į sovietinio socializmo statybą savo kailiu patyrė, kas yra stalininė vadyba.

Kadangi Algirdo Brazausko hidroelektrinė vis dar veikia ir

nėra plano ją nugriauti, tenka pripažinti, kad ši inžinerinės minties paminklą sudėliojusi sistema buvo savaip efektyvi. Sovietiniai vadybininkai gal ne prastesni už Egipto piramidžių statytojus, juolab vieni ir kiti naudojo vergų darbą.

Eilinio socializmo statytojo likimas: jėga nuvarytas nuo žemės, pabėgęs į miestą, kad nemirtų iš bado, arba ištremtas, įkalintas. Buitis: nakvynė darbo vietoje prie staklių arba gultas žeminėje – tai apie tuos, kurie ne lageryje. Sovietinis funkcionierius bent jau iki Stalino mirties viena koja partiniame susirinkime, kita koja lageryje.

Lietuvoje šiai sistemai buvo pasipriešinta ginklu. Tačiau ne kovų su kryžiuočiais metas – visi juk negalėjo pasislėpti miške. Taikus, nors anaipol ne visuomet saugus atsakas: bandymai racionaliai (kai kas sakė „lietuviškai“) gerinti sistemą – mažinti joje netvarkos ir išties ką nors sukurti. Nebuvo tai lengva, nes sistema buvo priešiška laisvei ir kompetencijai.

Galima klausti, ką laikyti Lietuvos pažangos per pastarąjį ketvirtį amžiaus atskaitos tašku. Pasikeitė politinė santvarka ir nuosavybės santykiai. Bet išliko net ir mažo viršininkelio tikėjimas, kad sėkmės laidas yra valdžia, o ne išmanymas. Deja, valdžia – tik prielaida, o ne garantija. Komiškas to tikėjimo ritualas – vieši riksmas ir keiksmas. Gerai, jeigu pašnekovas menamas. O jeigu gyvas, ir dar įrašinėja? ■

SAVAITRAŠTIS „VEIDAS“ IŠEINA PENKTADIENIAIS

2015 m. kovo 13 d.;

Nr. 10 (1149)

Leidžia UAB „Veido“

periodikos leidykla

ISSN 1392-5156

Steigimo liudijimas Nr. 1452

Leidžiamas nuo 1992 m.

Direktorius

Andrius Valacka

Laikiniai einantis

vyr. redaktorius pareigas

Arūnas Brazauskas,

tel. 264 9427

SKYRIAI:

Vidaus politika – A. Lėka, tel. 264 9423,

J. Kililiūnė, tel. 264 9386,

D. Pabiržis, tel. 264 9436

Verslas – A. Pocienė, tel. 264 9432

Užsienis – R. Janužytė

Visuomenė – K. Kanišauskaitė-Šaltmerė,

tel. 264 9433, V. Sapetkaitė, tel. 264 9431,

G. Sabaliauskaitė, tel. 264 9435

Kultūra – R. Baltrušaitytė, tel. 264 9418

Fotoredaktorė – L. Gušauskienė,

tel. 264 9415

Bendradarbiai – A. Bačiulis, E. Labanauskas,

R. Milašiūnas, J. Rudokas, D. Urbinė,

J. Laurinėnaitė-Šimelevičienė

Vyr. dizainerė L. Beatričė Paukštė

Dizaineriai K. Katkus, R. Ostroch

Kalbos redaktorė V. Kundrotienė

Reklama R. Lukšienė, tel. 264 9422,

A. Papievienė, tel. 264 9421,

V. Pukenytė, tel. 264 9419

Platinimas ir prenumerata

G. Strazdienė, tel. 264 9424

Buhalterija – tel. 264 9417

Redakcijos adresas:

A. Goštauto g. 8, (I a.), LT-01108 Vilnius

Telefonas 262 6813, Faksas 262 2407

El. paštas mail@veidas.lt

Spausdino

UAB „Spaudos kontūrai“

Vakarinė g. 1, Vilnius

Naudojant žurnalo vertę, atsakoma

Tiražas audituojamas

Visos teisės saugomos © 2015 UAB „Veido“

periodikos leidykla. Žurnale „Veidas“ paskelbtą

informaciją galima platinti ar naudoti kitose

žiniasklaidos priemonėse tik gavus rašytinį

UAB „Veido“ periodikos leidyklos sutikimą.

Rankraščiai negrąžinami ir nerecenzuojami.

Už laiškus, reklaminių bei PR raidėmis pažy-

mėtų straipsnių turinį redakcija neatsako.

2015 m. savaitraščio „Veidas“ prenumerata

internetu: www.veidas.lt, privačiose platini-

mo tarnybose ir redakcijoje, Lietuvos paš-

tuose – iki mėnesio 20 d.

VILNIUJE: GEDIMINO 22, Gedimino pr. 22; Saltoniškių g. 9, PC „Panorama“; Konstitucijos pr. 7a, PC „Europa“ | KAUNE: Laisvės al. 110
Karaliaus Mindaugo pr. 49, PC „Akropolis“ | KLAIPĖDOJE: H. Manto g. 46 | PANEVĖŽYJE: Ramygalos g. 13

Trakai ir valdžia

6
Tiek Vilniaus mero Artūro Zuoko vadovaujamos Lietuvos laisvės sąjungos (liberalų) kandidatų į Trakų rajono savivaldybės tarybą įtariamai stambiu mastu organizavę rinkėjų balsų pirkimą.

1000
Tiek ar net daugiau asmenų galėjo būti papirkta per savivaldos rinkimus Trakuose.

444
Tiek vokų su iš anksto balsavusių rinkėjų biuleteniais buvo atplėšta ir vėl užklijuota.

6
Pas tiek iš šešių balsų pirkimu įtariamų kandidatų kratų metu teisėsaugininkai rado nelegaliai laikomų ginklų, šaudmenų ir sprogmenų.

92
Tiek dienų liko iki birželio 7-osios, kai Trakuose bus rengiami nauji rinkimai, Vyriausiajai rinkimų komisijai nusprendus naikinti įvykusių kovo 1 dieną rezultatus.

2
Tiek kartų keitėsi Trakų merai per praėjusią kadenciją (2011–2015 m.).

3
Tiek metų valdė Trakus 2007–2011 m. kadencijos metu.

3
Tiek Trakų savivaldybės vadovų – buvusį merą Vytautą Petkevičių, jo pavaduotoją Saulių Raščiauską ir savivaldybės administracijos direktorių Leonardą Karnilą, nuteistų didelės korupcijos byloje – teismas nusprendė ilgam siųsti už grotų 2013-aisiais.

20
Tiek metų valdžia nesugeba išskeldinti žmonių iš Užutrakio dvaro sodybos ir aprūpinti jų kitu gyvenamuoju plotu.

52
Prieš tiek metų buvo atstatyta Trakų pilis, viena iš Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovų rezidencijų.

Šiandien – 2015 m. kovo 13 d.

TS-LKD partijos pirmininko Andriaus Kubiliaus kalendorius

Iki naujo Tėvynės sąjungos – Lietuvos krikščionių demokratų partijos pirmininko rinkimų, kuriuose man greičiausiai teks konkuruoti su seimūnu Mantu Adomėnu ir buvusiu Seimo pirmininke Irena Degutiene, liko

57 d.

Pastarąjį kartą su I. Degutiene dėl partijos vedlio posto varžiausi ir nugalėjau 918 balsų persvara prieš

721 d.

15-ojo Ministrų kabineto vadovu, kuriuo išsilaikiau visą kadenciją, nors buvau paskelbtas visų laikų nepopuliariausiu premjeru, tapau prieš

2 282 d.

Pats Vytautas Landsbergis, pirmasis Tėvynės sąjungos vadas nuo pat jos įkūrimo 1993-aisiais, stovėjo prie jos vairo trumpiau nei aš – vos 3650 dienas. O aš prie jos vairo stoviu jau

4 382 d.

Pirmoji Kubiliaus vyriausybė buvo suformuota prieš

5 206 d.

3 KLAUSIMAI

Nacionalinio transplantacijos biuro direktorei Astai Kubilienei

VEIDAS: Kokia Lietuvos transplantuojamų organų bazė? Iš kokių šalių galime juos gauti ir kokios šalys jų gali tikėtis iš mūsų?

A.K.: Transplantacijų statistiką Lietuvoje lemia keletas faktorių, nesusijusių su medicina. Donorų skaičius priklauso nuo kelių esmės įvykių, kurių mažėja, statistikos, emigracijos, senstančios visuomenės ir vis gerėjančio gydymo – šios aplinkybės daro įtaką donorinių organų skaičiui. Nepaisant išvardintų aplinkybių, transplantacijų mūsų šalyje daugėja (skaičiuojama 1 milijonui gyventojų) – per metus atliekama apie 150 audinių ir organų transplantacijų. 2013 metais atlikta 157, 2014 metais – 132 transplantacijos. Lietuva dalyvauja tarptautiniuose projektuose, kuriuose numatyta galimybė keistis donoriniais organais.

Gana dažnai susiduriame su logistikos problema, tai aktualu pergabenant širdį – jos išemijos laikas yra iki 5 valandų (į jas turi tilpti ir organo kelionė, ir pati transplantacija), todėl ne iš visos Europos spėjame šį organą atsiųsti.

Tarkime, užklauskos apie skubią donorinės širdies paiešką (kūdikui) buvo siunčiamos į „Eurotransplant“ organizaciją, su kuria pasirašyta bendradarbiavimo sutartis, taip pat – į visas Europos Sąjungos šalis, tarptautinio „COORENOR“ projekto internetinę organų mainų duomenų bazę (16 šalių) ir į artimąjį

užsienį – Latviją, Estiją ir Lenkiją. Tarptautinių įsipareigojimų, kiek organų ir kokioms šalims turime išsiųsti patys, nėra: pirmiausia kiekviena šalis rūpinasi savo šalies recipientais (ligoniais, laukiančiais transplantacijos), ir tik jeigu nėra savo šalyje tinkamo recipientų, organas siūlomas kitai šaliai. Tokiu būdu išreiškiama pagarba ir mirusiojo artimiesiems, kurie sutiko dovanoti organus kitų gyvybėms išgelbėti.

VEIDAS: Kas nulėmė, kad širdis mažajai Estrėjai, kuriai širdelė persodinta Santariškių klinikose praėjusią savaitę, atkeliavo būtent iš Prancūzijos? Iš kokių šalių dar jos galėjome tikėtis?

A.K.: Nacionalinis transplantacijos biuras įdėjo daug pastangų, kad donorinės širdies paieškos geografija prasiplėstų. Panaudojus tarptautinių projektų, kuriuose dalyvaujame, duomenų ba-

zes, buvo skelbiama informacija, kad Lietuvos kūdikiui skubiai reikalinga širdies transplantacija. Taigi kūdikis buvo įtrauktas į Prancūzijos recipientų sąrašą (tik tokiu būdu jis galėjo laukti donoro būtent Prancūzijoje). Buvo sudarytas žemėlapis šalių, iš kurių pasitelkus privačius greitąjį lėktuvus širdį būtų galima atgabenti per tinkamą laiką.

VEIDAS: Kiek dažni tokie transplantavimo atvejai, kaip Estrėjos širdies istorija, mūsų šalyje?

A.K.: Tokio masto (tolima šalis, ilga kelionė lėktuvu) donorytės ir transplantacijos proceso koordinavimo procedūra – Lietuvos istorijoje pirma. Tiesa, 2012 m. širdelė kūdikiui buvo atskraidinta iš užsienio, bet artimesnio – iš Rygos. Šiuo metu Lietuvoje panašios širdies transplantacijos dar laukia 3 vaikai. ■

SAVAITĖS NUOTRAUKA

Per 25 nepriklausomybės metus Lietuvoje užaugo karta, niekada nepatyrusi svetimųjų priespaudos.

Jos dovana Lietuvai – tautinių spalvų draugystės apyrankės. Pinti, jas nešioti ir dovauti pakvietė jaunimo iniciatyva „Lietuvai ir man“.

Kremlius

Sulaikyti tariami B.Nemcovo žudikai

Praėjus kiek daugiau nei savaitei po Rusijos opozicijos aktyvisto Boriso Nemcovo nužudymo ant Didžiojo Maskvos upės tilto netoli Kremliaus, tyrėjai paskelbė, kad visi įtariamieji jau sulaikyti, o abejonių, kad būtent jie keturiais šūviais nušovė Vladimiro Putino kritiką, teisėsaugai esą nėra jokių. Tačiau Rusijos opozicija tokį „nepriekaištingą“ teisėsaugos darbą vadina farsu, o sulaikytuosius – atpirkimo ožiais. Net jei jie ir buvo nusikaltimo vykdytojai, niekas net

nekalba apie žmogžudystės užsakovus.

Tyrėjai skelbia, kad visi sulaikytieji – ne tik Šiaurės Kaukazo gyventojai, ne tik giminaičiai, bet dar ir visi priklauso artimiausiai Čėčėnijos vadovo Ramzano Kadyrovo aplinkai.

Tarp sulaikytųjų yra prieš kelerius metus Rusijos vidaus reikalų ministro Rašido Nurgalijevio už drąsą apdovanotas Zauras Dadajevs, kuris, kaip aiškina bylos tyrėjai, yra bataliono „Sever“

Čėčėnijoje vado pavaduotojas. Jei tai tiesa, vadinasi, jis pavaldus Alimbekui Delimchanovui – artimiausiam R.Kadyrovo žmogui, kuris dažnai vadinamas jo asmeniniu „kileriu“ ir yra kaltinamas pasikėsiniu į lėkėrijos „prezidentą“ Zelimchaną Jandarbijevą, nužudytą 2004-aisiais Katarė.

Taip pat sulaikytas Anzoras Kubaševs, dirbęs privačiame sektoriuje Pamaskvėje, bei jo jaunesnysis brolis.

Teisėsauga aiškina, kad turi nenuginčijamų suimtųjų kaltės įrodymų, tačiau kol kas jie nėra paviešinti.

Pavyzdžiui, nepaviešinti vaizdo stebėjimo kamerų įrašai, kuriuose, kaip aiškina bylos tyrėjai, aiškiai matyti žudikų veidai.

Be to, aiškinama, kad nustatyti nusikaltėlius padėjo ne tik gausios Kremliaus aplinkos stebėjimo kameros, bet ir žmogžudystės liudininkų parodymai. Be B.Nemcovo draugės Anos Durickajos, politiko žmogžudystę esą matė „teisėtvarkos organų bendradarbiai, kurie žmogžudystės vietoje buvo atsidūrę „dėl aplinkybių sutapimo“.

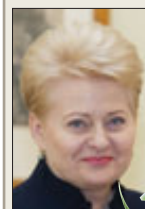
SŪPUOKLĖS

Daivos Vaišnienės

vadovaujama Valstybinė lietuvių kalbos komisija (VLKK) siūlo įstatyme įteisinti Lietuvos piliečių pavardžių rašymą nelietuviškais lotyniško pagrindo rašmenimis, jeigu yra pripažįstamas šaltinis.

Tai numatyta VLKK pateiktoje išvadoje Seimo svarstomam Valstybinės kalbos konstitucinio įstatymo projektui. Pataisų šalininkai teigia, kad jos būtų svarbios už užsieniečių išteklėjusioms lietuviams. O anot kritikų, taip būtų sumenkintas konstitucinis valstybinės lietuvių kalbos statusas, gali kilti keblumų skaitant nelietuviškas pavardes. ■

Dalia Grybauskaitė

yra tarp didžiausių politinį vaidmenį Europoje šiuo metu atliekančių moterų, skelbia amerikiečių naujienų portalas globalpost.com. Minint Tarptautinę moters dieną portalas galingiausia

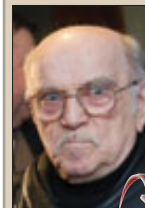
Europos moterimi įvardijo Vokietijos kanclerę Angelą Merkel, o Lietuvos vadovė pateko į reikšmingų politikų penketuką. Portalas paminėna D.Grybauskaitės pareiškimus, kuriais ji Rusiją yra pavadinusi teroristine valstybe, ir sako, kad tai yra drąsu 3 milijonus gyventojų turinčiai šaliai, kuri ribojasi su Rusija ir plėtoja su ja verslo ryšius. ■

Zenonas Vaigauskas

ir jo vadovaujama Vyriausioji rinkimų komisija (VRK) sulaukė Prezidentės Dalios Grybauskaitės kritikos dėl daugybės pažeidimų per rinkimus. Balsų pirkimo bei jų klastojimo,

įtartino masinio deklaruotos gyvenamosios vietos keitimo atvejus šalies vadovė įvardijo kaip komisijos darbo broką. „Tai, kad VRK šį fenomeną tiesiog ignoravo, jo nematė, rodo, kad VRK savo funkcijas rinkimų metu atliko ir atlieka nekokybiškai ir ne iki galo“, - Prezidentūroje sakė sakė D.Grybauskaitė. ■

Petrii Dimšai,

televizijos seriale „Giminės“ vaidinusi aktorė, teismas skyrė šešerius metus nelaisvės atvirojoje kolonijoje bei priteisė sumokėti 105 tūkstančių eurų sumą žuvusio menininko Šarūno Surblio artimiesiems.

Bylą nagrinėjusi teisėja paskelbė, kad susipažinus su bylos medžiaga nekilo abejonių dėl 76-erių aktoriaus P.Dimšos kaltės. Teisėjos išvadoje dviračiu važiuojant 24-erių dailininką Š.Surblių aktorius partrenkė savo automobiliu, būdamas neblaivus. Ištyrus aktoriaus kraują nustatytas 1,67 promilės girtumas. Aktorius savo kaltės nepripažįsta. ■

Giedrė Kurmė

UAB „Get Baltic“ vadovė

Gamtinių dujų prekybos bendrovės „Get Baltic“ generalinės direktorės pareigas pradėjo eiti Giedrė Kurmė. Šioje bendrovėje G. Kurmė dirba nuo pat jos veiklos pradžios. „Užtikrinu, kad „GET Baltic“ ir toliau išliks patikimas, atviras bei profesionalus partneris visiems dujų rinkos dalyviams“, - teigia naujoji bendrovės generalinė direktorė. 2014 m. prekybos apyvarta „GET Baltic“ dujų biržoje siekė apie 109 mln. kub. m gamtinių dujų, kurių vertė daugiau nei 30 mln. eurų. Palyginti su 2013 m., prekybos apyvarta išaugo 90 proc. ■

Marius Horbačas

AB „Volfas Engelman“ vadovas

Bravoras „Volfas Engelman“ prestižiniuose Europos verslo apdovanojimuose (European Business Awards, EBA) publikos buvo pripažintas geriausiu Lietuvos ir vienu geriausių Europos verslu. Į finalinį EBA verslo apdovanojimų etapą pretendavo 24 tūkst. įmonių iš 33 Europos valstybių, tačiau atrinktos buvo tik 709. Europos verslo apdovanojimams prilyginami verslo Oskarams. EBA teisėjų kolegija įmones į finalinį etapą atrinko pagal tris pagrindinius kriterijus: veiklos inovatyvumą, finansinių rezultatų tvarumą ir verslo etiką. ■

Algimantas Kondrusevičius

Asociacijos „Linava“ prezidentas

Ilgametis Lietuvos nacionalinės vežėjų automobiliais asociacijos „Linava“ prezidentas Algimantas Kondrusevičius pareiškė savo noru pasitraukiantis iš pareigų. Dar kovo 2 dieną „Linava“ kreipėsi į Generalinę prokuratūrą, prašydama įvertinti A. Kondrusevičiaus ir buvusio generalinio sekretoriaus Ričardo Malkaus veiksmus. Asociacijoje atlikta revizija parodė, kad abu asmenys galimai piktnaudžiavo tarnybine padėtimi. Iš posto pasitraukęs prezidentas teigia savo kaltės neįžvelgiantis. ■

Vydas Paknys

Ukmergės rajono savivaldybės meras

Vilniaus apygardos teismas nusprendė, kad Ukmergės rajono savivaldybė privačiai bendrovei „Miesto energija“ privalės išmokėti 3,7 mln. eurų kompensaciją už visus dėl sutarties nutraukimo patirtus praradimus. Su buvusiu šilumos ūkio nuomininku prieš terminą sutartį nutraukusi rajono valdžia teismuose santykius aiškinasi jau beveik penkerius metus. Ir aiškinsis toliau – mat Ukmergės rajono savivaldybės ir jos vadovų Vilniaus apygardos teismo sprendimas netenkina ir jis apskųstas Lietuvos apeliaciniam teismui. ■

Elitas

Įteiktos Lietuvos mokslo premijos

Kovo 9 d., pirmadienį, Lietuvos mokslų akademijoje įteiktos 2014 m. Lietuvos mokslo premijos. Humanitarinių ir socialinių mokslų srityse premija įteikta kalbininkui, Lietuvos edukologijos universiteto profesorius Vincentui Drotvinui už mokslo darbą „Mažosios Lietuvos raštijos paveldo (leksikografijos) tyrimai“. Fizinių mokslų srityje įteiktos dvi premijos. Abi atiteko Vilniaus universiteto tyrėjams. Pir-

moji Daumantui Čipliui, Romualdai Rimeikai ir Vytautui Samulioniui už darbų ciklą „Aukštadažnės akustinės bangos feroelektriniuose kristaluose, plačiatarpiuose puslaidiniuose ir nanostruktūrinuose dariniuose (1999–2013)“, antroji – Ramūnui Garunkščiui, Antanui Laurinčikui už darbų ciklą „Dzeta funkcijos. Universalumas, nuliai ir momentai (1999–2013)“. Biomedicinos ir žemės ūkio mokslų srityse premijos įteiktos

mokslininkams Giedriui Sasnauskui, Gintautui Tamulaičiui, Mindaugui Zarembai už darbų ciklą „Nauji taikiniai specifinių endonukleazų sąveikos su DNR reguliacijos ir katalizės mechanizmai (2002–2013)“, kita – Lietuvos agrarinių ir miškų mokslų centro tyrėjams Pavelui Duchovskiiui, Aušrai Brazaitytei, Giedrei Samuolienei ir Akvilei Viršilei už darbų ciklą „Augalų fiziologijos tyrimai: raišos, streso, produktyvumo ir kokybės valdymas (1999–2013)“.

Technologijos mokslų premija įteikta Rimvydui Simučiiui, Donatui Levišauskui ir Vytautui Galvanauskui už darbų ciklą „Pažangūs biotechnologinių procesų modeliavimo, optimizavimo ir valdymo metodai. Kūrimas ir taikymai (1999–2013)“.

Lietuvos mokslo premijos – svarbiausias nacionalinis mokslininkų įvertinimas. Jų dydis siekia 29 367 eurus (101,4 tūkst. Lt). Kasmet jų skiriama ne daugiau nei septynios, laureatai į šią premiją gali pretenduoti ne anksčiau kaip po penkiolikos metų. ■

Apklausa

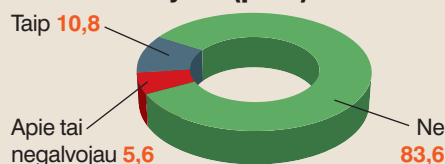
Kadangi karo nebus, amazonės nereikalingos

Didžioji dauguma piliečių netiki, kad Lietuvos žemėje bus kariaujama. Tiesa, kalbama ne apie amžinąją taiką, o apie paliaubas – 83,6 proc. apklaustųjų mano, kad karo tėvų žemėje nebus 5 metus. Gal jie mano, kad nebus kariaujama ir 6, ir 7, ir daugiau metų – atsakymas priklauso nuo klausimo. Na, nebus karo, tai nebus – su tikinčiais sunku ginčytis. Kalbant apie veiksmus, dėl kurių karas mažai tikėtinas, matyt, dauguma nurodė NATO

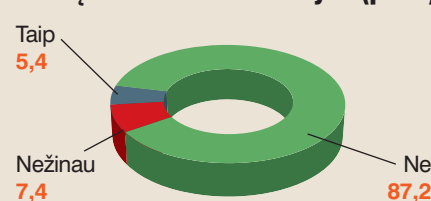
skydą. Labai pagrįsta pažiūra. O svarstymus apie netikėtumus, kurie JAV per vieną naktį gali iš milžinės paversti nykštuke, – pavyzdžiui, Jeloustouno vulkano sprogdimas, – geriau palikti rašytojams fantastams ir alternatyvinės istorijos kūrėjams. Kokia nors netyčia nuo kurso nuklydusi ir ant Vilniaus nukritusi tarpžemyninė raketa irgi negąsdina. Kadangi karas negresia, moterys tegul lieka, kur joms patinka, tik ne kareivinėse, kur būtų

pašauktos. Arti 90 proc. apklaustųjų mano, kad moterys neturi būti karo prievolininkės. Atsakymai apie moteris šauktines išreiškia ne vien požiūrį į lyčių lygybę, bet ir tam tikrą nuostatą dėl krašto apsaugos. Pavyzdžiui, Izraelio valstybė įstatymiškai įtvirtino visų piliečių, ir moterų, prievolę ginti tėvynę. Lietuvoje nuo to apsaugotos ne vien moterys. Tam tikrai daliai rikiuotei tinkamų vyrų daromos išimties bei išlygos. Nieko keisto – juk karo nebus. ■

Ar tikėtės, kad per artimiausius 5 metus Lietuvos teritorijoje bus kariaujama su užsienio valstybe? (proc.)

Ar į Lietuvos šauktinių kariuomenę turėtų būti imamos moterys? (proc.)

Šaltinis: „Veido“ užsakymu rinkos tyrimų ir konsultacijų bendrovės „Prime Consulting“ 2015 m. kovo 6-8 d. atlikta Lietuvos didžiųjų miestų 500 gyventojų apklausa. Cituojant apklausą, nuoroda į „Veidą“ būtina.

Diskusija

TAIP

Ar šūkis „Lietuva – lietuviams!“ gali skambėti pagarbą visiems savo piliečiams deklaruojančioje valstybėje?

Julius Panka
Tautininkų sąjungos
pirmininkas

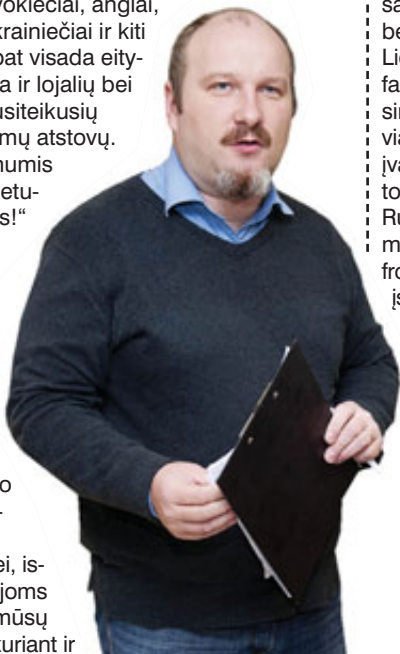
Norėtusi atkreipti dėmesį, kad šūkyje „Lietuva – lietuviams!“ nėra žodelio „tik“, kuris šį šūkį padarytų diskriminuojančiu kitataučius. Dabar, dvidešimt pirmajame amžiuje, istorinis mūsų tautinio atgimimo laikotarpis kilęs šūkis „Lietuva – lietuviams!“ įgauna visiškai naują prasmę. Kai kruvinas Kremliaus valdovas Vladimiras Putinas bando nurodinėti, kaip gyventi Ukrainos valstybei ir ukrainiečių tautai, kai šis diktatorius gąsdina baltarusius, estus, latvius ir lietuvius ir kitus, mes privalome pasakyti, kad tik lietuviai gali spręsti savo valstybės likimą ir tik ukrainiečiai spręš Ukrainos likimą.

Matydami karo grėsmę iš Rytų, mes suprantame ir iš Vakarų kylančius pavojus – tai besaikis vartojimas, multikultūralizmas, kuris naikina tautinius identitetus, iškrypėlių paradai ir masinė migracija.

Šūkis „Lietuva – lietuviams!“ kyla iš Lietuvos Respublikos Konstitucijos preambulės ir parodo, kad mūsų valstybėje turi būti vertinama lietuvių kalba, kultūra, tradicijos, istorija ir lietuvių tautos suverenitetas. Lietuvos valstybės esminis tikslas yra būti namais lietuvių tautai. Be to, šis šūkis dažniausiai skanduojamas ir su antra jo dalimi „lietuvių – lietuviai“, o tai turi antiemigracinę prasmę, kuri reiškia, kad ne tik valstybė turi pareigas piliečiams, bet ir piliečiai turi pareigas savo valstybei ir tėvynei. Jo aktualumas dar labiau sustiprėjo dabar, prasidėjus diskusijai, ar privalo Lietuvos jaunuoliai tarnauti šauktinių kariuomenėje.

Tai, kad šis šūkis nėra nukreiptas prieš užsieniečius, rodo ir tai, kad Kovo 11-osios eitynės pritraukia daug garbingų svečių iš užsienio. Šiomet laukiame atvykstant parlamentarų iš Latvijos ir Estijos, eitynėse nuolat dalyvauja latviai, estai, vokiečiai, anglai, baltarusiai, ukrainiečiai ir kiti svečiai. Taip pat visada eitynėse netrūksta ir lojalų bei patriotiškai nusiteikusių tautinių mažumų atstovų. Jie kartu su mumis skanduoja „Lietuva – lietuviams!“ ir džiaugiasi švėsdami kartu su mumis.

Tautininkų požiūris į kitataučius atitinka pirmojo Lietuvos Prezidento Antano Smetonos požiūrį. Lojalus mūsų valstybei, istorijai ir tradicijoms kitatautis yra mūsų bendražygis kuriant ir puoselėjant mūsų šalį. ■

NE

Prof. Šarūnas Liekis
Vytauto Didžiojo universiteto Politikos
mokslų ir diplomatijos fakulteto dekanas

Šūkiu „Lietuva – lietuviams!“ bandoma skaldyti Lietuvos piliečius etniniu pagrindu: esą ne visi piliečiai yra tikri lietuviai ir tik tiems tikriems lietuviams yra skirta Lietuvos valstybė. Tokiais pareiškimais mažuma, neaišku kodėl laikanti save geriausia ir teisingiausia visuomenės dalimi, bando primesti daugumai neaiškias savybes, kurias taiko sau.

Žinoma, šio šūkio prasmę galima kildinti nuo Vinco Kudirkos, taip pat kaip ir svastikos reikšmę – iš baltų simbolikos, tačiau šie argumentai be konteksto yra mažai ko verti. Pavyzdžiui, V.Kudirka kūrė kitoje aplinkoje: jis kalbėjo apie naujos valstybės gimimą carinės Rusijos pakrastyje. Šiandien mes gyvename nepriklausomoje valstybėje, nors, aišku, auditorija, skanduojanti šį šūkį, ir Europos Sąjungą laiko blogiu. Kitaip tariant, nieko vertais argumentais tik bandoma pridengti neofašistinę retoriką ar simboliką.

Taigi ši auditorija yra specifinė, marginali, rinkimuose nesulaukianti jokio palaikymo, tačiau reikšminga ir atvirai fašistuojanti visuomenės grupė, puikiai tinkanti aptarnauti Rusijos interesus. Jų įvaizdis ir pareiškimai suteikia galimybę Rusijai savo eteryje nuolat rodyti vaizdus iš Lietuvos ir pranešti, kad Lietuvoje atgimsta neofašizmas. Taigi diskriminuojamais lozungais, simboliais, kurių nevengia šūkį „Lietuva – lietuviams!“ skanduojanti visuomenės grupė, ir jų įvaizdžiu apskritai atliekamas politinių provokatorių vaidmuo.

Rusijos propagandos mašinai tarnaujantys argumentai apie neofašizmą Lietuvoje net ir Vakarų fronte gali būti palaikyti gana rimtais: juk sunkiai įsivaizduojama, kad nepriklausomoje valstybėje per valstybines šventes neofašistų organizacijos atvirai deklaruotų savo išskirtinumą ar pranašumą. Europoje vargiai rastume valstybę, kurioje kvietimas viešai diskriminuoti visuomenės narius būtų vadinamas patriotiniu, tautiniu. Bet kuriuo atveju ES tai suvokiama kaip politinis ekstremizmas, provokacija ir piliečių skaldymas etniniu, rasiniu ar kitu pagrindu. Kitaip tariant, tokių dalykų netoleruoja nė viena šalis ir, priešingai, nei kartais girdime iš politikų, nevadina to patriotiškai nusiteikusių jaunimų: neofašizmas yra neofašizmas. Taip ir reikia jį vadinti. ■

KULTŪRA

Europos juvelyrų renka Vilniuje

Trečiadienį, kovo 18 dieną, Vilniuje, viešbučio „Radisson Blu Hotel Lietuva“ konferencijų centre, duris atvers didžiausia Baltijos šalyse tarptautinė juvelyrų paroda „Amber Trip 2015“, kurioje bus pristatomi profesionalių meistrų gintaro ir juvelyrų dirbiniai. Toks renginys Lietuvos sostinėje organizuojamas jau dvyliktą kartą. Keturias dienas (iki šeštadienio) vyksiančioje parodoje, įsigijus 4 eurus kainuojantį bilietą, bus galima pamatyti naujausius pasaulio profesionalių juvelyrų darbus, įsigyti ar užsisakyti išskirtinių autorinių papuošalų ir juvelyrinių akmenų.

„Amber Trip 2015“ žada sulaukti daugiau kaip 120 dalyvių – įmonių iš Lietuvos, Lenkijos, Rusijos, Latvijos, Estijos, Turkijos, Vokietijos, Čekijos, Suomijos, Italijos, Turkijos ir kitų šalių. Trys penktadaliai parodos dalyvių bus gintaro verslo atstovai, o likę du penktadaliai – profesionalūs juvelyrų iš Lietuvos ir užsienio.

Parodos dienomis vyks tarptautinis juvelyrų konkursas „Priešingybų dialogas“, kuriam savo darbus žada pristatyti daugiau nei pusšimtis juvelyrų, kūriniuose bandančių derinti iš pirmo žvilgsnio tarpusavyje nederančias, skirtingų apdirbimo technologijų reikalaujančias medžiagas. Vertinimo komisijai vadovaus viešnia iš Sankt Peterburgo Galina Kovaliova. Nors piniginių prizų konkurso nugalėtojai negauna, jiems bus suteikta galimybė nemokamai dalyvauti ateinančių metų „Amber Trip“ parodoje ir pristatyti save speciali-

zuotame juvelyrų verslo žurnale „Baltic Jewellery News“.

Pirmą kartą „Amber Trip“ dalyvaus garsioji Gintaro kambarį atkūrinėjančių Carskoje Selo gintaro dirbtuvių (Rusija) atstovai, o Kazimieras Mizgiris savo stende lankytojų džiaugsmui eksponuos stambiausią šiuo metu Lietuvoje esantį gintaro grynuolį – 3820 g sveriantį Perkūno akmenį.

„Amber Trip“ dėka Vilnius tapo Baltijos regiono juvelyrų sostine, į kurią kasmet suvažiuoja juvelyrų gamintojai bei prekybotojai iš įvairių pasaulio šalių. Šiomet laukiama itin didelio pirkėjų iš Kinijos srauto. Pasak parodos organizatorių, „Amber Trip“ svarbi ir tuo, kad pirmoji leidžia spręsti apie rinkos kainų pokyčius artėjančio gintaro prekybos sezono metu. Savaite vėliau Gdanske (Lenkija) organizuojama tarptautinė juvelyrų paroda „Amberif“ dažniausiai Vilniuje stebėtas kainų tendencijas tik įtvirtina. ■

A.Rupšys: „Dabartinis tikslas – augimas ir meistriškumas“

Metų vadovas. Sparčiai augančios ir jau daugiau nei šimte užsienio rinkų dirbančios telekomunikacijų bendrovės „Ruptela“ įkūrėjas ir vadovas Andrius Rupšys sako, kad įmonė tempo lėtinti neketina.

Kai su Andriumi Rupšiu kalbėjome maždaug prieš pusę metų, „Ruptela“ dar išiteko kur kas mažesnėse patalpose, o dabar vos telpa naujose, gerokai didesnėse. Vadovas svarsto, kaip užimti dar vieną aukštą. Darbuotojų iš tikrųjų šmėžuoja daugiau nei praėjusį kartą. A.Rupšys – taip pat šiek tiek kitoks: nors atrodo toks pat entuziasingas ir nuoširdus, šįkart sėdi „rimtam“ verslininkui labiau nei aną kartą pritinkančiame kabinete ir vietoj languotų marškinėlių vilki kostiumą.

Proga, kuria „Veidas“ pas jį lankosi, irgi kitokia nei aną kartą. Nors ir norime pasveikinti poną Andrių su gimtadieniu, kuris kaip tik bus kovo pabaigoje, šį kartą ateiname kalbėtis ne kaip su IT rinkoje santykinai mažai ži-

nomos, bet puikius ir inovatyvius dalykus kuriančios perspektyvios įmonės generaliniu direktoriumi, bet kaip su „Veido“ išrinktu geriausiu 2014 metų vadovu.

Telekomunikacijų bendrovė „Ruptela“ kuria programinę įrangą ir konstruoja originalius prietaisus, kurie vos prisėdus prie kompiuterio ekrano leidžia stebėti ir valdyti krovinių judėjimą visame pasaulyje (sunkvežimio vietą, greitį, sustojimus, vairuotojų informaciją ir kt.), taip pat tam tikrus aktualius parametrus (degalų lygį talpykloje, temperatūrą ar specifinę klientams reikalingą informaciją). Tai „Ruptelos“ klientams leidžia gerokai sumažinti logistikos sąnaudas, optimizuoti procesus ir netgi sumažinti avaringumą.

Už sėkmingą veiklą „Ruptela“ buvo ne kartą įvertinta ir apdovanota. Tarkime, Žinių ekonomikos forumas ją pripažino „Sėkmingiausia jauna aukštųjų technologijų įmone 2011“, Lietuvos transporto lyderių rinkimuose ji apdovanota kaip „Perspektyviausia įmonė 2013“, Lietuvos verslo konfederacijos „Metų paslauga 2013“ rinkimuose „Ruptelai“ įteiktas Metų paslaugos transporto sričiai apdovanojimas už ekonomišką vairavimo sprendimą, taip pat ji ne kartą gerai įvertinta verslo augimo „Gazelė“ konkurse, pateko į „Technology Fast 500 EMEA“ sąrašą.

Negana to, „Ruptela“ dvejus metus iš eilės pateko į tarptautinės audito ir verslo konsultacijų milžinės „Deloitte“ sudaromą sparčiausiai augančių technologijų įmonių Vidurio Europos regione „CE Technology Fast 50“ reitingą (2013 m. buvo penktoje, 2014 m. – septintoje reitingo vietoje). Pernai asociacija, vienijanti Lietuvos informacinių technologijų įmones, „Infobalt“ įteikė jai apdovanojimą „IT sektoriaus viltis“. Kaip tikina „Infobalt“ vykdomasis direktorius Edmundas Žvirblis, šiuo metu A.Rupšys yra vienas inovatyviausių vadovų Lietuvos informacinių technologijų sektoriuje.

Paminėtina, kad „Ruptela“ giriamą ne tik už inovatyvumą ir greitą plėtrą, bet ir už atsakingą požiūrį į aplinką. Ji yra gavusi ir „Eco-Drive“ metų paslaugos įvertinimą už tai, kad jos produktai ir paslaugos leidžia optimizuoti degalų panaudojimą (parodomas neekonomiškas važiavimas) bei mažinti taršą.

Išpūdingai atrodo ne tik ši jaunos įmonės „garbės siena“, bet ir jos finansiniai rodikliai. Pavyzdžiui, nuo 2012 iki 2014 m. „Ruptelos“ pardavimo pajamos šoktelėjo bene dvigubai – nuo 15,14 mln. iki 30,03 mln. Lt. Eksporto apimtys taip pat – nuo 11,42 mln. iki 20,3 mln.

Lt. Nauji produktai iš to sudarė 75 proc. 2013 m. ir 85 proc. 2014 m.

Gražu pažiūrėti ir į tai, kaip didėjo įmonės sumokami mokesčiai valstybei: 2012 m. tai sudarė 1,18 mln., 2013 m. – 2,4 mln., pernai – jau 4,87 mln. Lt.

Įmonė šiuo metu jau turi įkūrusi šešis padalinius užsienio valstybėse. Čia reikėtų pabrėžti, kad jos „smegenys“ telkiasi Lietuvoje (kitais tariant, moksliniai tyrimai ir eksperimentinė plėtra vykdoma čia), nes „Ruptelos“ požiūriu, kuo daugiau darbo vietų, ypač kuriančių didelę pridėtinę vertę, reikia kurti vietoje.

Dideli pokyčiai ir rezultatai, pasiekti per trumpą laiką, nestebina. Susidaro įspūdis, kad nuolatinis keitimasis apskritai yra vienas esminių „Ruptelos“ bruožų. Nuo 2007-ųjų, kai A.Rupšys su žmona Aira įkūrė „Ruptelą“, įmonė nenustojo judėti į priekį ir kiekvienais metais tampa vis rimtesne žaidėja tarptautinėje rinkoje.

„Įdomu, kad mūsų įmonės darbuotojai pamato labai daug per labai trumpą laiką: buvome maža įmonė, netrukus tapome palyginti didelė; vieni skyrėsi kūrėsi, kiti jungėsi, atsirado naujų produktų. Nuolat kažkas vyksta, vis atsiranda kažkas naujo – mums niekada nebūna nuobodu. Nestovime vietoje, nes pati aplinka reikalauja tobulėti, išsiugdyti naujų įgūdžių ir prisitaikyti“, – apie atmosferą dinamiškoje įmonėje pasakoja vadovas.

Žinoma, geriausiai bendrovės vertę atskleidžia tai, kokios naudos jos kuriamą įrangą duoda klientams. Pasak A.Rupšio, jų siūlomoms sistemoms įmonėms leidžia sutaupyti mažiausiai 5–10 proc. logistikos sąnaudų, nors yra buvę atvejų, kai šis rodiklis pasiekia ir 30 proc. „Tai labai priklauso nuo konkrečių kompanijų. Kaip žinome, transporto įmonėse dažnai būna įsisenėjusių rimtų problemų, pavyzdžiui, vagysčių. Tai nesunku pamatyti. Vis dėlto sutaupoma tik tada, jei pačios įmonės to nori. Kartais ateini, pabaksnoji pirštu į problemą, o tau atsako, kad, ai, nesvarbu, vis tiek neišvogs labai daug“, – niuansus nupasakoja verslininkas.

Tarptautinių krovinių gabenimo bendrovė „Ortima“ „Ruptelos“ transporto stebėjimo sistema naudoja jau apie penkerius metus. „Ortimos“ pardavimo vadovas Andrejus Svirkas patvirtina, kad ėmus bendradarbiauti su „Ruptela“ darbo organizavimas tapo daug efektyvesnis.

„Kartais būna net taip, kad vairuotojas

„Veido“ dosjė

Andrius Rupšys (31.)

UAB „Ruptela“ gen. direktorius

Seiminė padėtis: vedęs, trys vaikai.

Išsilavinimas: elektronikos inžinerijos magistras.

Alma mater: Vilniaus universitetas.

Vadovavimo stilius: deleguojamasis.

Pomėgiai, be šeimos ir darbo: dronai (nepilotuojamos skraidyklės, „kvadrokopteriai“).

Mėgstamiausia knyga: Stepheno R. Covey „Septyni efektyviai veikiančių žmonių įpročiai“

UAB „Ruptela“

Pardavimo apimtys

2013 m.	20,93 mln. Lt
2014 m.	30,03 mln. Lt

Darbuotojų skaičius

2013 m.	110
2014 m.	152

Telekomunikacijų bendrovės „Ruptela“ plėtra itin sparti

Elektronikos inžinerijos studijas baigęs A.Rupšys turi ne vien specialių žinių, bet ir sėkmingo vadovavimo patirties

negali rasti krovinio pakrovimo vietos (tarkime, navigacija nerodo kažkokios gatvės ar skersgatvio), o laikas labai svarbus, nes artėja dienos pabaiga. Tada prisijungi prie sistemos, pasižiūri, kur yra automobilis, sulygini jo vietą su žemėlapiu ir supranti, kad jis stovi už kokių kelių šimtų metrų, ir tiesiog gali pasakyti, jog važiuotų ten ir ten. Jei jis spėja pakrauti krovinį ir „sutaupo“ dieną, tai, tarkime, važiuojant į Rusiją šitai neretai gali sutaupyti dar kelias: nespėsi iškrauti krovinio iki penktadienio – įstrigsi per laisvas dienas ir kelionė automatiškai pailgės. Kartais minutė gali kainuoti visą savaitę“, – pateikia pavyzdį A.Svirko.

Pasak jo, kai „Ortimoje“ dar nebuvo įdiegta ši įranga, vairuotojams tekdavo skambinti ar rašyti trumpąsias žinutes, kad sužinotum, kur jie yra. Žinoma, net ir gavęs atsakymą negalėdavai būti tikras, kad vairuotojai iš tiesų yra ten, kur sakosi esą. Įdiegus transporto valdymo sistemą ir ėmus nesunkiai gauti reikalingą informaciją tapo daug lengviau kontroliuo-

ti padėtį.

„Dabar tiesiog prisijungi prie sistemos ir kompiuterio ekrane matai visą savo automobilių parką, žinai, kur važiuoja kompanijos vairuotojai, – sako A.Svirko. – Buvo net toks atvejis, kai vienas mūsų vairuotojas vis nuvažiuodavo daugiau kilometrų, nei turėdavo pagal maršrutą, bet nuolat aiškino, kad taisyklėms tikrai nenusižengia, nieko blogo nedarė. Kai įdiegėme šią sistemą, jam nieko apie tai nesakėme, ir greitai paaiškėjo, kad jis nuolat važiuodavo pas savo uošvę, gyvenančią kažkur apie 200 kilometrų į šoną.“

Ši transporto valdymo sistema ne tik padeda pačiai įmonei efektyviau vykdyti veiklą, bet ir padidina jos tarptautinį konkurencingumą, nes galimybė stebėti krovinius dažnai yra labai aktuali reiklesniems klientams. „Tarkime, dirbame su stambiais klientais iš Švedijos ir šie dažnai paprašo prisijungimo galimybes. Paskui mums ir pasakoja: „Jau einu miegoti, bet dar prieš tai patikrinu sistemoje, ar auto-

mobiliai artėja prie reikiamo taško; viskas gerai – tai galiu ramiai miegoti“, – dėsto „Ortimos“ atstovas.

Nors transporto valdymo sistemos idėja pasaulyje nebuvo unikali, „Ruptela“ puikiai išsivertino šioje nišoje. A.Rupšys su žmona matė, kad ši niša ne tik nėra užpildyta, bet ir nuolat auganti, tad potencialo čia netrūksta. Juolab kad taupymas atsakingam verslui visada yra tarp prioritetų. Tokių sistemų analogų buvo ir kitur, bet regione ši rinka buvo laisva. „Analizavome situaciją, žiūrėjome, ką galime padaryti geriau, gilinomės, kokių problemų nespėdė kiti to meto pasiūlymai“, – prisimena A.Rupšys, o A.Svirko atkreipia dėmesį, kad pirkti užsienio įmonių sprendimus būtų buvę daug brangiau.

Ne vienas verslininkas galėtų patvirtinti skirtumą, kad dirbti vidaus rinkoje yra vienas dalykas, o varžytis tarptautinėje – visai kitas. Nepaneigsi – namų rinka visada svetingesnė, tačiau A.Rupšys tik kraipo galvą: kadangi nuo ➤

►pat pradžių jo įmonė buvo orientuota į tarpautinę rinką, šoko pereinant iš mažo akvariumo į plačius vandenius patirti neteko. „Mums namų rinka visada pirmiausia buvo ES, o ne Lietuva“, – patikina vadovas.

Į konkurenciją jis žiūri tik kaip į teigiamą dalyką, kurio nereikia bijoti ir kuris reikalingas norint sustiprėti. „Konkurencija visada yra gerai, kvėpavimas į nugarą – visada sveika. Jei to nėra, gali greitai užmigt ant laurų, apkerpėti. Ar tai gali būti motyvuojantis veiksnys? Pasakyčiau taip: jaunystėje lankiau plaukimą, o kai sportuoji, visada nori būti pirmas, plaukdamas nori pagerinti kažkokį ankstesnį savo rekordą. Jei kažkas tave veja, tai motyvuoja iš kitos pusės – nenori būti aplenktas. Vis dėlto nemanau, jog motyvas galėtų būti siekis pagerinti savo rezultatą tik dėl to, kad antraip tave kažkas aplenks, – dėsto A.Rupšys. – Tai tik neleidžia sustoti, patekti į komforto zoną, o pirminę motyvaciją – viziją turime turėti patys. Mus labiausiai motyvuoja tai, kad žinome, kur einame: mes visą laiką turėjome tikslą užaugti ir tapti rimtais rinkos žaidėjais, teikti didelę vertę klientams.“

Bendrovei ne mažiau nei plėtra ar naujų produktų kūrimas bei tobulinimas rūpi ir gera vadyba. „Tai yra lanksti, dinamiška kompanija, auganti išmintingai. Kartais, kai įmonės išauga, nebesugeba suvaldyti procesų ir žmonių, o čia viskas daroma pamatuotai. Pats Andrius yra imlus, greitas ir ryžtingas. Tai, ką jam siūlai, jis įgyvendina šimtu procentų: viską ima, viską taiko ir greitai turi teigiamų rezultatų. Kai kurioms įmonėms kažką papasakoji, bet tai, deja, nugula stalčiuose“, – įmonę ir jos vadovą charakterizuoja „TMD partners“ konsultantas Gintaras Butkus.

A.Rupšiai labai padeda žmona Aira, su kuria prieš aštuonerius metus kartu įkūrė įmonę, o dabar augina tris vaikučius. Iš jos susilaukia tiek didžiulio palaikymo, tiek reikalingų patarimų ir įžvalgų. Nors kasdieniais klausimais jos nevargina, bet dėl svarbiausių dalykų mėgsta pasitarti.

„Kaip patys juokaujame, namie turime šeimyninę mini valdybą. Daug svarbių sprendimų priimame kartu, – juokiasi A.Rupšė. – Daug diskutuojame ir smulkesniais klausimais, ypač jei jie svarbūs darbuotojams, jų gerovei. Labai stengiamės, kad mums dirbantys žmonės būtų patenkinti, na, o tam, kad būtų rastas tinkamas sprendimas, dažnai prireikia daug diskusijų, tarimosi, žinoma, tenka ir pasiginčyti.“

Rupšių nuomone, čia ir slypi didžiausias įmonės išskirtinumas bei stiprybė: geri darbuotojai, turintys tinkamą požiūrį, gali nuveikti daug svarbių dalykų. Iš tiesų į „Ruptelą“ komandą daug kas galėtų žiūrėti pavydžiai. Pirmiausia patį A.Rupšį daugelis pavadintų svajonių vadovu. Jis – veikiau draugas nei viršininkas, tačiau, net ir nebūdamas griežtas, sugeba gauti gerų rezultatų, atskleisti komandos narių potencialą: leidžia jiems save realizuoti, įdarbinti savo gebėjimus. Dėl to čia puikiai jaučiasi ambicingi ir iniciatyvūs žmonės: jiems leidžiama kurti, suteikiama galimybė realizuoti savo idėjas, prisiimti nemažai atsakomybės.

„Dabar nebe „staklės“, nebe žemė svarbiausia, o žmonės. Puoselėjame perspektyvius žmones ir iš to gimsta mūsų pranašumai“, – įsitikinęs A.Rupšys.

Logika paprasta: kadangi darbuotojai jaučiasi gerai ir saugiai, nebijo teikti drąsių idėjų ar imtis iniciatyvų, o tai įmonei naudinga. „Daug ką sugalvojame, daug kur dalyvaujame. Kai yra daug idėjų, gal dalis neišdegs, dalis pavyks nevisiškai, tačiau galbūt pora jų bus itin sėkmingos, – sako A.Rupšys. – Daug rizikuojame, tačiau ta rizika pamatuota.“

„Ruptela“ mielai įdarbina ne tik jaunus žmones, bet ir siekia, kad dalį kolektyvo Lietuvoje sudarytų kitų kultūrų atstovai, – čia kalbama net šešiolika kalbų! Tai tapo dar vienu netikėtu plusu: atsiradus darbuotojų, kalbančių kalbomis tų žmonių, kuriems norima parduoti „Ruptelės“ sprendimus, ir suprantančių jų mentalitetą, sudaryti dalį sandorių tapo lengviau.

„Neseniai bendravau su vienu vadovu iš Švedijos ir man labai patiko jo požiūris. Jis sako: pirmiausia užtikriname, kad darbuotojai būtų laimingi, paskui – kad būtų patenkinti klientai, na, o jei kalbėsime apie akcininkus, tai jei ir pirmi, ir antri bus laimingi, šių laimė ateis kaip pasekmė, – dėsto A.Rupšys. – O Lietuvoje mąstoma dažnai atvirkščiai: pirma reikia uždirbti, paskui pažiūrėti, ar laimingi klientai, o darbuotojai... Na, jiems teks tai, kas liks. Mums padėjo, kad jau iš pradžių žinojome, jog darbuotojas yra be galo svarbus. Be jo niekas neįvyks, jis yra kūrėjas.“

Beje, šiuo metu bendrovėje vėl vyksta naujų darbuotojų priėmimas. Šiemet jų skaičius turėtų pasiekti du šimtus. Vieni jų užsiims turimų klientų aptarnavimu, senesnių produktų priežiūra, kiti rūpinsis naujų produktų kūrimu, naujų galimybių paieška. Tarp šių pusių būtina palaikyti balansą: nors „naujovės“ ar „inovacijos“ skamba gražiai, čia visada slypi ir rizika, kad rinka to nepriims ir norimos sėkmės tai nepelnys.

„Norint, kad įmonė nesustotų, nuolat turi kažkas keistis, tad nusprendėme atskirti verslo plėtros skyrių, užsiimančią naujų galimybių, naujų nišų paieška, ir pardavimo skyrių. Versle netrūksta prieštaringų dalykų: tarkime, yra galimybių produkciją parduoti į Braziliją ar Antarktidą, kita vertus, rinkai galima pasiūlyti naują produktą. Kyla klausimas, ką pasirinkti. Taigi pardavimo skyrius parduoda, ką jau turime, ir rinką plečia geografiškai, o verslo plėtros – žiūri, kaip galima išplėsti verslą, pasiūlant kokių nors naujų produktų, paslaugų ir sprendimų. Taip užtikrinama, kad verslas plėsis ir

taip, ir taip, o dar šalia mūsų tyrimų ir plėtros skyrius kuria produktus, kartu stebėdamas, kokie pokyčiai vyksta technologijų srityje, kas naujo ateina, mąsto, kaip gyvensime po trejų metų, – įmonės strategiją atskleidžia A.Rupšys. – Gal jau šiandien reikia perdaryti visas mūsų sistemas? Dabar visi kalba apie „Internet of Things“ („daiktų internetą“), kai viskas bus sujungta. Kaip mes į tai reaguosime?“

Verslumo gyslelę A.Rupšys savyje pastebėjo dar vaikystėje. Antroje klasėje jis už 25 rublius sugebėjo bendramokslui parduoti savo sukonstruotą nesudėtingą žaisliuką. Tai buvo pirmieji jo uždirbti pinigai. Greitai ambicijos išaugo, ir kai sukako penkiolika, Andrius su keletu draugų pradėjo kompiuterių verslą. Moksleiviai iš tiekėjų pirkdavo detales, surinkdavo iš jų kompiuterius ir parduodavo.

„Atsimenu, vienas draugas sako – gal bandom? Sakau – nemoku rinkti kompiuterių, nieko nesuprantu apie tai. Tada jis paaiškino, kad viskas labai paprasta: išrink savo kompiuterį ir surink – viską pamatysi. Pats mokiausi humanitarinėje gimnazijoje, bet, galvoju, pabandyčiau. Didelis procesorius? Lupk lauk! Išrinkau, surinkau, detalių neliko – pasirodo, iš tikrųjų paprasta“, – pirmąjį savo verslą su šypsena prisimena A.Rupšys.

Prie verslumo ugdymo nemažai prisidėjo ir tai, kad nuo pat mažens lankydamsis tėvo įmonėje būsimasis verslininkas galėjo iš vidaus pamatyti, kaip yra realiai dirbama ir kokie klausimai sprendžiami.

Nors A.Rupšys anksti suvokė, kad ateityje norėtų daryti kažką, kas būtų susiję būtent su verslu, baigęs mokyklą pasirinko elektronikos inžinerijos studijas. Tiesiog norėjo gerai išmanyti sudėtingą sritį ir turėti techninių žinių, o vadybos subtilybių tikėjosi išmokti per praktiką.

Ponia Aira irgi kilusi iš verslininkų šeimos, tad sprendimas kada nors turėti savo verslą atrodė logiškas – jau vien ko verta kur kas didesnė laisvė. „Reikėjo tik tinkamo meto. Aš Andriumi tikėjau, žinojau, kad jis labai gabus, labai protingas ir kad galime tai padaryti. Jei jis užsibrėžia tikslą – jį pasiekia, nesvarbu, kiek pastangų jam tai kainuotų. Nebuvo net minties, kad galėtų nepasisiekti, nebuvo tokių sunkių laikotarpių, kad būtume gailėjęsi tai pradėję“, – pasakoja A.Rupšė.

Taigi, nors A.Rupšys buvo geras elektronikos inžinerijos studentas ir antrame bei trečiame kurse jau dirbo laboratorijoje, gryojo mokslo atsisakė ir nepraėjus nė dviem mėnesiams nuo magistro diplomo gavimo su žmona pradėjo tai, ką dabar žinome kaip „Ruptelą“. ■

Vaiva Sapetkaitė

Projekto partneriai

„Metų vadovas 2014“ – netikėtas atradimas

Šiemet savaitraštis „Veidas“ jau penkioliką kartą išrinko Metų vadovą, kuriuo tapo programinę įrangą transporto sprendimams kuriančios ir gaminančios bendrovės „Ruptela“ direktorius Andrius Rupšys. Antrą vietą rinkimuose užėmė šiluminės energijos gamybos iš biomasės sprendimus kuriančios ir įrangą gaminančios bendrovių grupės „Enerstena“ vadovas Virginijus Ramanauskas, trečiąją – akcinės bendrovės „Lietuvos energija“ generalinis direktorius Dalius Misiūnas.

Ketvirtą vietą rinkimuose pasidalijo vienas komisijs baltų surinkę bendrovės „Šviesos konversija“ direktorius mokslui dr. Romualdas Danielius ir įmonių grupės „Linus Agro Group“ vadovas Darius Zupas. Penktą vietą taip pat pasidalijo du vadovai – įmonių grupės Vakarų laivų gamyklos direktorius Arnoldas Šileika ir bendrovės „EVP International“ generalinis direktorius Kostas Noreika.

Iš viso Metų vadovo konkurse šiemet varžėsi penkiolika vadovų, tarp jų – „INVL Technology“ (buvusi „Baip grupė“) direktorius Kazimieras Tonkūnas, „Teo“ generalinis direktorius Kęstutis Šliužas, „MG Valdos“ generalinė direktorė Sigita Survilaitė-Mekionienė, „Asseco Lietuvos“ generalinis direktorius Albertas Šermokas, „Tereko“ generalinis direktorius Juozas Masvytis, „Elsis“ vadovas Arūnas Gedvila, „Snaigės“ generalinis direktorius Gediminas Čeika ir „Blue Bridge“ vadovas Dalius Butkus.

Komisija vertino įmonių finansinę veiklą, inovatyvumą, konkurencingumą, gaminamų produktų ir paslaugų unikalumą, visuomeninę veiklą bei socialinę atsakomybę.

Ne vienas komisijos narys pripažino, kad bendrovė „Ruptela“ ir jos vadovas tapo tikru atradimu: iki tol jiems nežinoma šeimos verslo įmonė nustebo inovatyvumu, unikaliais sprendimais ir gaminiais, kurių didžiąją dalį sugeba eksportuoti į 115 šalių Europoje, Afrikoje, Azijoje ir Pietų Amerikoje.

Kaip pabrėžė komisijos narys ekonomistas Rimantas Rudzakis, Lietuvos informatikai daugiausia dirba vidaus rinkoje, o informatikos eksportas sudaro vos 0,2 proc. šalies BVP. Estijoje informatikos eksportas sudaro 1,3, Švedijoje – 2, o Airijoje – net 22 proc. BVP.

Už verslą nuo idėjos iki gaminių ir paslaugų, mokslo pasiekimų pritaikymą kuriant aukštųjų technologijų biokuro sprendimus įvertintas ir V. Ramanauskas bei jo vadovaujama įmonių grupė „Enerstena“.

„Lietuvos energijos“ vadovą D. Misiūną komisija įvertino už valstybinėje įmonėje vykdomas reikšmingas permainas ir vertę kuriančius sprendimus. ■

Metų vadovo konkurso vertinimo kriterijai

Sėkminga finansinė veikla;
Reikšmingi visuomeniniai projektai (parama kultūrai, mokslui, visuomeniniams judėjimams, sportui);
Inovatyvumas, didelės pridėtinės vertės kūrimas;
Eksportas;
Sparti plėtra Lietuvoje ir užsienyje;
Bendrovės gaminamų produktų ir paslaugų unikalumas, mokslinių tyrimų ir aukštųjų technologijų pritaikymas gamyboje, naujovių kūrimas ir diegimas;
Veikimas konkurencinėje aplinkoje;
Įmonės skiriamos investicijos, ypač moksliniams tyrimams atlikti ir darbuotojų kvalifikacijai kelti;
Naujai sukurtos darbo vietos.

Komisijos nariai (iš kairės į dešinę): sėdi įmonės „Penki kontinentai“ generalinis direktorius Idrakas Dadašovas ir Vilniaus universiteto Matematikos ir informatikos instituto dėstytojas hab. m. dr. Rimantas Rudzakis; stovi – Investuotojų asociacijos valdybos pirmininkas Vytautas Plunksnis, bendrovės „Biotechpharma“ valdybos pirmininkas prof. Vladas Bumelis, bendrovės „Servier Pharma“ vadovas Mindaugas Papievis, Lietuvos pramonininkų konfederacijos Ekonomikos ir finansų departamento direktorius Sigitas Besagirska, M. Romerio universiteto plėtros prorektorius Stasys Vaitkevičius ir ISM vadybos ir ekonomikos universiteto rektorius prof. Alfredas Chmieliauskas

Ankstesni „Veido“ išrinkti Metų vadovai

2013 m. Petras Masiulis, „Tele2“ generalinis direktorius
2012 m. Algimantas Markauskas, „Thermo Fisher Scientific“ Vilniaus padalinio generalinis direktorius
2011 m. Raimundas Petrauskas, „Schmitz Cargobull Baltic“ generalinis direktorius
2010 m. Juozas Martikaitis, „Garlitos“ gen. direktorius
2009 m. Sigitas Žvirblis, „Intersurgical“ gen. direktorius
2008 m. Linas Gipiškis, „Hnit-Baltic“ direktorius
2007 m. Saulius Jurgelėnas, „Sanitas“ įmonių grupės direktorius
2006 m. Arvydas Paukštys, „Teltonikos“ gen. direktorius
2005 m. Rimantas Kraujalis, „Eksma“ grupės valdybos pirmininkas
2004 m. Arvydas Juozeliūnas, „Nemuno bangos“ grupės vadovas
2003 m. Tomas Juška, holdingo „Libra“ grupė prezidentas
2002 m. Darius Mockus, koncerno „MG Baltic“ prezidentas
2001 m. Julius Kvaraciejus, „Pieno žvaigždžių“ grupės prezidentas
2000 m. Vladas Algirdas Bumelis, „Sicor Biotech“ gen. direktorius

Lietuvos verslininkai: nuo spekuliantų iki kūrėjų

Sukaktis. Kai kuriuos jų šiandien vadintume iškiliais verslininkais, kai kuriuos – vagimis. Per ketvirtį amžiaus Lietuvos verslas nuėjo stulbinamą transformacijų kelią, leidžiantį nenubraukti praeities ir matyti ateitį.

„Mes labai dažnai nesugebame įvertinti savo patirties ir nepagalvojame, kuo esame unikalūs. O užsieniečiai, pabendraavę su mūsų verslininkais, įmonių vadovais, išgirdę apie jų patirtį, stveriasi už galvos, sakydami, kad, palyginti su lietuviais, jie visą gyvenimą gyveno absoliučios ramybės sąlygomis“, – taikliai pastebi ISM vadybos ir ekonomikos universiteto rektorius doc. dr. Alfredas Chmieliauskas, kalbėdamas apie Lietuvos verslo paveikslą ir jo pokyčius per ketvirtį amžiaus.

aplinka. Todėl A.Chmieliausko nestebina, kodėl universiteto absolventai šiandien nesunkiai pritampa Vakaruose. Jie neturi autoritetų baimės, yra užgrūdinti ir drąsūs, nebijantys pokyčių ir nebijantys pralaimėti.

„Aš prisimenu pirmuosius seminarus, kuriuos organizavome nepriklausomybės aušroje tuometiniams verslininkams. Jie mandagiai išklausė paskaitas apie modernius finansinius instrumentus, tačiau seminario pabaigoje neišlaikė: kam jiems reikalingi 5–10 proc. pelną padidinti galintys finansiniai instrumen-

ir parduoti, o geriausiai veikė verslo modelis „grieb ir bėk“. Nuolatinė verslo būseną balansavo tarp „liksi gyvas ar ne“, „pavyks ar nepavyks“. Toks pažeidžiamas ir neurotiškas verslas traukė ir labai specifinius žmones. Kai kurie jų, sugebę šalta galva nardyti tame audringame laukinio kapitalizmo vandenyne, užsidirbo pinigų „normaliam“ verslui ir šiandien yra gerbiami bei turtingi verslininkai.

Tačiau nepriklausomybės laikų verslo pradžia neatsiejama nuo dar ankstesnių laikų – TSKP CK generalinio sekretoriaus Michailo Gorbačiovo paskelbtos „perestroikos“, kurios viena sudedamųjų dalių buvo dalinis privataus verslo legalizavimas kooperatyvų pavidalu.

Kaip sako knygos „Lietuvos verslo istorija“ sudarytojas ir vienas autorių Liudvikas Gadeikis, Lietuvoje niekada nebuvo pavykę visiškai eliminuoti privataus verslo, kuris veikė dažniausiai nelegaliai.

„Nepriklausomos Lietuvos verslininkai gimė iš spekuliantų – būtent taip buvo vadinti verslo daigai sovietiniais laikais ir su jais aršiai kovojama. TSKP CK sekretoriaus Jurijaus Andropovo valdymo metu (1982–1984 m.) ryžtinga kova buvo paskelbta su alkoholizmu ir spekuliantais. Moldavijoje kirtu vynuogynus, o Kėdainiuose griovė šiltnamius“, – pasakoja L.Gadeikis.

Pirmoji verslininkų karta užaugo begalinio deficito sąlygomis, ir kai tik buvo šiek tiek atleisti varžtai, daugybė žmonių, niekada nieko bendro neturėję su verslu, garažuose, sandėliukuose ar butuose puolė siūti, megzti, paniro į kitus namudinius verslus. Gaminiai gabenoti į visą plačiąją Sovietų Sąjungą. Iš Lenkijos, Jugoslavijos ir kitų šalių jie vežė įvairiausias prekes į Lietuvą.

„Tada pralobti galėjai staiga, nes visko trūko. Vienam užtekdavo atgabenti vagoną vyno,

Lietuvoje niekada nebuvo pavykę visiškai eliminuoti privataus verslo, kuris veikė dažniausiai nelegaliai.

Pasak jo, tai, ką užsieniečiai vadina organizacijų pokyčiais, yra pokyčiai stabilioje aplinkoje. O lietuviai išmoko dirbti, taikyti vakariečių vadybos ir verslo modelius nesibaigiančios transformacijos sąlygomis, kai keičiasi vertybės, socialinė, politinė, ekonominė aplinka. Tie, kurie užsiėmė verslu Lietuvoje pokyčių laikotarpiu, turi neįkainuojamos unikalių patirties. Nebūtina žmogus pats išgyveno tuos pokyčius – jis tiesiog matė, kaip juos išgyveno jo tėvai, matė, kaip kasdien keitėsi sąlygos ir

tai, kai jiems geras metinis pelnas – 300 proc. Tiesa, ir infliacija tuomet buvo tokia paties lygio“, – juokiasi ISM rektorius.

Nepriklausomybės pradžioje verslas dažniausiai priklausė nuo vieno žmogaus. Ką ir kaip jis sugalvodavo, tą dažniausiai ir padarydavo. Lietuva tuomet buvo virtusi brangiųjų metalų eksporto lydere Europoje. Neapsiplunksnavęs apskrus jaunuolis, iš Rusijos parsigabėjęs vagoną vario laužo, per naktį galėjo tapti milijonieriumi. Užteko nusipirkti

Nepriklausomos Lietuvos verslui – 25. Įvykiai ir faktai

1991 02 28

Priimtas Lietuvos Respublikos valstybinio turto pirminio privatizavimo įstatymas, atvėręs kelią visuotinei čekinei privatizacijai ir margam naujųjų savininkų sluoksniui.

1991–1992

Čekinio privatizavimo aušroje kūrėsi neformalios investicinės akcinės bendrovės (IAB), pusvelčiui supirkinėjusios investicinius čekius ir urmu privatizavusios įmones visose Lietuvoje.

1992

Privatizuojant valstybės įmones – Vilniaus paukštyną, Birštono mineralinių vandenų įmonę, Vilniaus mėsos kombinatą, dedami pamatai „VP dešimtuko“ verslo imperijai.

1992–1994

Nacionalinė valiuta buvo įvesta keliais etapais. Pirmiausia Rusijos rublius pakeitė talonai, o 1993 m. birželį įvestas litas. 1994 m. balan-

džio 1 d. litas susietas su JAV doleriu, įvestas valiutų valdybos modelis.

1993–1994 ▼

Pasinaudodami privatizacija,

stambias žaliavų įmones – Jonavos trąšų gamyklą „Azotas“, „Akmenės cementą“ ir kitas į savo rankas perima jų vadovai.

1994

Metų pabaigoje bankrutuoja „Sekundės“ bankas.

1995

Pirmą kartą paskambinta GSM mobiliuoju telefonu – tai buvo skambutis „Omnitel“ tinkle.

1995

Pradeda byrėti koncernas EBSW.

1995 07 01 ▶

Baigiasi čekinė privatizacija. Privatizavimo komisijos pirmininko prof. Eduardo Vilko duomenimis, per pirmuosius trejus metus buvo privatizuota 5714 įmonių iš 8044, tarp jų – 2928 stambios ir vidutinės.

Išskirtinis lietuviško verslo fenomenas – Gariūnų turgus, kuriame nepriklausomybės priešaušryje prekiaavo ir apsipirkinėjo visa Lietuva

ir jau praktiškai jis – milijonierius. Tas laikas buvo labai trumpas ir labai pavojingas. Išliko tie, kurie po pirmo antro karto sugebėjo sustoti, nes trečias galėjo būti ir kai kam buvo mirtinas“, – sako L.Gadeikis.

Lietuvai atkūrus nepriklausomybę nebuvo kada mokytis verslo – jo reikėjo tiesiog imtis. Iš esmės pakitus sąlygoms – planinei ekonomikai transformuojantis į rinkos ekonomiką, dešimtys tūkstančių verslių tautiečių užsidedę

entuziazmu dirbti sau. Šalyje masiškai pradėtos kurti įmonės. Kreditų biuro „Creditinfo“ ir Registrų centro duomenimis, 1990 m. Lietuvoje įsteigta 11 tūkst. įmonių, 1991 m. – beveik 40 tūkst., 1992 m. – 34 tūkst., 1993-iais – per 25 tūkst.

Dalis pirmaisiais nepriklausomybės metais atsiradusių įmonių sėkmingai gyvuoja iki šių dienų, bet dauguma išsikvėpė jau po kelerių veiklos metų. Nieko nuostabaus, juk receptų,

kaip pereiti iš socializmo į kapitalizmą, tuo metu niekas negalėjo pasiūlyti. Žlungant planinei ekonomikai, iširo per sovietinį laikotarpį nusistovėję gamybos, prekybos ryšiai, visiškai pasikeitė žaliavų bazė, galų gale atsivėrus sienoms plūstelėjo importinės produkcijos srautas. Lietuvos, kaip ir visų kitų iš sovietinio lagerio išsivadavusių šalių, ekonomika staigiai krito žemyn. Mat verslo pionieriai klaidžiojo it rūkė: paklausos tyrimų nebuvo, produkcijos ▶

Nepriklausomos Lietuvos verslui – 25. Įvykiai ir faktai

1995–1996

Komercinių bankų griūtis apnuogina esmines privataus bankininkystės verslo ir viso ūkio žaizdas: paskolų dalybas „saviems“, įkeičiant formaliai didelį, tačiau nieko

vertą privatizuotų įmonių turtą.

1996

Prasideda antrasis privatizavimo etapas už grynusius pinigus.

1996

Vilniuje atidarytas pirmasis „McDonald's“ restoranas.

1997

Prasideda aktyvi kova su šešėline ekonomika.

1998 ▶

Privatizavus „Lietuvos telekomą“ – monopolinę įmonę, valstybė gauna apie 2 mlrd. Lt. Tai buvo didžiausias privatizavimo sandoris šalyje, parodęs, kad į privačias rankas valstybės turtą galima perleisti ir naudingiau.

1998

Prasideda Rusijos krizė.

1999 ▶

Privatizuojama „Mažeikių nafta“. Pagal specialų įstatymą buvo parduota naujai išleista akcinės bendrovės akcijų emisija. Akcijų paketą už 150 mln. JAV dolerių įsigijo JAV kompanija „Williams International“.

KARLO NUOTR.

► asortimentą lėmė sukauptos žaliavų atsargos. Rezultatas – realusis BVP 1994 m. sumažėjo net 45 procentais.

Tuo laikotarpiu sparčiausiai dygo prekybos įmonės. Tarkim, 1993-iaisiais iš beveik 26 tūkst. naujų bendrovių 13 tūkstančių užsiėmė didmenine ir mažmenine prekyba. Principą „perki pigiau – parduodi brangiau“ lietuviai perprato dar sovietiniais laikais, nors tada ši veikla, tapusi galimybė prisidurti papildomų pajamų prie „valdiško“ atlyginimo, buvo draudžiama ir net nusikalstama. Tad nebelikus draudimų spekuliantai – taip paniekinamai buvo vadinami „perku – parduodu“ versliukus sukę apsukruoliai – suskubo ją legalizuoti. Staigūs jų praturtėjimai buvo grįsti pažintimis su „reikalingais žmonėmis“ ir milžinišku kainų tarp Rytų ir Vakarų skirtumu.

Užsidirbę pirmuosius milijonus, naujieji lietuviai nelabai žinojo, ką su jais daryti. Persiorientuoti ir pakloti pamatus stabiliam verslui daugeliui jų tiesiog pritrūko kvalifikacijos.

Atskiras ir išskirtinis fenomenas tuomet buvo ir Gariūnų turgus, kuriame prekiaavo ir apsipirkinėjo visa Lietuva. Tai buvo masinio verslininkavimo laikai, kai, norėdami prisidurti prie infliacijos apkandžioto atlyginimo, Gariūnuose prekiaavo ir mokytojai, ir medikai, ir mokslų daktarai.

Panašiu metu prasidėjo ir sandėlinė

Šiandien didysis kapitalistas A.Štašaitis ramybės uostą rado Birštone, kur moko žmones irkluoti bei vairuoti upėse laivus

prekyba bazėse – miesto pakraščiuose esančiuose sandėlių masyvuose. Ten savo verslą pradėjo ne vienas solidus šių dienų verslo veteranas. Lentynos tose bazėse lūždavo nuo įvairiausių prekių, kai miesto parduotuvėse trūko visko.

Ilgai drausta energija prasiveržė su didžiule jėga. Buvo leista kurtis ir kooperatyvams. Tiesa, iš pradžių, 1987–1988 m., jų Lietuvoje buvo užregistruota palyginti nedaug – vos keturiolika. Žmonės tiesiog sunku buvo patikėti, kad privačiu verslu leidžiama verstis legaliai.

Šiandien žmonių, galinčių pasigirti, kad jų kooperatyvas buvo pirmasis Lietuvoje, yra ne vienas. Registruojami jie buvo pagal žmogaus gyvenamąją vietą. Pirmuosius kooperatyvus, pažymėtus Nr.1, Vilniuje įregistravo verslininkas Šarūnas Davainis, Kaune – Arvydas Štašaitis. „Stiklių“ savininkų Romo Zakarevičiaus, Anos ir Aleksandro Ciupijų šeimos kooperatyvas Vilniuje buvo antras, o „Garsų pasaulio“ savininko Vytauto Vainikonio užregistruotas penktu numeriu.

Š.Davainio, kuris daugeliui dabar asocijuojasi pirmiausia su prabangiu gintaro pasauliu, verslas iškilo ant Sąjūdžio bangos. Trispalvės vėliavėlės, lipdukai, gairėlės didžiųjų mitingų laikais buvo ta prekė, kurią žmonės stvarstė kaip šviežias bandeles. Per Sąjūdžio stegiamąjį suvažiavimą Vilniaus koncertų ir sporto rūmuose jis įkurdino ir pirmąjį Lietuvoje prekybos kioską.

„Vos tik Gorbačiovas leido, kitą dieną nuėjau ir įregistravau. Buvo 1989-ieji. Man nuo vaikystės rūpėjo turėti savą kapeiką. Visko teko išbandyti – ir

Nepriklausomos Lietuvos verslui – 25. Įvykiai ir faktai

2000

Baigtos derybos dėl narystės Pasaulio prekybos organizacijoje.

2000

LISCO privatizavimas. Po skan-

dalais apipinto privatizavimo įmonės kontrolinį akcijų paketą įsigijo Danijos „DFDS Tor Line“ kompanija.

2001

Nedarbas pasiekia rekordą. Po

stambių objektų privatizacijos, taip pat paspartėjus bankroto procedūroms, oficialus nedarbo lygis išaugo nuo 13 iki 15,3 proc.

<2002 04 26

Vilniuje atidaromas pirmasis prekybos ir pramogų centras „Akropolis“ – vakarietiškos prekybos ir pramogų kultūros pranašas Lietuvoje.

2003

Šalis visiškai atsigauna po Rusijos krizės – BVP išauga 9 proc.

2004

Lietuva tampa ES ir NATO nare.

2004

34 proc. „Lietuvos dujų“ akcijų įsigyja Rusijos koncernas „Gazprom“.

2004 >

Į Lietuvos biotechnologijų verslą

investuoja vakariečiai: Izraelio bendrovė „Teva Pharmaceutical Industries“ įsigyja Lietuvos biotechnologijų bendrovę „Sicor Biotech“.

2004–2008

ES ir skolintais pinigais pučiamas ekonominis burbulas, šalyje sukė-

anglis kroviau, ir džinsais, plokštelėmis prekiauvau. O rimtesni reikalai prasidėjo, kai susidomėjau šilkografija. Ant paprastų marškinėlių spausdindavau įvairius užrašus, tuo metu populiarių atlikėjų atvaizdus“, – prisimena Š.Davainis. Būtent šilkografija, įvaldyta dar gūdžiu sovietmečiu, „perstoikos“ laikais padėjo jam susikrauti pradinį kapitalą.

Š.Davainiui pažįstami fizikai sukonstravo stakles priklijuojamiems vienkartiniams „klipsams“ (auskarams) gaminti. Vieni kartu išėdavo atspausti 50 vienetų, o pora kainavo tris rublius. „Dabar užsiimu išskirtiniais dalykais, bet tuo metu vadovavausi principu: geriau už mažiau, bet dideliais kiekiais. Tuos „klipsus“ man klijavo pusė Vilniaus, o pažįstami žydai išvežiodavo po visos Sovietų Sąjungos galanterijos parduotuves. Beje, jie apie mane sakydavo: tu blogiau nei žydus, tu – kaip du žydai, – juokiasi verslininkas. – Man būdavo gėda eiti į paštą atsiimti pinigų. Pensininkei atskaičiuoja 60 ar 80 rublių, o man – 200 tūkstančių. Susitardavau su paštininke, ji trumpam uždarydavo skyrių ir aš ramiai, be pašalinių akių, pasiimdavau savo pinigus. Susidėdavau juos į polietileninį maišą – visada taip nešiodavau pinigus, kad neišsiskirčiau.“

Dar vieną verslininkų tipą ir sluoksnį suformavo 1990–1991 m. prasidėjusi čekinė privatizacija, kai valstybės turtą buvo nuspręsta „visiems po lygiai“ išdalinti čekių pavidalu ir taip sukurti privatų sektorių. Tačiau, kaip yra sakęs pats Privatizavimo komisijos pirmininkas ekonomistas prof. Eduardas Vilkas, privatizacija Lietuvoje davė vieną visiškai nelauktą rezultatą – didelį kapitalo koncentracijos laipsnį: „Atrodė, kad čekinė privatizacija sukurs „liaudies kapitalizmą“, tačiau realiai kapitalas susikonsolidavo keliolikos pramoninių finansinių grupių rankose. Atrodo, kad

„Vos tik Gorbačiovas leido, kitą dieną nuėjau ir įregistravau kooperatyvą“, – prisimena gintaro karalius Š.Davainis

tam nėra kito paaiškinimo, kaip netikėtai atsiradusi galimybė užsidirbti daug pinigų iš Rusijos žaliavų reeksporto esant didžiulėms kainų žirkelėms.“

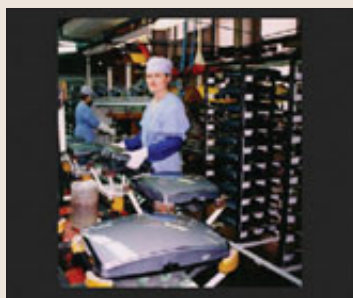
Kol dauguma nepriklausomos Lietuvos piliečių kraipė galvą ir nežinojo, ką daryti su tais už dyką gautais čekiais, lyg grybai po lietaus ėmė kurtis neformalios investicinės akcinės bendrovės (IAB), pusvelčiui supirkinėjusios investicinius čekius ir urmu privatizavusios įmones visoje Lietuvoje. Garsiausios iš jų buvo EBSW, „Inbūstas“, „Hermis“, Lietuvos Vakarų pramonės ir finansų grupė, vienintelė iki šių dienų iš jų išlikusi „Invalida“. Šios šešios pagrindinės grupės kontroliavo apie 42 proc.

visų IAB įsigyto privatizuoto valstybinio turto.

Pasak E.Vilko, daugelis privatizuotų įmonių buvo netinkamai naudojamos ir sužlugo per keletą mėnesių. Kai kurie privatizuotojai ir negalvojo jų naudoti pagal paskirtį, tikėdamiesi uždirbti perparduodami jas užsieniečiams, kurių dalyvavimas privatizavime tuomet buvo ribojamas. Kai to nepavyko padaryti, apsukresnieji gavo pinigų iš bankų, naudodami įmones kaip užstatą, kuris paskui pasirodė nieko vertas, nes įmonės nustojo funkcionavusios.

„Negalima sakyti, kad priimant privatizacijos įstatymus 1991 m., Lietuvoje niekas nesuapratė, jog valstybės turto išdalinimas „veltui“ ▶

Nepriklausomos Lietuvos verslui – 25. Įvykiai ir faktai

lęš finansinę krizę ir didžiulę įmonių bankrotų bangą.

2006

Pirmą kartą viešai prabiltą apie atlyginimus vokeliuose.

2006 ▲

Bankrutuoja „Ekranas“ bei „Vilniaus Vingio“ įmonės, simboliškai užbaigdamos iš sovietinės epochos paveldėtos pramonės erą ir patvirtindamos tiesą, kad struktūriškai

netikę ekonomikos dariniai pasmerkti anksčiau ar vėliau žlugti.

2007

Ekonominių vertinimų rodiklis pasiekia aukščiausią lygį, BVP augimas siekia 6,5 proc., sparčiai didėja vidaus paklausa ir namų ūkių vartojimas, skatinamas darbo užmokesčio kilimo, didėjančio skolinimosi, emigrantų piniginių pervedimų.

2007

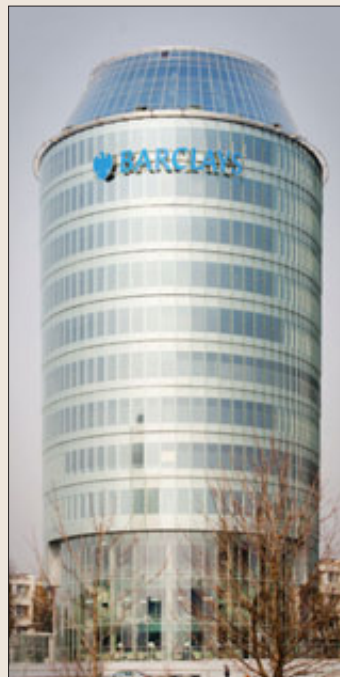
JAV antrarūšių būsto paskolų rinkos griūtis atsirita ir iki Lietuvos – čia sprogtas nekilnojamojo turto burbulas, pasideda krizė.

2008

Metų pabaigoje – „naktinė“ mokesčių reforma.

2009

Pradedami 1844 bankroto procesai – du kartus daugiau nei 2008 m.

<2009

Vilniuje įsikuria „Barclays“ technologijų centras.

2010

Veikiančių ūkio subjektų skaičius padidėja beveik iki 83 tūkst. ir viršija 2009 m. lygį.

2011

Eksportas viršija prieškrizinį lygį.

2011

Nacionalizuojamas „Snoro“ bankas. Jo įsipareigojimai 3 mlrd. Lt didesni nei turtas. Buvusiems jo akcininkams V.Antonovui ir R.Baranauskui pareikšti įtarimai dėl maždaug 1,7 mlrd. Lt vertės banko turto pasisavinimo.

2012

Lietuvos bendrasis vidaus produktas (BVP) auga sparčiausiai

Savo verslą „Stiklių“ savininkai R.Zakarevičius, A.ir A.Ciupijai pradėjo nuo kooperatyvo, kuris Vilniuje buvo įregistruotas antruoju numeriu

➤ ir po lygiai“ savaime užprogramuoja ekonominį neefektyvumą. Tačiau čekių išdalinimas po lygiai nereiškia lygių turto dalybų. Juos galima palyginti su bilietu, duodančiu teisę į patalpą, kurioje vyksta dalybos. O ten – kas ką pagriebs“, – yra sakęs E.Vilkas.

Taip iš dalies viskas ir vyko: griebė, kas ką gali. Vieni milijonieriais jautėsi ilgiau, kiti trumpiau.

Viena stambiausių tikros kapitalistinės sėkmės figūrų tapo A.Stašaitis. Lietuvos verslo aušra neatskiriamai nuo šio prieštarai vertinamo verslininko. Jo pavardė kone kasdien

buvo linksnuojama per televiziją, dienraščiu puslapiuose mirgėte mirgėjo su šiuo verslininku siejamos istorijos.

Pirmuosius didesnius pinigus A.Stašaitis uždirbo „kaunietiška“ – augindamas nutrijas, lapas, audines ir pardavinėdamas jų kailio kepurės bei kailinius Rusijoje. Vėliau į verslo aukštumas jis ėmė kopti ne po žingsnelį, o peršokdamas po kelis laiptelius. Ir sparčiai pasiekė jo olimpą.

„Kokios buvo aplinkybės? Revoliucija su naujos santvarkos pažadu. Tačiau revoliucionieriams nebuvo kada jį tesėti, tad kaip

pakeisti santvarką, galvas sukome mes kartu su bendraminčiais. Buvo juridinių problemų – dar ilgai galiojo kai kurios anos santvarkos baudžiamojo kodekso nuostatos. Be to, nebuvo jokios bankinės sistemos. Kaip atsiskaityti su Rusijos, Vokietijos įmonėmis? Buvo tik galimybė susikrauti į lagaminą pinigus, auksą ar deimantus, ir vykdavome su jais į vieną ir į kitą pusę. Įstatymų požiūriu buvome nusikaltėliai, kontrabandininkai. Bet aš ir kiti entuziastai nenorėjome sėdėti ir laukti, kol bus priimtas naujas baudžiamasis kodeksas, kol Lietuva prisijungs prie SWIFT'o. Norėjome daryti verslą, užsidirbti – vieni dėl to žuvo, kiti buvo pasodinti į kalėjimą ar juo gąsdinami“, – taip laukinio kapitalizmo etapą prisimena A.Stašaitis.

Lagaminai su pinigais jam neatrodė pati geriausia atsiskaitymo su užsienio partneriais galimybė, tad ėmėsi pats kurti finansinę infrastruktūrą – įkūrė Žemės banką, daugybę kitų finansinių bendrovių (Kapitalistų klubą, JAV ir Lietuvos įmonę „Baltikam“, draudimo kompanijas „Sveik-uoliai“, „Mūsų senoliai“ ir kt.). A.Stašaitis ne dienomis, o valandomis turtėjo iš jų renkamų indėlių – milijonieriumi tapo vos per dvejus metus. Žlugus Žemės bankui, kurio valdybos pirmininkas jis buvo, atsibudo Lietuvos teisėsauga. Skandalingojo verslininko finansinės bylos sugulė į storiausius tomus. Daugelyje to meto tiriamų finansinių aferų figūravo ir jo pavardė.

Prie tuometinio verslo elito save priskyrę veikėjai demonstravo šiais laikais jau sunkiai įsivaizduojamą panieką valstybei. Buvo deklaruojama, kad mokesčių mokėti nereikia, esą jie patys, be valstybės tarpininkavimo, nuspręš, kam ir kaip padalyti pinigus. Dėl atsiskaitymo mokėti mokesčius A.Stašaitis 1994-aisiais atsidūrė už grotų ir nelaisvėje praleido

Nepriklausomos Lietuvos verslui – 25. Įvykiai ir faktai

tarp ES narių nuo 1995 m. Lietuva aplenkė Estiją pagal BVP vienam gyventojui, kuris nuo 1995 m. padidėjo 132 proc. Estijoje per tą laikotarpį BVP augo 125 proc.

2012

Du kartus per metus didinama minimali mėnesinė alga: rugpjūtį ji padidinta 50 Lt, iki 850 Lt, gruodį nutarta, kad nuo 2013 m. minimali alga didinama iki 1 tūkst. Lt.

2013

„Doing Business“ reitinge Lietuva pakyla į 17 vietą iš 189 vertintų pasaulio šalių.

2013

Įsigalioja Fizinių asmenų bankroto įstatymas.

2013 ➤

Išskeliama bankroto byla Ūkio bankui, paaiškėjus, kad jo turtas 1,2

mlrd. Lt mažesnis už įsipareigojimus. Savo verslo sandoriais Ūkio banką paskandinęs jo akcininkas V.Romanovas sprunka į Rusiją.

2014

Lietuva gauna leidimą įsivesti

eurą 2015-aisiais.

2014

Verslininkas N.Numavičius pirmą kartą paminimas žurnalo „Forbes“ sudarytame pasaulio turtuolių sąraše. Tarp 1645 pasaulio milijar-

dierių sąraše jis įrašytas 1565-u, o verslininko turtas įvertintas 1,1 mlrd. dolerių suma.

2014

Rusijos paskelbtas maisto produktų embargas ES šalims smogė Lietuvos žemės ūkio transporto sektoriui. Daugiau kaip 21 proc. lietuviško eksporto tenka Rusijos rinkai, o maisto produktų embargas palietė 4 proc. visų į šią šalį eksportuojamų produktų.

2015

Lietuvoje įvedamas euras.

2015

Lietuvos verslininkai, netekę Rusijos rinkos, atranda naujas NVS šalių rinkas. Eksportas į NVS šalis išauga beveik 50 proc. Pieno ir mėsos produktai gabenami į Uzbekistaną, Azerbaidžaną, Kazachstaną.

Skandalingas LISCO privatizavimas buvo tas pavyzdys, kaip reikia pirkti ir kaip negalima parduoti. Geriausi laivai atiteko danams, o lietuviams („Lietuvos jūrų laivininkystei“) liko skolos

penkerius su puse metų. Vėliau jis pabandė išsiplauti savo mundurą – 2002 m. Europos Žmogaus Teisių Teisme Strasbūre laimėjo bylą ir iš Lietuvos prisiteisė daugiau nei 100 tūkst. Lt.

Išėjęs iš kalėjimo A.Stašaitis stengėsi grįžti į rimtesnį verslą – bandė privatizuoti Birštono sanatoriją „Versmė“, tačiau, kaip pats teigė, to padaryti neleido Algirdo Brazausko Vyriausybė, išbraukusi sanatoriją iš privatizuojamų objektų sąrašo, tad dirbo Ukrainoje – tiek su Vladimiro Romanovo, tiek su „Vilniaus prekybos“ projektais.

Šiandien didysis kapitalistas sakosi ramybės uostą suradęs Birštone – čia jis jau kelinti metai turi nedidelę įmonę „Birštono Nemunas“, kurioje pats moko žmones irkluoti bei vairuoti upėmis plaukiojančius laivus. Širdžiai miela veikla, tačiau mastais nė iš tolo nepriylgstanti prieš du dešimtmečius užaugintai verslo imperijai.

„Ant nieko nepyktu. Tokia buvo aplinka, tokia verslo terpė. Galėjau nebent emigruoti, kurti verslą ten, kur tam buvo normalios sąlygos. Kodėl neišvažiavau? Čia man buvo įdomu. Net ir išėjęs iš kalėjimo priėmiau sprendimą, kad lieku Lietuvoje, nesvarbu – žūsiu ar kitaip būsiu sunaikintas, bet lieku. Kliūtys man reiškia ne baimę, ne nusivylimą. Žinau, kad žmogaus stiprybė atsiranda jas įveikiant, kad didžiausias pamokas suteikia klaidos ir pralaimėjimai. Sunkumai man yra natūralus vystymosi procesas“, – tikina A.Stašaitis.

Beje, verslininko praecities byloje taškas dar nepadėtas, tad šokinėti per kliūtis jam tenka ir šiomis dienomis. Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnyba ir prokurorai išsiaiškino, kad 2001–2006 m., būdamas Neįgaliųjų sporto draugijos prezidentu ir viceprezidentu, A.Stašaitis iš 44 neįgaliųjų sportą remiančių bendrovių surinko beveik 14 mln. Lt ir juos iššvaistė. 58-erių metų Lietuvos kapitalizmo

pradininkas gali vėl atsидurti už grotų.

Kitaip investiciniais čekiais pasinaudojo ir pagrindus savo verslo imperijoms sukūrė „VP dešimtuko“, koncerno „MG Baltic“ ir kitų šiandien klestinčių lietuviško verslo korporacijų savininkai – tuomet jauni, išsilavinę žmonės, greičiausiai ne be verslininko gyslelės ar talento.

Pasinaudoję privatizacija į savo rankas stambias žaliavų įmones – Jonavos trąšų gamyklą „Azotas“, „Akmenės cementą“ tuomet perėmė jų vadovai. Jie sugebėjo ne tik išsaugoti įmones, bet ir jas išplėtoti, paversti konkurencingomis laisvosios rinkos sąlygomis.

Tačiau didžioji dalis privatizuotų įmonių, pasak L.Gadeikio, neturėjo jokių šansų išgyventi rinkos sąlygomis, nes buvo negyvybingos, milžiniškos, pritaikytos uždarai sovietinės ekonomikos sistemai, todėl rinkos ekonomikos sąlygomis buvo pasmerktos. „Struktūriškai didžioji dalis pramonės, kaip ir kolūkiai, buvo pasmerкта sugriūti. Išliko viena kita įmonė, ir tai nemaža dalimi lėmė talentingi vadovai, tokie kaip „Achemos“ koncerno prezidentas Bronislovas Lubys, buvęs „Snaigės“ generalinis direktorius Antanas Andriulionis ar „Švyturio“ vadovas Algimantas Stanaitis, sugebėjęs darbuotojus įtikinti neparduoti savo akcijų, kol jų nenupirks investuotojai iš užsienio. Todėl po to, kai Danijos alaus bendrovė „Carlsberg AS“ už akcijas sumokėjo beveik 200 mln. Lt, Klaipėdoje atsirado keliolika milijonierių daugiau“, – pasakoja L.Gadeikis.

Panašiu metu kartu su nepriklausomybės atkūrimu savo verslus nuo stalo kabinete pradėjo kurti į verslą iš samdomo darbo pasukę Robertas Dargis, „Eikos“ grupės valdybos pirmininkas, Arvydas Avulis, „Hanner“ vadovas, veterinarijos gydytojo specialybę įsigijęs, bet niekuomet pagal ją nedirbęs įmonių grupės „Linas Agro Group“ valdybos pirmininkas ir generalinis direktorius Darius Zubas, 1991 m. įkūręs įmonę „Linas ir viza“ ir pradėjęs lietu-

viškų rapsų eksportą į Vakarų Europą, bei kiti tos kartos verslininkai.

Kaip sako L.Gadeikis, tie naujieji verslai radosi taisyklingai, tai yra radę nišą ir savo kelią. Kaip vėliau ir lietuviškos aukštųjų technologijų – biotechnologijų, lazerių, informacinių technologijų įmonės, naujausius mokslo, technologijų pasiekimus sugebėjusios paversti konkurencingu verslu.

„Pavyzdžiui, metalo konstrukcijų įmonė „Arginta“. Atrodytų, tokia tradicinė pramonės šaka, bet sugeba konkuruoti pasaulyje, konstrukcijas gamina net Indijos metro stočiai. Arba Danas Tvarijonavičius ir jo įmonė „Amilina“. Žmogus sugebėjo rasti savo verslo pranašumą – nepardavinėti grūdų kaip žaliavos, bet gaminti iš jų krakmolą, sirupą ir taip kurti pridėtinę vertę“, – sėkmingo verslo pavyzdžius mini L.Gadeikis.

Iš tiesų šie žmonės, kaip ir dauguma ne vienus metus „Veido“ renkamų Metų vadovų bei kandidatų į juos, yra savo verslo kūrėjai, ne tik atradę unikalių verslo idėjų, bet ir sugebėję jas įgyvendinti, pasinaudodami naujausiais mokslo laimėjimais sukūrę inovatyvias technologijas ir radę joms rinkų. Jie – šiuolaikiniai antreprenieriai, savo idėjas paverčiantys verslu, kuriančiu visuomenei pridėtinę vertę.

Ar galima to išmokti?

A.Chmieliauskas sako, kad yra įvairių požiūrių ir jie visi turi teisę gyvuoti. Kai kurios verslininkui būdingos savybės yra įgimtose, kai kurių dalykų galima išmokti. Bet svarbiausia – reikia nebijoti pabandyti.

„Jei manai, kad gali būti geras vadovas ar verslininkas, – pabandyk. Kam galvoti, ar tai įgimta, ar įgyjama. Reikia pabandyti. Todėl geros verslo mokyklos, taip pat ir ISM, sudaro galimybę studentams išbandyti savo verslo idėjas. Turime įkūrę inovacijų bazę, čia studentai gali įkurti savo įmonę ir idėją įgyvendinti nuo pradžių iki galo“, – pasakoja ➤

žvelk giliau

Skaitykite savaitraštį VEIDAS „Apple iPad“

Kiekvieną ketvirtadienį
po 21 val. „Apple App Store“
skaitykite naują numerį

Tokių įmonių kaip „Snaigė“, po privatizavimo atradusių savo vietą laisvoje rinkoje ir sėkmingai konkuruojančių su vakarietiška produkcija, nėra daug

➤ A.Chmieliauskas.

Pasak jo, dabar kyla poreikis būsimuosius verslininkus mokyti ne tik matematikos, finansų, ekonomikos – dalykų, kurie leistų jiems priimti teisingus techninius sprendimus. Verslo sprendimai šiandien turi būti ne tik teisingi aritmetiniu požiūriu, bet ir atitikti visuomenės vertybes bei interesus. „Didžiųjų duomenų („Big date“) amžiuje žmogui reikia duoti ne tik techninių instrumentų. Didelę prasmę įgyja pamatai, ant kurių jis stovi. Nes kartais geriausias techninis sprendimas nebūna geriausias moraliniu, politiniu, etiniu, socialiniu požiūriu. Tuos dalykus šiuolaikinis verslininkas turi išmanyti. Todėl prasmę įgyja socialiniai, humanitariniai mokslai, kurie ir moko bendrų vertybinių pagrindų. Tada žmonės supranta, kad negali priimti sprendimų, kurie būtų geri tik jiems ar būtų trumpalaikiai“, – sako ISM rektorius.

Verslo vadyba šiandien negali apsiriboti savo srities studijomis. Šalia vadybos, ekonomikos, politikos disciplinų būtini mokslai, formuojantys žmogaus principus, etiką, moralę, požiūrį. Vienas be kito šiandien tai negali egzistuoti. Kaip ir verslininkas, neturintis kūrybiškumo ir nesugebantis jo atskleisti kituose žmonėse. Todėl neatsitiktinai ISM studentai studijuoja meną, o jų nutapyti paveikslai kabo ant universiteto koridorių sienų.

Apie šiuolaikinio vadovo savybes ISM rektorius sako nieko labai naujo negalintis pasakyti. Kai kurios vadovo savybės nesikeičia tūkstantmečiais – keičiasi tik sąlygos, kuriomis tenka dirbti. Lyderystė, charizma – tai tos amžinosios vadovo savybės, kurios tiesiog turi būti priderintos prie nuolat besikeičiančių sąlygų. „Vadovo, verslininko paveikslas nėra gėlė su penkiais lapais. Jis nėra baigtinis, o įvairus, kaip įvairūs yra žmonės“, – apibendrina A.Chmieliauskas.

L.Gadeikis mano, kad verslininkai – išskirtinis visuomenės sluoksnis, sparčiausiai kintantis ir priverstas keistis, nes gyvena nuolatinių pokyčių sąlygomis.

Laukinio kapitalizmo sąlygomis ir verslo bruožai buvo laukiniai, ir verslininkams reikėjo tam tikrų būdo savybių. Pirmieji verslininkai turėjo būti avantiūristai, reikėjo daug drąsos, netgi nutrūktgalviškumo, įžulumo, nes grėisė būti apgautam, netekti pinigų, net gyvybės. Dabar versle reikia kitokios drąsos – investuoti ir rizikuoti pinigais, ne gyvybe, matyti toli į priekį, būti išradingsiems.

Jei anksčiau verslininkai buvo uždari, nekalbūs – iš dalies todėl, kad buvo reketuojami, vėliau jie ėmė puikuotis savo brangiais žaisliukais: mašinomis, namais, vilomis, medžioklėmis, moterimis. Tačiau laikai keičiasi, pokyčius išgyvena visuomenė, keičiasi ir verslininkai. Netgi tie, kurie kažkada puikavosi prabanga, dabar jau kur kas mieliau kalba apie savo darbus visuomenės labui.

L.Gadeikis labiau linkęs tikėti teorija, kad verslumas yra prigimtine savybė. Pasak jo, šiais laikais talentingiausiems verslininkams dirba labiausiai išsilavinę vadybininkai. Verslininkui reikia turėti idėją, o vadybininkui – mokėti tai realizuoti. „Tam ir reikalingi harvardai (prestižinis JAV Harvardo universitetas – aut. past.). Bet gali ir dešimt harvardų baigti – jei neturi sugebėjimo priekyje matyti gulinčių pinigų, joks prestižinis universitetas to neišmokys“, – įsitikinęs L.Gadeikis.

Pasak jo, versle visuomet reikėjo ir reikia to paties – matyti galimybę. Praeityje tas galimybės mes visi pastebime, o štai tikri verslininkai jas mato žvelgdami į priekį ir ten, kur jų nemato kiti.

Beje, sakoma, kad verslumas laikomas pačiu brangiausiu ištekliu pasaulyje. ■

Aušra Pocienė, Jūratė Kiliulienė

Trys dienos iki laisvės

Lietuvos pasirašytoje NATO sutartyje yra įtvirtinta viltis: jei atsilaikysime tris dienas prieš Kremliaus siunčiamas ordas, sulauksime pagal mūsų civilizacijos vertybes ir sutartą pasaulio tvarką gyvenančių partnerių pagalbos.

Atšventę dvidešimt penktąsias Lietuvos valstybės nepriklausomybės atkūrimo metines, turime galvoti ir kalbėti ne tik apie užgyventus pasiekimus, sukauptą turtą ir pasiektas pergalės, bet ir apie tas tris dienas. Pigios ir bukos televizinės pramogos, sočios ir gardžios užstalės, net mylimas krepšinis turi užleisti vietą naujai lietuvių religijai – pasirengimui ginti Tėvynę. Kasdien kamuojančios abejonės, ar Vakarai mus gins ir kaip gins, ar mūsų teritorija apginama nuo šimtątūkstantinių šalia esančių ir pasirengusių Kremliaus pajėgų, gali būti išsklaidytos tik tada, jei būsime visada pasirengę, demonstruosime savo valią ir gebėjimus gintis.

Savo garsiajame ir aktualumo neprarandančiame veikale „Apie laisvę“ XIX amžiaus britų filosofas Johnas Stuartas Millas iškėlė ir pagrindė prielaidą, kad pilietinė laisvė yra kiekvieno individo ir visuomenės tobulėjimo sąlyga. Šiai prielaidai paremti J.S.Millas pateikia keletą argumentų. Tikrasis tiesos pranašumas, jo teigimu, yra tai, kad teisinga nuomonė, viena, du, tris ar daugiau kartų nuslopinta, amžiams bėgant vis tiek pasireikš. Ateis toks laikas, kai, susiklosčius palankioms aplinkybėms, tiesa sugebės tiek sustiprėti, kad atlaikys vėlesnius mėginimus ją užgniaužti. Anksčiau ar vėliau tiesa įsitvirtins, bet kiek bus prarasta laiko ir išeikvota tuščių pastangų ją slopinant. Apsiginklavę kantrybe laukėme savo tiesos, savo nepriklausomybės, ir sulaukėme. Dabar ją reikia sugebėti apginti ir sustiprinti.

Pastariesiems dviem dešimtmečiams mus įkvėpė nepriklausomybės idėja. Dabar žengiame į naujos nacionalinės idėjos etapą – nepriklausomybės gynimo ir jos išplėtojimo, įprasminimo savo stipria, modernia, garbinga ir verta gyvenimo valstybe. Tam, kad atsilaikytume tris dienas, reikia ne tik NATO ginklų, bet ir mūsų dvasios. Czesławas Miłoszas savo „Poetiniame traktate“ aiškina, kad „niekas negyvena vienas: jis šnekasi su tais, kurie jau buvo, gyvena tu žmonių gyvenimą <...>. Iš jų vilčių ir pralaimėjimų, iš ženklų, kuriuos paliko (tegu tai bus viena raidė, įkalta akmenyje), gimsta ramybė ir santūrus savo jėgų vertinimas. Kurie moka pasinaudoti šia patirtimi, apturės didelę laimę. Niekada ir niekur jie nesijaus benamiai, nes jų atrama – prisiminimai apie visus, kurie taip žengia į nepasiekiamą tikslą“. Ar tie, kurie turi tokią atramą ir ją naudosis, galės pasikalbėti su pokario partizanais, laisvės kovotojais? Ar galės juos prakalbinti ir išgirsti? Juk kai kas mielai pasinaudos „alibi“, kad galėtų neiti į karą.

Privalomoji karo tarnyba visiems, privalantiems pasirengti gintis tris dienas, per kurias Vakarams turėsime įrodyti savo pasirengimą ir ryžtą veikti savarankiškai, mus galėjo suvienyti naujai idėjai, bet ir vėl likome suskaldyti savo elito, kuris dar kartą pademonstravo savo menkumą. Taip Lietuva ir vėl išlieka padalyta. Jau nebe takoskyros tarp kolaborantų ir patriotų, brazauskininkų ir landsbergininkų, kovotojų už ir prieš lietuviškas ir lenkiškas raides, kitakalbes iškasas, tarp gyvenančiųjų romantizuotoje Lietuvos istorijoje ir pajėgiančiųjų nuplėšti tikrovės šydą. Šikart takoskyra eina tarp retų Tėvynės gynėjų ir tų, kurie turės įstatyme numatytą „alibi“ jos neginti.

Turime siekti savo valstybės ekonominio pajėgumo, kovoti už kiek galima aukštesnę vietą pasaulinio darbo pasidalijime, išsivaduoti nuo savo atsilikimo, patirto pažeminimo būnant Rusijos imperijos dalimi. Bet valstybės gerovė bus tik nuolatinis mirazas, jei neišsiklausysime į sociologo prof. Zenono Norkaus (knyga „Du nepriklausomybės dvidešimtmečiai“) perspėjimą, kad žmogaus laimingumas priklauso ne nuo jo pasiekimų, o nuo jo siekių ir troškimų.

Salies elitas vėl susimauna su šauktinių savanorių karių idėja. Parengti ginti Tėvynę siekiama ne visus, o tik tuos tris tūkstančius, kurie pagal įstatymą neturės „alibi“, tai yra jie yra kažkur, kur Tėvynės gynyba – ne toks svarbus dalykas: universitete, versle, fermoje ar ūkyje, jaunoje šeimoje, tarnystėje bankui ir savo kapitalui. Tie su

„alibi“ per devynis mėnesius galbūt užkals gražaus kapitalo, papildys kapšą – Lietuvoje ar kur nors už jos ribų: Anglijoje, Airijoje. O buvo ir tebėra nesunku susitarti, kad per tris mėnesius – tiek laiko reikia, kad stipriausia pasaulyje JAV kariuomenė parengtų lauko tarnybos pėstininką, – ir kiekvienas rikiuotei tinkamas lietuvis išminktų naudotis ginklu ir įgautų supratimo apie elementarią pėstininkų taktiką. Bet politinis elitas mano, kad ginti Tėvynę turi kaimo berneliai, be „alibi“, kurie daugiau niekam netinka, tik numirti už Lietuvą. Bet ar jie tikrai žino, kodėl Tėvynę reikia ginti jiems, o tie, kurie sėkmingiau įsitvirtinę ir užsitikrinę savo „alibi“,

Tėvynės ginti neprivalo?

Lietuva suskaldyta. Tačiau reikia atrasti vienybės pagrindą. Šiandieninio Lietuvos inteligento suvokimo ribas atskleidžia sociologas Z.Norkus: „Kaip rodo neslūgstanti emigracijos banga, taip pat ir daugybei etninių lietuvių kvėpavimas gimtinės oru nepriklausomoje Lietuvos valstybėje nesuteikia tokios didelės laimės, kuri nusvertų pagundą ieškoti geresnio gyvenimo kitose šalyse. Nerasime tautos, kuri nevertintų turto, tačiau lietuvių turto troškimas ir panika neturtingiems žmonėms yra išskirtiniai. Žodis „ubagas“ Lietuvoje visada buvo ir tebėra vienas didžiausių įžeidimų – Lietuvoje geriau jau būti išvadintam kvailiu negu ubagu. Juo labiau kad turtingo kvailiu pavadinti mūsų šalyje niekas ir neišdrįs.“

Cz.Miłoszas „Gimtosos Europos“ įžangoje atskleidė mūsų amžino konflikto su Vakaramis problemą: „Skaidu buvo nesugebėti paaiškinti šeiminingams „prastesniosios“ žemyno dalies. Tarp Azijos ir Vakarų pakibusios srities, vadinamos Vidurio arba Rytų Europa, likimo, kartu ir neaiškos savo padėties: lyg ir europietis, bet iš „vargšų giminaičių“, „savas“ ir „svetimas“, besiblaškąs tarp pavydo, troškimo būti pripažintam ir paniekos, kurioje lengvai įžiūrimas ressentiment“.

(Ressentiment – neapykanta „geresniesiems“, kilnesniesiems). Ir šiandien save sunkiai sugebame paaiškinti Vakarams. Nors trečdaliu savo valstybės biudžeto sėdime jų kišenėje, o versle formuojasi ištisi legionai verslininkų, kurie savo egzistencijos prasmę mato tik galimybėje įsisavinti ES senbuvių mokesčių mokėtojų milijardus. Bet tos trys dienos iki laisvės yra tikroji tiesos akimirka, kurią teks išgy-

Takoskyra eina tarp retų Tėvynės gynėjų ir tų, kurie turės įstatyme numatytą „alibi“ jos neginti.

venti patiems būnant vieniems.

Kai (jei) išmuš valanda, kai turėsime skaičiuoti sekundes, minutes, valandas, paras ir dantis sukančią atsilaikyti tas tris dienas, vertinga bus visai kas kita, nei šiandien atrodo, – jeigu tai kruvinai aušrai būsime tinkamai pasirengę ir ryžtingi. Tačiau tam reikia išminties ir vienybės. Vertingas bus gebėjimas kiekvienam, o ne saujelei šauktinių ar profesionalių karių, valdyti ginklą ir žinoti savo vietą. Ir bent laikinai pamiršti sociologo Z.Norkaus įvardytą vidinį priešą – lietuvišką godumą. Turto, smagaus laiko, pramogų, sotaus ir nerūpestingo gyvenimo alkį.

Salies politinis ir karinis elitas turi pasirūpinti tuo, kad mes kuo greičiau gautume galimybę pasirengti ir žinoti savo vietą tą valandą, kai visi turėsime gintis ir skaičiuoti dienas iki trijų. Kaip ir tuo, kad tos trys dienos nebūtų vien metafora, o Vakarų pagalba per jas mus tikrai pasiektų. Jei kruvinos aušros lauksime visada pasirengę ir būsim ryžtingi, Kremliaus ordos liks ten, kur yra, arba ieškos lengvesnės aukos. Toks yra grobuonis – jis ieško silpniausio. O mes ir vėl delsiame išbraukti save iš silpnųjų sąrašo. ■

Algimantas Šindeikis

Ž. Pečiulis: „TV kaip rinkimai – mums nepatinka, ką išrinko, nors išrinkome patys“

Žiniasklaida. Turime daug silpnybių, o televizija jomis naudojasi. Bet jei ant jos kabliuko nepasimautume, būtume iš tikrųjų tokie, kokie šnekame esantys.

Dabar geras tonas, ypač tarp intelektualų, neigti, kad žiūri televiziją, neduokdie lietuviškus kanalus. Tačiau Lietuvoje televizorius yra bene kiekvienuose namuose. Jis informuoja, šviečia, suteikia pramogą, bet dažniausiai keikiasi, tyčiojasi, manipuliuoja tavo jausmais, kartais net formuoja valstybei kenkiančią poziciją.

Ar lietuviškoji televizija yra menkos prabos, nes tokie ir jos žiūrovai, ar, atvirkščiai, auditorija bukinama pigaus televizijų brukalo? Atsakymo „Veidas“ ieškojo kartu su vieninteliu Lietuvoje televizijos srities profesoriumi Žygitu Pečiuliu.

VEIDAS: Koks klausimas būtų esminis, norint diagnozuoti šiandieninę Lietuvos televizijos kanalų būklę?

Ž.P.: Esminis klausimas banalus ir einantis per visą televizijos istoriją: kiek dar jai liko, numirs ji ar ne. Tai, kas dabar vyksta ir pasaulio, ir Lietuvos televizijose, kartais galima traktuoti ir kaip priešmirtines konvulsijas, kažkokį būdą išgyventi ir išlikti. Kaip „Dvylikoje kėdžių“: kai Kisa Vorobjaninovas pareiškė, kad bajoras neišties rankos prašydamas išmaldos, Ostapas Benderis jam atsakė: jei neištiesi rankos, ištiesi kojas.

Dabartiniame kontekste, kai gausėja kanalų, kai atsirado internetas ir skaitmeninė televizija, mažėja didžiųjų kanalų žiūrimumas ir jie ieško būdų, kaip išgyventi. Tie būdai – ne televizijų atrasti, ir ne XX amžiuje. Dar XV a., kai atsirado spauda ir turguje imtos pardavinėti brošiūros, jose spausdintos istorijos apie žmogžudystes ar net prasimanyti dalykai žinant, kad jei yra sensacingų temų, tiražas bus parduotas. Tačiau atsirado vadinamoji kultūros industrija, kai sukėlęs tam tikrus auditorijos jausmus gali parduoti tą prekę.

Kitas dalykas, žinotas jau XV a., kad tai ne amžino, bet laikino galiojimo prekė. Dienraštis galioja vieną dieną, o televizija – akimirka. Tad reikalavimas, kad televizija ištiesai rodytų įsimintinus ir gilius dalykus nėra labai teisingas. Juolab, kada įsijungtum televizorių, jis kažką rodo, o jei reikia be perstojo visą parą gaminti produktus, be abejo, neįmanoma gaminti tik labai tobulus.

O Lietuvos televizijos nėra išskirtinai blogos savo turiniu. Nacionalinių tinklų, skaičiuojant vienam gyventojui, yra daugiau nei daugelyje Europos šalių, konkurencija didelė, tad, kaip mėgsta pasigirti prodiuseriai, originaliąja televizine produkcija, bent jau pramogine, Lietuvos televizijos net stipresnės už kaimynus, nors finansinės galimybės ir ribotos.

VEIDAS: Vis dėlto ar nemanote, kad lietuviškų kanalų kokybės kreivė leidžiasi vis žemyn?

Ž.P.: Labai sunku lyginti. Pavyzdžiui, tarybiniais laikais joje buvo keiksmažodžių, grojo orkestrai, rodytos operos, tad lyg ir galima būtų sakyti, kad dabar smukimas. Bet anksčiau viena vyko gatvėse, parduotuvėse, o televizija kalbėjo ir ro-dė kitką. Dabar operų mažiau, daugiau neigiamos informacijos, nes perėmėme vakarietiškus žiniasklaidos principus, rodomos nelaimės, netektys, diskusijų laidose – peštynės.

Be abejo, yra kažkoks viduriukas, televizijos lygį galima pakelti. Bet turbūt niekas nenori grįžti į televiziją, kai namas sugriuvo, bet nerodome, nes tai sugadins mūsų labai gražų Lietuvos vaizdą.

Dabar einame demokratizavimo keliu. Demokratizavimas – labai gražu, bet, galima sakyti, kartu ir baisu: tai visų lygybė, nėra hierarchijos, nėra griežtos tvarkos. Televizija – kaip ir rinkimai: mes nepatenkinti, kad išrinko ne tuos, nors patys juos ir išrinkome.

VEIDAS: Po pusmetį stažavotės Prancūzijoje, Šveicarijoje. Ar daug skiriasi nuo mūsų šių televizijos?

Ž.P.: Mačiau skirtumų, bet ne žanrų ir formatų, o investicijų: didelės studijos, korespondentai užsienyje, didelės žvaigždės ekrane. O šiaip – atskrendi iš Romos į Paryžių, įsijungi televizorių ir matai tą patį žaidimą.

Pavyzdžiui, Italijos visuomeninis kanalas „Rai“: visą vakarą tarp žinių vieną po kito žaidžia žaidimus, o kultūrinės programos yra perkėlės į kitus kanalus. Bet konkuruodamas su komerciniais kanalais gal taip pritraukia žinių žiūrovą.

Prancūzijos spaudoje skaitau tą patį, apie ką dabar kalbamės: intelektualai baisiausiais žodžiais kalba apie kultūrinę griūtį. Kai prancūzai „M6“ kanale pradėjo rodyti pirmą realybės šou „Loft Story“, žmonės rinkosi į demonstracijas prie televizijos, pylė šiukšles, vadindami kanalą šiukšlių televizija. Toks terminas atėjęs iš JAV, taip vadinamos tokios laidos kaip mūsų „24 valandos“, „TV pagalba“, kiti televizijos šou, kuriuose žmonės išnaudojami, išsunkiami ir išmetami. Tik Amerika didelė, jie pasimeta, o Lietuvoje visi pažįstami, visi kaimynai.

Tad tendencijos Lietuvoje labai panašios kaip kitur. Gali būti, kad koks mūsų prodiuseris persistengia. Arba lietuviški keiksmažodžiai anksčiau buvo dengiami pypsiukais, dabar nebe, kaip ir tapo natūralu ęteryje pasakyti „š...“ Ar tai pasaulio pabaiga – nežinau, žmonės šį žodį vartoja.

Štai Didžiojoje Britanijoje buvo minimos penkiasdešimtųjų pirmo keiksmažodžio metinės, Prancūzijoje – pirmo apnuoginto kūno, ir tai iš nu-

garos. Tuo kažkada televizijos sukėlė didelį siaubą. Bet joms būdingas tam tikras ribos peržengimas, nes auditorija vis reikalauja kažko naujo, skatina, kad būtų galima pasakyti: to dar nebuvo.

Klasikinis pavyzdys – prancūzų realybės šou, kuriame apsimetinėta, kad žmogus sėdi tikroje elektros kėdėje, o šou dalyvis, norėdamas išgauti informaciją, vis didina elektros įtampą. Bandyta parodyti, kiek toli žmonės gali eiti, ir jie didino srovę negailestingai, nepaisydami žmogaus elektros kėdėje suvaizdintos (bet šou dalyviai to nežinojo) kančios. Mes nuodėmingi, turintys labai daug silpnybių, o televizijos jomis naudojasi. Bet mes visą kaltę suverčiame televizijai, o jei ant jos kabliuko nepasimautume, būtume iš tikrųjų tokie, kokie šnekame esantys. Deja, pasirodo, esame kitokie.

Beje, visa televizijos auditorija, išskyrus nepilnamečius, yra ta pati, kuri renka Seimą. Palyginus televizijų žiūrimumo ir Seimo rinkimų rezultatus galima išvelgti tam tikrą ryšį.

VEIDAS: Bet Arvydas Vidžiūnas, iš televizijos laidos vedėjas kažkada peršokęs į Seimo nario postą, pripažino: jei karvę kasdien rodytų per televiziją, ir ją išrinktų.

VEIDAS: ARCHIVO NUOTR.

Ž.Pečiulio vertinimu, kai kurie televizijų paklydimai primena priešmirtines konvulsijas siekiant bet kokia kaina išlikti

Ž.P.: Yra ir priešingų dalykų: maniau, kad Alytaus meras triuškinamai laimės rinkimus, nes toks „savas“ vyras.

Bet prisiminkime: istoriškai bulvarinė spauda ir televizija atsirado ne Lietuvoje ir daug anksčiau nei pas mus. Pilna bulvaro ir kitur. Tačiau Lietuvos problema, kad bulvaras susimaišęs su vadina-mąja rimtąja žiniasklaida, kuri persiima bulvaru norėdama išgyventi, padidinti reitingus. Antra vertus, noriu atkreipti dėmesį, kas tų bulvarinių laidų žvaigždės. Nemaža dalis, be interneto, feisbuko karalienių ir kitokių personažų, yra mūsų Seimo nariai. Galima kaltinti, kad žiniasklaida juos iškėlė ir tada žmonės išrinko, bet kalbėkime ir apie mūsų politikos lygį, jei iš politikų „Kakadu“ gali daryti ištisas laidas, o į bulvarinius šou politikai patys eina ir vaidina personažus.

Ne tik politikų lygis toks: jei vos ne visas Ape-liacinis teismas nesusimoka už vaišės restorane ir paskui kažką vėblena, negalėdami pasiaiškinti, ar čia bulvarinė žiniasklaida ir televizija kalta, kad atsiranda tokie siužetai.

Man irgi nepatinka keiksmažodžiai, kai ku-rios temos ar nuogumo eskalavimas. Tačiau tiek televiziją, tiek kitą žiniasklaidą bandoma sumen-

kinti ir dėl to, kad ji atskleidžia tai, ko nenorima atskleisti. Tiesa, žiniasklaida gal ne visuomet naudojasi geriausiomis priemonėmis. Dėl vienos kokios laidos visa televizija, visa žiniasklaida lyg tampa bloga. O vis dėlto tai vienas demokratijos požymių – žurnalisto teisė siek tiek klysti ir to nebijoti. Jei jis jaus baimę klysti, žiniasklaida neatliks savo vilko sanitaro funkcijos.

Bet prodiuseris ar laidos autorius turėtų visa-da pagalvoti, ar jis norėtų, kad taip būtų parodo-mi jo artimieji, ar galėtų pasisodinęs savo vaikus ir mamą kartu žiūrėti tą laidą.

VEIDAS: Bet jei visi šaukia, kad Rusijos propa-gandai reikia duoti atkirtį, kodėl nediskutuoja-ma, kad reikia duoti atkirtį vietiniams košma-rams, kai ne dėl žurnalisto klaidos, bet sąmonin-gai vieni žmonės menkinami, propaguojami neskaidrūs politikai, o tokia nuolatinė jų reklama susuka rinkėjams protus?

Ž.P.: Dažnai tai sunkiai įrodoma. Antra, yra visos procedūros, turime įstatymus – ir nepilnamečių apsaugos nuo neigiamos informacijos, ir baus-mės už paskleistą neteisingą informaciją ir kitus. Žmonės kreipiasi, laimi teismus, žiniasklaida at-siprašo. Netgi priešingai – dar neseniai buvo li-

kęs sovietinių laikų įstatymas, kad už šmeižtą ga-lima pasodinti į kalėjimą. Tai antidemokratiška, nes riboja žodžio laisvę.

Raginiai kažką daryti tarsi veda prie drau-dimų. Baltarusijos televizijose niekas neįžeidinėja arba „Pervyj Baltijskij“ šoka, dainuoja, lyg Uk-rainoje nevyktų karas. Su draudimais galime patekti į tokius kraštutinius.

O procesai, kurie dabar vyksta Lietuvoje dėl rusiškų kanalų, manau, tėra jiems reklama, nes sukeliamas didelis ažiotažas, po kurio arba nieko nepadaroma, arba trims mėnesiams sustabdo-mas kanalo transliavimas, o po to ir vėl rodoma.

VEIDAS: Bet kaip paaiškinti, kad lietuviškuose kanaluose net padaugėję rusiškos produkcijos? Ar tai – ne Trojos arklys?

Ž.P.: Rusiška produkcija siek tiek pigesnė, o audi-torija ne mažesnė, nes didelis procentas žiūrovų supranta rusiškai. Nei rusai, nei rusų produkcija nekalti dėl to, ką daro Putinas, tad jei serialas ar filmas nėra propagandinis, kodėl jo nerodyti? O tame galima įžvelgti netgi kontrpropagandinę misiją. Jei dalis rusakalbių, užuot žiūrėję serialą per „Pervyj Baltijskij“, tai daro per lietuviškus ka-nalus ir paskui (kaip rodo televizijų žiūrovų ip-ročių tyrimai) neperjungia kanalo, vadinas, gal dar pažiūri ir lietuviškas žinias ar kokią laidą. Ar ne to turime siekti – kad mūsų bendrapiliečiai būtų tame pačiame informaciniame lauke?

VEIDAS: Pas mus televizijomis pasitikima labiau nei Vakarų šalyse, o spausdintine žiniasklaida, ku-ri tradiciškai labiau analitinė, – mažiau. Ar tai ro-do menkesnį mūsų auditorijos išprusimą?

Ž.P.: Pas mus televizija – dievaitė. Bet skirtumai yra ne tiek tarp senų ir naujų europiečių, kiek tarp Pietų ir Šiaurės. Pietų šalys garsėja kaip te-levizijos žiūrėjimo lyderės, o kylant žemėlapiu į viršų – Vokietijoje, Skandinavijoje žiūrimumas mažėja, išimtis tik Didžioji Britanija. Svarbios ir kultūrinės ištakos. Skandinavija, Estija – nekata-likškos šalys, o jose labai svarbus vizualumas: palyginkite kad ir bažnyčias, jų puošybą.

Esame katalikai ir vizualūs, apeiginius pradas mums gana svarbus. Pagal televizijų žiūrimumą mes pataikome į vidurkį. Bet prisiminkime, ir kiek žiniasklaidos prenumeratos vienetų tenka tūkstančiui gyventojų Skandinavijos šalyse, Es-tijoje ir kiek pas mus – tai nepalyginami skaičiai.

Galima kalbėti ne tik apie kultūrinius skirtu-mus, bet ir apie naktinę mokesčių reformą. Tra-dicinei žiniasklaidai prognozuotas išnykimas 2014-aisiais, paskui tai atidėta iki 2040-ųjų, o mūsų politikai buvo „progreso“ priekyje ją mo-kesčių reformą naikinant. Jei išlaidos tradicinei žiniasklaidai leisti didėja, jos kokybė nori nenori mažėja. Tuomet tam tikra dalis žmonių gali jos atsisakyti, nes ne tik brangu, bet ir nebepatenki-na jų poreikių. O tada lieka tik internetas ir tele-vizijos liekanėlės, nes televizorių žmonės nusi-pirkę, papildomai mokėti nereikia, kaip ir už in-ternetą. Taip formuojama „klikų“ kultūra – per-bėgti akimis per pavadinimus beveik neskaitant, kaip kad turistai, lydimi gido – „pažiūrėkite į de-šinę, o dabar į kairę“, bet turistiniam autobusui nėra kada sustoti. Taip skaitome portalus, taip žiūrime televiziją, o spausdintinė žiniasklaida mums darosi per sudėtinga, reikalaujanti per daug susikaupimo. O juk dabar visi skuba. Be ➤

► to, yra kitų pramogų – feisbukas, vaizdai internete. Tokias tendencijas dabar ir juntame, o jos rodo, kad televizija šansų turi.

VEIDAS: Bet net mokslininkų tyrimais įrodyta, kad televizija su suvirškinta informacija mažina kritinį mąstymą, tiesiai sakant, bukina. Vadinasi, tendencijos – bukinimo?

Ž.P.: Taip galima traktuoti, bet vis dėlto į neigiamus televizijų poveikio tyrimus žiūriu skeptiškai. Esu įsitikinęs, kad galima parašyti darbą apie teigiamas televizijos puses – edukacines, pažintines. Yra žmonių, kurie neturi galimybių nei į teatrus, nei į Vilnių ar Paryžių nuvažiuoti, nei dūzgėse dalyvauti. O televizorius yra praktiškai kiekvienuose namuose Lietuvoje. Ir finansiniu, ir suvokimo požiūriu televizija – pati demokratiškiausia komunikacijos priemonė, kuria gali naudotis kiekvienas – ir profesorius, ir nebaigęs pradinės mokyklos. O su raštu atsiranda tam tikros hierarchijos, nelygybės: ar galiu įpirkti, ar galiu suprasti, ar man to reikia.

Televizijos transliuoja didelei ir įvairiai auditorijai, tad norėdamos įtikti visiems, iki galo neįtinka nė vienas. Tai užprogramuota komunikacinė klaida, kuri su XXI amžiumi gal ir baigsis, nes dings masinė komunikacija, o internetu žiūrėsime tik tai, ką norime, ir dabartinės problemos išsiprės.

Dabar negalime kaltinti televizijų ir prodiuserių: norėdami sukaupti didesnę auditoriją jie priversti taikytis ne prie paties aukščiausio lygio. Juolab Lietuvoje žmonių, turinčių aukštąjį išsilavinimą, – penktadalis.

VEIDAS: Tačiau ar tas penktadalis Lietuvos neturi teisės į intelektualinę televiziją?

Ž.P.: Apie intelektualus ir jų kritiką televizijai galima taip pasakyti: jie turi didelį norą viską reguliuoti, nustatyti taisykles, kaip turėtų gyventi tauta. Patys televizijos nežiūrintys, nes nemanantys, kad ji jų verta, jie nori, kad ji rodytų pagal jų nustatytas taisykles.

Jei kokio intelektualo paklausia, ką jis žiūri per televiziją, galiu pasakyti, ką jis atsakys: lietuviškų televizijų nežiūriu, nebent „Gustavo enciklopediją“, lietuviškų žinių nežiūriu, renkuosi BBC, CNN, dar „Animal Planet“. Bet po to vis dėlto po truputį atsimena, kad matęs nemažai ko ir lietuviškose televizijose. Bet savęs klausiu: kaip žmogus, gyvendamas Lietuvoje, informaciją gali gauti tik iš CNN ar BBC? Juk yra ir lokalo veiksnys. Kad ir kiek mes būtume pasaulio piliečiai, gyvename Lietuvoje, ir neišsivaizduoju, kaip mūsų pilietis, kuris kartais sako nei lietuviško radijo nesiklausantis, nei televizijos nežiūrintis, nei laikraščio neskaitantis, gyvena, iš kur sužino vietos informaciją. Manau, tai absoliuti poza, o jei taip yra iš tikrųjų, tai žmogus, su kuriuo absoliučiai neturėčiau apie ką pasikalbėti. Galų gale juk negali nuo ryto iki vakaro apie Nyčę kalbėti – reikia pasišnekėti ir apie orą, ir kad kažkokį parduotuvių tinklą atidarys, kad kažkas atpigę ar pabrango. Manau, kad gyvendamas Lietuvoje negali negyventi jos informaciniame lauke.

Kadangi 80 proc. auditorijos Lietuvoje nėra baigę aukštojo mokslo, o kuo mažesnis išsilavinimas, tuo žmonės labiau žiūri televiziją, vadinasi, televizija turi rodyti tiems, kurie ją žiūri, o ne tiems, kurie nežiūri ir tik kritikuoja. Intelektualai

LTV Kultūros kanalas skirtas intelektualams. Tačiau jie menkai težiūri televiziją, nors nori, kad tiems, kas ją žiūri, televizija rodytų pagal jos nežiūrinčių intelektualų skonį

nori labai stebuklingų televizinių produktų, bet jų nežiūri. Pavyzdys – LTV antrasis kultūros kanalas, skirtas elitui. Tačiau jį žiūri labai menka dalis visuomenės.

VEIDAS: Pažiūrėjus į kitų kanalų programą atrodo, kad intelektualai uždaryti atskirame kanale.

Ž.P.: Aš taip nepasakysčiau. Kažkodėl įsivaizduojame, kad ar būtum intelektualas, ar ne, kiekvienu momentu įsijungęs televizorių rasi kažką sau įdomaus. Televizija iš tiesų yra savotiškas švediškasis stalas: už kiekvieną programą mokėti nereikia, vadinasi, grįžęs namo įsijungi televizorių, jis visą laiką rodo, ir norisi, kad rodytų tai, kas tau įdomu, kas tau ypatinga. Bet šventės, net savaitgaliai – ne kasdien.

Klausiu tų 20 proc. tų intelektualų: ar jūs iš tiesų kiekviename atskirai paimtame kanale per savaitę negalite išsirinkti vieno dviejų filmų, kuriuos norėtumėte pažiūrėti, vienos informacinės ar publicistinės laidos? Jei viename kanale negalite, paimkite visus ir susikomplektuokite tris keturis produktus.

Arba televizijos kaltinamos, kad gerus filmus dažniausiai rodo po 23 valandos. Bet ar Felinio filmą reikia rodyti septintą ar devintą vakarą, kai visi vakarienauja, barškina puodais, kai triukšmauja neužmigdyti vaikai? Prisiminime, kaip piktinamės kino teatre, jei kažkas pradeda šnekėtis ar spragėsčius valgyti.

VEIDAS: Bet tuo metu žiūrimiausias laikas.

Ž.P.: Vadinamasis *primetime*, žiūrimiausias laikas, – visos šeimos, nuo vaiko iki senelio, kai jie vakare visi kartu susirinkę namie, todėl tuo metu televizijos rodo vadinamuoju mažiausio pasipriešinimo principu, dažniausiai serialus, įtampas nereikalaujančius filmus.

Televizijose – ne kokie nieko nesuprantantys kvailiukai, kaip aiškina mūsų intelektualai. Atvirkščiai: auditorija pakankamai gerai ištyrinėta, pagal jos pomėgius visa para suskirstyta į laiko zonas. Bet krepšinis ir televizija yra du dalykai, kai visi yra treneriai, visi supranta, ką reikia daryti.

Arba manęs dažnai klausia: kodėl nuvažiuoji į Londoną, nuvažiuoji į Paryžių – ir ten, ir pas mus šoka ar dainuoja? Kodėl nieko negalime sugalvoti naujo? Niekai to nesuprantu: kodėl nesidžiaugiamo, kad pas mus taip pat kaip Pary-

žiuje, Londone ar Niujorke? Jei kalbėtume apie ne televizines, o drabužių madas, sakytume: o, ir Paryžiuje tą patį dėvi.

VEIDAS: Taip, formatai tie patys. Bet ar ir kitur šou taip tyčiojamosi iš žmonių, esama tiek chamizmo, bukų „herojų“?

Ž.P.: Tai kultūros industrializacijos dalykas: sukuriamas tam tikras pusfabrikatis, tam tikra forma, kurią kiekviena šalis užpildo savo turiniu, o jis skiriasi.

Tačiau Lietuvoje yra vos ne vienas prodiuseris ir viena televizija, užaštrinantys tuos dalykus, o mes iš vieno šaukšto deguto darome išvadas apie visas televizijas. Po blogai suvaidinto skandalo dramaturgijos „Šok su manimi“ projekte geriau išjungiau televizorių, o ta laida mane, kaip žiūrovą, prarado. Esu girdėjęs, kad pagal reitingus vieną savaitę ją aplenkė kur kas mažesniame Baltijos TV kanale tuo metu rodoma „Muzikinė kaukė“. Nėra taip, kad visuomenė visai nieko nesupranta.

Bet tikrai neturėtume visų nuodėmių suversti vien televizijai. Peržiūrėjau interneto tinklalapių pavadinimus, ir ten matau žemiausių jausmų ugdymą, aštrinimą, propagavimą.

VEIDAS: Bet negi normalu, kad televizijos, pasinaudodamos žmonių naivumu, lenda į jų asmeninį gyvenimą, veržiasi į butus?

Ž.P.: Nenormalu. Pavyzdžiui, tokio tipo laida kaip „Farai“ atsirado JAV, bet, priešingai nei kai kuriose Europos šalyse, ten pagal įstatymus galima rodyti veikiančią policiją. Man kyla klausimas: policija Lietuvoje turi teisę įeiti į butą, bet ar turi teisę vesti žurnalistus? Antra vertus, žmonės gali žurnalistui užtrenkti duris, bet jei jį išleidžia, kalbasi – ar žurnalistas daro nusikaltimą?

Arba JAV rodomas formatas „Teismas“ (rodytas ir pas mus). Tikra teisėja su mantija, policininkas, liudininkai – ir per penkiolika minučių išsprendžiama byla. Tai vadinama pramoginiu teisingumu. Taip pakišama mintis, kad tikrasis teisingumas lėtas ir neteisingas, o čia per penkiolika minučių sutvarko reikalą.

Šiuolaikinė komercinė vadinamoji realybės televizija užsiėmė tokia misija – tarsi pagelbėti valstybei užkamsyti tas vietas, kuriose yra trūkumų. Tokia laida kaip „Nacionalinė paieškų tar-

nyba“ siunčia žiūrovui žinutę, kad valstybė, Interpolas, policija, visuomeninės organizacijos nesusitvarko, tad reikia televizijos pagalbos ieškoti žmonių visame pasaulyje. „Gerumo akcijos“ rodo, kad ligoninės „ubagiškos“, o komercinė televizija kaip šventoji Teresė renka pinigus šalpai. Be TV pažinčių tarnybų nesusirandame vienas kito, o televizija gali surengti net akląsias vestuves.

Televizija žaidžia žaidimą, kuriame ji – geroji valstybė, o tikroji valstybė – pamotė, nesusitvarkanti, apleidusi vaikus. Valstybės valdžios institucijos, policija, teismai menkinami, neva ką jie darytų be televizijos. O ši iš to savo „gerumo“ dar ir užsidirba. Bet televizijos surado tokią savo nišą, toks demokratijos žaidimas.

VEIDAS: Kokybė turėtų išsiskirti „misijinis“ nacionalinis transliuotojas. Dešimt mėnesių esate LRT tarybos pirmininkas. Ar jus tenkina tokių Lietuvos televizijos laidų kaip „Duokim garo“ lygis?

Ž.P.: LRT taryba tiesiogiai nevertina laidų, bet išsako nuomonę. Seniai diskutuojama dėl laidos „Duokim garo“. Tačiau ji viena žiūrimiausių, dalis visuomenės gyventi be jos negali, tad bijoma, kad pokyčiais galima drastiškai nuvilti ištikimą žiūrovą.

Būtų gerai, jei kas iš prodiuserinių kompanijų pasiūlytų įdomių kultūros laidų, bet nelabai siūlo, nes žino, kad jas žiūri maža auditorija.

VEIDAS: Žinoma, suvokiant tradicijų ir finansinių galimybių skirtumus, ar mūsų nacionalinis transliuotojas bent jau savo programa panašus į Didžiosios Britanijos nacionalinį transliuotoją BBC?

Ž.P.: Nereikia pinigų traktuoti tarsi kokios smulkmėnos kalbant ne tik apie nacionalinį transliuotoją. Pavyzdžiui, Harvardo universiteto biudžetas prilygsta trims Lietuvos valstybės biudžetams, o norėtume, kad Vilniaus universitetas būtų pasaulio geriausių universitetų pirmuose šimtuose. Šiais metais nacionalinio transliuotojo biudžetas padidintas, bet jis vis tiek yra vienas mažiausių Europoje.

Skaičiuokime ir orkestrus, teatrus, visas intelektualias pajėgas. Čia mūsų nacionalinis transliuotojas negali lygintis su BBC. Komerciniai kanalai gali pirkti formatus, serialus, filmus ir gali būti labai panašūs į kitų šalių komercinius kanalus, juk, kad ir kur nuvažiavęs, įsijungi televizorių ir matai tuos pačius serialus ar to paties formato laidas. Nacionalinis transliuotojas turi misiją labiau reprezentuoti nacionalines jėgas, o nacionaliniai ištekliai riboti.

VEIDAS: O kultūros laidos gali būti žiūrmos didesnio būrio žiūrovų, nei, kaip ironizuojama, tik jų pašnekovų ir herojų?

Ž.P.: Gali. Bet užburtas ratas: net patys kultūros žmonės nelabai žiūri tų laidų. Vieni nežiūri, nes ne tuos pakvietė, kiti labiau mėgsta prie meno prisiliesti natūraliu būdu – žiūrėti, klausytis, skaityti. O mažiau išsilavinę žiūrovai net neįjungia tos laidos, nes baiminasi, kad nesupras. Tačiau jei apie kultūrą kalbama paprastai, tada jau kultūros žmonės ima kalbėti, kad popsėjama, kad menas, kultūra suprimityvinama.

Kaip vienas prancūzas sakė, kultūros kanalai kartais primena kultūros getą: aptverta teritorija, kurią ne jos gyventojai aplenkia kilometro spin-

duliu. Manau, televizija turi eiti kultūros populiarinimo keliu.

VEIDAS: Tačiau Europos transliuotojų sąjunga visuomeninius transliuotojus akina kelti žiūrovų lygį, o ne pataikauti žemiausiajam.

Ž.P.: O kas gali paneigti, kad Lietuvos nacionalinis transliuotojas to nedaro? Tačiau jei visa visuomenė nacionalinį radiją ir televiziją išlaiko, vadinasi, jis nėra vien intelektualų grietinėlės ar tik didelių kultūrinių poreikių turinčių žmonių. Bet negalima visai ignoruoti neišsilavinusios visuomenės dalies. Pavyzdžiui, kyla ginčų, ar turėtų visuomeninis transliuotojas rodyti serialus, muilo operas. O kodėl ne? Serialas – vienas televizijos produktų.

VEIDAS: Turbūt problema – ne produkto žanras, o kokybė.

Ž.P.: Kuriam lietuviški, perkami užsienio, rodomas serialas „Puaro“. Ar detektyvo klasika – ne misijinis serialas?

Reikia turėti omeny, kad televizija pati mažai ką sukuria – ji gyvena iš viso pasaulio sukurtų produktų, daugiausia amerikietišku. Televizija – tam tikra retransliuotoja.

VEIDAS: Bet kanalas atsirenka, ką retransliuoti, tad negi už tai neatsako?

Ž.P.: Tačiau jei valstybėje nėra pakankamo kultūros lygio, nėra daug intelektualų? Galima kaltinti žurnalistus, kad tokių neatranda, bet ratas ima ir užsidaro. Arba sako, kad prastas lietuviškų serialų lygis. Bet juk skelbiamas konkursas, teikiama pasiūlymai, o atsirinkti tenka iš to, kas siūlo. Pažadai būna didžiausi, o paskui sako – reikėjo duoti daugiau pinigų.

VEIDAS: Tačiau ar televizijos, skųsdamosi, jog parsidavinėja, nes kitaip neišgyventų, neprimena prostitučių, besiteisinančių, kad gyvenimas jas privertė tokiomis tapti, nors tikrai galėjo gyventi dorai, bet kukliai?

Ž.P.: Reikia pripažinti, kad televizija – brangus dalykas. Kai baigiasi laida ir pagreitintai keliasdešimt sekundžių bėga titrai, matyti, kiek žmonių prie jos dirbo, plius technika, siūstuvai. Bet, taip, televizijų prodiuseriai statosi namus, kasasi baseinus savo kiemuose, laidų vedėjai važinėja po tailandus, vadinasi, apmokėjimo lygis gana aukštas ir, ko gero, ta kaina yra padidinta.

Ekonominė situacija daug lemia, bet reikia žinoti bendrą dėsni: komercinių televizijų ekonominę galią lemia ne šalies turtingumas, o šalies dydis: Šveicarijos televizijos niekada nebus turtingesnės už Rusijos ar net Lenkijos, nes vis dėlto žiūrimumas ir reklama – šie komponentai sudaro jų biudžetą. Komercinės televizijas išlaiko žiūrovai, ir juo jų daugiau, tuo televizija turtingesnė. Tačiau jei Lietuvoje tiek televizijos kanalų, vadinasi, tam yra ekonominis pagrindas.

VEIDAS: Vis dėlto dainų ar delfinų projektai labai brangūs. Gal geriau nacionaliniam transliuotojui investuoti į žinių, sveikatos, kultūros laidas, užuot kopijavus komercinių televizijų formatus?

Ž.P.: Projekto „Delfinai ir žvaigždės“ formatas sukurtas užsienyje, bet nė karto lig šiol buvo neįgyvendintas. O LTV visai Lietuvai parodo mūsų unikalių kultūrinių objektų – delfinariumą, pristato naujų įdomių žmonių. Drįsčiau pasakyti, kad kultūrą suvokiant ne vien kaip kalbėjimą apie elitinį meną, delfinų projektas – kultūros laida.

VEIDAS: Jaunimas teigia nežiūrintis televizijos. Ar tai reiškia, kad ji numirs natūraliai?

Ž.P.: Tyrimai gana prieštaringi: šaukiama apie televizijos įtakos mažėjimą, ypač tarp jaunesnių, labiau išsilavinusių asmenų, gebančių naudotis moderniomis technologijomis. Antra vertus, pagal naujausias apžvalgas, 97 proc. namų ūkių turi televizorius (pagal ankstesnius tyrimus – 98 proc., bet toks skirtumas neviršija statistinės paklaidos ribų). Taigi faktas, kad beveik visuose namuose televizorius stovi, tik, žinoma, klausimas, ar jis įjungtas, ar ne. Televizijų žiūrimumo reitingai mažėja, bet todėl, kad daugėjant kanalų auditorija reikia dalytis.

Taip, vyksta visuomenės skaitmeninis skilimas – dalis žmonių, ypač jaunesnių, keliai į internetą. Tačiau ten žiūrėdami audiovizualinius produktus nelabai skiria, ką žiūri, o tai gali būti ir televizinis produktas. Tad per apklausas klausimą, ar žiūrite televiziją, jie dažnai suvokia kaip „ar žiūrite televizorių“ ir atsako neigiamai. Televizijos, kaip tiesioginės simultaniškos transliacijos, kurią tuo pačiu metu žiūri daug žmonių, mažėja, bet vaizdų, audiovizualinės produkcijos daugėja.

VEIDAS: O ką vienintelis Lietuvoje televizijos srities profesorius pats žiūri per lietuviškus kanalus?

Ž.P.: Žiūriu palyginti nemažai. Netikiu tais žmonėmis, daugiausia intelektualais, kurie grįžę iš darbo – skaite paskaitas, visą dieną intensyviai rašė ar skaite, vakare dar nori kažko rimto. Tokiu metu labai gerai televizorius, kaip fonas.

O mano televizinis meniu, jei kam jis įdomus, toks: vakare nuo šešių iki devynių esu įpratęs žiūrėti įvairių kanalų žinias. Paskui žiūriu politinių pokalbių laidas – Edmundo Jakilaičio „Dėmesio centre“, Ritos Miliūtės „Teisė žinoti“. O savaitgaliais pasižiūriu ką iš pramogų – „Auksinį balsą“, „Eurovizijos“ atranką ar „Miestų karus“. Beveik nežiūriu filmų, serialų, pokalbių šou, kitų šou.

VEIDAS: Vis dėlto kalbate kaip televizijos advokatas. Ar jūsų nepiktina, kad eteryje tiek šlamšto?

Ž.P.: Taip, kaip advokatas, nes dėstau komunikacijos istoriją ir matau, kokie vyksta procesai. 1957 m. Lietuvoje atsiradusi nauja medija – televizija buvo stebuklas, kažkas nepaprasta. Su ja užaugau, joje dirbau ir žinau, kiek tai kainuoja nervų. Taip, matome prodiuserių vilas su baseiniais, bet tiesioginė transliacija ar laidos filmavimas iš tikrųjų primena kosminio laivo paleidimą – toks stresas pulte.

Nepriversi mylėti televizijos, gal nėra ir už ką, bet mėginimas suprasti, kodėl ji tokia, kodėl ji tą ir tokiu metu rodo, padėtų susisiekti. Komercinei televizijai pinigų neduoda nei valstybė, nei visuomeninės ar kultūrinės organizacijos, ji turi išgyventi iš to, ką užsidirba. Taip, ne visos priemonės pateisinamos, bet daugelis jų sutelpa į Konstitucijos ir įstatymų rėmus, o kitkas – jau skonio ir supratimo dalykai.

Grįžtu prie besikeičiančių riebiais keiksmažodžiais kai kurių Lietuvos politikų, kurie tebėra partijose, Seime. Čia televizija kalta, visuomenė ar dar kas? Ar televizija kalta, kad tokie personažai – ir televizorių ekranuose? ■

Aušra Lėka

Kodėl daugėja neetiško advokatų?

Profesinė etika. Pastaruoju metu Lietuvoje vis dažniau pasigirsta profesionalios advokatūros reputaciją kompromituojančių faktų. Teisiami už korupcines veikas advokatai meta šešėlį šios teisininkų profesijos atstovams ir kelia susirūpinimą nepriekaištingos reputacijos kolegoms.

J. DELF. NUOTR.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo pirmininkas R. Norkus: „Teisėjai vykdo teisingumą, o advokatai dalyvauja jį įgyvendinant. Šių profesijų atstovams galima nustatyti skirtingus kvalifikacijos, patirties reikalavimus, tačiau jų požiūris į etiką, reputaciją neturėtų skirtis.“

Nepaisant to, įstatymas reikalavimus kandidatams į advokatus švelnina vis labiau, nuleisdamas kartelę taip žemai, kad ją peršokti gali bet kas, panorėjęs vadintis advokatu.

Tokio reglamentavimo pasekmes rodo dar visai neseniai žiniasklaidoje nuskambėjusi Šiba byla, kai Europos Sąjungos Teisingumo Teisme pripažinta, kad tipinės advokatų teisinių paslaugų sutarčių sąlygos gali būti vertinamos direktyvos dėl nesąžiningų sąlygų sutartyse su vartotojais plotmėje. Ar šis teismo sprendimas panaikina daugelyje Europos valstybių pripažįstamą ir gerbiamą advokatūros savivaldos teisę pačiai vertinti ginčytinas sąlygas? Ar Lietuvos advokatūra šiandien pajėgi spręsti reputacijos problemas?

Europos Sąjungos Teisingumo Teismo sprendimas buvo nuosaikūs. Tiesa, teismas pabrėžė aplinkybę, kad advokatai turi aukšto lygio specialiųjų žinių, kurių jų paslaugų vartotojai gali neturėti, todėl iš principo egzistuoja nelygybė tarp klientų-vartotojų ir advokatų. Vis dėlto savo sprendime teismas nenutylėjo, kad advokatai yra įsipareigoję teisingumui, nes prisiima atsakomybę saugoti kliento paslaptis, ir kadangi honoraro dydis gali atskleisti tam tikrus advokato ir jo kliento santykių aspektus, šis sutarčių aspektas nėra tipinė sąlyga, todėl jai direktyvos nuostatos netaikomos.

Akivaizdu, kad ES Teisingumo Teismas

patvirtina požiūrį, jog advokatas nėra verslininkas, todėl į advokatūrą privalo ateiti kompetentingi, nepriekaištingą reputaciją turintys teisininkai.

Kadangi advokatai Lietuvoje yra teisinės sistemos dalis, jų paslaugų kokybę turėtų vertinti savivalda, remdamasi Advokatų etikos kodeksu bei Advokatų garbės teismo suformuota praktika, o Advokatų taryba turėtų turėti galimybių nepriimti į advokatūros bendruomenę teisininkų, kurių reputacija nėra nepriekaištinga. Nepriekaištinga ta prasme, kaip ją supranta visuomenė, o ne numato šiuo metu galiojantis Advokatūros įstatymas.

Sakoma, kad gerą reputaciją užsitarnauti sunku, o jai pagadinti užtenka vienos klaidos. Kas kaltas, kad pastaruoju metu Lietuvos advokatūroje susikompromitavusių advokato profesijos atstovų atsiranda vis daugiau? Specialistai tvirtina, kad dėl šios problemos atsiradimo ir egzistavimo atsakingi politikai, kurie begalę kartų keisdami Lietuvos advokatūros įstatymą vis labiau švelnino reikalavimus būsimiems advokatams.

Daugelį metų veiklą vykdančios šalies advokatai kalba apie tai, kad dabartinė tvarka atveria galimybes advokatais tapti net ir susikompromitavusiems teisėjams arba prokurorams. Taigi reikalavimų būsimam advokatui mažinimas neprieda pasitikėjimo šalies teisingumo sistema.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo pirmininkui

Rimvydai Norkui teisinis reguliavimas, pagal kurį vienos teisinės profesijos atstovas laikomas netekusiu nepriekaištingos reputacijos, tačiau pasirinkęs kitą teisinę profesiją nepriekaištingą reputaciją „atgauna“, atrodo nenuoseklus. „Teisėjai vykdo teisingumą, o advokatai dalyvauja jį įgyvendinant. Šių profesijų atstovams galima nustatyti skirtingus kvalifikacijos, patirties reikalavimus, tačiau jų požiūris į etiką, reputaciją neturėtų skirtis. Tokiems skirtumams nėra objektyvaus pagrindo“, – neabejoja R. Norkus

Advokato reputacijai keliama reikalavimai nustatyti Advokatūros įstatyme, aukštą moralinį profesinį elgesį užtikrinti turėtų nariams privalomas Advokatų etikos kodekso nuostatų laikymasis. Dar 2004 m. priimtas Lietuvos advokatūros įstatymas buvo ne kartą koreguotas. Buvo pataisų ir dėl reputacijos reikalavimų pretendentams į advokatus, tačiau reputacijos reikalavimų kartelė vis žemėjo.

Seimo narys, Seimo Teisės ir teisėtvarkos komiteto pirmininkas Julius Sabatauskas šias Advokatūros įstatymo pataisas aiškina apeliuodamas į Žmogaus Teisių Teismo praktiką: „Pakeitimai įstatyme buvo padaryti atsižvelgiant į Žmogaus Teisių Teismo praktiką. Sugriežtinę reikalavimus advokato profesijai galbūt sulauktume dar daugiau pralaimėtų bylų Žmogaus Teisių Teisme, nes amžinų profesinių draudimų, kad ir dėl to paties teistumo, būti negali.“

Anksčiau advokatu negalėjo tapti asmuo, atleistas iš teisėjo, prokuroro, advokato ar kt. pareigų už profesinės ar tarnybinės veiklos pažeidimus, atleistas iš valstybės tarnautojo pareigų priklausančių tarnybinių nuobaudų ar iš darbo už šurkštų darbo pareigų pažeidimą, kol nuo jo atleidimo nepraėjo penkeri metai. Vėliau laikas buvo sumažintas iki trejų, galiausiai iki dvejų metų, tačiau susikompromitavusiam asmeniui išėjus iš pareigų savo noru šie terminai negalioja. Asmuo, palikęs pareigas savo noru, gali pradėti advokato praktiką bet kada. Negana to, advokatais gali tapti ir už sunkų bei labai sunkų nusikaltimą teisėti asmenys. Galima sakyti, kad paties kliento atsakomybė pasirinkti advokatą, ir jeigu klientas nenori, kad jam teisme atstovautų teistas ar, jo manymu, nekompetentingas asmuo, prieš samdydamas advokatą turėtų pasidomėti jo veikla, profesionalumu, teistumu. Vakarų valstybėse tokia praktika suprantama, tačiau klausimas, ar Lietuvos visuomenė tam pasirengusi.

Paklausti advokatūros atstovai patvirtino, kad laikinai, kol advokatams vyksta ikiteisminiai tyrimai, jų rekvizitai advokatų sąrašuose nėra skelbiami, tačiau ir žymens apie advokato buvusį teistumą prie jo pavardės nerasite, nes šiuos asmenis nuo viešumo saugo Asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymo nuostatos, imperatyviai įparei-

gojančios advokatūrą neteikti tokių duomenų. „Iš beveik trijų tūkstančių advokatūros bendruomenei priklausančių narių – advokatų ir advokatų padėjėjų – nuo 2013 m. šešioms asmenims įsiteisėjo apkaltinamasis teismo nuosprendis dėl korupcinio pobūdžio veikų – šiandien jie yra išbraukti iš advokatų sąrašų“, – „Veidui“ sakė advokatūros atstovė spaudai.

Nuo 2014 m. Lietuvos Respublikos advokatūros įstatyme nebeliko ir reikalavimo būsimam advokatui atitikti šiai profesijai taikomo etikos kodekso reikalavimus. Kitų teisinių profesijų veiklą nustatančiuose įstatymuose tokie reikalavimai vis dar yra. J.Sabatauskas teigia: „Etikos kodekso klausimas paliekamas Lietuvos advokatūros savivaldai. Jie patys gali nusistatyti etikos kodekso reikalavimus ir jais vadovautis, tačiau jeigu yra nuomonių, kad to nepakanka ar toks modelis neveikia, žinoma, įstatymų leidėjas visada bus atviras advokatų pasiūlymams ir jų nuomonei.“

Nors advokatai yra žmogui svarbiausia Lietuvos teisinės sistemos dalis, jų bendruomenė savo dydžiu taip pat įspūdinga, nepriekaištingos reputacijos reikalavimai šios profesijos atstovams mažiausi. Tik advokatu gali tapti asmuo, teistas ir pripažintas kaltu už sunkų bei labai sunkų tyčinį nusikaltimą – o tokiais laikomi ir didžioji dalis korupcinių nusikaltimų.

O štai teisėjai, prokurorai, notariai ir antstoliai

(priešingai nei advokatai) pagal įstatymą privalo pasitikrinti reputaciją, vertinant pagal jų profesijos etikos kodeksą, kuriame surašytos laiko patikrintos reputacijos nuostatos. Pavyzdžiui, Notariato įstatyme pabrėžiama, kad notaro pareigų negali eiti asmuo, kuris neatitinka LR notarų garbės kodekso reikalavimų, o iš Advokatūros įstatymo toks reikalavimas panaikintas.

„Veido“ kalbinti ekspertai įsitikinę, kad visoms teisininko profesijoms turėtų būti taikomi vienodi reikalavimai, ne išimtis ir žmogaus teisių gynėjai. „Advokatai, nors ir neatstovauja Lietuvos valstybei, tačiau atstovauja Lietuvos teisei sistemai, todėl natūralu, kad nepriekaištingos reputacijos reikalavimai jiems turėtų būti griežtesni“, – teigia antstoliu dirbantis „Veido“ pašnekovas.

Pasak Lietuvos Aukščiausiojo Teismo pirminko R.Norkaus, kai už profesinės veiklos pažeidimus iš teisėjo ar prokuroro pareigų atleistas asmuo po trumpo laiko grįžta į teismo procesą kaip advokatas, tai gali kenkti ir pasitikėjimui teismais, ir visos valstybės teisine sistema.

Vienas pagrindinių Prezidentės Dalios Grybauskaitės veiklos tikslų yra teisinės sistemos Lietuvoje skaidrumo didinimas ir gerinimas. Kol Prezidentė griežtina reikalavimus teisėjo profesijai, įstatymų leidėjai lengvina kelią į advokatūrą, sudarydami disbalansą ir visas sąly-

gas iš pareigų šalinamiems teisėjams nusėsti tarp advokatų. Pirmadienį Seimo valdybos apsilankymo metu Prezidentė pareiškė sieksianti, kad advokatų reputacijos reikalavimai būtų ne mažesni negu teisėjų. Reikalavimų suvienodinimas, tikėtina, užkirstų kelią abejotinos reputacijos teisėtvarkos pareigūnams tapti advokato profesijos atstovais, galbūt sumažėtų ir susikompromitavusių advokatų.

O štai Seimo Teisės ir teisėtvarkos komiteto pirmininkas J.Sabatauskas visų teisininkų profesijų suvienodinti nelinkęs: „Tapti teisėju teisininkui prilygsta karjeros viršūnei, tai, be abejonės, svaresnis pareigūnas, todėl ir reikalavimai šiai profesijai yra griežtesni.“ Seimo narys taip pat priduria, kad tarp visų teisininkų profesijų atstovų atsiranda nusizengusiųjų, nors kitur teisinis etikos reguliavimas yra griežtesnis.

Didžiausia problema yra ta, kad šiuo metu Advokatūros įstatyme ir Advokatų etikos kodekse keliama reikalavimai advokato profesijai nesutampa, įstatyme jie yra švelnesni. Jame nebelikus straipsnio, kuriame nurodoma, kad advokatai privalo atitikti etikos kodekse nustatomus profesinės etikos reikalavimus, advokatų savivaldos institucijos, tokios kaip Advokatų garbės teismas ir Advokatų taryba, negali užtikrinti, kad į advokatūrą ateis tik kompetentingi, geros reputacijos asmenys. ■

Justina Kariniauskaitė

Nepriekaištingos reputacijos reikalavimų teisėtvarkos pareigūnams palyginamoji lentelė

Nepriekaištingos reputacijos kriterijai	Teisėjai	Prokurorai	Antstoliai	Notariai	Advokatai
Teistumas	Negali tapti asmenys įsiteisėjusiu teismo nuosprendžiu pripažinti padarę nusikalstamą veiką	Negali tapti asmenys net ir neįsiteisėjusiu teismo nuosprendžiu pripažinti padarę nusikalstamą veiką	Negali tapti asmenys: nuteisti už sunkią ar labai sunkią nusikalstamą veiką, nepaisant to, ar išnyko teistumas, ir nuteisti už baudžiamąjį nusižengimą, nesunkų ar apysunkį tyčinį nusikaltimą ir jiems nėra išnykęs teistumas	Negali tapti asmuo, teistas už sunkų nusikaltimą nepaisant to, ar išnyko teistumas, asmenys teisti už kitą nusikalstamą veiką, jeigu neišnyko teistumas	Gali tapti asmenys teisti už sunkų ar labai sunkų nusikaltimą, kai teistumas yra išnykęs arba panaikintas ir yra praėję 4 metai nuo bausmės atlikimo ir Asmenys, teisti už tyčinį nusikaltimą, kai teistumas yra išnykęs arba panaikintas ir nuo bausmės atlikimo, vykdymo atidėjimo ir atleidimo nuo jos praėjus 3 metams
Ankstesnis atleidimas iš pareigų	Po atleidimo privalo praeiti 5 metai	Po atleidimo privalo praeiti 5 metai	Po atleidimo privalo praeiti 5 metai	Po atleidimo privalo praeiti 5 metai	Po atleidimo privalo praeiti 2 metai, atsistatydinus barjeras netaikomas
Piktnaudžiavimas alkoholiu ar kitomis psichotropinėmis medžiagomis	Negali tapti asmenys, piktnaudžiaujantys šiomis medžiagomis	Negali tapti asmenys, piktnaudžiaujantys šiomis medžiagomis	Negali tapti asmenys, piktnaudžiaujantys šiomis medžiagomis	Negali tapti asmenys, piktnaudžiaujantys šiomis medžiagomis	Negali tapti asmenys, piktnaudžiaujantys šiomis medžiagomis
Etikos kodekso laikymosi vertinimas (iki priimant ir veiklos vykdymo metu)	Kandidato elgesys privalo atitikti Teisėjų etikos taisyklių reikalavimus taip pat kaip veiklos vykdymo metu	Kandidato elgesys privalo atitikti Prokurorų etikos kodekso nuostatas taip pat kaip veiklos vykdymo metu	Kandidato elgesys privalo atitikti Antstolių profesinės etikos kodekso reikalavimus taip pat kaip veiklos vykdymo metu	Kandidato elgesys privalo atitikti Notarų garbės (etikos) kodekso reikalavimus taip pat kaip veiklos vykdymo metu	Kandidato elgesys nevertinamas pagal Advokatų etikos kodekso nuostatas, kodekso reikalavimai taikomi tik advokato veiklos vykdymo metu

Rusijos grėsmė išaugusi, tačiau Lietuvos kareivinės – pustuštės

Karas ir taika. Šalyje laikinam penkerių metų laikotarpiui būtina grąžinti šauktinių kariuomenę. Tokią žinią visuomenei vasario pabaigoje paskelbė Valstybės gynimo taryba. Netrukus šiam sprendimui skubos tvarka pritarė Vyriausybė.

Jeigu pavasario sesijoje pritaris ir Seimas, pirmieji jaunuoliai į privalomąją karinę tarnybą vėl bus kviečiami jau šį rudenį. Iš viso planuojama pašaukti 3–3,5 tūkst. šauktinių.

Paskelbus apie poreikį ir galimybę grąžinti šauktinių kariuomenę, kurios atsisakyta 2008 m., viešojoje erdvėje prasidėjo motinų nuogastavimai, kad jų atžalas prievarta, nelyginant sovietmečiu, ims į kariuomenę, įduos į rankas ginklą, gal net padarys „patrankų mėsa Ukrainoje“. Verkšleno ir pačiame jėgų žydėjime esantys jaunuoliai: geriau emigruosiu, nei prievarta išbrauksiu ir jauno gyvenimo devynis mėnesius, per kuriuos, beje, atliktų kiekvieno piliečio pareigą savo valstybei.

Šamoningoji visuomenės pusė tokiems atsakė, kad niekas jų nuo šiltos krosnies nenuvairs, nes bent pirmaisiais metais Lietuvoje atsirastų pusketvirto tūkstančio savanorių, kurie užpildys praretėjusias šauktinių gretas.

„Turėjome šauktinius iki 2008 m. ir manėme, kad to daugiau niekada nebereikės. Bet aplink mūsų sienas pasikeitus geopolitinei situacijai supratome, kad grėsmės yra labai realios. Grėsmės realios visam mūsų regionui, Baltijos šalims. Mūsų kaimynystė tapo mažiau prognozuojama ir agresyvesnė“, – kalbėjo Prezidentė Dalia Grybauskaitė, pasak kurios, NATO greitojo reagavimo pajėgos gali pradėti veikti mažiausiai po 72 valandų, tad karinio konflikto atveju iki tol privalome apsiginti patys.

Tokie tikslai numatomi ir 2012-aisiais priimtoje Lietuvos karinėje strategijoje: Lietuvos, kaip NATO narės, saugumą užtikrina NATO kolektyvinės gynybos garantijos, tačiau karinio užpuolimo atveju mūsų kariuomenė turi būti rengiama gintis savarankiškai, kol bus suteikta sąjungininkų karinė pagalba. Be to, strategijoje iškelti reikalavimai kariuomenei turėti parengtą rezervą, užtikrinti gebėjimą veikti su NATO sąjungininkų pajėgomis ir kt. O dabar šalies kariuomenės padėtis tokia, kad kai kurių batalionų komplektacija siekia vos penktadalį.

Lietuvos kariuomenės vado Jono Vytauto Žuko teigimu, būtina pabrėžti, kad šalies kariuomenė išlieka mišri, niekas neketina naikinti profesionalių, jau sukomplektuotų dalinių. Tokios išlikęs greitojo reagavimo bei specialiosios pajėgos. Tačiau, pasak kariuomenės vado, šiandien egzistuojanti didelė kareivių ir aktyviojo rezervų trūkumą būtina panaikinti.

„Privalome parengti aktyvų rezervą, kurio yra per mažai, sukomplektuoti kitus kariuomenės dalinius ir pradėti daug intensyvesnį kariuomenės rengimą. Tokie yra tikslai. Tai bus mišrus variantas, kuris pasiteisina daugelyje šalių, nes šauktinių kariuomenė yra pati geriausia aktyvaus rezervų rengimo mokykla. Po metų karių turėsime gerokai daugiau, po dviejų metų tą skaičių dar padvigubinsime. Ir su kariais, kurie tarnaus visą tą laiką, toliau pasirašinėsime kontraktus. Tokių karių, kurie atitarnauja būtinąją karinę tarnybą ir nori pasilikti kariuomenėje, pasirašyti kontraktą dėl ketverių metų tarnybos kaip profesionalai, remiantis ankstesne patirtimi, yra pakankamai daug“, – teigia J.V.Žukas

2008-aisiais šauktinių Lietuvoje atsisakyta laikinai, atsižvelgiant į tuometę šalies geopolitinę situaciją ir į faktą, kad Lietuvai tuo metu nekilo realių grėsmių. Tuo metu numatyta pereiti pro profesionalios kariuomenės ir palikti savanoriškus trijų mėnesių trukmės bazinius karinius mokymus. Šaukimą į kariuomenę panaikino, o dabar ir vėl grąžino tas pats krašto apsaugos ministras – socialdemokratas Juozas Olekas.

„2009–2012 m. mes praradome kariuomenės komplektaciją, o per trumpą laiką ją galutinai sukomplektuoti vien iš profesionalų nėra galimybių. Todėl nusprendėme laikinai atnaujinti šaukimą į kariuomenę, toliau tęsiant kariuomenės profesionalizaciją. Tada galėsime parodyti mūsų sąjungininkams, kad padarėme viską – padidinome finansavimą, sukomplektavome kariuomenę, ją modernizuojame. Ir esu įsitikinęs, kad visas šis kompleksas iš tikrųjų gali padidinti mūsų žmonių ramybę bei saugumą“, – „Veidui“ sakė krašto apsaugos ministras.

Tačiau pats J.Olekas tebėra profesionalios kariuomenės šalininkas. Pasak jo, šauktinių kariuomenė turi tik vieną pliusą – kareiviai tarnauja trumpai, todėl įgiję tam tikrų žinių lieka rezerve ir esant reikalui gali būti greitai vėl parengti. Tačiau, ministro manymu, šiuolaikinės gynybos realijos rodo, kad profesionalai – tinkamesni, nes į kariuomenę ateina savo noru ir yra labiau nusiteikę tarnybai. Be to, šiuolaikinės technologijos reikalauja ilgesnio kario pasirėngimo ir įgūdžių.

Grąžinus šauktinius bazinių karinių mokymų ketinama atsisakyti, tačiau juos baigusiuju

Š. MAŽEIKOS, „BFL“, NUOTR.

kviesti antrą kartą, jau į devynių mėnesių tarnybą, neplanuojama. Teigiama, kad trijų mėnesių laikotarpis yra nepakankamas rezervų kariui parengti: per šį laiką atliekamas tik bazinis rengimas, kai karys yra mokomas veikti vienas, bet jis neįgyja karinės specialybės – ryšininko, kulkosvaidininko, snaiperio ir pan. Po devynių mėnesių tarnybos šauktiniai jau žino, kaip veikti komandoje – kariuomenės būrio ar kuopos sudėtyje.

Vis dėlto vien pati kariuomenės formavimo sistema jos efektyvumo neužtikrina: turima šauktinių kariuomenė gali būti labai profesionali, o blogai parengti profesionalai, priešingai, neduos siekiamo rezultato. Pasak Lietuvos karo akademijos profesoriaus Valdo Rakučio, šiandieninė situacija yra tokia, kad kareivių labai trūksta, o veikianti sistema į profesionalią tarnybą nepritraukia reikiamo skaičiaus norinčiųjų.

„Kiekviena valstybė gali turėti tokią kariuomenę, kokiai turi potencialo, ir ne didesnę. Šiuo atveju mes tiesiog išnaudotume savo turimą potencialą gynybai. Nereikia tikėtis, kad

Valstybės gynimo tarybos sprendimui grąžinti privalomąją pradinę karo tarnybą, skubos tvarka pritarė Vyriausybė, liko sulaukti Seimo sprendimo

Lietuva viena įveiks Rusiją, bet sąjungininkų kare ji galėtų atrodyti normaliai, o ir sąjungininkus įtikintumėme, kad patys rūpinamės savo saugumu, ne vien tik ieškome, kaip mums už dyką apsirūpinti savo sienų apsauga. Tai yra konkreti priemonė, akivaizdžiai rodanti kažkokį veikimą šioje vietoje“, – sako V.Rakutis.

Profesoriaus teigimu, šauktiniai kareiviai geriausiai tinka savo šalies gynybai, tačiau visiškai nėra tinkami tolimiems, „svetimiems kolonijiniams“ karams kariauti. Kilus būtinybei ginti valstybę tokia kariuomenė yra pati efektyviausia, nes taikos metu ji leidžia turėti santykinai nedideles pajėgas, o karo metu suteikia didžiulius rezervus. Profesorius pateikia Prancūzijos revoliucijos, kai ir atsirado šauktinių kariuomenė, pavyzdį: tuo metu tokia kariuomenė sugebėjo pasipriešinti visoms Europos profesionalioms kariuomenėms iš karto, nes turėjo didžiulių mobilizacijos išteklių, o priešininkės vis dar kliojęs profesionaliomis armijomis ir papildomų mobilizacijos išteklių neturėjo.

Profesionalus kareivis, V.Rakučio žodžiais

tariant, baigęs tarnybą 17 valandą eina namo, ir tai tik iš pažiūros atrodo labai gerai. Iš tiesų į tarnybą jis atėjo uždirbti pinigų, o karo metu jis tų pinigų neuždirbs, tad ir jo pagrindinės motyvacijos nebeliks: jis kariaus tiek, kiek turės patriotizmo – lygiai taip pat kaip šauktiniai kareiviai. Todėl itin svarbu ne tik profesionalus, bet ir propagandinis karių parengimas.

„Prancūzų revoliucijos kariuomenės pranašumas ir buvo tas, kad jie dainuodavo dainas, jiems tos idėjos buvo svarbios. Tuomet kariuomenė yra galinga, stipresnė už profesionalią. Jeigu šito elemento nėra, jeigu kariaus neaišku, dėl ko jie kariauja, tuomet jie virsta sovietinio tipo vergų armija. Tai esminės atskirtys, kurios ir lemia kariuomenės sėkmę. Jeigu kraštui kyla pavojus, šauktinių kariuomenė yra efektyvesnė, jeigu jo nėra ir kovojama tik dėl kažkokių interesų, tuomet tai visiškai beprasmiškas dalykas“, – pabrėžia Lietuvos karo akademijos profesorius.

Daugelis NATO narių per pastarąjį dešimtmetį nusprendė atsisakyti šauktinių ir pereiti

prie profesionalų kariuomenės. 2004–2011 m. laikotarpiu tokį sprendimą priėmė net 13 NATO valstybių, įskaitant Lietuvą. Nuolat ar laikinai pereiti prie profesionalų nusprendė visos Rytų ir Vidurio Europos valstybės, išskyrus Estiją, prisijungusios prie Aljanso trimis bangomis 1999, 2004 ir 2009 metais.

Šiuo metu, be Lietuvos, oficialiai šauktinius į kariuomenę kviečia penkios mišrią kariuomenę turinčios NATO narės: Estija, Norvegija, Danija, Turkija ir Graikija. Tiesa, kai kur galimybė būti pašauktam yra labiau teorinė nei praktinė: Danijoje teoriškai visi aštuoniolikmečiai yra šauktiniai, tačiau iš keleto tūkstančių kasmet pakviečiamų į kariuomenę jaunuolių daugiau nei 90 proc. nuo keturių iki dvylikos mėnesių trukmės karinę tarnybą renka savanoriškai.

Panašiai ši sistema veikia ir Norvegijoje: iš pradžių atrenkami kandidatai būti pakviesiems į tarnybą, o vėliau iš jų atrenkami patys tinkamiausi ir labiausiai motyvuoti šauktiniai. Kasmet iš daugiau nei 60 tūkst. 19–44 metų amžiaus kandidatų, atlikus fizinius, psichologinius ir motyvacijos testus, tarnybai atrenkama 8–10 tūkstančių. Be to, nuo 2016 m. Norvegijoje bus šaukiamos ir moterys. Reikia pabrėžti, kad toks sprendimas priimtas ne tiek dėl karinių pačios šalies poreikių, kiek siekiant įgyvendinti lyčių lygybę ir teisingumą.

NATO kontekste išsiskiria kaimyninė Estija: valstybės Konstitucijoje nurodyta, kad visi fiziškai ir psichiškai sveiki piliečiai vyrai privalo tarnauti Estijos kariuomenėje. Šiuo metu tarnybos trukmė siekia nuo 8 iki 11 mėnesių – ji priklauso nuo būsimosios šauktinio tarnybos vietos ir turimo išsilavinimo. Kariai Estijoje šaukiami teritoriniu principu: šauktiniai iš to paties regiono tarnauja tame pačiame dalinyje, o nusiūsti į rezervą sudaro vieną rezervą dalinį, vadovaujamą to paties dalinio vado. Kas penkerius metus rezervą sudarantys vyrai kviečiami į apmokymus, per kuriuos supažindinami su naujausia ginkluote ir ekipuote.

Nors pastaruoju metu dauguma NATO valstybių perėjo prie profesionalios kariuomenės, tačiau su Rusija besiribojančios Europos valstybės to nepadarė: šauktinius išlaikė minėtos Turkija (turinti sieną su Armėnija, kurią saugo Rusijos kariuomenė), Norvegija ir Estija, taip pat NATO nepriklausanti Suomija, kurios kariuomenėje privalo tarnauti visi suaugę vyrai. Prasidėjus karui Ukrainoje, apie šauktinių grąžinimą intensyviai diskutuojama ir Latvijoje bei Lenkijoje.

„Yra šalys, kurios turi patirties, pinigų ir kurioms nėra tikimybės, kad jų teritorijoje gali būti kokio nors karo – hibridinio ar kitokio veiksmo. Jos dažniausiai turi profesionalias kariuomenes, bet tai yra kiti pinigai ir kitos aplinkybės. Mums reikia tokio dydžio kariuomenės, kokios reikia. Yra nustatytas teritorijos dydis, grėsmių sąrašas ir kt. Jei visada išlaikytume tokio dydžio kariuomenę, kokios reikia grėsmės atveju – apie 60–75 tūkst. karių, tai apskritai neturėtume lėšų jokioms kitoms išlaidoms: užmirškime pensijas, švietimą ir kt. Mūsų sąlygomis geriausias Danijos, Suo- ➤

► mijos, Estijos, Norvegijos pavyzdys. Jos turi mišrias kariuomenes, kurių pagrindą sudaro profesionalai. Ir jį reikia dar stiprinti“, – sako Seimo narė, buvusi krašto apsaugos ministrė Rasa Juknevičienė.

Unikalus šauktinių kariuomenės pavyzdys yra Izraelis: čia tarnauja kiekvienas suaugęs šalies pilietis (išimtis taikoma arabams, kurie sudaro apie penktadalį Izraelio piliečių), taip pat ir moterys. Vyrų kariuomenėje, kurios dydis siekia per 150 tūkst. karių, privalo tarnauti trejus metus, moterys – dvejus. Baigęs tarnybą kiekvienas iki 45 metų amžiaus pilietis dar turi mėnesį per metus būti kariuomenės rezerve. Taigi iš rezervo Izraelis bet kurią minutę gali surinkti maždaug milijoną karių.

Galbūt ir Lietuvos kariuomenei, kuriai dabar itin trūksta karių, vertėtų pradėti visuotinį moterų šaukimą? Pasak J.Oleko, šiuo metu priimanamos moterys savanorės sudaro 11 proc. šalies kariuomenės pajėgų ir turi įvairiausių laipsnių – nuo eilinės iki pulkininkės leitenantės. Tačiau, ministro manymu, trūkstant vos kelių tūkstančių šauktinių Lietuvai kol kas nėra poreikio įvesti visuotinį moterų šaukimą.

Savanoriškumo principą palaiko ir V.Rakutis, kurio teigimu, karo atveju tauta privalo toliau funkcionuoti ir išsaugoti tęstinumą, net jeigu karas ir būtų pralaimėtas. Profesorius pateikia Čėčėnijos pavyzdį: per daugelį metų nesibaigiančius konfliktus ten žūva labai daug vyrų, tačiau moterys nekariauja ir gimdo vaikus, todėl čėčėnų tauta išlieka. Jeigu moteris būtų pradėta visuotinai imti į kariuomenę, jos taip pat taptų karo objektu ir tautai kiltų pavojus apskritai išnykti.

Gyventojai, kurie yra prievolinkai ir gali būti šauktiniai, detalai aprašyti Karo prievolės įstatyme, kurio naujausia redakcija įsigaliojo 2011 m. Prabilus apie šauktinių grąžinimą į Lietuvos kariuomenę, naujų atrankos ir šaukimo principų niekas nesugalvojo. Nepaisant to, pasigirdo klausimų, kodėl reikalavimai šauktiniams nevienodi. Pavyzdžiui, kodėl studentams tarnyba atidedama, nors, pavyzdžiui, Izraelyje studijų faktas neapsaugo nuo prievolės nei vyrų, nei moterų (tiesa, joms tarnyba trumpesnė), kodėl aukštąjį išsilavinimą turintys absolventai yra prievolinkai iki pat 38 metų amžiaus, trumpai tariant, kuo viena gyventojų grupė pagal amžių, išsilavinimą ar net lytį, yra „blogesnė“ už kitą?

Lietuvos kariuomenės vadas J.V.Žukas primena, kad planas jau antrąjį metų pusę kviesti šauktinius nereikia visuotinės mobilizacijos, todėl nuogąstavimai, kad į kariuomenę varu suvarys 38 metų amžiaus gyventojus, niekuo nepagrįsti. Karių reikia santykinai nedaug – vos 1,7 proc. visų potencialių šauktinių. Nesulaukus pakankamai savanorių, atlikti pradinės privalomosios karo tarnybos pirmiausia būtų kviečiami 19–26 metų amžiaus prievolinkai.

„Tikrai nedarysime taip, kad 38 metų amžiaus gyventojai būtų statomi į vieną rikiuotę su devyniolikmečiais. Tai būtų beprasmiška. Juk tai ne visuotinė mobilizacija ar visuotinis šaukimas visų, kurie kaip prievolinkai įvardi-

jami įstatyme“, – tvirtina Lietuvos kariuomenės vadas ir priduria, kad, net ir be šiai šauktinių grupei numatytų išimčių, komisija nagrinės individualius atvejus ir tik tada bus sprendžiama, iš kurios grupės rinktis būsimus karius.

Pasak buvusios krašto apsaugos ministrės R.Juknevičienės, kone daugiausiai diskusijų sukėlė faktas, kad šauktiniais pagal įstatymą gali tapti ir 38 metų amžiaus jau tvirtai ant žemės stovintys aukštųjų mokyklų absolventai. Kita vertus, kol sukaks 39 metai, gyventojai karinę tarnybą gali atlikti savanoriškai. O 38 metų amžiaus riba, skirta aukštųjų mokyklų absolventams, leidžia prievolinkui pasirinkti, kada jis atliks privalomąją karo tarnybą: savanoriškai eis dar studijų metais ar baigęs aukštąją mokyklą spręs, kada norėtų baigti devynių mėnesių trukmės tarnybą, kol jam sukaks 39-eri. „Studentui sudaroma galimybė pasirinkti: ar jis atliks tarnybą dabar, ar baigęs studijas jam patogiu metu iki 38 metų amžiaus“, – patikslina R.Juknevičienė.

Pasak jos, kada nors būtų galima paankstinti šauktinių amžių – nuo 18 iki 24 metų, pavyzdžiui, taikant tarnybos atidėjimo išlygas aštuo-

niolikmečiams mokiniams „Žinoma, geriausia tarnybą žmogui atlikti iškart baigus mokyklą“, – komentuoja eksministrė.

Kalbėdama apie galimus šaukimo tvarkos pakeitimus ji priduria, kad yra ir kai kurių anksčiau numatytų išlygų, kurios dabar jau tapo nebeaktualios, taigi jų būtų galima atsisaityti: „Pavyzdžiui, sudarytos išlygos savivaldybių tarybų nariams, Seimo nariams ir t.t. Tačiau jos atsirado dar 1992 m., priimant Konstituciją, kai, matyt, buvo visai kitokia situacija. Siekiant jų atsisakyti reikėtų keisti Konstituciją, taigi, žinoma, tai užtruktų, tačiau aš pasisakyčiau už panašių išlygų panaikinimą.“

Tam tikras studentams įstatymo numatomas išlygas – atidėti karinę tarnybą iki 38 metų amžiaus, jei jie pirmą kartą studijuoja bakalauro ar magistro studijose, paaiškina V.Rakutis. Pasak jo, karo metu arba atliekant tarnybą gali būti pravarti didesnė kario kvalifikacija, kurią jis įgyja būtent studijuodamas. Todėl lyg ir skatinama pirma sklandžiai, be pertraukų baigti mokslus, o vėliau atlikti prievolę. Juolab kad aukštojoje mokykloje jaunuolis įgyja specifinių žinių, kurias vėliau gali taikyti nebūtinai kaip

Nesulaukus pakankamai savanorių, atlikti pradinės privalomosios karo tarnybos pirmiausia būtų kviečiami 19–26 m. amžiaus prievolinkai

Š. MAŽEIKOS, „BFL“, NUOTR.

kariškas: tarkime, būdamas atsargos kariuomenės pasinaudoti kompiuterijos mokslų žiniomis. Profesorius taip pat pabrėžia, kad studentai nuo karinės prievolės nėra atleidžiami, tiesiog ji jiems pavėlinama, todėl nustatyta 38 metų specialistų riba kariuomenė pasilieka sau teisę pakviesti tokio amžiaus žmones, jei jų reikėtų.

„Atrodo, kad kariuomenė yra tuščias laiko gaišimas, tačiau jei ta kariuomenė buriama karui ir skirta jam pasirengti, galvojama visai kitaip. Žiūrime, kaip racionaliausiai panaudoti turimą žmonių potencialą: kuriuos paimti, kuriuos palikti, kad valstybė funkcionuotų toliau, nes ji turi veikti, nesvarbu, vyksta karas ar ne. Kariuomenė pasilieka didesnius rūmus ir jais naudojasi, jei prireikia. Taip buvo visada. Pavyzdžiui, jei britams reikėdavo lakūnų, tai būdavo mobilizuojami įvairių aeroklubų nariai. Karo metu reikia išnaudoti viską, kas įmanoma, nes jei karą pralaimėsi – nieko neliks, žmonės praras savo turtą, įtaką visuomenėje, o jei laimėsi – klestėsi toliau“, – motyvus dėl tarnybos atidėjimo studentams paaiškina V.Rakutis.

Kariuomenės vadas J.V.Žukas pabrėžia, kad kariuomenė išlieka mišri, niekas neketina naikinti profesionalių dalinių

Krašto apsaugos ministras svarsto, kad būtent šiuos dėl amžiaus ir studijų Karo prievolės įstatyme numatytus principus dar būtų galima šiek tiek pakeisti. Pavyzdžiui, paklaustas, kodėl logiška atidėti tarnybą aukštųjų mokyklų studentams, J.Olekas primena, kad yra sąkės, jog būtų verta diskutuoti su švietimo sistemos atstovais ir nuspręsti, ar į devynių mėnesių tarnybą tikrai lengviau išeiti dirbančiajam nei studentui, kuriam tie devyni mėnesiai neva labiau sutrikdytų studijas.

„Tie sprendimai buvo priimti prieš dešimtmetį. Ar šiandien jie dar galioja? Aišku, yra rimtų argumentų – sveikata, vaikai, dar ir kitas priežastis galima svarstyti, – sako krašto apsaugos ministras. – Manau, pavasario sesijoje diskutuosime dėl normų, kurios kažkada, kai šaukimo sistema neveikė, buvo surašytos, ar tikrai viskas toje tvarkoje yra taip, kaip turėtų būti dabar.“

Naujo įstatymo projekto galimybės neatmeta ir Seimo Nacionalinio saugumo ir gynybos komiteto pirmininkas Artūras Paulauskas, tačiau priduria, kad vienodesnės atrankos siekiamybė ir neapsvarstytos pataisos gali atsiliepti priešingai – atsirastų dar daugiau išlygų.

„Manau, priimant įstatymą, jog reikia grąžinti šauktinius, jei bus pasiūlymų ar idėjų, galėtų atsirasti ir įstatymo projektas, kad šauktiniams keliama reikalavimai būtų vienesni. Bet vėlgi tokiu atveju gali būti ir abejonių dėl asmeninių klausimų, neva kažkas nori apsaugoti savo sūnų ir t.t.“, – primena A.Paulauskas.

Visi „Veido“ kalbinti pašnekovai pabrėžia, kad šauktiniai bus kviečiami su savanoriais, todėl 3–3,5 tūkst. karių, kuriais dar šiemet pasiūlydytų kariuomenė, tikėtina, nesudarys vien „prievara“ pakviesti šauktiniai. Pavyzdžiui, A.Paulauskas viliasi, kad, pastaruoju metu atlikti tarnybą pasiūšanant net merginoms, šiemet šauktinių gali prireikti visai nedaug. Jis priduria, kad patriotinį nusiteikimą savanoriams atlikti devynių mėnesių trukmės karinę tarnybą galėtų sustiprinti papildomos motyvacijos priemonės: lengvesnės sąlygos įgyti karinį laipsnį ar gauti tam tikros kategorijos vairuotojo pažymėjimą.

„Galima sudaryti sąlygas anksčiau bandyti įgyti vairuotojo pažymėjimą tos kategorijos,

kuriai reikia būti vyresnio, tarkime, 23 metų, amžiaus. Kita vertus, dabar šauktiniai negali turėti jokio laipsnio, nebent eilinio, taigi galbūt verta svarstyti, kaip sudaryti jiems sąlygas įgyti seržanto laipsnį, – tai irgi sustiprintų jų asmeninę motyvaciją. Žinoma, lieka ir aukštojo mokslo lengvatos, pirmenybė priimant į statutines organizacijas. Tai tik pasvarstymai, tačiau reikėtų plėsti tų priemonių pasiūlą, kad šaukimas nebūtų panašus į prievartą ir žmogus nemanytų, jog nieko negavo ir prarado devynis mėnesius laiko“, – svarsto Nacionalinio saugumo ir gynybos komiteto pirmininkas.

Atlikusiems devynių mėnesių privalomąją pradinę karo tarnybą numatomos tokios pat lengvatos ir motyvacinės priemonės, kokios iki šiol buvo taikomos trijų mėnesių trukmės bazinių karinių mokymų dalyviams. Numatytas dalies faktiškai sumokėtos studijų kainos kompensavimas (už studijas sumokėtos kainos dalis nuolatine privalomąją karo tarnybą atlikusiems ar bazinius karinius mokymus baigusiems asmenims kompensuojama nuo 2013 m.), subsidijos privalomąją pradinę karo tarnybą atlikusiųjų darbdaviams, taip pat gali būti taikomos papildomos lengvatos stojantiems į aukštąsias mokyklas, pretenduojantiems į valstybės tarnybą ir kt. Krašto apsaugos ministerija pabrėžia dėsianti pastangas, kad esant finansinių galimybių motyvacinės priemonės ir socialinės garantijos būtų plečiamos.

Iš Valstybinio studijų fondo duomenų matyti, kad dalies studijų kainos kompensavimas galėjo kiltelėti jaunuolių motyvaciją baigti trijų mėnesių trukmės bazinius karinius mokymus, nes pasinaudojusiujų lengvata dėl studijų kainos per metus padaugėjo trigubai. 2013 m. kompensacija už dalį studijų kainos, kurią studentai jau buvo sumokėję, buvo skirta dešimčiai asmenų ir sudarė beveik 55,9 tūkst. Lt, o pernai ja pasinaudojo 35 asmenys. 2013–2014 m. šiems asmenims buvo kompensuota pusė faktiškai sumokėtos studijų kainos.

R.Juknevičienės teigimu, atlikusieji privalomąją karo tarnybą galėtų gauti ryškesnę pirmumo teisę priimant į statutines pareigas ar valstybės tarnybą. Pasak Seimo narės, įstatyme būtų galima aiškiau įtvirtinti ir jiems suteikiamas socialines garantijas, pavyzdžiui, paskolų įmokų bankams atidėjimą.

„Vis dėlto visko įstatyme nesurašysi. Yra daug atvejų, kai žmogus gali kreiptis į ministrą, o šis nukreiptų į kompetentingą ir autoritetinę komisiją. Būtent tokia komisija pagal įstatymą ir turi būti, kad nuspręstų dėl individualių atvejų“, – sako R.Juknevičienė.

Lietuvos kariuomenės vadas J.V.Žukas teigia, kad dabar nustatytos motyvacinės priemonės ir socialinės garantijos mažinamos nebus, tačiau socialinį paketą galima dar labiau papildyti keičiant Karo prievolės įstatymą. „Nesu nusiteikęs prieš lengvatų didinimą. Atvirkščiai, manau, kad žmonėms, kurie atlieka pareigą savo šaliai, socialines garantijas reikia didinti“, – apibendrina J.V.Žukas. ■

Dovaidas Pabiržis, Gabija Sabaliauskaitė

Kaip apsaugoti rinką nuo nekokybiškų produktų?

Sauga. Valstybinė ne maisto produktų inspekcija prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės buvo įsteigta 2000 m. gegužės 4 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu Nr. 505, reorganizuojant Lietuvos valstybinę kokybės Inspekciją, Valstybinę higienos inspekciją ir Valstybinę veterinarijos tarnybą. 2000 m. birželio 28 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu Nr. 745 steigėjo funkcijos perduotos Ūkio ministerijai. Inspekciją sudaro administracija ir 10 teritorinių padalinių bei Šiaulių naftos produktų bandymų laboratorija. Šiuo metu inspekcijoje dirba 101 darbuotojas.

„Mūsų tikslas – paprastas: užtikrinti, kad rinkoje būtų tik saugūs produktai“, – sako Valstybinės ne maisto produktų inspekcijos (VNMPI) prie Ūkio ministerijos viršininkas dr. Renaldas Čiužas. Tačiau tai padaryti ne taip paprasta. Nuolatinis rinkos tikrinimas, vartotojų skundų nagrinėjimas, produktų tyrimai, verslininkų konsultavimas ir vartotojų informavimas bei „europatikinimas“ (produktų atitiktis prekių ir paslaugų dvejopų kainų nurodymui) – tai tik kelios iš daugybės veiklų, kuriomis užsiima Inspekcija, kad padėtų tiek verslininkams, tiek jų siūlomų prekių ir paslaugų pirkėjams.

– Skundų įsigijus nekokybiškas prekes bendraudami su aplinkiniais girdime gana dažnai. Kiek iš jų atkeliauja iki VNMPI?

R.Č.: Išties labai daug – tai buvo vienas mane labiausiai nustebinusių dalykų, kai pernai pradėjau vadovauti Inspekcijai. Kol pats nebuvau susidūręs, atrodė neįtikėtina, kaip toks nedidelis kolektyvas susitvarko su tiek darbo. Vidutiniškai per dieną Inspekcija gauna apie 88 užklauses: didžioji dalis žmonių kreipiasi dėl konsultacijos telefonu per skambučių centrą, kiti siunčia paklausimus elektroniniu paštu, skundus gauname paštu arba vartotojas pats ateina į Inspekciją. O juk išsiaiškinti visus šiuos klausimus – tik viena iš mūsų darbo dalių.

– Kiek iš šių skundų būna pagrįsti? Ar žmonės kreipiasi tik dėl brangių pirkinių, ar tikisi kokybės už bet kokią kainą?

R.Č.: 2014 m. statistika rodo, kad iš 2821 mums pateikto skundo 62,5 proc. buvo pagrįsti. Pažeidimai fiksuojami atliekant ir planinius patikrinimus – iš viso pernai jų atlikome 3709, apie 40 proc. jų radome pažeidimų. Mes tiriamo visus atvejus ir stengiamės padėti kiekvienam, nesvarbu, ar žmogus pirkė produktą už vieną eurą, ar už tūkstantį. Tačiau, reikia pripažinti, tyrimo sąnaudos kartais būna neadekvačios. Pavyzdžiui, pasitaiko tokių atvejų, kai prekės vertė yra penki eurai, o ištirti, ar tikrai kokybė nebuvo užtikrinta, kainuoja 200 eurų – juk kainuoja dirbantys žmonės, perkamos tyrimo paslaugos specializuotose laboratorijose. Šiuo metu esame pateikę Civilinio kodekso pakeitimo siūlymų, kad būtų nustatytos tam tikros normos, kada pradėti tyrimą, kaip daroma kitose Europos Sąjungos šalyse.

– Dėl kokių produktų dažniausiai kreipiamasi į Inspekciją?

Inspekcijos viršininkas Dr. Renaldas Čiužas džiaugiasi, kad lietuviai vis dažniau išdrįsta kovoti dėl savo teisių ir kreipiasi pagalbos į Valstybinę ne maisto produktų inspekciją prie Ūkio ministerijos

R.Č.: Daugiausiai vartotojų skundų Inspekcija gauna dėl elektrotechnikos, pradedant kompiuteriais, televizoriais, o didžiausias skundų skaičius yra dėl mobiliųjų telefonų. Antra produktų grupė, dėl kurios gauname daugiausiai skundų, būtų odos gaminiai, t.y. avalynė. Po to rikiuojasi tekstilės gaminiai, baldai, kitos prekės.

– Ką daryti, jei nekokybišką produktą įsigijai internetu ar iš užsienio? Ar Inspekcija tokiu atveju turi galių padėti?

R.Č.: Vartotojas, gavęs ne tą prekę, kurią užsisakė, ar prekę, kuri netenkina jo lūkesčių, turi teisę, nenurodydamas priežasties, per 14 dienų atsisakyti nuotoliniu būdu sudarytos sutarties ir grąžinti nepatikusią prekę pardavėjui. Pastebime, kad daugėja kreipimųsi į Inspekciją dėl elektroninės prekybos, kai prekės įsigijamos per tarpininkus, kurie prekiauja kuponais. Manome, kad šiems santykiams sureguliuoti reikalingas valstybės įsikišimas, tai yra turi būti pri-

Inspekcijos atliekami patikrinimai Lietuvos rinkoje (proc.)

Prekyba	47,61	
Skundų nagrinėjimas	43,20	
Patikrinimai muitinėje	2,92	
Vertinamieji vizitai	2,51	
Prekyba turguje	1,52	
Dalyvavimas tabako naikinime	1,38	
Pagal verslo pranešimus	0,86	

imtas teisės aktas, reguliuojantis kuponais prekiaujančių interneto svetainių pareigas ir atsakomybę.

Europos vartotojų centrui priskirta funkcija padėti spręsti problemas, kilusias Lietuvoje reziduojantiems vartotojams, jei jie įsigijo nekokybišką prekę ar paslaugą kitoje ES valstybėje narėje, ar reziduojantiems vartotojams, įsigijusiems nekokybišką prekę ar paslaugą Lietuvoje. Į jį taip pat gali kreiptis ir Lietuvos vartotojai.

– Pirkėjai į jus kreipiasi dažnai. O kaip patys verslininkai? Kada jie dažniau kreipiasi į jus: prieš pateikdami produktą rinkai ar kai dėl jo jau kyla problemų?

R.Č.: Daug verslininkų kreipiasi prieš pradėdami prekių importą. Tačiau dalis konsultuojasi tik tada, kai jau yra problema, ir tokiais atvejais dažnai galimas tik vienas sprendimas – produkto draudimas, išėmimas iš rinkos ir sunaikinimas. Pastebime dar vieną problemą, kai vieni verslininkai skundžia kitus, nes konkurencinėje kovoje norėtų būti lygesni ar pirmesni. Tačiau Inspekcija vadovaujasi politika, kad tokiu atveju tikrinamos abi pusės. Galbūt kartais tai sustabdo kai kuriuos norinčiuosius kreiptis, bet mes stengiamės būti teisingi ir girdėti abi puses. Su verslininkais dirbame labai intensyviai – juos konsultuojame, organizuojame susitikimus, seminarus, mokymus regionuose. Mes turime dešimt teritorinių padalinių, todėl galime renginius organizuoti visoje Lietuvoje, žmonėms nereikia važiuoti specialiai į Vilnių. 2014 m. verslininkams buvo organizuotas 121 seminaras ir suteiktos 4443 konsultacijos.

Beje, artėjant Vartotojų dienai, kuri minima kovo 14-ąją, turėsime daug renginių, skirtų šiai progai, įdomių tiek vartotojams, tiek verslininkams. Visą renginių planą susidomėjusieji gali rasti mūsų interneto svetainėje. Labai kviečiame dalyvauti!

– Prižiūrėte, kad būtų laikomasi teisės aktų numatytų reikalavimų. Dėl ko verslininkai dažniausiai juos pažeidžia: nežino ar tikisi būti nepastebėti?

R.Č.: Visada stengiamės suprasti, kad žmogui gali būti sudėtinga susigaudyti milžiniškame informacijos sraute. Tačiau dažnai matome, kad vers-

Ką turi žinoti kiekvienas vartotojas

Vartotojas, prieš įsigydamas prekę, turėtų būti atidus ir skirti laiko prekės apžiūrai, patikrinti, ar yra naudojimosi instrukcija lietuvių kalba, pasinaudoti teise, kad pardavėjas patikrintų prekę arba pademonstruotų, kaip ją naudotis. Vartotojas, įsigydamas prekes ryšio priemonėmis (t.y. el. būdu, el. prekyba) arba įsigijęs prekę ir jos pristatymo paslaugą, prieš priimdamas prekę, privalo apžiūrėti, ar pati prekė neturi mechaninių pažeidimų, ir tik apžiūrėjęs pasirašyti jos pristatymo/priėmimo dokumente.

Vartotojui rekomenduojama išsaugoti pirkimo dokumentą dvejus metus, nes vartotojas per šį laikotarpį turi teisę pareikšti reikalavimą pardavėjui dėl įsigytos netinkamos kokybės prekės. ■

lininkai nepakankamai skiria dėmesio susipažinti su reikalavimais, taikomais tiekiamiems į rinką produktams, jų keliama rizika. Apie juos galima sužinoti tiek mūsų organizuojamuose mokymuose, tiek neišėjus iš namų: verslininkų patogumui Inspekcija savo interneto svetainėje yra paskelbusi ne maisto produktams keliamus reikalavimus. Mes darome viską, kad informacija būtų patogiai prieinama, bet domėtis reikia – juk nežinojimas neatleidžia nuo atsakomybės.

– Inspekcija skelbia apie pavojingas, uždraustas į rinką tiekti prekes. Kaip vyksta ši procedūra? Ar kiekvienas produktas, prieš patekdamas į rinką, yra patikrinamas?

R.Č.: Inspekcija turi daugiametę patirtį rinkos priežiūros srityje. Pavojingų produktų paieška ir atranka vykdoma ir atsitiktinės atrankos būdu, kilus pagrįstam įtarimui, kad gaminyje gali būti nesaugus, arba nustatius, kad jis yra panašus į skelbtą RAPEX sistemoje (RAPEX – tai Europos Sąjungos skubaus keitimosi informacija apie pavojingus vartotojų sveikatai ir saugai gaminius sistema). Toks produktas atrenkamas bandymams ir tyrimams laboratorijoje. Nustačius, kad gaminyje kelia rimtą pavojų vartotojų

sveikatai ir saugai, taikomos rinką ribojančios priemonės: draudimas tiekti į rinką, gaminio susigrąžinimas iš vartotojų, pašalinamas iš rinkos ir pan., taip pat nedelsiant pranešama Europos Komisijai ir kitoms ES valstybėms narėms, informacija skelbiama Inspekcijos interneto svetainėje. Tokių atvejų pasitaiko gana dažnai, pavyzdžiui, per 2014 m. Inspekcija nustatė 110 rimtą pavojų keliančių gaminių.

Inspekcija atlieka 32 gaminių grupių ir 11 paslaugų sričių rinkos priežiūrą.

– Ar Inspekcija vykdo ir degalų kokybės priežiūrą?

R.Č.: Taip, ir galime pasidžiaugti, kad dėl degalų problemų Lietuvoje turime mažai – pernai gauti tik trys skundai. Atliekame bandymus mūsų Šiaulių naftos produktų bandymų laboratorijoje, vertiname ar degalai atitinka privalomus nustatytus kriterijus. Šiuo metu atliekame naftos produktų bandymus pagal 44 naftos produktų rodiklius. Kartais į Inspekcijos laboratoriją kreipiasi ir patys degalų gamintojai ar tiekėjai, kad jaustųsi užtikrinti dėl produkto kokybės.

– Kokius esminius pokyčius pastebite kokybės priežiūros sistemoje?

R.Č.: Valstybėje vyksta virsmas, keičiasi Inspekcijos ir visų priežiūros institucijų misijos samprata – skatinamas pagalbos, konsultacijų teikimas vietoj sankcijų taikymo, stengiamasi būti verslo konsultantais, o ne baudėjais. Taip pat mažinama ūkio subjektams atliekant priežiūros funkcijas tenkanti administracinė našta, daugiau dėmesio skiriama rizikos prevencijai, priežiūros reikalavimai verslui tampa suprantamesni, lengviau ir patogiau prieinami, prognozuojami, priežiūros institucijos skatinamos bendradarbiauti tarpusavyje. Juk mūsų tikslas – padėti, kad žmogui būtų paprasčiau.

– Kaip Lietuva atrodo tarptautiniame kontekste: ar į jos rinką patenka daug nekokybiškų prekių, ar gerai veikia priežiūros mechanizmas?

R.Č.: Europos kontekste pastebima tendencija šalių, iš kurių atkelia daugiausiai nekokybiškų prekių. Du trečdaliai visame pasaulyje į rinkas patenkančių nekokybiškų prekių yra iš Kinijos. Tačiau labai įdomu, kad šiame sąrašo yra tokios šalys, kaip Italija ir Lenkija. Ne visada net kiniškas produktas yra nekokybiškas, kaip ir ne visada pigu yra nekokybiška, o brangu – kokybiška. Dėl to tendencijos visose šalyse yra panašios. Taip pat galime pasidžiaugti, kad inspekcijos veikla Lietuvoje, palyginti su kaimyninėmis Baltijos šalimis, labai efektyvi – neseniai atlikti tyrimai parodė, kad mes savo rezultatais lenkiame kaimynes. Informacija apie mūsų nustatytas pavojingas prekes labai greitai per RAPEX sistemą pasiekia Latviją, Estiją, Lenkiją, tuomet ir šių šalių visos tarnybos dirba daug greičiau ir paprasčiau. ■

Akvilė Martinaitytė

VNMPI informacija teikiama

Skambučių centro konsultavimo paslaugos tel. 8 706 64 939. Kasdien nuo 8.00 iki 17.00 val.
www.vnmpi.lt – Inspekcijos interneto svetainė
rastine@vnmpi.lt – elektroniniai paklausimai ■

SHUTTERSTOCK/NUOTR.

Daugiausiai vartotojų skundų Inspekcija gauna dėl elektrotechnikos, pradedant kompiuteriais, televizoriais

Kodėl Lietuvos universitetuose slopsta dėmesys užsienio kalboms

Kalbų mokymasis. Lietuvos universitetų tarpusavio konkurencija bei siekis sutaupyti kuo daugiau lėšų keičia akademines užsienio kalbų mokymosi tradicijas. O tautos daugiakalbiškumo siekis visu svoriu užgula ne visuomet mokių studentų pečius.

Svarstant, kodėl Lietuvos universitetuose tarp laisvai pasirenkamų dalykų jau keletą metų nelikę vietos užsienio kalboms, tenka prisiminti pakeistą Aukštojo mokslo įstatymą ir 2011 m. patvirtintą užsienio kalbų egzaminų programą.

Joje apibrėžiama, kad 40 proc. dvyliktojų užduočių orientuota į B1, o 60 proc. – į B2 kalbos mokėjimo lygį. Taigi suvokus, kad erdviuose universitetų auditorijose šiandien nebelaikiami absolventai su prastesnėmis pagrindinės užsienio kalbos žiniomis, regis, nelieka kitos išeities, kaip tik labiau pasitempti mokykloje.

VU Užsienio kalbų instituto Vokiečių kalbos katedros vedėja doc. dr. Dalia Bukauskaitė mano, kad studentų galimybes mokytis dviejų ar trijų užsienio kalbų šiandien gana ribotos. Nors ši koncepcija universitete lyg ir įtvirtinta, iš studijų programų ji nepastebimai nyksta. Taigi ką patiria šiuo metu universiteto duris varstantys pirmakursiai ir ant-rakursiai? Tarkime, Vilniaus universitete užsienio kalbos jie raginami mokytis kaip neprograminio dalyko, o tai reiškia, kad turi savo lėšomis padengti semestro studijų išlaidas (44 Eur).

VU prorektorius Kęstučio Dubniko teigimu, tai nėra didelė suma, palyginti su privačiomis užsienio kalbų mokyklomis. „Ne universiteto priedermė mokytis studentus užsienio kalbos gramatikos. Mes orientuojamės į geriausius, o įstoję, tačiau prasčiau besimokantys jaunuoliai turėtų pasitempti savarankiškai“, – įsitikinęs prorektorius.

Ilgametė vokiečių kalbos dėstytoja Nida Matiukaitė sako, kad šiandien daugelio studentų žinios prastesnės, nei pageidautų universiteto vadovybė. „Sunku pasakyti, ar mano kolegos suvokia užsienio kalbų vaidmenį visuomenės gyvenime, ar supranta, kad negalima šios srities palikti savieigai. Nejau išties reikia mažinti švietimo apimtį, taip drastiškai kapojant galvas užsienio kalboms? Jų reikšmę šiandien supranta net Azijos šalys. O mes?“ – retoriškai klausia dėstytoja.

Nuolatinis pokyčius patiriantį švietimą Lietuvoje sunku pavadinti prioritetine sritimi: maži dėstytojų atlyginimai, nepalankus psichologinis klimatas, kaip pasirenkamas dalykas iš studijų programų pašalintos užsienio

kalbos. Tai reiškia gerokai sumenkusį valandų skaičių užsienio kalboms (netgi anglų).

N.Matiukaitei pasidomėjus, kaip naująją užsienio kalbų politiką universitetuose vertina šiuo metu vokiečių kalbos besimokantys studentai, paaiškėjo, kad didžioji jų dalis apklausos anketoje nurodo norą mokytis užsienio kalbų nemokamai, nemaža dalis apklaustųjų teigiamai pasisako ir už galimybę mokytis kalbų kaip neprograminio dalyko (universitetui iš dalies apmokant, nes kalbų kursai labai brangūs).

D.Bukauskaitės nuomone, šiandien sunku suvokti, kodėl buvo sugriauta anksčiau funkcionavusi užsienio kalbų, kaip pasirenkamojo dalyko, mokymosi sistema. Kalbas universitete per semestrą rinkdavosi apie 2 tūkst. studentų, šiandien jų telikę 700. Skaičiai iškalbingi ir geriausiai apibūdinantys susiklosčiusią padėtį.

Vilniaus universiteto dėstytoja, poliglota m. dr. Gediminą Degėsį galima vadinti vienu tu, kurie suvokia, kaip svarbu mažai šaliai gebėti susikalbėti su kaimynais, ir ne tik su jais. Jo manymu, lietuvių ateities užsienio kalbų poreikį lems geopolitiškai susiklosčiusi mūsų šalies istorija. „Neatmeskime galimybes, kad galime sulaukti pačių įvairiausių permainų ir pokyčių. Nesinori gąsdintis karu, bet mokėti anglų ir artimiausių kaimynų kalbas šiandien privalu kiekvienam lietuviui“, – neabejoja pašnekovas.

Paklaustas, ar, jo nuomone, universitetą pasiekusių žinios ištis gali būti įvardytos kaip B1 ar B2 lygio, VU dėstytojas nelinkęs su tuo sutikti: daugelio absolventų užsienio kalbų žinios esančios pradinės stadijos ir reikalaujančios tolesnio lavinimo. Vadinasi, į universitetą įstojusio, bet pakankamai pinigų neturinčio studento galimybės lavinti savo užsienio kalbos žinias šiandien tampa šiek tiek ribotos.

Daugiau nei prieš dešimtmetį Vytauto Didžiojo universitete vokiečių filologiją studijavusi, o šiandien pati ją užsienio kalbų mokyklose dėstanti kaunietė Kristina Valickaitė atkreipia dėmesį, jog universitetuose kai kurioms užsienio kalboms dėmesys mažėja dar ir dėl to, kad nesusirenka norinčiųjų studijuoti: „Pavyzdžiui, siekiančių lavinti vokiečių kalbą šiandien gerokai mažiau nei

prieš dešimtmetį. Bet ši tendencija juntama ir šalies mokyklose.“

Su tuo linkęs sutikti ir G.Degėsys. Jo žiniomis, kai kuriose šalies savivaldybėse tėvai verčia savo vaikus mokytis anglų, o ne jų norimų prancūzų ar vokiečių kalbų. Jaunimas orientuojamas į pragmatinius interesus, raginamas savęs klausti, ko jam reikės ieškant darbo ateityje, taigi dėmesys kitoms užsienio kalbos natūraliai mažėja. Ar tai teisinga ir pamatuota, sunku pasakyti, bet nemokėti savo kaimynų – rusų ir lenkų kalbų yra ištis trumparegiška.

Dešimtus metus Lietuvoje gyvenantis ir dvi atžalas su žmona lietuve auginantis danas Stefanas Gottschalkas Anbro mano, kad labai svarbu, jog Lietuvos mokyklose įgytas

SHUTTERSTOCK/NUOTR.

Kalbų ekspertai sutaria, jog būnant sankirtoje tarp Rytų ir Vakarų, būtina mokėti keletą užsienio kalbų

žinias būtų galima panaudoti universitete. Tarkime, Danijoje anglų kalbos vaikai mokomi jau nuo pirmos, o vokiečių – nuo penktos klasės (šios danų švietimo sistemos reformos dar gana naujos, atliktos tik praėjusiais metais).

„Švietimo pokyčių Danijos politikai ėmėsi norėdami užtikrinti geresnį užsienio kalbų mokėjimą“, – teigia Vilniaus universitete studentus kinematografijos ir danų kalbos mokantis pašnekovas, pats po universiteto studijų laisvai kalbėjęs danų ir anglų kalbomis.

Paprašytas įvertinti, kaip skiriasi Vilniaus ir Danijos universitete parengtų absolventų anglų kalbos mokėjimas, S.Gottschalckas Anbro patikina, kad Vilniaus universitete

atstumas tarp gerai ir prastai angliškai kalbančiųjų daug didesnis nei Danijoje. Pasak jo, Danijos universitetuose anglų kalbos mokymasis nebevyksta. „Kiekvienas studentas kalbą privalo mokėti tokiu lygiu, kad gebėtų skaityti mokslinę literatūrą. Bet Danijos bėda kita – prastai mokame kaimynų vokiečių kalbą“, – neslepia šiandien lietuviškai kalbanti danas.

Pasižvalgius po senas tradicijas tęsiančius Europos universitetus galima pamatyti gana skirtingą vaizdą. Tarkime, valstybiniuose Vokietijos ir Austrijos universitetuose, beje, kaip ir garsiausiuose Prancūzijos universitetuose, studentai už kalbų lavinimą nemoka. Panaši situacija susiklosčiusi ir Suomijos Vazos universitete, kuriame užsienio kalboms

skiriamas itin didelis dėmesys. Suomiai itin pabrėžia užsienio kalbų mokėjimo svarbą ir leidžia savo studentams nemokamai rinktis dešimt ar daugiau užsienio kalbų visais lygiais ir visose bakalauro bei magistro studijų programose (tame pat Vazos universitete). Pavyzdžiu Lietuvai galėtų būti ir Estijos universitetai su puikiai funkcionuojančiais užsienio kalbų mokymo centrais, kuriais labai rūpinasi patys rektorai.

„Ar tik Lietuvoje nesusiklostė ydinga situacija, kai norintiems lavinti savo užsienio kalbos žinias universitetas užkerta kelią?“ – svarsto Mokytojų ir dėstytojų draugijos pirmininkas Edvinas Šimulynas.

Išties, jei prisiminsime pirminę Europos universitetų įkūrimo idėją – lavinti užsienio ➤

Manoma, kad mokytis užsienio kalbų vaikus reiktų jau nuo ketverių metų amžiaus

Komentaras

Nida Matiukaitė, ilgametė VU Užsienio kalbų instituto Vokiečių kalbos katedros dėstytoja

Kad ir kokias kalbas girdėtume viešojoje erdvėje, tenka pripažinti, kad absolventai šiandien iš mokyklos neateina į universitetą puikiai mokėdami ne tik antrąją užsienio kalbą, bet ir pirmąją. Galbūt gerai ją moka vienetai, bet ne didžioji visuma. Vidurinėse mokyklose niekas nemoko jų tokiu lygiu, kad galėtų, pvz., anglų kalbą vartoti rimtoms temoms gvildinti, rašyti mokslinius straipsnius į užsienio leidinius ir pan. Akademinės temos mokyklose tiesiog neaprepiamos, ir tai natūralu. Be to, nereikėtų pamirš-

ti, kad kalbos mokymas, jos gludinimas yra ilgalaikis procesas, trunkantis kone visą žmogaus gyvenimą (žodynas plečiamas atitinkamai su branda). Nesiūlau užsienio kalbų mokytis visų studijų metu (tai, beje, būtų neblogai, nes tokia praktika susiklosčiusi mažose turtingose šalyse, kurios siekia būti konkurencingos), tačiau kažkokių galimybių studentams vis dėlto turėtų būti suteikiama. Nejau mes norime juos atskirti nuo besimokančiųjų užsienyje? Diskutuojame, kad būtų puiku prilygti užsienio universitetams, bet nepadedame savo studentams siekti aukštesnės studijų kokybės. Tarkime, studentai, norintys vykti pagal

„Erasmus“ programą į vokiškai kalbančius kraštus, turi pamokytis vokiečių kalbos, nes tikrai ne kiekvienas sutiktas gatvėje su jais bendraus angliškai. Pagal šiandien susiklosčiusią situaciją jie tai turėtų daryti savo lėšomis. Akivaizdu, kad tai – ne vienintelis neatsakytas klausimas. Tenka pripažinti, kad Lietuvoje vis dar neturime aiškos politikos užsienio kalbų klausimu, taigi turime svarstyti, kas turėtų ją sukurti. Labai svarbu, kad į šią diskusiją įsitrauktų ir Lietuvos visuomenė. Juk kiekvieno studento tėvai, kaip ir jie patys, viliasi, kad akademinėje aplinkoje būtų galimybė tobulinti užsienio kalbų žinias. ■

► kalbų žinias, pamatysime, kad, tarkime, mechanikos studentas, studijuojantis XVIII a. pabaigoje Vilniuje, buvo mokomas trijų užsienio kalbų (rusų, prancūzų, vokiečių arba anglų), o egzaminai vykdavo kas pusmetį. Vien iš šio pavyzdžio matyti, kad prieš 200 metų universitete užsienio kalbų svarba buvo suprantama kur kas labiau nei šiandien.

Ir nors Lietuvos universitetuose taupyti užsienio kalbų sąskaita apsispręsta dėl prastos finansinės padėties ir pakeisto švietimo įstatymo, rasti išečių, Vytauto Didžiojo universiteto (VDU) rektoriaus Zigmo Lydekos teigimu, vis dar galima. Kaip papildomus šaltinius, leidžiančius universitetui geriau gyventi, jis mini aktyvų bendravimą ir bendradarbiavimą su užsienio šalių ambasadomis, įvairiais kultūros centrais: „Lenkijos ambasada kasmet pasirinkusiems mokytis šios kalbos studentams skiria stipendijas, kitos įstaigos, su kuriomis bendradarbiauja mūsų universitetas, atsiunčia kalbų dėstytojų, dalijasi mokymo medžiaga ir pan.“

Pagal Harvardo universiteto modelį savo studentus mokančiame VDU užsienio kalbų mokomasi rytinėmis valandomis (kasdien po vieną akademinę valandą). Kiekvienas įstojęs į šį universitetą jaunuolis anglų kalbos mokosi

nemokamai ir privaloma tvarka, o bet kurių kitų iš 30 užsienio kalbų įgūdžiai jau lavinami mokamai (75,3 euro už semestrą). Kaip itin populiarias ir studentų dažnai pasirenkamas kalbas Z.Lydeka mini ispanų, italų, prancūzų, vokiečių, rusų.

Tiesa, pasak rektoriaus, jei į universitetą įstojęs jaunuolis anglų kalbą moka nepriekaištingai, tada jam pasiūloma nemokamai mokytis vienos iš pasirinktų kalbų. Vien remiantis šiuo pavyzdžiu galima teigti, kad kiekvienas universitetas šiandien pats renka, kaip mokytis užsienio kalbų.

D.Bukauskaitės nuomone, absolventų, puikiai mokančių užsienio kalbą B1 ar B2 lygiu, netrūksta ir šiandien. Vilniaus licejaus, Vilniaus Jėzuitų ar Žirmūnų gimnazijos auklėtiniai, jos teigimu, gali pasigirti geromis pirmosios ir neblogomis antrosios užsienio kalbos žiniomis. Tačiau tenka pripažinti, kad tai labiau išimtis nei taisyklė.

Tinkamiausia aplinka studentams šiandien mokytis užsienio kalbų Lietuvos kalbų pedagogų asociacijos prezidentė Eglė Šleiniotienė vadina VDU ir Vilniaus kolegiją. Deja, dėl kitų švietimo ir mokymo įstaigų ji nėra tokia optimistė.

Kaip „Veida“ patikino Nacionalinio egzaminų centro direktorė Saulė Vingelienė, šiuo metu nurodyti, koks visų Lietuvos abiturientų užsienio kalbų mokėjimo lygis – negalima, nes užsienio kalbos brandos egzaminus laiko tik dalis jų.

Kiek Lietuvos abiturientų renka laikyti užsienio kalbos egzaminus ir kaip jiems sekasi

Užsienio kalbas pasirinkusių kandidatų (proc.)

	2013	2014	2015
Anglų k.	42,52	46,29	59,49
Prancūzų k.	0,16	0,13	0,14
Rusų k.	6,61	6,81	5,96
Vokiečių k.	0,64	0,48	0,55

Egzaminų neišlaikę kandidatai (proc.)

	2013	2014
Anglų k.	1,32	0,82
Prancūzų k.	5,66	–
Rusų k.	0,59	0,34
Vokiečių k.	0,94	1,69

Absolventai, pasiekę tik patenkinamą (B1) lygį (proc.)

	2013	2014
Anglų k.	19,34	24,44
Prancūzų k.	15,09	10,64
Rusų k.	12,37	9,91
Vokiečių k.	28,30	20,34

Absolventai, pasiekę pagrindinį ir aukštesnį (B2) lygį (proc.)

	2013	2014
Anglų k.	79,34	74,74
Prancūzų k.	79,25	89,36
Rusų k.	87,04	89,66
Vokiečių k.	70,76	77,97

Šaltinis: Nacionalinio egzaminų centro duomenys

Kaip matyti iš atlikto Mokslo ir studijų stebėsenos ir analizės centro (MOSTA) tyrimo „Studijų kokybė Lietuvoje: suinteresuotų šalių požiūris“, nepakankamas užsienio kalbų mokėjimas daliai Lietuvos studentų (26 proc.) tampa rimta kliūtimi norint studijuoti pagal mainų programas užsienyje. Taigi šalies mokyklose vyraujanti užsienio kalbų dėstytojų politika lemia, ar jos absolventai galės dalyvauti universitetų studijų mainų programose.

E.Šleiniotienė siūlo atkreipti dėmesį į tai, kad kasmet kone 11 proc. Europos verslo įmonių nukenčia dėl prastų savo darbuotojų užsienio kalbos žinių. Taigi daugiakalbystė šiandien neatšiejama nuo šalies konkurencingumo.

Ne vienus metus, lavindamas savo užsienio kalbų žinias, Prancūzijoje praleidęs G.Degėsys apgailestauja, kad Lietuvoje tam dažnai koją kiša universitetų taupymo politika. Kaip pavyzdį jis mini esperanto kalbą, kurios Vilniui, kaip kosmopolitiškam miestui, taip pat reikėtų. Deja, šiuo atžvilgiu mūsų universitetuose labai taupoma.

„Veido“ kalbinti užsienio kalbų ekspertai sutaria, jog reikėtų palengva keisti ir Lietuvoje vyraujančią tėvų požiūrį, kad jų vaikus užsienio kalbų išmokys mokykla ar universitetas. Daugelis atžalų su užsienio kalba susipažįsta tik antroje klasėje, tačiau edukologijos mokslų daktarė Austėja Landsbergienė mano, kad tokia nedidelė valstybė kaip Lietuva savo žmonėms turėtų suteikti daugiau galimybių mokytis užsienio kalbų.

Edukologai sutaria, kad mokytis vaikus kalbų galima pradėti jau nuo ketverių metų. Tokio amžiaus jie lengvai įsimena naują informaciją, yra imlesni. Mokslininkai jau įrodė, kad jaunystėje tam tikra smegenų dalis savaime priima informaciją, ko niekaip negali nutikti brandaus amžiaus žmogui. Naujausi moksliniai tyrimai atskleidžia, kad jeigu vaikas mokomas keletą užsienio kalbų, jam susidaro daugiau neuronų jungčių, lavėja kalbinis mąstymas, jis lengviau reiškia savo mintis ir patiria mažiau sunkumų mokydamas užsienio kalbų vėliau.

Taip pat sutariama, kad pats efektyviausias užsienio kalbų mokymasis vyksta tuomet, kai užsiėmimai klasėje derinami su interaktyviais mokymosi būdais: vaizdo medžiaga, filmais, gyvais pokalbiais, muzika ir pan. Tačiau didelė dalis besimokančiųjų daro tą pačią klaidą – baigę vieną užsienio kalbos kursą leidžia sau atsikvėpti keletą savačių, nors po jų mokslus tenka pradėti kone iš naujo.

Šiandien jau sutariama, kad suaugus užsienio kalbų mokymosi procesas reikalauja kur kas daugiau valios ir sąmoningumo, todėl kiekvienas besimokantysis užsienio kalbos turėtų suvokti: tik nuo jo paties priklauso, kaip gerai bus įsisąmoninta kalba.

Apibendrinant galima pridurti, kad Lietuvoje bandoma įteisinti tokį modelį, kai už kalbų mokymąsi universitetuose imamas minimalus mokestis. Ar šis žingsnis pasiteisins ir ar nenukentėsime nuo to patys, paaiškės jau po kelių dešimtmečių. ■

Kristina Kanišauskaitė-Šaltmerė

SPRENDIMAI VERSLUI

PADARYK DAUGIAU KAI TAVO IT YRA APSAUGOTAS ESET

Nesvarbu, ar vadovaujate savo verslui, ar prižiūrite įmonės IT, ESET saugumo sprendimai yra greiti, itin paprasti naudoti ir pasižymi naujausia grėsmių aptikimo technologija. Mes siūlome apsaugą, kuri leidžia jums padaryti daugiau.

Sužinok: ESET.LT/VERSLUI

ENJOY SAFER TECHNOLOGY™

Autentiški ožkos pieno sūrių receptai iš Smetonos laikų

Mityba. Dažnas lietuvis ekologiškus produktus vis dar vertina labiau kaip prabangos prekę nei būtinybę. Kitaip nei Vakarų Europoje, prieš mokant už išskirtinę kokybę ir rūpestingumą, ilgokai svarstoma – ar verta?

Natūraliai pagamintiems sūriams be konservantų reikia ypatingos priežiūros: jų negalima bet kaip mėtyti

Toks požiūris yra viena priežasčių, kodėl Lietuvoje ekologiškai ūkininkaujantieji neišsivertę be Europos Sąjungos paramos. „Mums parama sutaupė dvidešimt metų, nes iki tol neturėjome nieko – nei cecho, nei technikos. Viskam, ką jau turime šiandien, būtume taupę dar ne vieną dešimtmetį“, – sako Dalia Ėmužytė, kuriai puoselėti ekologijos idėjas ūkyje padėjo Lietuvos kaimo plėtros 2007–2013 m. programos priemonės „Agrarinės aplinkosaugos išmokos“ programos „Ekologinis ūkininkavimas“ parama.

Griciūnų kaime Širvintų rajone ūkininkaujanti D.Ėmužytė, ko gero, – vienas garsiausių vardų tarp ekologiškos produkcijos gamintojų. Pirmą ožką jos ūkyje pradėjo bėginti dar prieš 18 metų. Ponia Dalia juokdamasi atsimena: „Pirmus dešimt metų reikėjo visus įtikinti, kad ožka – irgi gyvulys ir duoda naudingą produktą. Visi apie tai išgirdę tik sukiodavo pirštus prie smilkinio.“

Šiandien ūkininkės ekologiškai gaminami sūriai garsėja visoje šalyje. Dalis jų iškeliauja į kitas Europos Sąjungos valstybes. „Kiek procentų – nežinau, nedaug. Nors nuolat prašoma sūrių parduoti daugiau, bet toks mano sprendimas. Jeigu viską parduosiu į užsienį, Lietuvos rinka liks plika basa. Be manęs, ožkas panašiai augina tik keli žmonės“, – sako ponja Dalia.

Kai kas jos ekologinį ūkį pavadina miniatiūrine imperija. Mat meilė gyvūnijai šiame ūkyje neapsiriboja vien 600 ožkų banda. Čia dar gyvena galybė paukščių – nuo povų ir fazanų iki vištų ir Pekino ančių. Savo vietą randa ir kiti gyvūnai – katės, šunys ir trys arkliai. „Du – ne mūsų. Tiesiog suteikėme prieglobstį“, – greitai paaiškina sūrininkė.

Meilę gamtai ūkininkė sako paveldėjusi, nors pati gimė ir augo Vilniuje. Studijų metais ji tapo aplinkosaugininkų būrelio pirmininke, bet vos progai pasitaikius išvažiavo gyventi į kaimą – ūkininkauti pagal savo „žalią“ filosofiją. „Suveikė jaunatviškas maksimalizmas“, – šypsosi.

Apsiprasti atokiau nuo miesto, pasak jos, sunku nebuvo: „Augau su močiutės pasakojimais, kaip ji ūkininkavo: augino ožkas, karves. Gamino sūrius, už kuriuos padėkos raštus siųsdavo pats prezidentas Antanas Smetona.“

Ar šeimos tradicijų tąsa buvo pagrindinis motyvas auginti ožkas? D.Ėmužytė nustebina, atsakydama neigiamai: „Ne, tai logiškai pagrįstas sumanymas, matematiniai skaičiavimai. Žemės pas mus nederlingos, todėl pačioje pradžioje reikėjo rinktis – avys arba ožkos. Pasiskaičiavau, kad ožkos – geriausias sprendimas.“

Kiek asmeniniai principai ir idealai prisidėjo prie sėkmės? Ar padėjo nepasiduoti, susidūrus su ūkininko darbo realybe? Kiek pagalvojusi,

D.Ėmužytė atsako: „Tikiu, kad sėkmė yra darbo pasekmė. Stebuklų, magijos nėra. Visą, apie ką svajoji, turi padaryti pats, atsiraitojes rankoves. Turi daug dirbti ir pasiekti. Štai ir viskas. O štai ekologinis ūkininkavimas – kas kita. Tą patį darant be „ekologijos“ išeitų keturis kartus pigiau. Ekologiškai auginant gyvulius galioja labai griežti gyvūnų gerovės reikalavimai, jų negalima šerti įprastu pašaru, gydyti kaip kitų. Kad imtumeisi tokio verslo, reikia tuo gyventi.“

Apie ožkos pieno naudingąsias savybes D.Ėmužytė gali pasakoti ilgai. „Dar nuo Hipokrato laikų ožkos pienas buvo vadinamas gydomuoju eliksyru. Visa esmė – ožkos racianas. Ji tikra gurmanė. Jai reikia visko paragauti – ir vaistingų, ir nuodingų augalų, sušlamšti ir rožytės lapelį, ir kokią spygliuką. Ožkos racione suskaičiuojama apie 200 augalų rūšių. Karvutei užtenka 40 rūšių, – sako pašnekovė ir priduria, kad ožkos pienas nėra stebuklingas pats savaime – labai svarbu, ką gyvulys ėda. – Jeigu ožka gyvena mieste, nereikia tikėtis, kad jos pienas bus vertingas. Bet jeigu ji ganosi aplinkoje, panašioje į laukinę gamtą, pienas jau bus kitoks. Tą galima tiesiogiai pajauti. Pavyzdžiui, suėdę ožka česnaką, ir pieno skonyje tai iškart jaučiasi.“

Apie ožkos pieno naudą Lietuvoje taip pat žinoma nuo seno. „Nors esame įpratę manyti, kad tie, kurie neperka karvės, perka ožką, Lietuvoje ožkas laikydavo visuose dvaruose. Žinojo – jų pienas labai gerai kūdikiams ir seneliams. Skaičiuojama, kad prieš karą Lietuvoje buvo 30 tūkst. ožkų, šiandien auginama apie 10 tūkst.“, – pasakoja ponija Dalia.

Ji neslepia – reikėjo daug įdirbio, kad žmonės tiesiog paragautų ožkos pieno ir jį įvertintų: „Kai tai buvo padaryta, problemos parduoti, aišku, neliko.“ Sūrininkės ūkyje daugiausia gyvena čekų baltosios ožkos, duodančios liesą pieną. „Joms labiausiai tinka mūsų klimatas. Yra ir dabar labai madingų Anglų Nubio veislės. Beje, populiarėja mėsinės ožkos – bus nauja „linija“. Kadangi jų mėsa dietinė, artėja laikas, kai tokių ožkų poreikis bus didžiulis“, – prognozuoja ūkininkė.

D.Ėmužytės ūkyje gaminama apie 60 rūšių įvairių sūrių. „Jie tinka ir su salotomis, ir su medumi. Yra desertinių, su pelėšiais, su kanapė-

Ožkos racione suskaičiuojama apie 200 augalų rūšių

mis. Gaminu ir retai kur gaminamą, labai lietuvišką saldaus pieno sūrį“, – pasakoja ūkininkė.

Dalis šių sūrinių įteisinti kaip paveldas. Ūkininkė atskleidžia, kad pirmieji sūrinių receptai – močiutės palikimas. Sūrius mokė gaminti ir mama. Vėliau esą atsirado individualus požiūris ir stilius: „Aš pati užsispyrusi kaip ožka, tad ką darau – darau kitaip. Gamindama sūrius nieko nenoriu kopijuoti – nei prancūzų, nei italų. Man reikia daryti viską autentiškai – taip, kaip įprasta pas mus, ir tik šiek tiek paimti to, kas pasiekta užsienyje.“

Greta senų receptų yra ir naujų – pačios ūkininkės išrastų. Originaliausi atsiranda, kaip sako ji pati, „iš bėdos“. Pavyzdžiui, populiarius rūkytas ožkos sūris „Vegetarų lašinys“ – taip jį praminė pirkėjai. Jis atsirado, nes verdant varškę ši prisvilto, teko dėti prieskonių ir rūkyti. Taip atsirado nauja rūšis“, – pasakoja pašnekovė, „iš bėdos“ gimusių ir pirkėjų jau pamėgtų sūrinių rūšių šiuo metu gaminanti net kelias.

D.Ėmužytės sūrinių galima įsigyti atvykus pas ją į ūkį. Ar toks būdas nėra per daug sudėtingas? „Tikrai ne, žmonės atvažiuoja atsiimti užsakymų ir iš Vilniaus, ir iš Kauno, ir iš Klaipėdos. Net

užsienio rinkų per daug ieškoti nereikia – viskas čia pat. Užsieniečiai patys atvyksta paragauti autentiškų sūrinių. Savo produkciją turgeliuose pasiima mažos parduotuvės, restoranėliai. Kai kuriems aš vežu pati. Jeigu man pakeliui“, – nuotaikingai pasakoja ūkininkė.

Priduria, kad bendrauja ir su didžiaisiais prekybos centrais: „Gaminu natūralius sūrius, be konservantų. O tai reiškia, kad jiems reikia ypatingos priežiūros. Pavyzdžiui, juos reikia vartyti, jų negalima bet kaip dėti, mėtyti. Didelės parduotuvės ne visada gali šitaip „dirbti“ su sūriais.“

Nors prekyba gerai vyksta ir dabar, ponija Dalia prisipažįsta pasvajojanti apie savo sūrinių krautuvėlę. Šypsodamasi prisipažįsta tikinti, kad šią svajonę galės įgyvendinti prasidėjus naujam paramos Lietuvos kaimo plėtrai laikotarpiui. ■

Vija Pakalnytė

Užsakymo numeris 2513/3

D.Ėmužytės ūkyje gaminama apie 60 rūšių įvairių sūrinių

Pagrindiniai priemonės „Agrarinės aplinkosaugos išmokos“ programoje „Ekologinis ūkininkavimas“ dalyvaujančiųjų įsipareigojimai

visą įsipareigojimuose numatytą laikotarpį laikyti Ekologinio žemės ūkio taisyklių ir reikalavimų; realizuoti dalį produkcijos ir pildyti Ekologinės gamybos ūkio veiklos žurnalo 18 lentelę „Ekologiškų produktų realizavimo apskaita“, kurioje pateikiama informacija apie realizuotą produkciją; iki gegužės 15 d. Nacionalinei mokėjimo agentūrai laiku pristatyti 18 lentelės kopiją. Pažymėtina, kad anksčiau reikiamą informaciją ir dokumentus pateikę pareiškėjai

gali tikėtis greičiau sulaukti išmokų, todėl rekomenduojama apie realizuotą produkciją pranešti nedelsiant; per visą įsipareigojimų laikotarpį saugoti produktų realizavimą įrodančius dokumentus: sąskaitas, sąskaitas-faktūras, kasos pajamų orderį, kasos aparato kvitus arba pinigų priėmimo kvito kopijas, kur būtų nurodytas produkcijos kiekis ir piniginė vertė. Jei ekologinė produkcija buvo atiduota neatlygintinai – turėti labdarą

gavusios įstaigos ar organizacijos išduotą labdaros gavimą patvirtinantį dokumentą, kuriame nurodyta produkcijos rūšis bei kiekis. Reikalingi ir prekybą turguje pagrindžiantys dokumentai, mugių rengėjų išduoti dokumentai; būti pasiruošus realizavimą įrodančius dokumentus pateikti agentūros vykdomų patikrų ūkyje metu; įsipareigojimų laikytis ne mažiau kaip 5 kalendorinius metus nuo paraiškos pateikimo. ■

Ilgesni mokslo metai: pažanga pasirodys po kelerių metų

Švietimas. Jei mokslo metai Lietuvoje bus ilginami, jų trukmė beveik pasivysime Suomiją, kuri karūnuojama už švietimo sistemos kokybę ir mokinių pasiekimus. Ar prilygę suomiams mokslo laiku prilygsime ir rezultatais?

Pasiekimus lemia ne tik laikas, praleistas mokyklos suole, bet ugdymo trukmė apskritai: pamokos, mokslo dienos, namų darbų laikas turi įtakos mokymosi rezultatams. Pamoka yra šventas dalykas: keliskart į ją pavėlavęs mokinyš nuo bendraklasio, kuris dirbti pradeda sulig skambučiu, ima atsilikti žiniomis.

Teoriškai Lietuvos bendrojo ugdymo mokyklose mokslai trunka iki birželio 5 d., bet praktiškai nesunku rasti mokyklų, kurios ištuštėja anksčiau: negalima triukšmauti, nes už sienos vyksta egzaminas, nėra kam vesti pamokos, nes mokytojai taiso egzaminų darbus, kitas argumentas – mokiniams, „istiklintiems“ tvankiuose kabinetuose, mokyti birželį tiesiog per karštą. Nereikia net vasaros: kai kuriose mokyklose, jei pamokų laiką sutrikdo įvairios šventės, už jas vėliau nebūtinai atidirbama. Mokykloms, kurios leidžia sau tokią laisvesnę darbotvarkę, ilgesni mokslo metai gali būti vien formalumas, nes kelios papildomos birželio dienos visų mokslo metų praradimų nekompensuotų.

Užtat kitoms ugdymo įstaigoms ilgesni mokslo metai leistų paskirstyti mokymosi krūvį, išbandyti įvairesnes ugdymo formas, pagaliau stabtelėti prie sudėtingesnių ugdymo programų dalių, o tai, tikėtina, ilgainiui turėtų įtakos ir geresniems akademiniams rezultatams. Juolab, kad mokslų trukmė, nors ir ne vienintelė gerų rezultatų priežastis, poveikį jiems daro. Tiesa, mokinių pasiekimus veikia daugiau susijusių veiksnių: pamokos efektyvumas, mokslo dienos organizavimas, „minkštieji“ rodikliai – savijauta mokykloje, vidinė motyvacija ir t.t.

34 savaitių mokslo metai dabar yra vieni trumpiausių ir Lietuvos švietimo istorijoje, ir šiandieninėje Europoje, kurioje įprastai mokyklą ugdytiniai lanko 37–40 savaitių. „Euridycė“ duomenimis, ilgiausios vasaros atostogos Europos žemėlapyje trunka 12–13 savaitių, tiek jų skaičiuojama Lietuvoje, dar taip pat ilgai poilsiauja Estijos, Latvijos, Italijos, Portugalijos, Airijos, Rumunijos, Turkijos mokiniai, o štai vokiečiai, anglai ir danai mokyklos duris vasarą užveria mažiau kaip septynioms savaitėms.

Vis dėlto pritarus ilgesnių mokslo metų idėjai, kitamet jie pailgėtų simboliškai – iki birželio 10 d., o 2017 m. jie baigtųsi pirmojo vasaros mėnesio 16 d. Nors mokslo dienos pernelyg nepailgėtų, planuojama, kad ilgesni mokslo metai leistų paskirstyti mokymosi krūvį ir ramiau, „neforsuojant“ įgyvendinti numatytas ugdymo programas. Pagaliau kelios papildomos dienos mokykloje daliai šeimų būtų naudingos ir dėl socialinių sumetimų, kai vasaros dienos stovyklos neprieinamos dėl didelių kainų ar jų stygiaus regionuose.

Švietimo ir mokslo ministerijos (ŠMM) Pa-

grindinio ir vidurinio ugdymo skyriaus vedėjos pavaduotoja Audronė Šuminienė paaiškina, kad net simbolinis mokslo metų ilginimas savaitę (2016 m. – 172, 2017 m. – 182 mokslo dienos) reikštų penkias papildomas lietuvių kalbos ir keturias matematikos pamokas. Vadinasi, pedagogai galėtų daugiau laiko skirti konkrečiai mokinio pažangai.

Kitaip tariant, pradėdamas mokslo metus, mokytojas jau galėtų planuoti, kurioms sunkiausiai įtvirtinamoms „duobėms“ užpildyti skirs daugiau laiko, nes, kaip paaiškina A.Šuminienė, kai kuriems mokinių pasiekimams, numatytiems bendrosiose ugdymo programose, praktiškai reikia daugiau laiko, nei numatyta skirti pamokose. Tiesa, papildomas pamokas, vadinamąsias valandas ugdymo poreikiams tenkinti, mokyklos gali taikyti ir dabar. Pavyzdžiui, progimnazijos dažniausiai papildomas valandas išnaudoja konsultacijoms, ilgosios gimnazijos – papildomoms lietuvių kalbos ir matematikos pamokoms. Vis dėlto tokiu atveju didesnis dėmesys skiriamas konkrečioms dalykams, bet kitų mokomųjų dalykų pamokų skaičius lygia greta nedidėja.

„Galima sakyti, horizontaliai padaugėjus pamokų kiekvienai klasei, tai bus investicija į visą sistemą, o vertinant vertikaliai daugiau pamokų teks konkrečiam mokiniui. Pavyzdžiui, atėjęs į šeštą klasę vaikas po dvejų metų bus turėjęs dešimt papildomų pamokų. Tai yra investicija į to vaiko augimą, asmeninę jo pažangą. Žinoma, pokyčių per kelias savaites nesulauksime, bet pailgėjus mokslo metams, tai reikšia padidėjus pamokų skaičiui, po kelerių metų naudą tikrai pajusime“, – tvirtina ŠMM atstovė.

„Veido“ kalbinti švietimo ekspertai, sutartinai palaikantys ilgesnių mokslo metų idėją, užsimena apie ne mažiau reikalingus mokymosi turinio ir metodikos pokyčius. Esą nepaisant to, kiek laiko turėsi mokymuisi, jis nebus efektyvesnis, jei bus mokomasi ne to, ko reikia.

„Manau, laikas peržiūrėti ugdymo turinį, tačiau nežinau, kaip jį analizuoti ir keisti kuo objektyviau, kad nebūtų sureikšminami kai kurie mokomieji dalykai ir t.t. Tarkime, lituanistai visada sako, kad lietuvių kalbos mokymuisi skiriama per mažai valandų. O aš vis galvoju, kodėl niekaip negalime išmokyti lietuvių kalbos, kuriai nuo pradinės mokyklos skiriama po penkias pamokas per savaitę. Matyt, problema ar priežastis susijusi ne su laiku, bet su mokymo turiniu ir metodais“, – komentuoja Lietuvos mokyklų vadovų asociacijos (LMVA) prezidentė, Vilniaus Viršuliškių mokyklos direktorė dr. Ramutė Mečkauskienė.

Pasak jos, dalis ugdymo programų turinio apima viduriniam ugdymui pernelyg detalius

dalykus arba medžiagą, kurios vėliau mokiniai nesugeba pritaikyti. Žinoma, toks ugdymas neformuoja gebėjimų, o juk kaip tik pagal gebėjimų taikymą Lietuva tarptautiniuose PISA tyrimuose „žaidžia“ vidutinėje lygoje. Direktorės manymu, šiandien kiekvienas pedagogas, užuot dėstęs teorines žinias, turėtų kurti instrumentą, kuriuo naudodamasis mokinyš sugebėtų jas taikyti ir išspręsti problemas, nes vien žinių be vargo galima pasisemti kad ir internete.

„Reikia ugdyti kompetencijas, gebėjimus ir kūrybiškumą. Kartais būdama, tarkime, biologijos pamokose, stebiuosi, kai mokytoja aiškina tokius smulkius dalykus, kurių, manau, turėtų būti mokoma universitete“, – priduria R.Mečkauskienė.

Lietuvos tėvų forumo pirmininkas Audrius Murauskas perspėja, kad jei mokslo metai užims tik daugiau kalendorinių dienų, o mokiniai nebus sudominami vertingu turiniu ir pažangiais mokymo metodais, toks ilginimas greičiau reikš formalumą, o ne kokybės proveržį.

„Kitu atveju tai būtų pripažinimas, jog ugdymo programų apimtis yra per didelė, todėl, kad būtų įmanoma spėti jas įgyvendinti, reikia pratęsti mokslo metus. Jei kitų pokyčių, išskyrus daugiau mokslo dienų, nebus, ko gero, naudingiau iškart pripažinti, kad taikomos netinkamos priemonės ir ugdymo metodai“, – neabejoja A.Murauskas.

Viena vertus, kartu su mokslo trukme reikia

koreguoti ir jų turinį, kita vertus, daugiau laiko mokymuisi leistų individualizuoti dėmesį mokiniams ir taip pagerinti asmeninę mokinio pažangą. R.Mečkauskienė sako, kad papildomas birželio dienas būtų galima išnaudoti mokiniams, kuriems sekasi prasčiau. Pagaliau, pasak jos, jei tarptautiniuose tyrimuose, kuriuose Lietuva nedemonstruoja pačių aukščiausių rezultatų, kitų dalyvių, rodančių geresnius rezultatus, mokslo metai ar pamokų laikas ilgesnis, tikėtina, tai ne atsitiktinumas, o ryšys tarp tarp laiko ir pasiekimų.

„Tarptautinių tyrimų rezultatai rodo, kad mūsų mokinių pasiekimai prastesni nei kitų valstybių, todėl reikia ieškoti priežasčių, kodėl taip yra. O trumpesni mokslo metai kaip tik ir gali būti viena jų, nors ir ne pagrindinė priežastis“, – svarsto LMVA prezidentė.

Vis dėlto pagal vieno iš tarptautinių tyrimų – penkiolikmečių pasiekimų tyrimo PISA rezultatus matyti, kad mokslo metų trukmė nėra

lemiamas kriterijus ar sąlyga pasiekti geriausių rezultatų. Tarkime, jei palygintume du dvidešimtukus: valstybių, kurių matematinio raštingumo (pagrindinė 2012 m. tirta sritis) pasiekimai aukščiausi, ir šalių, kuriose mokslo metai trunka ilgiausiai, sutaptų tik penkios dviejų eilių vietos. Azijos regionas pasižymi aukščiausiais pasiekimais, didžiausiu pamokų skaičiumi, net ir namų darbų ruošos trukme, tiesioginį teigiamą ryšį tarp ilgesnio mokslo metų ir geresnių rezultatų demonstruoja ir Kanada bei Australija. Vis dėlto daugumoje matematinio raštingumo pirmūnių mokslo metų trukmė panaši kaip Lietuvoje: tai Estija, Airija. Žinoma, didžiausia mįslė – Suomija, kur ir mokslo metai neprailegsta, ir mokinių pasiekimai neapkarsta.

SMM Strateginių programų skyriaus vedėjo pavaduotoja dr. Rita Dukynaitė svarsto, kad viena priežasčių, kuriomis galima įminti Suomijos paslaptį, yra didelis pamokos efektyvumas: mokiniai susikaupia ir dirba tada, kai reikia dirbti. Pasak jos, OECD, organizuojančios PISA tyrimą, metodininkai ir analitikai, detalai aiškindamiesi testų rezultatus, mokslo trukmę skatina matuoti ne tik kalendoriniais mokslo metais. Yra bent keli kriterijai, turintys įtakos mokinių pasiekimams: pamokos efektyvumas, arba kiek pavyksta nuveikti mokymuisi skirtu metu mokykloje, mokslo dienos trukmė ir jos organizavimas matuojant ne tik formalųjį ugdymą, pamokas, bet ir saviraiškos, neformaliojo ugdymo galimybes, galiausiai mokslo dienų trukmė per metus.

Tikimasi, kad ilgesni mokslo metai galėtų išspręsti kai kuriuos mokslo dienos organizavimo, pamokos efektyvumo klausimus. Pavyzdžiui, dabar, kai pedagogus ir mokinius itin spaudžia laikas, per kurį žūtbut reikia išeiti ugdymo programą, tai, ko nespėjama arba kas nesuprantama konkrečiam mokiniui, lieka savarankiškai išsiaiškinti namie. Dabar Lietuvos penkiolikmečiams namų darbų ruošą, ko gero, suryja nemažai laiko, o atsiradus daugiau pamokų krūvis pamokoje ir namuose, tikėtina, pasiskirstytų tolygiau.

Pagal namų darbų ruošą namuose Lietuva rikiuojasi greta Rusijos, Kazachstano, Rumunijos. PISA tyrimo duomenimis, lietuviai namų darbus ruošia kiek daugiau kaip 400 min. per savaitę. Daugiausiai laiko namų darbai užima Šanchajaus, vieno PISA lyderių, mokiniams – apie 850 min. per savaitę, Estijos penkiolikamečiai namų darbams skiria apie 420 min., Latvijos – 380 min. Na, o lyderės Suomijos mokinių laikas, praleidžiamas palinkus prie sąsiuvinų namie, ir vėl mįslė – 180 min. per savaitę, o rezultatai patys žinote kokie.

Nors Lietuvos mokiniai namų darbams skiria tikrai ne mažiausiai laiko, dar įdomesnis skirtumas tarp mergaičių ir berniukų: mokinės namų darbams skiria 8,1 val., o mokiniai – 5,3 val. per savaitę. Tokio ryškaus beveik trijų valandų skirtumo tarp mergaičių ir berniukų nėra jokioje kitoje PISA tyrime dalyvaujančioje šalyje.

Nors apibendrintai teigti, kad mokslo metų trukmė lemia pasiekimus, negalima, iš to paties PISA tyrimo duomenų labai aiškiai matyti, kokią įtaką tiems pasiekimams daro pamokos organizavimas ar jos trukmė. ➤

Lietuvos mokslo metai yra vieni trumpiausių Europoje,
ir tai, ko nespėjama nuveikti mokykloje, lieka namuose:
pagal namų darbų ruošą rikiuojamės greta Rusijos,
Kazachstano ir Rumunijos

➤ Pavyzdžiui, nė karto į pamoką nepavėlavęs mokiniys matematinio raštingumo tyrime (priminsime, pagrindinė sritis, tirta 2012 m. PISA tyrime) surenka 487 taškus, o jo bendraklasė, kuris per paskutinės savaitės iki testo pavėlavęs penkis kartus, – 441 tašką. „Toks statistiškai reikšmingas 46 taškų skirtumas rodo, kad vėlavęs mokiniys žiniomis nuo nevėlavusiojo atsilieka daugiau nei vienais mokslo metais“, – atotrūkio reikšmę paaiškina R.Dukynaitė.

Tokia pati neigiamo augimo tendencija lydi ir praleistų pamokų skaičių. Remiantis PISA duomenimis, kuo daugiau pamokų praleidžiama, tuo prastesni rezultatai: penkias pamokas be pateisinamos priežasties praleidęs penkiolikmetis PISA tyrime surenka 416, nepraleidęs nė vienos – 490 taškų.

Kaip pasakoja „Veido“ kalbinti pašnekovai, daugelis šalių siekia ilginti mokslo dienos trukmę arba pasiūlyti kuo įvairesnių veiklų mokykloje, kad mokiniys būtų kuo užimtesnis. Čia gali-

rezultatai rodo, jog pradinėse klasėse pamokos efektyvumas yra vienas didžiausių, o vyresnėse klasėse jis mažta. „Būtent tokiu metu ir reikia ilgesnių mokslo metų ar mokslo dienos“, – tvirtina R.Dukynaitė.

Nors Lietuvos mokinių įsitraukimas į neformalųjį švietimą palyginti nėra labai aktyvus, (pavyzdžiui, tik 6,7 proc. Lietuvos penkiolikmetių nurodo priklausantys matematikų klubui, o Lenkijoje, PISA tyrimo duomenimis, tokių mokinių dalis yra 20 proc.), įvairios veiklos, kuri telpa į dieną mokykloje, bet nėra vien privalomos pamokos, galima rasti ir Lietuvoje. Taip pat atsiranda mokyklų, kurios savitai organizuoja ir mokslo dieną.

Pavyzdžiui, Vilniaus „Saulės“ privačioje gimnazijoje skambutis į pirmą pamoką nuskauba 8 val. 40 min., tačiau mokytojai dirba jau nuo aštuntos valandos ir konsultuoja mokinius. Šios gimnazijos direktorė Irena Baranauskienė pasakoja, kad mokykla siekia visą dieną

socialiai nepalankiomis sąlygomis. „Jų įgūdžiai nėra tvirti, mokiniai per vasarą pamiršta, ko išmoko, ir naujais mokslo metais reikia skirti daug laiko žinių kartojimui. Todėl mokyklose gilinamas ugdymo procesas kuriant neformalųjį švietimą: kai kur organizuojami namų darbų klubai, kad mokiniai iš socialiai nepalankių sąlygų namų darbus galėtų atlikti padedami mokytojų. Tad kai kurios šalys, mažindamos socialiai nepalankių veiksmų įtaką, ilgina ugdymo procesą“, – tvirtina A.Šuminienė.

„Veido“ pašnekovų teigimu, ilgesnius mokslo metus būtų galima išnaudoti įvairesnei veiklai mokykloje, kuriai per mokslo metus pristinga laiko dėl privalomo išmokti turinio, formalus ugdymo. Kita vertus, naujas, mokiniams patrauklesnes ugdymo formas, ilgesnį birželį gali lemti ir orų sąlygos. „Pagal ugdymo turinį kultūrinei veiklai numatyta iki 10 mokslo dienų, projektams – iki 30 proc. ugdymo turinio, kurį galima organizuoti kitokiais metodais. Taigi birželį bus galima nebūtinai sėdėti kabinetuose, bet pajavairinti pamokas išeinant už mokyklos ribų“, – prognozuoja LMVA vadovė R.Mečkauskienė.

Lietuvos tėvų forumo atstovas A.Murauskas neabejoja, kad ilgesnius mokslo metus būtų galima pagrįsti ugdymo formų įvairove, kurios galbūt ir mokiniams patrauklesnės, ir žinioms bei gebėjimams kurti būtų efektyvesnės, tačiau neretai dėl intensyvios privalomojo turinio programos pedagogams taikyti neįkandamos stingant laiko. „Pedagogai, lankę seminarus ir konferencijas, matę įvairių mokymo pavyzdžių, pripažįsta, kad norėtų taikyti daug gerosios patirties metodų, vykdyti projektus, išeiti su mokiniiais už mokyklos sienų, tačiau nespėja, nes ugdymo programose numatyta medžiaga yra per didelė“, – komentuoja A.Murauskas.

Vis dėlto jis įsitikinęs, kad savaime įdomesnis mokymo turinys neatsiras, o daliai mokytojų, nors jų rankos ir bus laisvesnės taikyti įvairesnius ugdymo metodus, persiorientuoti bus sudėtinga. Todėl, A.Murausko manymu, būtų prasminga šį projektą atidėti dar vieniems metams ir deramai pasiręmti išnaudoti jo pranašumus. Lietuvos tėvų forumo vadovo teigimu, kiekviena mokykla galėtų gauti krepšelio lėšų organizuoti pedagogų mokymams, per juos nevyriausybės organizacijos supažindintų su pažangiais metodais, kuriuos būtų galima taikyti ilgesniais mokslo metais.

I.Baranauskienė svarsto, kad nors ilgesniais mokslo metais galima laisviau dirbti ir taikyti įdomesnius mokymo metodus, tačiau vargu ar tai pavyks padaryti ne didmiesčių ugdymo įstaigoms. „Ne visada pasiruošime panašioms pokyčiams. Tarkime, pamatome, kas veiksminga daroma užsienyje, ir griebiamės tos patirties, tačiau kaip ją taikysime, ką veiksime per tuos ilgesnius mokslo metus, dar gerai nežinome. Vis dėlto ilginti mokslo metus reikia. Pažiūrėkime, kiek mokslo diena, mokslo metai trunka kitose valstybėse. Taigi galime su tuo nesutikti, pykti, tačiau juos ilginti teks“, – apibendrina Vilniaus „Saulės“ privačios gimnazijos direktorė. ■

Gabija Sabaliauskaitė

Ilgesni mokslo metai – investicija į sistemą, nes pamokų padaugėja kiekvienai klasei, ir į konkretų mokinį, nes jis turi daugiau laiko asmeninei pažangai pasiekti

ma paminėti ir neformalųjį ugdymą bei individualią saviraišką, kuri padeda ugdyti socialinius įgūdžius ir kompetencijas, ne vien matematikos pamokoje zubinant Pitagoro teoremą.

Be to, individualizuoti mokslo dieną pagal kiekvieno mokinio poreikius siekiama ne tik turinio požiūriu, pasiūlant jam kuo įvairesnės veiklos, bet ir sudarant lanksčias mokymosi sąlygas pagal jo poreikius, pavyzdžiui, amžių. Kaip pasakoja R.Dukynaitė, kai kuriose JAV mokyklose paaugliai į mokyklą susirenka tik nuo trečios ar ketvirtos pamokos, nes būtent paauglystėje ankstyvą rytą būna sunkiau susikaupti, Nyderlanduose minusu laikoma, jei mokinio dienos tvarkėje nėra laisvų pamokų ir t.t.

ŠMM atstovė priduria, kad mokinio užimtumo mokykloje klausimas aktualiausias paauglystėje, kai mažėja pamokos efektyvumas, nes tarptautinio skaitymo gebėjimų tyrimo PIRLS

išnaudoti kuo patrauklesnei ir naudingesnei mokiniams veiklai: laisvų pamokų metu mokiniai iš gimnazijos neišeina, nes ir joje pakanka užsiėmimų, dėl jau susiformavusios skaitymo kultūros pilnos palangės nuklotos knygomis, kurias mokiniai į rankas paima net per pertraukas, gimnazijoje veikia pagilinto ugdymo centras, kurio veikla remiasi būtent personalizacija konkrečiam vaikui. „Tačiau daugelis darbo organizavimo metodų didelėms mokykloms neprieinami, o mažose mokyklose, atvirkščiai, galima skirti kuo didžiausią dėmesį kiekvieno vaiko užimtumui ar problemoms“, – teigia I.Baranauskienė.

ŠMM atstovė A.Šuminienė pasakoja, kad dauguma šalių dėl didesnio mokinių užimtumo ir jų pasiekimų ilgina mokslo dieną. Ypač pasiekimams atsiliepia ilgos vasaros atostogos, dėl kurių žinių praranda ypač mokiniai, gyvenantys

Saulės energetikos inovacijų kūrimas

Mokslas. Valstybinis mokslinių tyrimų institutas Fizinių ir technologijos mokslų centras yra didžiausia mokslinių tyrimų įstaiga Lietuvoje, atliekanti unikalios mokslinius tyrimus ir technologinės plėtros darbus lazerinių technologijų, optoelektronikos, branduolio fizikos, organinės chemijos, bio- ir nanotechnologijų, elektrocheminės medžiagotyrų, funkcinių medžiagų, elektronikos ir kt. mokslo kryptyse. Čia ne tik plėtojamas aukšto lygio mokslas, bet ir gimsta naujos technologijos, naudingos verslui ir visuomenei. Viena tokių krypčių – saulės energetika (fotoelektra).

Šiuo metu Fizinių ir technologijos mokslų centras kartu su partneriu – Vilniaus Gedimino technikos universitetu sėkmingai įgyvendina projektą „Medžiagos ir technologijos fotoelektriniams elementams ir jutikliams“, apie kurį sutiko papasakoti projekto mokslinis vadovas doc. dr. Arūnas Šetkus.

– Kam skirtas šis projektas ir kokių tikslų siekiate?

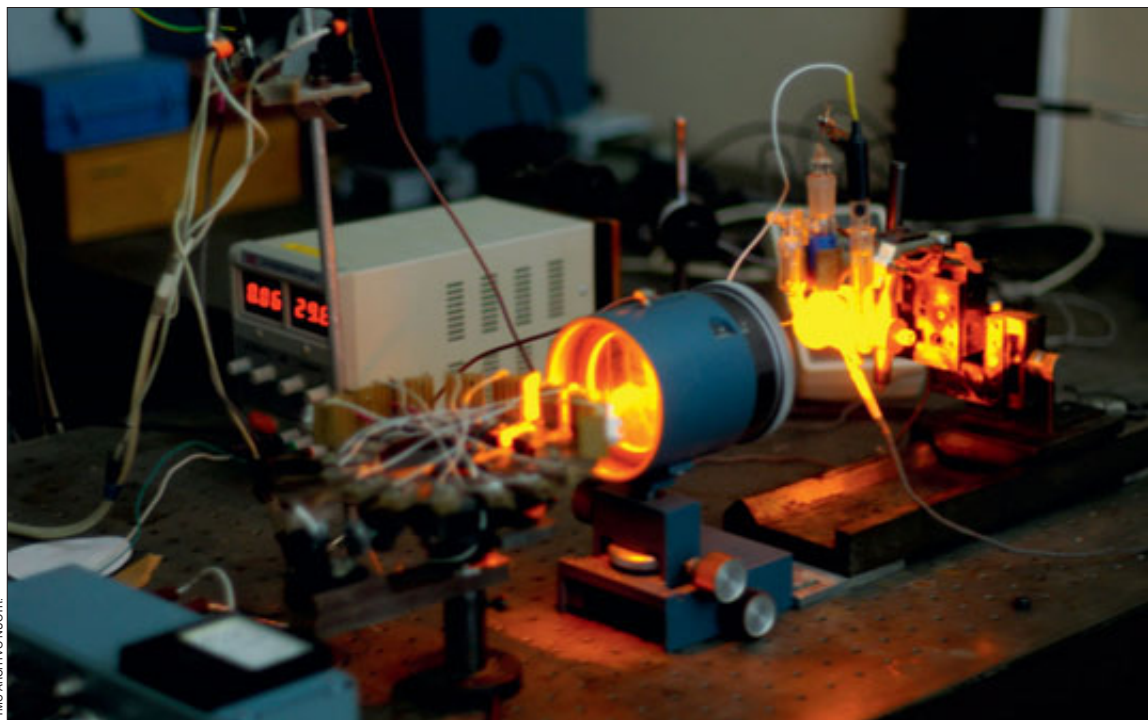
A.Š.: Šviesos konversija į elektrą yra vienas iš paplitusių atsinaujinančios energijos panaudojimo būdų. Nors fundamentiniai tyrimai atliekami daugelį metų ir yra supraciūvūs tų reikšminių mechanizmai bei dėsningumai, tačiau esama daug neapibrėžtumų ir tolesnio tobulinimo galimybių: kaip padidinti saulės elementų efektyvumą ir / arba atpiginti medžiagas bei technologijas, kokios galėtų būti naujos medžiagos ir konversijos mechanizmai.

Šiame projekte atliekami taikomieji moksliniai tyrimai, kuriais siekiama išplėtoti technologinius metodus, tinkamus fotovoltiniams prietaisams pagerinti bei išspręsti kai kurias gamybos problemas, taip pat pasiūlyti naujų technologijų, medžiagų bei metodų efektyvesniems saulės energijos keitikliams.

– Šiuo metu rinkoje siūlomas nemažas saulės elementų pasirinkimas. Ar yra tokių tyrimų, naujų produktų poreikis?

A.Š.: Didžiąją dalį pasaulinės (kartu ir Lietuvos) fotovoltinių saulės elementų rinkos užima vadinamieji pirmosios kartos saulės elementai, tradiciškai pagaminti iš silicio plokštelių. Deja, jų atpigimas bei efektyvumo didinimas yra riboti, todėl mokslininkai visame pasaulyje ieško naujų sprendimų.

Mes projekte pagrindinį dėmesį skiriame naujos kartos – antrosios ir trečiosios – saulės elementų kūrimui bei jų gamybos technologinių problemų sprendimui. Tai yra saulės elementai, pagaminti ne iš silicio, bet iš pigesnių medžiagų ar medžiagų junginių, dažniausiai plonos plėvelės pavidalu, taip pat organiniai saulės elementai. Pavyzdžiui, vario, indžio, galio ir seleno ar panašūs junginiai yra laikomi vienu iš perspektyvių būdų gaminti santykinai pigius saulės elementus. Taip pat tiriamė nano vamzdelių pritaikymą itin našiuose saulės elementuose, saulės koncentratorius ir jų panaudojimą, ieškome būdų, kaip efektyviau integ-

Atliekamas fotoelektrocheminės celės parametų matavimas

ruoti saulės elementus į modulius, optimizuoti procesus. Visa tai gali leisti pasiekti >30 proc. naudingumo koeficientą (palyginimui, rekordiniai saulės elementai iš silicio pasiekia apie 25 proc. naudingumo koeficientą).

Organinių saulės elementų technologija potencialiai irgi turi nemažai privalumų: ji gali būti pigesnė ir universalesnė alternatyva tokiose nišose, kur reikalingi, pavyzdžiui, lankstūs, ypač ploni, tam tikros spalvos arba pusiau skaidrūs saulės elementai. Matome didelį susidomėjimą tiek iš užsienio, tiek iš Lietuvos įmonių, šiuo metu užsiimančių silicio saulės modulių gamyba.

– Kokį poveikį turės projektas?

A.Š.: Pirmiausia tai pagerins taikomųjų mokslinių tyrimų ir aukštos kvalifikacijos specialistų rengimo bei jų žinių tolesnio gilinimo saulės energijos konversijos technologijų srityje koordinavimą bei kryptingumą, leis pasiūlyti Lietuvos įmonėms bei organizacijoms naujų saulės elementų produktų, technologijų ar spren-

dimų, leidžiančių tobulinti bei optimizuoti gamybos procesus, kurti bei gaminti naujus kombinuotus prietaisus ar jų modulius. Projekte numatyti tyrimai ir planuojami pasiekti rezultatai svarbūs bei patrauklūs komercinių saulės elementų bei jų gamybos technologijų atžvilgiu. Be to, projekto moksliniai tyrimai aktualūs ne tik saulės energetikos, bet ir lazerių ir šviesos technologijų plėtrai. Projekte numatyti medžiagotyriminiai darbai leidžia geriau suprasti ir įvaldyti lazerio spinduliuotės poveikį sudėtingoms medžiagoms.

Projektas taip pat paveiks Fizinių ir technologijos mokslų centre dirbančius mokslininkus. Šiuo metu projekte dirba apie 80 mokslininkų ir tyrėjų iš skirtingų sričių – fizikos, chemijos. Tai leidžia iš esmės sustiprinti ryšius tarp įvairių mokslininkų grupių, sutelkti ir paskatinti mokslininkus kryptingiau imtis darbų, skirtų atsinaujinančios energetikos problemoms spręsti. ■

Marius Vincius

Lietuviai turi teisę gydytis tik pigiausiais vaistais?

Sveikatos apsauga. Lietuvai pirmininkaujant Europos Sąjungos Tarybai ypač daug buvo kalbama apie vaistų sistemos tvarumą. Tačiau kalbos ir veiksmai dažnai skiriasi. Tai liudija ir neseniai Sveikatos apsaugos ministerijos priimti Vaistų kompensavimo ir kainodaros tobulinimo ir jų prieinamumo gerinimo priemonių plano pakeitimai.

SHUTTERSTOCK NUOTR

kompensuojami visi grupės vaistiniai preparatai.

Kyla natūralus klausimas, ar iš pacientų nebus atimta pasirinkimo teisė, ar gydytojai ir vaistininkai turės galimybę parinkti pacientui labiausiai tinkantį vaistinį preparatą.

Kaip žinoma, tos pačios grupės vaistiniai preparatai turi vienodą veikliąją medžiagą ir skirtingų užpildų. Todėl skirtingų prekių pavadinimų vaistų toleravimas ir nepageidaujamas poveikis taip pat gali skirtis. Kai kiekvienoje grupėje pagal veikliąją medžiagą liks tik vienas 100 proc. kompensuojamas prekinio pavadinimo vaistas, retas pacientas norės ir galės rintis brangesnį ir tik pusiau kompensuojamą – dauguma bus priversti vartoti pigiausią, nepaisant toleravimo, nepageidaujamo

poveikio, įpročių. Prognozuojama, kad dėl to gali pasireikšti nepageidaujamų reakcijų į papildomas medžiagas, padaugėti alergijų.

Pasak vaistininko Audriaus Šileikio, valstybinės institucijos dažnai daro vienokius ar kitokius kompensuojamųjų vaistų taisyklių pakeitimus, tačiau gyventojų neinformuoja apie galimus tokių pakeitimų padarinius, su pacientais nediskutuoja.

„Todėl dažnai būtent mums, vaistininkams, tenka aiškinti pacientams, kodėl vaistų kainos taip staiga pakilo arba kodėl vieno ar kito vaisto iš viso nebeturime. Su tokia situacija jau susidūrėme, kai pakeitus kompensavimo tvarką pacientams padidėjo priemokos už insuliną. Suprantama, kilo didelis nepasitenkinimas, juk pacientams šis vaistas būtinas, o vieną insuliną pakeisti kitu gali tik gydytojas, atlikęs tyrimus, ir tai užtrunka nemažai laiko“, – A.Šileikis pastebi, kad SAM vėl lipa ant to paties grėblio. Jo žodžiais, jei įsigalios nauja tvarka, situacija gali būti tokia pati ar dar blogesnė, nes skaudžiai palies ne tik pacientus, sergančius diabetu.

Paklausta, ar žino apie galimas permainas kompensuojant vaistus, 85 metų Šakių rajono Kudirkos Naumiesčio gyventoja Genovaitė Jakubauskienė tik papurto galvą. Garbaus amžiaus moteris nepraleidžia nė vieno televizijos žinių, skaito spaudą, tačiau patikina apie tai negirdėjusi. „Kaip ir dažnas panašaus amžiaus žmogus nuolat vartoju vaistus nuo spaudimo. Bijau net pagalvoti, kad pigiausi gali netikti. Nors sunkiai dirbau daugiau kaip 35 metus, mano pensija nesiekia 200 eurų. Ar išgalėsiu

Ekspertų tvirtinimu, vaistų kompensavimas „patobulintas“ taip, kad visiškai kompensuojami bus tik patys pigiausi vaistai, o prieinamumas „pagerintas“ taip, kad kai kurių preparatų Lietuvos vaistinėse... iš viso gali nelikti.

Vienu iš Vaistų kompensavimo ir kainodaros tobulinimo ir jų prieinamumo gerinimo priemonių plano pakeitimo punktų norima iš esmės pakeisti vaistų kompensavimo sistemą patento nesaugomiems preparatams, kai tą patį vaistą gamina daugiau kaip trys gamintojai. Siūloma pigiausią grupės vaistą kompensuoti 100 proc., o kitus šios grupės vaistus – tik 50 proc. Pagal dabartinę tvarką ta pačia suma, atsižvelgiant į ligą, 100, 90, 80 ar 50 proc.

Komentaras

Jūratė Kulberkienė
Nacionalinės vaistų prekybos asociacijos direktorė

Asociacijos nuomone, tobulinant Vaistų kompensavimo ir kainodaros tobulinimo ir jų prieinamumo gerinimo priemonių planą, vaistų kainos turėtų mažėti. Tačiau reikėtų gerai ap-

svarstyti lauktinas priemonių pasekmes ilgesniu laikotarpiu – ar tikrai po kurio laiko nesumažės konkurencija tarp vaistų gamintojų, nes dalis jų galėtų tiesiog pasitraukti iš Lietuvos (ar net visai neregistruoti savo gaminamų vaistų). Jei taip atsitiktų, vaistų kainos gali ir didėti. Dar blogiau, jei kils vaistų tiekimo sutrikimų, ypač jeigu vaistas sunkiai pakeičiamas. Tad ilguoju laikotarpiu galime sulaukti priešingo rezultato.

Kompensuoti vieną vaistą 100 proc., o kitus – tik 50 proc., būtų ne visai teisinga pacientų atžvilgiu, be to, tai mažina konkurenciją tarp generinių vaistų gamintojų. Tikiuosi, kad priėmusieji sprendimą ras balansą tarp tobulesnių inovatyvių ir generinių vaistų kompensavimo principų, finansinės lėšos bus panaudotos kuo efektyviau, o visi pacientai gaus jiems tinkamą, veiksmingą ir racionalų gydymą. ■

Vaistai, kurie nebus normaliai kompensuojami, nebus ir vartojami, todėl gamintojai gali nutraukti jų tiekimą į Lietuvą

ipirkti? O man tie vaistai verkiant reikalingi“, – susirūpinimo neslepia senolė.

Vartotojų pinigines patušinti gali ir siūlymas referuoti visų vaistų kainas į pigiausio to paties bendrinio pavadinimo vaistus kitose šalyse. Kadangi atsižvelgiama ir į gamintojų, kurie netiekia savo produkcijos į Lietuvą, kainas, jau dabar labai sumažėjo kai kurių generinių onkologinių preparatų kompensuojamos kainos ir gerokai išaugo pacientų priemokos. Šių vaistų kainos Lietuvoje nepasikeitė – taip atsitiko SAM perskaičius kompensuojamas kainas pagal naują ydingą metodiką. Kitų šalių vaistų kainos imamos iš privačios duomenų bazės „Euripid“, kuri neprieinama vaistų gamintojams, todėl kompensuojamų kainų skaičiavimas yra neskaidrus. Duomenų bazė – privati, joje neskubama reaguoti į pokyčius: atnaujinti dėl gamybos išlaidų padidėjusių kainų ar išbraukti netiekiamų vaistų.

Vaistai, kurie nebus normaliai kompensuojami, nebus ir vartojami, todėl gamintojai gali nutraukti jų tiekimą į Lietuvą. Tai neabejotinai lems vaistinių preparatų sumažėjimą, kai kurių vaistų gamintojų pasitraukimą iš šalies rinkos, gali atsirasti vaistų tiekimo sutrikimų.

Jau dabar kai kuriose patento nesaugomų vaistų grupėse (pavyzdžiui, kai kurie gyvybiškai būtini onkologiniai chemoterapiniai preparatai) belikę du arba trys vaistų gamintojai, o išgaliojus tvarkai, kai normaliai kompensuojamas tik vienas grupės vaistas, šių vaistų Lietuvoje gali visai nebelikti.

Tik iš pirmo žvilgsnio puikus ir pasiūlymas

išanalizuoti galimybes nustatyti kompensuojamas vaistų kainas konkurso būdu. Pastaruoju metu daugėja duomenų apie neigiamą kainų konkursų poveikį vaistų kompensavimo sistemai Europoje. Tokia sistema apriboja kompensuojamų vaistų asortimentą, bet kartu – ir pacientų teisę rinktis: jie bus priversti vartoti vaistą, laimėjusį kainos konkursą. Negana to, po kurio laiko jį gali tekti keisti kitu, jei anksčiau vartotas neatlaikys konkurencijos kainos konkurse. Dažnas medikamentų kaitaliojimas gali pabloginti gydymo režimo laikymąsi, vaistų toleravimą ir gydymo rezultatus.

A.Šileikio nuomone, tokia tvarka naudinga tik pigiausio vaisto gamintojui, nes jis praktiškai monopolizuoja visą atitinkamos rūšies vaistų pardavimą – jam nelieta konkurentų

Taigi tokia sistema neatitinka pacientų interesų ir nėra tvari – sumažėjus vaistų kainoms daugelis gamintojų pasitraukia iš rinkos, kyla rizika sutrikti vaistų tiekimui.

Vaistinių preparatų mažėjimą šalies rinkoje programuoja ir kitas Vaistų kompensavimo ir kainodaros tobulinimo ir jų prieinamumo gerinimo priemonių plano pakeitimas. Iki šiol siekiant sudaryti galimybę vaistų gamintojams į Lietuvos rinką tiekti vaistus mažesnėmis kainomis negu į dideles Europos šalis buvo leidžiama deklaruoti nuolaidą Valstybinių ligonių kasų (VLK) sistemoje. Dabar siūloma į kompensuojamųjų vaistų sąrašą įtraukti tik tuos preparatus, kuriems sumažinta deklaruota kaina.

Ekspertų teigimu, Lietuvos rinka maža, todėl dažnai vaistų gamintojai dėl kainų referavimo mechanizmo negali mažinti deklaruotos kainos, nes tai reikėtų daryti ir didesnėse Europos šalyse. Todėl jei neliks galimybės patekti į kompensuojamųjų vaistų kainyną deklaruojant nuolaidą VLK, kai kurie vaistai į mūsų šalį nebus tiekiami, sumažės vaistų asortimentas ir prieinamumas. Naujoji tvarka, priešingai dabar galiojančiai, užkirstų kelią į Lietuvos rinką patekti vaistams mažesnėmis kainomis.

Abejonių kelia ir siūlymas grupuoti populiariausius vaistus kraujospūdžiui mažinti, osteoporozę bei II laipsnio cukriniam diabetui gydyti. Juk pirmiausia būtina kruopščiai išanalizuoti, ar tikrai tie vaistai tarpusavyje yra pakeičiami. Priešingu atveju gali būti sugrupuoti patys pigiausi seniausieji vaistai (dažniausiai trumpai veikiantys ir netolygios koncentracijos) ir modernesni, kurie veikia ilgiau, tačiau jų gamybos technologija sudėtingesnė ir brangesnė. Seniausieji pigiausi vaistai gali padidinti pacientų priemokas už geresnius modernesnius vaistinius preparatus.

Ne mažiau svarbu prieš grupuojant vaistus išanalizuoti ir jų medicininius įrodymus. Dažnai seniausieji vaistai jų neturi. Tuomet ant vienos lentynėlės gali atsidurti, pavyzdžiui, seniausias trumpo poveikio kalcio antagonistas nifedipinas, didinantis širdies infarkto riziką, ir ilgai veikiantis amlodipinas, mažinantis kardiovaskulinį mirštamumą.

Vaistų politikos tikslas – ne tik mažinti vaistų kainas ir gydymo išlaidas, bet ir gerinti vaistų prieinamumą bei asortimentą, tobulinti gydymo kokybę, suteikti galimybę gydytojui ir pacientui pasirinkti labiausiai tinkantį vaistą. Atsižvelgiant į minėtus tikslus, lėšos, sutaupytos sumažinus generinių vaistų kainas, turėtų būti skiriamos ne tik naujiems vaistams kompensuoti labai specializuotose srityse, bet ir gerinti vaistų prieinamumui sergantiesiems osteoporozę, širdies ir kraujagyslių, nervų, virškinimo sistemos ligomis, panaikinant vaistų skyrimo apribojimus ir mažinant pacientų priemokas.

Baigti norisi tuo, kuo pradėjome – madingu žodžiu „tvaramas“. Tvari vaistų sistema – tai pusiausvyra tarp patentinių ir generinių vaistų, lygių konkurencijos sąlygų sudarymas ir prioritetų nustatymas pagal pacientų poreikius, o ne pagal vaistų gamintojus arba vaistų patentinių statusą. ■

Elena Milčiūnė

Š.Amonašvilis: „Vienu mostu pasaulio nepakeisi“

Šviesos mokytojas. Humanistinės individualaus ugdymo pedagogikos kūrėjo Šalvos Amonašvilio daugumai pedagogų pristatinėti nereikia. Jis žinomas, pripažintas, gerbiamas. Jo paskaitos – išminties gurkšnis, knygos – saulės spindulys.

Šalva Amonašvilis – labai malonus, švytintis žmogus, pasiryžęs nuolat bendrauti ir atsakyti į klausimus. Netgi į provokuojančius. Nors jo nuopelnų sąrašui išvardyti ir viso straipsnio nepakaktų, jis pats vis dar vaikiškai trokšta mokytis. „Mokydami mokomės patys. Argi nejaučia mūsų širdis, kad tai visatos pedagogikos dėsnis?“ –

klausia Š.Amonašvilis.

Pasak jo, visas nūdienos švietimo bėdas ir pokyčių sunkumus lemia prievarta dešimtmečiais bruktas dvasingumo ignoravimas ir autoritarizmas. Sukaupęs 60-ies metų pedagoginę novatorišką patirtį ir savo kailių patyręs visą sovietinės ideologijos gniaužtų jėgą, Š.Amonašvilis geriau už visokius

teoretikus žino, kaip išlaisvinti pedagoginį mąstymą. Jo sukurta humanistinė pedagogika aiškina, kaip žmogų išugdyti žmogumi, o ne vien tik sėkmingu rinkos dalyviu. Šios pedagogikos esmė – dvasingumas ir humanizmas plačiąja prasme, vaiko matymas širdimi.

Š.Amonašvilio kelias nebuvo lengvas. Gimė

Aktualusis interviu

2015 m. vasario mėn. humanistinės pedagogikos idėjomis dalinamasi Kauno miesto savivaldybėje

VEIDAS: Kuriose šalyse humanistinė pedagogika (HP) labiausiai paplitusi? Kaip šiuo atžvilgiu atrodo Lietuva?

Šalva Amonašvilis: Humanistinė pedagogika daugiau paplitusi buvusiose Sovietų Sąjungos respublikose: Baltijos šalyse, Kazachstane, Ukrainoje, Baltarusijoje, Gruzijoje, Rusijoje, Kirgizijoje. Latvijoje mane net ministerija apdovanojo, tad jų daug mokytojų yra motyvuotų, telkiamos jėgos – gražu. O Lietuvoje – gal ir galima kažką kitaip organizuoti, bet viskas yra normalu. Jūsų mokytojai – atsargūs, apdairūs, ilgakai galvoja, bet kai jau susidraugauja, tai visam gyvenimui. Pastebėjau, kad daugelis klausosi atidžiai, emocijų rodo nedaug. Bet tie, kurie ateina į seminarus, emociškai yra pasirengę nuo pirmos dienos. Čia juk negalima valdyti įsakymais, ir labai džiaugiuosi, kad Kaune buvo susitikimas su valdžia.

VEIDAS: Ar lietuviškoms mokykloms HP reikėtų pritaikyti savaip?

Š.A.: Mūsų Humanistinės pedagogikos manifeste bei Mokytojo garbės ir tarnystės kodekse nieko keisti nereikia, jie

universalūs. Bet jei norite HP pritaikyti savo mokykloje, kur jau susiformavusi sava istorija, kultūra, literatūra, skirtingo lygio žinios, mikroklimatas, galite laviruoti, kažką keisti. Turite jausti, kokių klausimų palikti ateičiai, kol jiems subręsite.

VEIDAS: Jei grįžtumėte į praeitį, ar savo vaikus auklėtumėte kitaip?

Š.A.: Jei turėčiau dabartinę patirtį, žinoma, elgčiausi kitaip. Tada ieškojau humanistinės pedagogikos, o dabar... dabar dar neradau, bet jau esu tame kelyje, nes ji iki galo nepažini. Kaip ta Mėlynoji paukštė: ieškai ieškai, lyg ir pačiupai, bet kažko dar trūksta. Visiems atviri pažinimo vartai. Kiekvienam savi. Paieškos gali tęstis 20, 30 metų. Jeigu dabar duotų man auklėti mažąjį Paatiką (sūnų – aut. past.), daug ką daryčiau išmintingiau, įdomiau, tobuliau.

VEIDAS: Kieno mąstymą lengviau keisti – vaiko ar suaugusiojo?

Š.A.: Vaiko. Nes jam keisti nieko nereikia: ką duodi, tą jis priima. O vyresniam ima kliudyti tradicijos, įsitikinimai, manymas, kad tik tu teisus, tokia patirtis, kuriai sunku priimti ki-

tokią patirtį. Keisti suaugusiojo sąmonę labai sunku. Bet be sąmonės pokyčio nėra judėjimo. Jei imsiu galvoti kitaip, tai ir kitaip bendrausiu, kitaip namą statysiu, kitaip verslą plėsiu. Kitaip mąstysiu – kitoki gyvenimą kursiu. Taigi keisti mąstymą labai sunku, bet nuo to priklauso gyvenimo progresas.

VEIDAS: Ką patartumėte tiems, kurie pokyčiams neturi kantrybės ir valios?

Š.A.: Ne visi priima pokyčius. Juk žmonės skirtingi. Tikiuosi, jog tie, kurie lankosi mano seminaruose, pasiryžę pokyčiams ir suvokia, kad vienu mostu pasaulio nepakeisi. Ypač tai svarbu suprasti mokytojams, kad jie galėtų žingsniuoti po mažą žingsnelį. Paėjai, sutvirtėjai – vėl paėjai, sutvirtėjai. Reikia to siekti.

VEIDAS: Ko palinkėtumėte vaikų ugdytojams – mokytojams ir tėvams?

Š.A.: Ir tėvams, ir mokytojams, ir vaikams norėčiau duoti tris patarimus: tikėti vaiku. Tikėti, kad nuo Dievo yra tėtis, mama, mokytojas. Ir kad humanistinę pedagogiką įveiksi, kad ji ateis pas tave. Kuo netiki, tas tikrai neateis. ■

Tbilisyje 1931 m. kovo 8 d. Tėvas žuvo per karą, ir šeima gyveno labai vargingai. Mokyklą jis baigė aukso medaliu, Tbilisio valstybinio universiteto Orientalistikos fakultetą – su pagyrimu. Pedagoginę veiklą pradėjo 1951 m. Antro kurso studentas dirbo mokykloje pionierių vadovu, darbų, istorijos mokytoju. Vėliau Š.Amonašvilis dirbo J.S.Gogės

bašvilio vardo Pedagogikos moksliniame tyrimo institute – nuo laboranto iki direktoriaus. Nuo 1964 m. kartu su kolegomis daugelio Gruzijos rajonų mokyklose pradėjo masinį eksperimentą. Ir nors eksperimento rezultatai sulaukė plataus atgarsio visame pasaulyje, o Š.Amonašvilis tapo psichologijos mokslų daktaru, būta bandymų

humanistinės pedagogikos sistemą neigti, apkaltinti ją esant „buržuazine“.

Entuziastas turėjo svajonę savo šalyje įkurti ypatingą Vaikų valstybę su mokslo įstaigomis, sporto kompleksais, parkais, dirbtuvėmis, estetikos centrais, vaikų namais, rotušė (kur posėdžiautų jungtinis vaikų ir tėvų parlamentas). Mokinių ►

► ir mokytojų komisija jau pradėjo rengti būsimos valstybės konstituciją, vaikai dailininkai kartu su architektais jau braižė būsimų statinių eskizus. Tačiau štai koks paradoksas: papūtė pertvarkos vėjai, ir Gruzijos valdžiai neberūpėjo nei nauji ugdymo projektai, nei humanistinė pedagogika.

Š.Amonašvilio pasiekimai: SSRS pedagogikos mokslų akademijos tikrasis narys, SSRS liaudies deputatas, SSRS atstovas UNESCO, Europarlamento narys. Strasbūre skaitė ne vieną pranešimą apie švietimo būklę ir perspektyvas. 1991–1998 m. vadovavo Tbilisio S.S.Orbelianio vardo pedagoginio universiteto Pradinio ugdymo katedrai, o nuo 1998 m. iki šiol dirba Maskvos miesto pedagoginiame universitete. Yra tikrasis Rusijos švietimo akademijos narys, įsteigęs Šalvos Amonašvilio leidybos namus, kuriuose jau išleista daugiau nei 50 humanistinės pedagogikos (HP) antologijos tomų bei daugybė knygų. Yra Tarptautinio humanistinės pedagogikos centro steigėjas, įsteigęs daugiau kaip 200 HP centrų įvairios šalyse. Veikia Šalvos Amonašvilio pedagoginio meistriškumo ir socializacijos akademijos nuotolinio mokymosi tinklalapis.

Kartu su žmona ir bendražyge pedagogikos mokslų daktare a.a. Valerija Givjevna Nioradze sutelkė tarptautinę pedagogų, tėvų bei kultūros veikėjų bendruomenę svarbiems dokumentams pasirašyti.

Garbusis pedagogas su džiaugsmu stebi jo inicijuotus pokyčius įvairiose šalyse ir yra tapęs daugelio lietuvių mokytojų įkvėpėju. Tiesa, čia viskas klostosi ne taip paprastai.

Pirma, koją kiša ta pati autoritarinė pedagogika, kai mokytojas jaučiasi visažinis, visagalis ir „nepastebimas“, kad aplinka toli pažengusi, mokiniai žinių semiasi internete. Ir kad pokyčiai neišvengiami.

Antra, kiti mano, kad HP idėjos tėra gražūs žodžiai, teorija, o kad tai labai svarbu įvairių dalykų mokytojams, kad gyvenimo pamokos gali būti dėstomos ir dalykų pamokose, nesusimąsto.

Trečia, yra manančiųjų, kad mokykla savaime negali būti nehumanistiška, kad humanizmo idėjos čia sklendo nuo budėtojų iki kompiuterių klasės. Kam apie tai dar atskirai kalbėti?

Ketvirta, „kur jūs čia mus grąžinate į prieškario

kaimą su savo meilės idėjomis, kai mes turime eiti tik į priekį pažangos ir mokslo keliu?“

Ir, žinoma, yra ta likusioji, kol kas nedidelė visuomenės dalis – mokytojai, tėvai, švietėjai, matantys dabartinės švietimo sistemos padarinius (didėjantis neraštingumas, nihilizmas, ankstyvos depresijos, agresija, smurtas, savizudybės, plintantys žalingi įpročiai ir pan.), kuriems spręsti stručio politikos tikrai nepakanka.

Pasirinkusieji HP puoselėjimo veiklos kelią vadinami gražiais – humanistinės pedagogikos riterių vardais. Ir tokių riterių Lietuvoje skaičiuojama dešimtimis. Ar jų šviesą atspindintys šarvai neįsileis tamsos šešėlių? Ar pedagogų sąžinė baksnojančios jų ietys pasieks savo tikslą?

Humanistinės pedagogikos asociacijos prezidentė Marina Korinevskaja, šios visuomeninės organizacijos valdybos narė Irena Stulpinienė ir kitos pedagogės puikiai prisimena pirmuosius HP žingsnelius Lietuvoje. Prieš keletą dešimtmečių ugnelė išsižiebė Klaipėdoje, M.Gorkio vidurinėje mokykloje, tėvų ir mokytojų pastangomis. Iš Baltijos šalių lietuviai buvo pirmieji, pasikvietę Š.Amonašvilį. Aktyviosios moterys dar nežinojo, kaip viskas klostysis vėliau: kiek seminarų, paskaitų, skaitymų teks vesti, mokyklų aplankyti, žmonių kvieisti. O kiek nenuilstamai bendrauti. Kiek savo lėšomis keliauti. Kiek knygų išversti. Ir skaudžiausia – kiek patyčių ištverti... Į šviesos skleidėjas kai kur buvo žiūrima pašaipiai, atvirai tyčiojamosi. Koks dar čia Amonašvilis? Seminaras už šimtą litų?! Gal tam jūsų pensininkui tereikia užsidirbti, gal čia pinigų plovimas?

Pedagogės kantriai aiškino arogantiškiems valdininkams, kad pasaulinio lygio akademikui, profesorui už 40 valandų seminarą bei kelionę reikėtų atlyginti...

Pats „pensininkas“ Š.Amonašvilis situaciją Lietuvoje gerai suvokė, tiesiog savo plačia širdimi pajuto ir pirmam vizitui net atšaukė vieną planuotą išvyką. Tik po to jis apsilankė Estijoje, Latvijoje, Kaliningrade. Ir štai Latvijoje, nors HP sklaidė čia prasidėjo vėliau, viskas klostėsi sparčiau ir sėkmingiau. Humanistinė pedagogika it didelė banga išsiliejo valstybiniu lygiu, ministerijoje, savivaldybų švietimo skyriuose. Kai neseniai Tbilisje buvo

tarptautiniai skaitymai, juose dalyvavo net 90 atstovų iš Latvijos.

Gaila, bet Lietuvoje prireikė beveik 20 metų, kol reikalai iš tiesų pajudėjo. Nuo 1998 m. Klaipėdoje įvyko trys profesoriaus seminarai, vėliau jie buvo organizuojami kas keleri metai Utenoje, Mažeikiuose, Šiauliuose, Vilniuje, Kėdainiuose. O tik neseniai įvykęs susitikimas Kaune – jau dešimtas svečio vizitas.

2002 m. lietuviai buvo pakviesti į tarptautinius HP skaitymus Maskvoje. Kodėl tai vadinama skaitymais? „Susitikimai sąmoningai nevadinami konferencijomis, seminarais, kad nebūtų mokslo prieskonio. Viskas lyg plačiau, daugiau laisvės, – komentuoja HP asociacijos valdybos narė fizikė Irena Stulpinienė. – Mes Š.Amonašvilį sutinkame ne tik šiuose skaitymuose, bet ir kitur, dėstydami savo autoriniuose seminaruose. Informacijos švietėjams dabar yra labai daug, o žmonės išbadėję dvasinių žinių. Bet ne dogmų!“

Lietuvos Humanistinės pedagogikos asociacija buvo įkurta 2009 m. ir šiuo metu vienija apie 80 narių. Judėjimas augo, atsirado asociacijos filialai Kėdainiuose, Šiauliuose, Klaipėdoje, Kaune. Š.Amonašvilio seminarai įvairiuose šalies regionuose vyksta bent kartą per metus. I.Stulpinienės pastangomis į lietuvių kalbą išversti Humanistinės pedagogikos manifestas, Mokytojo garbės ir tarnystės kodeksas, knygos „Gyvenimo mokykla. Mokyklos tiesa“, „Ką be širdies suprasime“, „Skubėkite, vaikai, mokymis skraidyti“ ir daugelis kitų Š.Amonašvilio knygų. HP sekėjų daugėja ir kai kuriose mokyklose, organizuojamos vasaros stovyklos.

Pasak I.Stulpinienės, humanizmo supratimas pedagogikoje nėra visai teisingas. Tai ne mokinių glostymas, liūliavimas ar stiklinė šypsena. Kaip sako Š.Amonašvilis, tai yra savęs ieškojimas. Dieviško prado paieška savo nedieviškame gyvenime. Savos pasaulėžiūros siekis. Dalis mokytojų to nesupranta ir plaukioja tik savo profesijos paviršiuje. Mokslas tampa dvasingas! Anksčiau mokslo dvasingumas buvo vertinamas lyg okultizmas, mistika. Jei nematerialius dalykus jau galima tirti moksliskai, ką tai rodo? Tikslieji, gamtos mokslai galėtų padėti vaikui suvokti, kad jis vienu metu

Iš Šalvos Amonašvilio seminarų

Humanistinė pedagogika – jausmų pedagogika. Neturi laiko vaikams? Nereikėjo gimdyti! Būk savo vaikams prieglobsčiu. Rašoma „Piktas šuo“, o gal kai kur reikėtų užrašyti „Piktas suaugęs, piktas mokytojas“? Viską, kas yra blogai, žalinga, – sugalvojo suaugusieji. O vaikas juos mėgdžioja. Ar susimąstome apie kalbos reikšmę? Apie ką ir kaip kalbama šeimoje – tai kultūros perdavimo esmė. Tai, ką rodo TV, internetas (pamazgos, purvas), persiduoda vaikams. Iki šešerių metų formuojasi kalbos įgūdžiai. Juk vaikai nemoka atsirinkti.

Humanistinėje pedagogikoje nėra bausmių! Vaiko prigimtis: žemiška, dvasinė ir aplinkos suformuota. Trejų–šešerių metų vaikai mokosi spontaniškai, aktyviai, o nuo šešerių metų – sistemingai. Visus uždavinius gali padėti spręsti tik subrendę ugdytojai, antraip atsivers bedugnė, ypač jei su vaikais iki 13–16 metų nebuvo ryšio. Jeigu užduotys neteisingai suformuotos, per daug sudėtingos, nereikia stebėtis, kad vaikas nenori jų atlikti. Tuomet reikia atidėti užduotį, permąstyti, padėti. Juk svarbiausia – ne tiek konkretūs uždaviniai, bet jėgų telkimas jiems spręsti, valia, pastabumas,

mąstymas. Kitaip sakant, procesas. Neužmirškime, kad kiekvienam skirti sunkumai, išbandymai ir „raumenynas“ jiems įveikti. Kiekvieno vaiko emocinių ir fizinių jėgų ribos skirtingos. Kiekvienas yra savaip nepakartojamas, bet mokytojai turi tai atskleisti. Nereikia gabių vaikų mokyklų – padėti reikia ne tokiems gabiams! Šantykis su mokytojais, tėvais: ugdytojas turi patikti su savo pasaulėžiūra, perduoti ją vaikams. Viskas svarbu – išvaizda, tonas, manieras. Mokytojas – nešantis šviesą. Mokytoju gali būti tik savo misiją supratęs žmogus. Jausti, matyti vaiką – to galima mokytis. Ir

mokytojas gali būti mokiniu. Mokytojas – ne centre, ne svarbiausias. Jis tik perduodantis informaciją, tarpininkas. Ne pavaldinys, bet ir ne vadas. Su mokiniais turi būti vienas bendravimo lygis, lygiateisiškumas, dvasinis ryšys. Vaikams smalsu: jie nori viską pažinti, atskleisti, ir jei mokymosi procese jiems nenuobodu – puiku. Suaugusieji įpratę vaikus drausminti: nedaryk to, ano, neik, netrukšmauk. Jie prie tokio bendravimo būdo įpras ir patys taip elgiasi. Kaip vaikus ruošti ateities gyvenimui, jei mes patys nežinome, kokia bus ta ateitis? Mokykla – kaip kopėčios, ugdymo laiptelis. Kas jos būtų be mokytojų?

Š. Amonašvilis atviroje pamokoje Kauno pedagogų kvalifikacijos centre

gyvena ir fizinėje, ir metafizinėje realybėje. O ignoruojant gamtos dėsnius pažeidžiama harmonija.

Pašnekovų klausėme, kiek mokyklose HP praktinis taikymas priklauso nuo vadovo. Ar gali vienas HP šviesos skleidėjas nuveikti ką nors reikšminga? „Vadovas – gali. Bet vienas žmogus, jei jis eilinis mokytojas, kažin ar be kolegų pagalbos gali išjudinti visą bendruomenę. Nors jo darbas nėra beprasmiškas“, – įsitikinusi I. Stulpinienė.

Jos bendražygei Šiaulių Gegužių progimnazijos direktorei Silvijai Baranauskienei atsakymą diktuoja praktinė patirtis. Ši švietimo įstaiga jau daugelį metų gyvena HP idėjomis ir net porą kartų po savo svetingu stogu yra organizavusi Š. Amonašvilio penkių dienų seminarus. „Vienas vadovas jau yra daug, bet nepakankamai, jei tuo dega tik jis. Dalis mokytojų turėtų judėti ta pačia linkme. Ir sveikintina, jei direktorius ne per įsakymą, o per įtikinimą sugeba siekti HP tikslų, – svarsto direktorė. – Mūsų mokyklos laikyti humanistinės pedagogikos, visuminio ugdymo pavyzdžiu tikrai negalima – dar tik esame šiame kelyje. Siekinys, kuris išdėstytas Humanistinės pedagogikos manifeste bei Mokytojo garbės ir tarnystės kodekse, yra labai aukštas, mes dar jo nesame pasiekę. Bet mes tuo tikime. Ir kai mokytojas klausia savęs, koks aš esu mokytojas, koks ateinu į pamoką ir ką aš vaikui duodu, – tai jau turi tam tikrų rezultatų.“

Direktorės nuomone, jei šalyje, regione, mokykloje nėra švietimo pokyčių poreikio, dirbtinai jo nesukursi. Tiesa, vis dar gaji nuomonė (kuri po truputį keičiasi), kad humanistinės pedagogikos idealai labiau skirti pradiniam ugdymui, tad seminaruose būna daug pradinių klasių mokytojų. Bet akivaizdu, kad ši pedagogika apima visas ugdymo grandis nuo darželio iki universiteto. Dvasinės vertybės ugdomos ne tik per etiką, tikybą, menus, literatūrą, kitaip sakant – humanitarinius dalykus, bet ir per tiksluosius mokslus.

Ar gali pokyčius ugdymo įstaigose inicijuoti tėvai? „Kodėl ne? – samprotauja S. Baranauskiene. – Sąmoningi tėvai neveda vaikų į bet kurią mokyklą. Jie domisi mokyklos kultūra, mokytojais – ir

tai džiugu. Negalime tvirtinti, kad humanistinė pedagogika Lietuvoje atmetama, kad nenorima ugdyti humaniškos asmenybės... Vis dėlto tai įrašyta švietimo įstatyme, bendrosiose programose. Tik štai priešprieša: manome, kad ugdydami protingą vaiką, duodami jam dalykinių žinių kartu suteikiame dorovės.“

Nors paprastai Š. Amonašvilis siūlo penkių dienų seminarus, susitikimų pobūdis priklauso ir nuo organizatorių bei savivaldybių požiūrio. Ne visur profesorių priima valdžia. Tad vienas pastarojo, dešimtojo, vizito organizatorių Kauno vedų kultūros centro direktorius Arūnas Katauskas džiaugiasi sėkme. „Nors ir garbas amžias, tai stipri asmenybė, mylinti vaikus, norinti skleisti gėrį ir išmananti daugybę jų lavinimo aspektų, – žavisi A. Katauskas ir puikiai prisimena savo pažintį su HP riteriu 2013 m. Jaltaje: – Tuomet man buvo staigmena, kaip tokios nuostabios žinios, idėjos galėjo mus pasiekti iš sovietmečio glūdumos, kai tokie dalykai buvo draudžiami. O, pasirodo, veikė unikali Š. Amonašvilio eksperimentinės mokyklos, kuriose skleidėsi šiluma, meilė, gerumas.“

Pasak A. Katausko, pirmą kartą svečias oficialiai prisistatė valdžiai Kauno miesto savivaldybėje. Jo apsilankymą pagerbė Švietimo skyriaus vedėjas Antanas Bagdonas, daugelio miesto švietimo įstaigų vadovai, mokytojai. O Kauno pedagogų kvalifikacijos centre vykusių paskaitų iš klausė apie šimtą klausytojų. Lektorių atlydėjo jo sūnus psichologas, rašytojas, socialinių mokslų kandidatas, HP vaikų darželio „Basti-Bubu“ (Tbilisis) mokslinis vadovas ir THPC prezidentas Paata Amonašvilis.

Svečiai ne tik nenuilstamai dalijosi patirtimi ir žiniomis, bet ir vedė improvizuotas matematikos pamokas penktokams. Visi galėjo stebėti, kaip derėtų vesti pamoką pagal HP principus. Žinoma, užsiėmusiems pedagogams nėra paprasta išklaušyti 40 valandų seminarą, bet Š. Amonašvilis įsitikinęs, kad prabėgomis domėtis HP negerai, žinių siekti reikia nuosekliai, išgilinus. ■

Jurgita Jurevičienė

Ištrauka iš Humanistinės pedagogikos manifesto

Jei švietimo pasaulyje kas nors daroma ne iš meilės vaikams ir jautraus rūpesčio jais, tai viskas pavirs melu, gimdančiu blogį, viskas bus nuo piktojo.

Iš to ir bėdos.

Niekad nebuvo tokio baisaus skaičiaus vaikataujančių vaikų, benamių vaikų, pamestų vaikų, vaikų nusikaltėlių – o dabar yra.

Niekad nebuvo tokio pasibaisėtino skaičiaus vaikų savižudybių, suaugusiųjų agresijos prieš vaikus atvejų – o dabar yra.

Niekad nebuvo tiek vaikų ir jaunuolių narkomanų, rūkančių, alkoholikų – o dabar yra.

Niekad pornografijos neprielaidavo prie vaikų ir šitaip nesiautėjo vaikų prostitucija – o dabar taip yra.

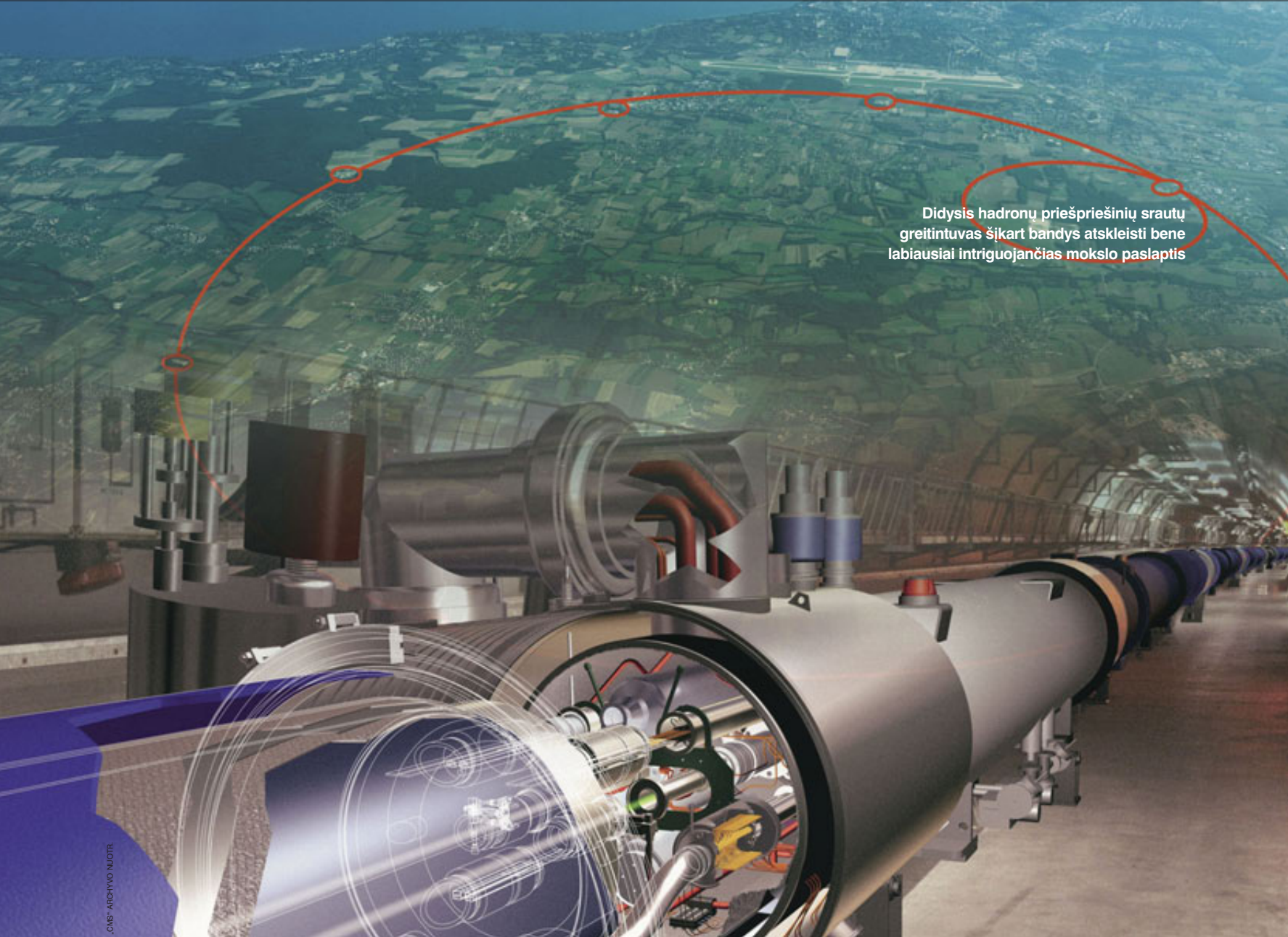
Niekad nebuvo pagrindinio biznio iš prekybos vaikais – o dabar taip daroma.

Niekad nebuvo tiek fašistuojančio jaunimo, nebuvo kurtas tautinis ir religinis jaunimo susipriešinimas – o dabar taip daroma.

Visuomenė ir masinės informavimo priemonės negailestingai teršia vaikų kalbą nešvankybėmis, keiksmažodžiais, šiurkštumu, įžūlumu, susierzinimu, nepagarba.

Širdį krūpčioti verčia kultūros stoka, beribis vaikų žiaurumas, cinizmas, tyčiojimosi iš savo tautos šventenybių.

Mums tik atrodo, kad jėgos, su kuriomis susiduriame, yra neįveikiamos. Likti nuošalėje nuo tokios realybės, kuri laužo vaikų likimus ir griaua švietimo pasaulį, mes negalime; negalime išsikelti tik vieną uždavinį: augančią kartą apginkluoti žiniomis, mokėjimais, įgūdžiais, o tiksliau – ruošti moksleivius valstybinių egzaminų laikymui, mokyti juos, kaip gyvenime prisitaikyti, skiepyti jiems abejotinę „konkurencingumą“. Vaikus reikia ginti nuo aplinkos agresijos, nuo tamsos jėgų pasikėsinimų.

Didysis hadronų priešpriešinių srautų greitintuvas šįkart bandys atskleisti bene labiausiai intriguojančias mokslo paslaptis

Higso bozoną atradusių CERN mokslininkų planuose – dar didesni atradimai

Mokslas. Po dvejų metų pertraukos vėl bus paleistas vienas ambicingiausių mokslinių projektų pasaulyje – Didysis hadronų priešpriešinių srautų greitintuvas. Per pirmąjį greitintuvo veiklos etapą gauti duomenys įrodė Higso bozono, gavusio dieviškosios dalelės pavadinimą, egzistavimą. Šį kartą mokslininkai stengsis dar arčiau priartėti prie visatos pažinimo.

Tarp Ženevos ežero Šveicarijoje ir Jura kalnų Prancūzijoje šimto metrų gylyje nusidriekęs 27 kilometrų žiedas. Tai 6,6 mlrd. eurų kainavęs Didysis hadronų priešpriešinių srautų greitintuvas – vienas ambicingiausių mokslinių projektų pasaulyje, savo sudėtingumu prilyginamas žmogaus išsilaipini-

prasta – durys atsiveria tik nuskenavus specialų leidimą turinčio darbuotojo akių raineles.

Dvejus pastaruosius metus greitintuvas buvo išjungtas ir tobulinamas, tad mokslo entuziastai turėjo unikalią galimybę žvilgtelėti į šį mokslinį triumfą iš arčiau. Oficialių ekskursijų metu lankytojai galėjo nusileisti šimtą metrų

eksperimentų – CMS – pastatyti panaudota daugiau geležies negu Eifelio bokštui.

Spėjusieji pamatyti greitintuvą gali jaustis išskirtiniai, nes dabar ekskursijos po žeme sustabdytos ilgam. Kovo 23 dieną po dvejų metų pertraukos greitintuvą vėl planuojama paleisti, o pirmuosius fizikams įdomius duomenis tikimasi gauti jau gegužės pabaigoje–birželio pradžioje.

Didžiojo hadronų priešpriešinių srautų greitintuvo tikslas – žvilgtelėti į tai, iš ko sukurta visata. Tam tikra prasme greitintuvas sukuria mini Didįjį sprogimą, po kurio ir susiformavo mūsų visata. Greitintuve beveik šviesos greičiu skirtingomis kryptimis skrieja du pro-

CERN mokslo direktorius S.Bertolucci:

„Suradę „žinomą nežinomybę“, ieškosime „nežinomos nežinomybės.“

mui Mėnulyje. Jį pastatyti užtruko dešimtmetį, o jį kurdami petys petin dirbo mokslininkai iš viso pasaulio. Tad ne veltui patekti į tunelį, kuriais driekiasi greitintuvas, nėra pa-

po žeme ir pamatyti gigantiškus įrenginius, vadinamus eksperimentais, skirtus greitintuve susidarančioms dalelėms fiksuoti. O pažiūrėti tikrai yra į ką – pavyzdžiui, viename iš keturių

tonų spinduliai, kurie keturiose žiedo vietose – keturiuose eksperimentuose – susiduria. Dalis susidūrimo energijos transformuojasi į masę – daleles. Vos akimirka po susidūrimo atsiranda dalelių, kurios buvo pasirodžiusios ir po Didžiojo sprogimo. Kai kurios iš jų egzistuoja labai trumpai, todėl šias daleles nufotografuoja keturi įrengti eksperimentai, kurie yra tarsi milžiniški fotoaparatai. Analizuodami gautus duomenis CERN mokslininkai ieško esminės statybinės medžiagos, iš kurios sudaryta visata.

Išanalizavus surinktus duomenis 2012 m. buvo patvirtinta egzistuojant dalelę, apie kurią fizikai teoriškai diskutavo ne vieną dešimtmetį, – Higso bozoną. Ši elementarioji dalelė yra vienos sėkmingiausių mokslinių teorijų – dalelių fizikos standartinio modelio – ašis. Higso bozonas yra mechanizmo, kuris suteikia masę kitoms elementariosioms dalelėms, dalis. Taigi po daugelio metų paskutinė didelė standartinio modelio spraga buvo užpildyta.

Fizikai tiki, kad Higso bozonas – ne vienintelis išpūdingas atradimas, kurį pavyks padaryti analizuojant greitintuvo duomenis. Tad netrukus įvyksiančiam šio prietaiso paleidimui ruošiamasi itin kruopščiai. Juo labiau kad CERN mokslininkai jau patyrė, kas yra nesėkmė. Pirmą kartą 2008 m. paleidus greitintuvą fizikų ovacijos ir entuziazmo šūksniai nutilo šiek tiek daugiau nei po savaitės – tik devynias dienas veikęs greitintuvas sugedo, o jį pataisyti užtruko metus. Didžiulį nusivylimą mokslininkams sukėlusį gedimą iš tiesų lėmė viena mažytė detalė – nekokybiška jungtis tarp dviejų magnetų, dėl kurios įvyko sprogimas ir helio nuotėkis. Greitintuvas sudarytas iš daugiau nei 1,2 tūkst. superlaidžių magnetų, kurie pagreitina ir pasuka daleles, kad jos lėktų ratu. Be šių magnetų dalelės paprasčiausiai judėtų tiesia linija.

Greitintuve dalelės skrieja beveik šviesos greičiu, todėl jas pagreitinėti galima tik labai nedaug. Tačiau net ir nedaug padidinus greitį smarkiai padidėja dalelių energija – tuomet įvyksta smarkesni susidūrimai, iš kurių mokslininkai gali gauti dar įdomesnių duomenų ir dar labiau priartėti prie visatos paslapčių įminimo. Per dvejus metus pakeitus visas jungtis tarp magnetų būtent tai ir ketinama padaryti ši kartą – greitintuve energija padidės nuo 8 TeV (teraelektronvoltų) iki 13 TeV.

Tiesa, net patys mokslininkai nežino, ką jie atras ši kartą, nes tai tarsi naujoji fizika, kuri dar neturi jokio teorinio aprašo. Tačiau neabejoja, kad jei greitintuvas galės veikti didesne energija, tikrai bus įminta daugiau visatos paslapčių.

Didįjį hadronų priešpriešinių srautų greitintuvą valdo CERN – Europos branduolinių tyrimų organizacija, kurią daugiau nei milijardą eurų per metus finansuoja apie dvi dešimtis Europos šalių. O šiame garsiausiame Europos moksliniame institute dirba ir lietuvių. Pasak fiziko Aurelijaus Rinkevičiaus, be jo, šiuo metu ilgalaikius kontraktus CERN turi septyni IT specialistai iš Lietuvos. Dar kasmet po du tris kartus per metus į CERN atvyksta apie keturis IT studentus. ■

veidas

60

TIESIOGIAI IŠRINKTŲ MERŲ

**2015 m. savivaldybių
rinkimai: nauji vėjai ar
viskas po senovei?**

Aktualusis interviu

M. BRICE NUOTR.

Ruošdamiesi antrajam Didžiojo hadronų priešpriešinių srautų greitintuvo veiklos etapui CERNO mokslininkai nenustygsta vie-

toje. Pirmąjį kartą vos trejus metus veikęs greitintuvas fizikams leido atrasti iki tol tik teorijoje aprašytą elementariąją dalelę - Higso bozoną. Atradimas buvo toks stulbinantis, kad šią dalelę prieš penkiasdešimt metų išprogozavę fizikai nieko nelaukus buvo apdovanoti Nobelio premija.

Šį kartą mokslininkai deda netgi didesnes viltis, nes po dvejų metų pertraukos vėl paleistame greitintuve bus pasiekta 60 proc. didesnė energija. CERNO mokslinių tyrimų direktorius Sergio Bertolucci „Veidui“ atskleidė, kad dabar mokslininkai bandys priartėti prie dar neįmintų ir labai intriguojančių mokslo paslapčių. Tokių intriguojančių, kad jas dažniausiai nagrinėja mokslinės fantastikos kūrėjai, o ne tikri mokslininkai. Kas yra tamsioji medžiaga, kuri sudaro 85 proc. mūsų visatos? Kodėl mūsų visatoje dominuoja medžiaga, nors po Didžiojo sprogo medžiagos ir antimedžiagos buvo vienodai? Ar egzistuoja paralelinės visatos? Duodamas „Veidui“ interviu S. Bertolucci tvirtino, kad vertinant iš mokslo perspektyvos CERNO mokslininkai šiuo metu jaučiasi patekę į labai jaudinantį etapą – jie tikisi atrasti dalelių, kurie bus tokie nauji, kad jų negalės paaiškinti jokia egzistuojanti teorija.

Pasak S. Bertolucci, pirmajame greitintuvo veiklos etape mokslininkai buvo tarsi turistai, vaikščioję aplink su žemėlapiu ir ieškoję Higso bozono, kuris ten turėjo būti. Šį kartą jie labiau jaučiasi tyrinėtojai, kurie patekę į visiškai neištirtą teritoriją ir patys braižys žemėlapi. Taigi nuo to, kokios CERN tyru nuotaikos ruošiantis kovo pabaigoje vėl paleisti greitintuvą, ir pradėjome pokalbį su S. Bertolucci.

S.B.: Mokslininkai labai susijaudinę. Šie dveji metai buvo labai intensyvūs. Pagrindinė priežastis, kodėl greitintuvas buvo ilgiam sustabdytas, – norėjome sustvirtinti jungtis

tarp magnetų. Būtent tokios vienos jungties gedimas sukėlė incidentą pirmą kartą paleidus greitintuvą 2008-aisiais. Dėl šios priežasties vengėme paleisti mašiną iki maksimalios energijos – 13 TeV (tera-elektronvoltų). Taigi labai svarbu buvo pakeisti visas jungtis, kurių yra apie 20 tūkst. Be to, po pirmojo greitintuvo veiklos etapo reikėjo atlikti techninį remontą ir pirmuosius patobulinimus. Kitas sustabdymas numatytas 2018 m.

Šis greitintuvas yra ypač sudėtingas prietaisas, kuris turi būti kalibruotas ir sulygiuotas daug didesniu tikslumu nei plauko storis. Kiekvieno iš greitintuvo eksperimentų viduje esančių dalelių, kuriais fiksuojame išlekiančias daleles, vieta žinoma vienos dešimtosios ar net vienos šimtosios milimetro tikslumu. O iš viso yra 200 mln. dalelių. Džiaugiamės, kad iš principo sugebėjome paleisti greitintuvą planuotu laiku, vėluosime tik tris savaites. Mums labai svarbu, kad sustabdymai greitintuvą sugebėjome užtikrinti labai aukštą saugumo ir kokybės lygį. Mūsų šūkis: pirmoje vietoje saugumas, antrėje – kokybė, trečioje – terminai. Tai ypač svarbu, nes į šį darbą įtraukta tūkstančiai žmonių.

VEIDAS: Kokie pagrindiniai greitintuvo patobulinimai buvo atlikti per šiuos dvejus metus? Kuo antrasis greitintuvo veiklos etapas skirsis nuo pirmojo?

S.B.: Sutvirtinę jungtis tarp magnetų galime magnetuose padidinti elektros srovę ir pasiekti, kad energija nuo 8 TeV padidėtų iki 13 TeV. Energijos padidinimas nepaprastai padidina mūsų atradimų potencialą. Tai tarsi mikroskopas, kurio raiškos galia padvigubinta.

VEIDAS: Pirmasis greitintuvo veikimo etapas lėmė Higso bozono atradimą. Kokių atradimų tikėtės šį kartą?

S.B.: Turėsime dvi užduotis. Pirmoji – labai tiksliai išanalizuoti Higso bozono savybes. Norime patikslinti Higso bozono masę, nes ją žinant bus aiškios ir kitos šios dalelės savybės. Pavyzdžiui, kokia tikimybė, kad Higso bozonas skils į du fotonus ar keturis miuonus. Analizuodami tai mes suprasime, ką atradome. Žinome, kad atradome kažkokį Higso bozoną, tačiau nežinome, ar tai ir yra tas standartinio modelio aprašytasis Higso bozonas. Kita misija, kuri yra labiau jaudinan-

ti, – tyrinėjimas. Higso bozonu užbaigėme paieškas to, kas vadinama „žinoma nežinomybe“, dabar ieškosime to, kas vadinama „nežinoma nežinomybe“. Standartinis modelis, nors ir labai galinga teorija, nepaaiškina dar daug dalelių – tamsiosios medžiagos, medžiagos ir antimedžiagos disbalanso, tamsiosios energijos (dėl kurios visata plečiasi vis didesniu greičiu), gravitacijos.

Vienas dalelių, kurių ieškosime, – supersimetrija, kurios teorija numato, kad šalia mums žinomų dalelių, iš kurių esame sudaryti ir mes, ir žvaigždės, egzistuoja neatrastos veidrodinės dalelės. Gali paaiškėti, kad jos ir yra ta paslaptingoji tamsioji medžiaga. Kitas dalykas, kurio ieškome, – ar galime pamatyti dar vieną visatos matmenį (šiuo metu manome, kad mūsų pasaulis yra trimatis – red. past.). Tai irgi labai įdomu.

Mes taip pat vis dar analizuojame, kodėl esame visatoje, kurioje dominuoja medžiaga, nors pradžioje, po Didžiojo sprogo, medžiagos ir antimedžiagos kiekis turėjo būti toks pat. Žinome, kad medžiaga ir antimedžiaga turi mažą asimetriją (šiek tiek skiriasi – red. past.). Visa visata yra šitos mažos asimetrijos rezultatas. Mes suprantame, iš kur kyla dalis šios asimetrijos, bet to nepakanka, kad paaiškintume, kodėl mes čia. Turime rasti kitą šios asimetrijos tarp medžiagos ir antimedžiagos kilmę.

Kai tyrinėji, visada tvyro nežinomybė: gal atrasime visiškai naujų fenomenų, dalelių, jėgų. Pavyzdžiui, gali paaiškėti, kad Higso bozonas yra kompozitinė dalelė (sudaryta iš kitų smulkesnių dalelių – red. past.). O galime atrasti, kad mūsų visata yra tik viena iš daugelio. Tai būtų didelės atradimas.

Mes greičiausiai šiuo metu esame etape, kuris yra labai jaudinantis žvelgiant iš mokslo perspektyvos, – gali būti, kad paliesime dalykus, kurie bus tokie nauji, kad jų negalės paaiškinti jokia egzistuojanti teorija. O galbūt tokie nauji, kad netgi nė vienas iš pasiūlytų modelių negalės jų apimti.

Prisiminkite praėjusio šimtmečio pradžią, kai egzistavo dvi labai galingos teorijos – klasikinės mechanikos ir klasikinio elektromagnetizmo. Bet buvo daug dalelių, kurių šios teorijos paaiškinti negalėjo. Pa-

vyzdžiui, šviesos greičio. Mokslininkai buvo atlikę eksperimentą, kurio metu šviesos greitis buvo matuojamas Žemės sukimosi kryptimi ir priešinga kryptimi. Jis parodė, kad šviesos greitis abiem atvejais yra tas pats. Vadovaujantis sveiku protu, jei eini traukinyje, tai stebėtojai iš išorės atrodys, kad tavo greitis lygus traukinio greičiui (100 km/h) plius tavo greičiui (5 km/h). Atrodytų, tai turėtų galioti ir šviesos greičiui, bet taip nėra. Tik vėliau sukurta specialioji reliatyvumo teorija šio eksperimento rezultatus paaiškino. Mes dabar šią teoriją naudojame kasdien, kai naudojames automobiliu navigacija, – priešingu atveju automobilio navigacija nebūtų labai tiksli, paklaida siektų kelis šimtus metrų.

VEIDAS: Labai įdomu, kad norite pažvelgti į šias dar neatskleistas paslaptis. Bet ar iš pirmojo greitintuvo veiklos etapo gautų duomenų turite kokių nors užuominų, kad tai įmanoma?

S.B.: O taip. Pirmas etapas buvo labai sėkmingas – atradome Higso dalelę, o tai labai svarbus atradimas, nes Higso dalelė suteikia masę kitoms elementariosioms dalelėms. Šiuo metu neturime naujų atradimų, bet šen ir ten randame mažų dalelių, kurie paprasčiausiai gali būti statistiniai svyravimai, bet gali išvirsti ir į naują atradimą. Iš pradžių tas pats buvo ir su Higso bozonu.

Galima sakyti, kad iki šiol buvome turistai, vaikščiojantys aplink su žemėlapiu. Nuo dabar mažą laiko dalį vis dar būsime turistai, tyrinėdami Higso bozono savybes, bet likusį laiką būsime tyrėjai, vaikščiojantys aplink be žemėlapių. Tiksliau, mes būsime žmonės, braižantys tą žemėlapi. Tai yra fundamentalių tyrimų grožis, bet kartu ir didelė rizika. Vis dėlto bet kas, ką atrasime ar neatsirasime, padidins mūsų supratimą apie pasaulį, nes vystomės ne tik surasdami naujų dalelių, bet ir atmesdami klaidingus kelius.

VEIDAS: Sakoma, kad CERN mokslininkai ieško visatos statybinių medžiagų. Kodėl svarbu tai žinoti? Kokios naudos žmonija gaus iš šių atradimų?

S.B.: Tūkstančius metų veikia vienas principas: kiekvieną kartą, kai priartėjai prie geresnio visatos, gamtos supratimo, šitos žinios po 20–30 metų būna panaudojamos žmonių

gyvenimui padaryti geresniam. Pavyzdžiui, išmanusis telefonas sukurtas panaudojant reliatyvumo ir kvantinės mechanikos teorijas. O juk kai kvantinės mechanikos teorija buvo suformuluota, ji atrodė labiausiai nematerialus dalykas, apie kokį tik galėtum pagalvoti. Tačiau šiandien negali pagaminti tranzistoriaus, jei nesupranti kvantinės mechanikos principų. Jei moki gaminti žvakes, gali pagaminti vis geresnes žvakes, bet niekada nepagaminsi elektros lemputės. Būtent fundamentinius tyrimus žmonija visada panaudoja, kad pereitų prie kito žingsnio – nuo žvakių prie elektros lemputių.

1929 m. vyras, vardu Paulas Diracas, padarė prielaidą, kad egzistuoja antimedžiaga. Niekas neatrodė labiau abstraktu, bet po kelerių metų antimedžiaga buvo atrasta kosminiuose spinduliuose. Mūsų laikais antimedžiaga naudojama gelbėti gyvybėms, pavyzdžiui, atliekant PET skenavimą. PET reiškia pozitronų emisijos tomografija, o pozitronas yra elektrono antidalelė, kuri dabar naudojama vėžiui diagnozuoti.

Matote, kažkas, kas tik atradus atrodė labai abstraktu, tampa dalyku, kuris daro žmonių gyvenimą patogesnį. Faktas, kad jei sustabdyti fundamentinius tyrimus, kažkurio etapo tavo technologijos nustos tobulėti. Net sudėtingiausios technologijos toliau nebesivystys. Ir dėl to mes tai darome. Bet, žinoma, ir dėl to, kad tai labai smagu.

VEIDAS: Pafantazuokime, kokios naudos gali gauti visuomenė po 30 metų iš jūsų atradimų.

S.B.: Neįsivaizduoju. Kaip ir Albertas Einšteinas neįsivaizdavo, kad jo atradimas bus panaudotas GPS sukurti, ar PDiracas – kam bus panaudotas jo atradimas. Yra teorijų, sakanti, kad mes esame ne vienintelė visata, o viena iš visatų. Visata, kuri gali komunikuoti su kito mis per kirmgraužas. Įsivaizduokime, jei po tūkstančio metų mes išmokstame keliauti per kirmgraužas. Ar kada nors pagalvojote, kad visa ta yra 14,7 mlrd. metų amžiaus? Ji milžiniška, o mes esame maža dulkelė netgi ne pačiame centre ir ne itin svarbioje galaktikoje. Mes, kaip žmonija, esame mažas dalykas visatos istorijoje. Kodėl visa tai turėtų būti tik mums? Yra daug dalykų, kurie susiję su mokslu, bet taip pat

susiję ir su filosofija.

Beje, įvairių technologijų duodame visuomenei kasdien. Prieš 25 metus vyras iš CERN išrado tai, kuo naudojames dabar, – internetą. Tinklai egzistavo anksčiau, bet interneto idėja, kai išrandi tarsi universalią kalbą, kurios kiekvienas narys tampa informacijos naudotoju ir davėju, buvo grandiozinė. Taigi, kai rašote <http://>, rašote tai, kas CERNE buvo išrasta prieš 25 metus. Ir žinote, tai nėra patentuota, bet mes išlaikėme intelektualinę nuosavybę, todėl niekas negali priversti jūsų už tai mokėti. Kitas pavyzdys: jei eisite atlikti rentgeno tyrimo, tai rentgeno aparate rasite tokius pačius detektorius kaip ir pas mus. Jei eisite atlikti magnetinio rezonanso, 90-ia atvejų iš šimto šio magneto viduje rasite tokį patį superlaidininką, koks buvo sukurtas mūsų greitintuvui. Šie išradimai iš karto patenka į visuomenę, nes yra tiesioginė jungtis tarp to, ką darome CERNE, ir pramonės. Mes stengiamės duoti postūmį technologijų plėtrai, kad pramonė sukurtų tokius dalykus, kokių mums reikia. Dar vienas dalykas, kurį žmonės nuvertina, – mes kasmet apmokome šimtus inžinierių ir fizikų iš viso pasaulio. Šie žmonės grįžta į savo šalis, o daugiau nei 50 proc. jų neieka prie mokslinių tyrimų, bet eina dirbti į pramonę, kurti aukštųjų technologijų.

Fundamentiniai tyrimai yra visuomenės, kuri nori turėti ateitį, struktūrinė dalis. Fundamentiniams tyri-

mams išleidžiamos nedidelės pinigų sumos – daug mažiau nei, pavyzdžiui, reklamai. Europa tam vidutiniškai skiria mažiau nei du procentus BVP.

VEIDAS: Kiek kainavo greitintuvas – vienas brangiausių iki šiol sukurtų mokslinių instrumentų? Kaip galėtumėte apibūdinti jo tikslą?

S.B.: Greitintuvas kartu su eksperimentais kainavo šešis milijardus eurų. Tai nėra brangiausias mokslinis instrumentas. Manhatano projektas (atominės bombos sukūrimas – red. past.), dauguma kosminių projektų buvo brangesni. Tačiau greitintuvas yra sudėtingiausias mokslinis kompleksas, kurį iki šiol sukūrė žmonija. Greitintuvas su eksperimentais daug sudėtingesnis negu žmonių išsiuntimo į Mėnulį projektas.

O jo tikslas yra praplėsti mūsų žinių apie visatą ribas ir geriau suprasti, kodėl mes esame čia. Antra, siekdami tai padaryti mes kuriame naujas technologijas, kurios yra pirmaujančios. Trečia, mes esame geras pavyzdys, kaip mokslas gali tarnauti taikai. Šiuo metu CERNE kartu dirba daugiau nei šimto tautybių atstovai. Pasaulyje nėra daug vietų, kur pamatysi iranietį, dirbantį kartu su amerikiečiu, ukrainietį – su rusu, palestinietį – su žydu, pakistaniečių – su indu. Tai gražus kelias, nutiesiantis tiltus per skirtingas kultūras, religijas ir leidžiantis dirbti kartu, o ne kariauti. Mūsų sėkmės modelis paremtas bendradarbiavi-

mu ir konkurencija.

VEIDAS: Kiek mokslininkų dirba prie greitintuvo duomenų apdorojimo?

S.B.: CERNE dirba apie 4 tūkst.

žmonių, bet mūsų bendruomenėje yra apie 11 tūkst. žmonių, dirbančių visame pasaulyje. Taigi esame 15 tūkst. žmonių bendruomenė, iš jų 10 tūkst. analizuoja duomenis, gautus iš greitintuvo. Beje, šiuos duomenis analizuoja net 3 tūkst. doktorantūros studentų.

VEIDAS: Prieš paleidžiant greitintuvą kaskart pasigirsta gąsdinimų, kad jis sukels pasaulio pabaigą. Ką galite atsakyti tiems, kurie iš tiesų mano, kad tai įmanoma?

S.B.: Jie turi apmąstyti vieną dalyką. Žmonija yra protinga, bet mes nesame tokie geri greitintuvų gamintojai kaip visata. Visata kuria kur kas geresnį greitintuvą, negu mes kada nors sugebėsime pagaminti. Šiuo metu, kai mes kalbamės, kosminiai spinduliai skrodžia mus – vienas kosminis spindulys per sekundę. Kai kurių spindulių energija kur kas didesnė negu greitintuve. Ir jie kerta visatą milijardus metų. Jeigu sukurti juodąją skylę būtų įmanoma, mūsų čia nebūtų. Tačiau taip neatsitinka, taigi yra net ne teoretiniai įrodymai, kad tokie pasisakymai – netiesa, o eksperimentiniai įrodymai. Mes iš tiesų labai norėtume sukurti mikroskopines juodąsias skylas, nes jos būtų ženklas papildomų matmenų. Bet jeigu jas sukurtume, jos egzistuos tokį mažą laiko tarpą, kad nesugebėtų pritraukti jokios medžiagos ir išnyktų. Tai mes tikrai žinome. Beje, juodosios skylės būtų daug didesnis atradimas nei Higgs bozonas.

Kai 2008 m., prieš paleidžiant greitintuvą, pasigirdo gąsdinimų artėjanti pasaulio pabaiga, mes į tai pažiūrėjome labai rimtai. CERNE tinklalapyje įdėta išsami ataskaita, kurioje galima rasti geriausių pasaulio ekspertų argumentų, kodėl greitintuvu sukelti pasaulio pabaigos neįmanoma.

Kartais visuomenėje tokią baimę paskatina faktas, kad fizikai paprastai niekada nesako, jog koks nors dalykas yra neįmanomas. Jie sako, kokia yra tikimybė. O kai kalbama apie tikimybę, tai žmonės galvoja: „Aha, jei yra tikimybė, vadinasi, tai gali atsitikti!“ Vis dėlto daug labiau tikėtina, kad pasaulio pabaigą galite sukelti valydamiesi dantis, negu paleidę greitintuvą. ■

J.-C. RIFFARD, NUOTR.

CERN mokslininkai ieško visatos statybinių medžiagų

Bankomatas – ne tik pinigams išgryninti

Bankų paslaugos. Remiantis Lietuvos banko statistikos duomenimis, Lietuvoje veikia per 1200 bankomatų. Ir nors šiuo metu lietuviai bankomatais dažniausiai naudojami tik norėdami išgryninti pinigų, specialistai pastebi, kad poreikis naudotis kitomis bankomatų funkcijomis didėja kartu su modernių mokėjimo būdų ir technologijų plėtra.

Ilgametę patirtį bankinių technologijų rinkoje turinčios bendrovės „Penkių kontinentų“ bankinės technologijos (BS/2) technikos direktoriaus Tomo Bublio teigimu, Lietuvoje išnaudojama tik nedidelė dalis bankomatų funkcijų. „Šiuo metu Lietuvoje bankomatai išduoda grynuosius pinigus ir juos priima. Taip pat bankomatuose klientas gali pasikeisti savo kortelės PIN kodą ar pasižiūrėti paskutinių atliktų mokėjimo operacijų išrašus“, – aiškina T.Bublys.

Kaip pastebi BS/2 atstovas, bankomatų funkcionalumas ir pritaikymas konkrečioms klientų poreikiams kiekvienais metais didėja. „Pasaulyje jau naudojami bankomatai, kurie leidžia klientui sumokėti už automobilio stovėjimą, komunalinius mokesčius, papildyti mobiliųjų operatorių sąskaitas, išsikeisti valiutą, atblokuoti mokėjimo kortelę, gauti mikrokreditą ar įsigyti lėktuvo bilietų ir užsisakyti viešbutį. Be to, kai kuriuose įrenginiuose įdiegta monetų priėmimo ir išdavimo funkcija“, – sako T.Bublys.

Nemažai dėmesio gamintojai skiria ir bankomatų bei mobiliųjų telefonų integracijai, taip plėsdami savitarnos galimybes ir apsaugodami klientus nuo PIN kodo ar kortelės duomenų vagysčių. Naudotojams siūloma atlikti operaciją bankomate nenaudojant banko kortelės ir PIN kodo. Pakanka telefonu nuskečiuoti bankomato ekrane rodomą QR (angl. Quick Response) kodą ar įvesti telefono numerį ir gauti SMS žinutę su vienkartinio priedo prie savitarnos įrenginio slaptažodžiu. Beje, neretai tokie bankomatai ir naudotojo telefoną atsiunčia ir čekį apie atliktas operacijas.

Esama ir tokių bankomatų, kurie veikia ne

D. JANČALSKO NUOTR.

UAB „Penkių kontinentų bankinės technologijos“ technikos direktorius Tomas Bublys:

„Šiuolaikiniai bankomatai padeda klientui gauti mikrokreditą ar įsigyti lėktuvo bilietų, užsisakyti viešbutį, sumokėti už automobilio stovėjimą, komunalinius mokesčius“

tik kaip savitarnos įrenginiai, bet ir spustelėjus specialų mygtuką pasitelkia į pagalbą banko personalą. Pavyzdžiui, tokiu bankomatu besinaudojantis banko klientas gali išsiginčinti didesnę sumą, nei numatyta jo dienos limite. Naudotojas per bankomatą nusiunčia užklausą banko darbuotojui, o šis iš savo mobiliojo įrenginio leidžia atlikti norimą operaciją.

BS/2 atstovo teigimu, vis dažniau į savitarnos įrangą diegiami sprendimai, nuskaitantys biometrinius asmens duomenis. Kai kuriose pasaulio šalyse jau esama bankomatų, atpažįtančių klientus pagal plaštakos kraujagysles ar akies rainelę. „Biometrinių technologijų naudojimas ne tik patogus klientams, nes leidžia išgryninti pinigų ar atlikti kitas operacijas net

UAB „PENKI KONTINENTAI“ ARCHIVO NUOTR.

Savitarnos įrenginiai tapo įprasti
Vakarų šalyse, ypač ten, kur yra dideli žmonių srautai – oro uostuose, prekybos centruose

UAB „PENKI KONTINENTAI“ ARCHIVO NUOTR.

ir tuo atveju, jei mokėjimo kortelė pamesta. Tai gerokai saugiau, nes biometrinių duomenų suklastoti neįmanoma – kiekvieno asmens jie unikalūs“, – komentuoja T.Bublys.

Savitarnos įrenginių gamintojai galvoja ir apie naudotojų patogumą. Kuriamos paprastos ir intuityviai atpažįstamos grafinės vartotojo sąsajos, populiariėja bankomatai su jutikliniais ekranais, kurių grafinės sąsajos labai panašios į daugumai jau įprastas planšetinių kompiuterių ir išmaniųjų telefonų sąsajas. Esama ir tokių sprendimų, kuriuose į pagalbą pasitelkiamos papildytosios realybės (angl. augmented reality) galimybės. Išmaniajame telefone įdiegus specialią programą, ji padeda lengvai rasti bankomatą atvykus į nepažįstamą miestą ar, telefonu nukreipus į bankomatą, išmaniojo įrenginio ekrane matyti, kaip naudotis bankomatu: kurį mygtuką spausti, kas matoma savitarnos įrenginio ekrane.

Ateityje, BS/2 technikos direktoriaus teigimu, bankomatai teks dar daugiau bankinių ir mažmeninės prekybos paslaugų. Naudotojui nebereikės ieškoti banko padalinio – visas operacijas atlikti ir netgi pasikonsultuoti jis galės naudodamasis savitarnos įrenginiu. „Ateityje savitarnos įrenginyje bus galima rasti ir banką, ir prekybos centrą. Jau šiandien esama bankomatų, kuriuose įdiegta vaizdo konferencijų sistema leidžia banko personalui bendrauti su toli nuo jo esančiais klientais. Spustelėjus vieną bankomato mygtuką, ekrane pasirodęs konsultantas atsako į visus rūpimus klausimus, padeda išspręsti kilusius sunkumus ar atidaryti sąskaitą, sudaryti naują sutartį“, – tvirtina T.Bublys.

Optimistiškai, specialisto teigimu, nuteikia ir Lietuvos ekonominė plėtra. Nors ir pavėluotai, naujovės į mūsų šalį atkeliauja, ir naudojasi jomis lietuviai tikrai noriai. Teliaka tikėtis, kad naujos kartos daugiafunkčių savitarnos įrenginių atsiras vis daugiau, o naudotojams jie suteiks galimybę dar patogiau, greičiau ir saugiau tvarkyti kasdienes finansinius reikalus. ■

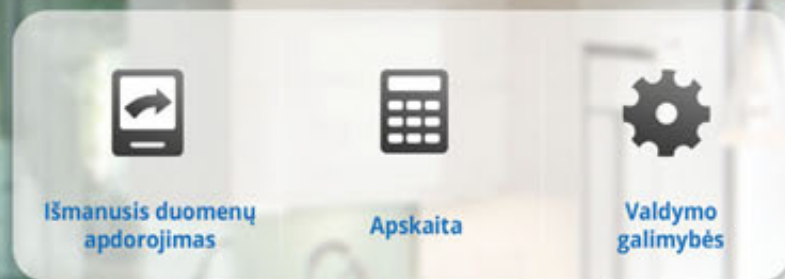
Edita Matonytė

Būsimą bankų skyrių transformaciją prognozuoja bankinės įrangos gamybos lyderė „Wincor Nixdorf“, sukūrusi įrenginį CINEO C4090

Protingas namas – išmaniam gyvenimui

Komfortas ir ekonomiškumas

UAB „Penkių kontinentų komunikacijų centras“
Kareivių g. 2, Vilnius, tel. 8 5 266 4564, info@smarthouse.lt
www.smarthouse.lt

Politinio stabilumo oazė Estijoje

Rinkimai. Antrą dešimtmetį Estijoje pirmaujanti Reformų partija laimėjo trečius parlamento rinkimus paeiliui. Kaip galima paaiškinti tokį kaimynų politinį stabilumą?

Trečiuose Estijos parlamento rinkimuose iš eilės didžiausio rinkėjų pasitikėjimo sulaukė Reformų partija, vyriausybės darbe nenutrūkstamai dalyvaujanti jau 16 metų.

Koalicinės vyriausybės darbe centristine save įvardijanti Reformų partija nenutrūkstamai dirba jau šešiolika metų, o nuo 2005-ųjų Estiją be pertraukos valdo šios partijos deleguotas ministras pirmininkas: devynerius metus šį postą užėmė Andrusas Ansipas, nuo pernai – jauniausias premjeras Europoje Taavi Roivas.

Metams bėgant mažai besikeičiančiam šalies politiniam elitui rinkėjai išreiškė pasitikėjimą ir per kovo 1-ąją vykusius eilinius parlamento rinkimus. Reformų partija surinko 28 proc. balsų ir 30 vietų parlamente – trimis mažiau nei 2011-aisiais. Nepaisant to, prezidento Toom Hendriko Ilveso nurodymu Reformų partija, kaip rinkimų nugalėtoja, vėl formuos valdančiąją koaliciją ir greičiausiai

dar ketverius metus išliks valdžioje.

„Reformų partija yra 2015 m. parlamento rinkimų nugalėtoja“, – nepaisant šiek tiek smukusio pasitikėjimo iš karto po rinkimų per nacionalinę televiziją užtikrintai pareiškė T.Roivas. Rinkimuose iš viso dalyvavo 64,2 proc. rinkėjų – 1,2 proc. daugiau nei prieš ketverius metus. Net 176 tūkst. (per 30 proc.) rinkėjų balsavo internetu.

Antra rinkimuose liko daugiausia rusakalbių Estijos gyventojų elektoratą vienijanti Centro partija, vadovaujama prieštaringai vertinamo Talino mero Edgardo Savisaaro, kuris neslepia savo atvirai prorusiškų pažiūrų bei palankumo Vladimiro Putino vykdomai politikai. Savo ruožtu palaikymas sumažėjo kitoms dviem parlamentinėms Estijos parti-

joms – socialdemokratams bei dešiniajai „Tėvynės“ ir „Res Publica“ sąjungai.

Tartu universiteto politologo Luko Pukelio teigimu, Estijoje rinkėjai nemato kitų alternatyvų Reformų partijai. Daugeliui trečioje vietoje likę socialdemokratų asocijuojasi su didesniais mokesčiais ir valdžios išlaidavimu. Be to, Estijoje kaip reikšmingas „kitas“ dažnai pastatoma Graikija ir jos neatsakinga finansų politika, todėl estai pasisako už kaip įmanoma mažesnę valstybės skolinimąsi ir gyvenimą vien iš savo lėšų.

Pasak politologo, savo konservatyviomis pažiūromis didelę dalį rinkėjų atbaido ir „Tėvynės“ bei „Res Publica“ sąjunga: tyrimai rodo, kad šios politinės jėgos nuostatos vis nuožmėja ir neatitinka nūdienos realijų. O

apie tai, kokias asociacijas daugeliui estų kelia Centro partija, kurios vadovas, be kita ko, teigiamai vertina Rusijos įvykdytą Krymo aneksiją, net nereikia kalbėti.

„Tad žmonės balsuoja už Reformų partiją nematydami alternatyvos. Stabilumas, žinoma, yra gerai, tačiau faktas, kad į parlamentą pateko dvi vos prieš rinkimus susikūrusios naujos partijos, liudija, jog tam tikras nusivylimas aukščiausiuose valdžios sluoksniuose pastebima stagnacija yra, nes žmonės balsuoja už naujokus, o ne už valdančiųjų konkurentus. Be to, viešojoje erdvėje kyla vis daugiau mažų skandalėlių dėl politinio elito nepotizmo“, – situaciją analizuoja L.Pukelis.

Per rinkimų kampaniją Reformų partija labiausiai akcentavo šalies gynybą ir saugumą. Pernai rugsėjį pasienyje su Rusija buvo pagrobtas Estijos saugumo pareigūnas, o Rusijos orlaiviai vis dažnai pažeidinėja Estijos oro erdvę. Pastarąjį kartą – likus vos kelioms dienoms iki rinkimų. Todėl būtent šalies saugumo užtikrinimas tapo Reformų partijos kampanijos pagrindu, o viename reklaminiame vaizdo klipe net buvo panaudotas Baltijos oro erdvę saugantis NATO naikintuvas. Analitikai pabrėžia, kad tai daugiausia ir lėmė dar vieną Reformų partijos sėkmę.

Be to, partija pernai sėkmingai išgyveno ir galimą lyderystės krizę. Kai ilgametis šalies premjeras A.Ansipas nusprendė pradėti darbą Europos Komisijoje, planuota partijos vairą vėl perduoti jos įkūrėjui, buvusiam premjerui ir eurokomisarui Siimui Kallasui. Tačiau žiniasklaidoje pasirodžius informacijai apie įtartinę S.Kallaso, tuomet ėjusio Estijos banko vadovo pareigas, 1995-ųjų susirašinėjamą su vienu Rusijos banku, kuriame buvo išaldytos Estijos įmonių lėšos, šių ketinimų atsakytą. Tuomet partijos vairą nusprendė patikėti mažai kam žinomam 35 metų T.Roivui, kuris sėkmingai išlaikė lyderystės ir vyriausybės vadovo egzaminą. Politologo L.Pukelio manymu, ryškesnių skirtumų tarp jo ir populiariojo A.Ansipo atrasti sudėtinga.

Stabilia ir konsoliduota vadintą Estijos partinę sistemą per šiuos rinkimus papildė dvi iš esmės naujos politinės partijos, kurioms pavyko patekti į parlamentą. Vos pernai spalį įregistruota Laisvoji partija į parlamentą deleguos aštuonis, o atvirai nacionalistinė Konservatyvioji liaudies partija – septynis savo narius.

Abi politinės jėgos kelyje į sėkmę nevengė populistinių šūkių. Laisvosios partijos, kuri atskilo nuo dešinėsios „Tėvynės“ ir „Res Publica“ sąjungos, lyderis Andreasas Herkelis pabrėžė, kad Estijos politikai reikia naujų žmonių ir lyderių kaitos, taip pat siūlyta įteisingi mokesčių lengvatas estiško kapitalo įmonėms. „Estijos politikos problema yra ne per daug kairės ar per daug dešinės, tačiau stoka sveiko proto ir bendradarbiavimo tarp politinių partijų kultūros, kurios dažnai laikosi išikibusios savo realiųjų neatitinkančių pažadų“, – teigiama Laisvosios partijos rinkimų programoje.

O Konservatyvioji liaudies partija, analiti-

Pernai Reformų partijos vairą perėmęs ir jaunausiu Europos premjeru tapęs T.Roivas sėkmingai išlaikė lyderystės egzaminą.

kų teigimu, į parlamentą prasibrovė daugiausia dėl savo pasipriešinimo pernai Estijoje priimtam kohabitacijos įstatymui, atvėrusiam galimybę nuo 2016-ųjų šalyje registruoti tos pačios lyties asmenų civilinę partnerystę. Visuomenės apklausos rodė, kad daugelis estų tokiam sprendimui nepritaria. Ši partija ir jos lyderis, buvęs Estijos ambasadorius Rusijoje Martas Helme taip pat pabrėžia estų etniškumo išsaugojimo svarbą, priešinasi imigracijai iš trečiųjų šalių ir glaudesnei Europos Sąjungos integracijai.

Per Estijos nepriklausomybės dieną šios partijos nariai kasmet rengia eitynes, kuriose skamba „Estija estams“ ir panašūs šūkiai. O jau po rinkimų žiniasklaidoje kilo skandalas, kai buvo paskelbtas jauno partijos nario Jaako Madisono 2012-aisiais padarytas tinklaraščio įrašas, kuriame teigiama, kad, nepaisant savo minusų, nacizmas yra ideologija, kuri turi daug pozityvių niuansų, padedančių išsaugoti nacionalinę valstybę, todėl „negalima žiūrėti į daiktus vienu kampu, reikia matyti ir teigiamas puses, susijusias su tuo metu galiojusia tvarka“.

Dėl šio pasisakymo ir fakto, kad kolegų jo

griežtai nepasmerkė, Reformų partija nusprendė su Konservatyviąja liaudies partija nevisti derybų dėl valdančiosios koalicijos formavimo. Konsultacijos pradėtos su Laisvės partija, „Tėvynės“ ir „Res Publica“ sąjunga bei Socialdemokratų partija. Pastarosios lyderiai prieš tai išreiškė susirūpinimą, kad tokiu atveju šioje perteklinėje koalicijoje dominuotų trys dešinėsios partijos. Analitikai prognozuoja, kad greičiausiai valdančiąją koaliciją sudarys trys partijos, už borto paliekant „Tėvynės“ ir „Res Publica“ sąjungą.

Rusakalbių labiausiai palaikoma Centro partija ir jos lyderis, pirmasis nepriklausomos Estijos premjeras ir dabartinis Talino meras E.Savisaaras po rinkimų labiausiai kritikavo internetinį balsavimą, kuris, pasak politiko, užkirto kelią jo partijos pergalei. „Niekada nelaimėsime rinkimų, jei nebus užtikrintas internetinio balsavimo saugumas arba jis nebus panaikintas“, – pareiškė E.Savisaaras, pridurdamas, kad jo partija vienintelė gavo daugiau mandatų nei ankstesniuose rinkimuose, todėl negali būti ignoruojama.

Centro partijos įtaka neabejotinai dar labiau sustiprėtų, jeigu visi maždaug ketvirtadali šalis gyventojų sudarantys rusai įgytų Estijos pilietybę – šiuo metu per 85 tūkst. Estijos gyventojų, į šalį atvykusių sovietmečiu, vis dar turi vadinamąjį nepilietinį statusą. Tai daugiausiai rytinio, pasienyje su Rusija esančio Rytų Vėrmos regiono ir sostinės Talino gyventojai. Kaip ir kone per kiek-

2015 m. parlamento rinkimų Estijoje rezultatai

Reformų partija	27,7 proc.	30 vt.
Centro partija	24,8 proc.	27 vt.
Socialdemokratų partija	15,2 proc.	15 vt.
„Tėvynės“ ir „Res Publica“ sąjunga	13,7 proc.	14 vt.
Laisvoji partija	8,7 proc.	8 vt.
Konservatyvioji liaudies partija	8,1 proc.	7 vt.

➤vienus rinkimus Estijoje, tokią padėtį labiausiai kritikuoja Rusija: tai esąs demokratijos ir žmogaus teisių pažeidimas.

Tačiau pilietybės įgyti neskuba ir patys rusai: Estijos nepiliečio pasas suteikia galimybę be vizos keliauti tiek į Rusiją, tiek į Šengeno zonos valstybes, todėl daugelis nenori įgyti Estijos pilietybės ir netekti galimybės laisvai keliauti į rytinės kaimynės teritoriją. Šiuo metu Estija net moka stipendiją ir rengia nemokamus estų kalbos, kurią būtina mokėti norint gauti pilietybę, kursus. Šiemet vyresniems nei 65 metų amžiaus žmonėms taip pat buvo palengvinti pilietybei įgyti būtini kalbos žinių reikalavimai, o nuo kitų metų planuojama pradėti automatiškai suteikti pilietybę ir jos neturinčių asmenų vaikams.

Estijoje šiuo metu gyvena ir daugiau kaip 100 tūkst. užsienio valstybių piliečių, iš kurių 92 tūkst. turi rusišką pasą. Daugelis jų yra susitelkę rytiniame Narvos mieste, kuriame rusakalbiai sudaro daugiau nei 90 proc. gyventojų, o Rusijos pilietybę turi keturi iš dešimties. Iškart po Krymo aneksijos Rusija Jungtinių Tautų žmogaus teisių komitete išreiškė „susirūpinimą“ dėl tautiečių padėties Estijoje. Tai sukėlė baimių, kad Narva gali tapti kitu V.Putino ekspansijos taikiniu.

Socialinė ir ekonominė Narvos padėtis sudėtinga. 2010-aisiais bankrutavo didelis Krenholmo tekstilės fabrikas, darbo neteko keli tūkstančiai jo darbuotojų. Šiuo metu daugelis Narvos gyventojų, kurių per nepriklausomybės laikotarpį sumažėjo maždaug trečdaliu, yra pensinio amžiaus. Dažnas verčiasi cigarečių ir alkoholio kontrabanda iš kaimyninės Rusijos. Kitapus upės – Estijai tarpukariu priklausęs, o šiuo metu Rusijos užkampiu tapęs Ivangorodo miestas. 2008-aisiais po Narvos upę net buvo atrastas ir sunaikintas „degtinotiekis“. Prieš penketą metų Narvoje fiksuota ir ŽIV epidemija. Skaičiuojama, kad per pastaruosius penkiolika metų ŽIV čia užsikrėtė daugiau nei 1,5 tūkst. žmonių.

Sociologiniai tyrimai rodo, kad ir Estijos rusų integracija nedidėja. 2011 m. atlikto tyrimo duomenimis, 13 proc. rusų šalyje jaučiasi „visiškai neintegruoti“, o 2008 m. tokių buvo 7,5 proc. Tad jei, kaip Kryme, Narvoje ir visame Rytų Virumos regione būtų surengtas panašaus pobūdžio „referendumas“ dėl prisijungimo prie Rusijos, ką rinktųsi vietiniai gyventojai? Laimei, kol kas niekas neverčia to daryti.

Vos Estijai atkūrus nepriklausomybę, panašus bandymas jau buvo. 1993 m. Narvos savivaldybės tarybos pirmininkas Vladimiras Chuikinas organizavo vietinį referendumą „dėl autonomijos Estijoje“. Šį balsavimą dauguma miesto gyventojų tuomet palaikė, o referendumą nelegaliai paskelbė tik Estijos teismas. Borisas Jelcino valdoma Rusija tuo metu nesikišo, o po kelių mėnesių Estija uždraudė nepiliečiams būti miestų tarybos nariais ir taip susitvarkė su grėsminga situacija. Tačiau iki šiol Rytų Virumos apskrities centras yra ne Narva, kur gyvena maždaug pusė regiono gyventojų, bet kur kas mažesnis Jehvio miestas.

Po Krymo aneksijos baimintasi, kad kitu Rusijos taikiniu gali tapti rytų Estijos Narvos miestas, kur rusakalbiai sudaro daugiau nei 90 proc. gyventojų

Vytauto Didžiojo universiteto profesoriaus, politologo Mindaugo Jurkyno manymu, būtent gausi rusakalbių piliečių bendruomenė sukuria aiškiai atskirtus du polius tiek Estijos, tiek Latvijos partinėse sistemose: tai rusakalbių interesams atstovaujanti Centro partija Estijoje bei „Santarvės centras“ Latvijoje ir kitoje ašies pusėje esančios daugiausia dešiniosios partijos, formuojančios valdančiąsias koalicijas.

„Kitos partijos yra linkusios nekviesti šių politinių partijų į koaliciją, net jeigu jos ir laimi rinkimus, kaip dažnai būna Latvijoje, ir traktuoti jas kaip pusiau antisistemines partijas, esančias už politinio elito ribų. Suvokiama, kad šių partijų buvimas vyriausybėje sukeltų ir tam tikrų pokyčių tų šalių geopolitinės orientacijos linkme. Tas stabilumas išlieka, panašiai kaip buvo ir pokarinėje Italijoje, kai iš tiesų antisisteminė komunistų partija laimėdavo nemažai balsų, bet jos atstovai niekada nebūdavo įtraukiami į koaliciją ir burdavosi aplink Krikščionių demokratų partiją. Estijoje dabar panašiai buriama aplink Reformų partiją“, – aiškina politologas.

Tačiau, pasak jo, ši politinės sistemos stabilumą kvestionuoja dviejų naujų partijų susikūrimas ir sėkmė rinkimuose – tai iš esmės rodo, kad, panašiai kaip Lietuvoje, kaimyninėje šalyje vis dar yra protesto elektorato, kuris ieško naujų politinių veidų.

Estai mėgsta pabrėžti ir pasigirti, kad po nepriklausomybės atkūrimo jų niekada nevaldė buvę komunistai. Transizitologai, mokslininkai,

tieriantys politikos ir ekonomikos perstruktūravimą, pereinant prie demokratijos ir kapitalizmo, šį reiškinį aiškina stiprios „tautinės“ komunistų partijos nebuvimu. Tiek Estijoje, tiek Latvijoje ji buvo daugiausia rusiška, todėl po nepriklausomybės paskelbimo neteko bet kokių galimybių išitvirtinti naujojoje politinėje sistemoje. Lietuvoje ar Lenkijoje, priešingai, buvę „tautiniai“ komunistai tapo socialdemokratais ir išlaikė populiarumą.

Panašiai kaip Latvijoje, kur kairieji per visą nepriklausomybės laikotarpį niekada nevaldė, Estijoje paprastai sudaromos centro dešiniosios koalicijos, siekiant neprileisti prie valdžios vairo prorusiškų partijų. Tiesa, būtina pabrėžti, kad tokia tituluojama Centro partija vyriausybės veikloje yra dalyvavusi. 2002–2003 m. ji sudarė koaliciją su ta pačia Reformų partija. Todėl, kaip pastebi Londono universiteto koledžo mokslininkas Allanas Sikkas, Reformų partijos ilgaamžiškumas yra nulemtas ne tik jos stabilios politikos ir patikimumo, bet ir išmanaus žongliravimo savo koalicijos partneriais.

Po Antrojo pasaulinio karo Japoniją per 50 metų valdė Liberalų demokratų partija, pokario Italiją daugiau nei trisdešimtmetį – krikščionys demokratai. Į šiuos istorinius pavyzdžius netrukus gali pradėti lygiuotis ir Reformų partija, valdžioje išbuvusi Rusijos krizės, stojimo į ES ir NATO, ekonominio pakilimo, nuosmukio ir atsigravimo metais. ■

Dovaidas Pabiržis

V.Dunauskienė: „Stipraus vadovo neturėtų kamuoti laikinumo jausmas“

Sėkmės laidas. Seniausios Lietuvoje įmonės – alaus daryklos „Gubernija“ vadovė Vijoleta Dunauskienė įsitikinusi, kad geras vadovas yra tas, kuris vertina senąjį palikimą, bet nebijo rizikuoti ryždamasis naujovėms.

Iš medinio bravoro virtusi akmenine alaus darykla, išgarsėjusia visoje Europoje, „Gubernija“ gali pasigirti 350 metų istorija. Tiek laiko gyvuoti padeda ne tik didelis darbuotojų atsidavimas, bet ir meistriškas vadovavimas. Apie tai kalbamės su „Gubernijos“ direktore **Vijoleta Dunauskiene**.

– Šiais metais „Gubernija“ švenčia 350 metų jubiliejų. Kaip manote, kiek sugebėjimas gyvuoti šitiek metų priklauso nuo laikmečio iššūkių atitinkančio vadovavimo įmonei?

VD. Ketvirtas šimtmetis... Daug. Nuo LDK laikų praėjo neapsakomai daug įvairių laikotarpių, santvarkų ir iššūkių. „Gubernijai“ teko išvysti begalę inžinerinių išradimų ir modernizacijos etapų. Alaus darykla kartu su pramonės naujovėmis turėjo įveikti tuos inžinerinių pasiekimų virsmus, ir dažnas čia dirbęs vadovas privalejo tam ryžtis.

Jeigu „Gubernija“ gyvuoja iki šių dienų ir vis dar yra rinkos dalis, vadinasi, dažniausiai eita teisingu keliu. 1799 m. vykęs pirmasis didelis modernizavimo etapas alaus daryklą iškastais kanalais nuo Talšos ežero aprūpino ledu ir sudarė sąlygas ilgiau laikyti alų vėsiuose rūsiuose. 1899 m. į „Guberniją“ buvo atvesta geležinkelio atšaka. Kitas vadovas priėmė teisingą sprendimą – į Lietuvą pakvietė aludarių dirbti čekių, taip pasimokė ir perėmė amato subtilybių, o 1900 m. grafas Vladimiras Zubovas itin rizikavo alaus daryklos rūsiuose leisdamas slėpti lietuvišką spaudą ir pats toje kontrabandinėje veikloje aktyviai dalyvaudamas.

Istorija tokia ilga ir ryški, kad pasakoti reikėtų daug. Bet kalbant paprastai, ryškiausių pėdsakų istorijoje palieka drąsus ir su dideliu tikėjimu bei atsakomybe žmonės. Didžioji dalis jų buvo atkaklūs ir, nors į tradicijas žvelgė atsakingai, vis dėlto ryždavosi priimti to laikmečio iššūkius.

– Kuris vadovas „Gubernijos“ istorijoje buvo pats ryžtingiausias ar novatoriškiausias?

VD. Alaus daryklos istorija nepasakoja vien tik apie pramonės augimą ir plėtrą. „Gubernija“ klesėjo, griuvo ir iš naujo kėlėsi iš griuvėsių, kad vėl suklestėtų.

Vis dėlto, jeigu tekstų išskirti į istoriją labiausiai įsirižusį vadovą, veikiausiai tokiu galėtume laikyti grafą Platoną Zubovą, vadovavusį po trečiojo Abiejų Tautų Respublikos padalijimo. Zubovų šeima „Gubernijai“ vadovavo daug metų, o jos nuveiktų darbų sąrašas itin ilgas. Valdant Zubovams „Gubernija“ iš medinio bravoro virto akmenine alaus darykla, jos alus tapo plačiai žinomas visoje Europoje – alaus statinės keliaudavo pašto karietomis keliu Peterburgas–Berlynas–Paryžius.

Zubovų valdoma „Gubernija“ spaudos draudimo metais tapo savotišku lietuviško žodžio skleidimo centru. Į alaus daryklą tuščiose alaus statinėse

„Gubernijai“ vadovaujanti V.Dunauskienė džiaugiasi, kad įmonėje nėra visiškai jokios biurokratijos

atkeliaudavo lietuviškos knygos, jos čia būdavo slepiamos, alaus bravore vykdavo slapsti knygnešių susibūrimai.

– Ar šandien „Gubernija“ pasižymi koku nors išskirtiniu valdymo stiliumi? Kaip jis keitėsi laikui bėgant?

VD. Gal nuskambės ir labai keistai, bet kiek turiu žinių iš daryklos istorijos, nuo seniausių laikų čia visada vyraudavo gana draugiškas ir nuoširdus bendravimas. Senose fotografijose vadovai įamžinti kartu su darbininkais, turime tekstų, kuriuose aprašoma, kaip vadovai rūpinosi darbuotojų bėdomis ar, pavyzdžiui, kad darbininkai nebuvo persekiojami už politines pažiūras.

Keitėsi laikmečiai, keitėsi vadovai ir jiems keliama uždaviniai. Sunku pasakyti, ar „Gubernija“ šandien turi savitą ir kuo nors išskirtinį valdymo stilių. Tai seniausia įmonė Lietuvoje, tai klasikinė organizacija su vadovėliuose aprašytais vadovo pareigomis – padėti žmonėms geriau dirbti, suteikti galimybę dirbti savarankiškai, skatinti iniciatyvą ir nukreipti tinkama linkme. Galbūt savita tik „Gubernijos“ vidinė kultūra, kuri niekur neaprašyta, bet žinoma ir suprantama kiekvienam darbuotojui.

– Kaip manote, kokios yra svarbiausios bet kurios įmonės vadovo savybės? Į kuriuos aspektus jis turi

kreipti didžiausią dėmesį?

VD. Galėčiau išskirti vos kelias, be kurių neįsivaizduoju jokio vadovo. Pirmiausia stipraus vadovo neturėtų kamuoti laikinumo jausmas. Esu čia ir dabar, ir taip bus visada. Vidinis nusistatymas yra labai svarbus, šį nusistatymą turi lydėti užtikrintas tikslo matymas. Kitas svarbus veiksnys – profesionali komanda, be kurios vadovas yra niekas. Ir nenurimstantis budrumo jausmas: ar mano komanda vis dar profesionali?

– Kokią reikšmę įmonei turi vadovo ir darbuotojų savitarpio supratimas? Gal galite paminėti gerų pavyzdžių iš „Gubernijos“ kasdienos?

VD. Dėl savitarpio supratimo negaliu pasakyti, bet pas mus nėra jokios biurokratijos. Jokios. Jei kyla klausimas, atsakymas turi būti tuoj pat. Sprendimas turi būti priimtas be jokio atidėliojimo. Vadovo ir darbuotojo subordinacija neturi trukdyti rezultatui. O savitarpio supratimas kartais trukdo, nes žmogiškai esi linkęs daug ką suprasti ir bandyti pateisinti. Mes daug laiko praleidžiame darbe, susiklostę grynai žmogiški santykiai, ir kartais visai nelengva pasakyti „ne“. Aš linkusi dažiau sakyti „gerai“, nors aiškiai suvokiū, kad stipriai nuolaidžiauju.

– O kiek darbuotojų šiandien dirba „Gubernijoje“?

VD. Šiandien dirba 178 darbuotojai. Žmonės pas mus dirba ilgai, yra pavyzdžių, kai alaus darykla yra pirmoji ir vienintelė darbo vieta. Darbuotojų kaita nepasigirsime. Dinamiškoji dalis yra pardavimo tarnyba. Čia daugiausia dirba jauni žmonės, smalsūs ir aktyvūs. Esame vyresnės kartos ir modernių jaunų žmonių komanda. Vyresnieji profesionalai tampa jaunosios kolektyvo dalies mokytojais, o jaunimas priverčia vyresniusius dirbti sparčiau ir neužsibūti vienoje vietoje. Vieni kitus papildoma, pagilina žinias ir praplečia galimybes.

– Kuo išskirtinė yra „Gubernijos“ vidinė kultūra?

VD. Ji neišskirtinė, veikiausiai savita. Tiesiog su pagalba žiūrime į patirtį ir nesistengiame griauti praeities. Atverčiame naują švarų lapą ir rašome savo istoriją. Ir kol taip bus, tol turėsime įvairialypę, savitą, brandžią klasikinę alaus daryklą, kuri turės ką pasiūlyti ieškančiam ir smalsiam vartotojui. ■

Rima Janužytė

Grupė „Gubernijos“ aludarių 1935 m.

Devyni šimtai penkiasdešimt aštuoni juvelyrės Marytės mazgeliai

Dailė. Kuo juvelyrų darbai skiriasi nuo Kaziuko mugės pasiūlos? Atsakymo padeda ieškoti „Meno nišoje“ atidaryta trečioji personalinė Marytės Dominaitės-Gurevičienės paroda „reVizija“.

„Kartais aštriabriaunis papuošalas nešiojamas neduria, o bukas odą nugremžia iki kraujo. Tai priklauso nuo jo gamintojo žmogaus nusiteikimo ir emocijų“, – įsitikinusi M.Gurevičienė.

Vedžiodama po dar neatidarytą parodą Marytė, rodydama viename stende esantį kaklo papuošalą, sunertą iš žvejybinio valo, plastikinių strypelių ir plonyčių vario karoliukų, tvirtina: jame iš viso surišti 958 mazgeliai.

Nustebau, kad juvelyrė dirbdama taip stroptai mazgelius skaičiuoja. Pasirodo, tai labiau išimtis, nei taisyklė. „Suskaiciavau jau vėliau, dėl įdomumo, galvodama, kaip originaliau savo darbą parodos lankytojams pristatyti. Natūralu, jog moteris, gamindama papuošalą, stengiasi, kad jis būtų patvarus ir tarnautų ne vieną dieną, o mazgelių skaičių tai tik padidina. Toks mechaninis darbas dažnai erzina vyrus, įsivaizduojančius, kad panašų daiktą galima pagaminti paprasčiau. Mano vyras Arvydas dirbtuvėje irgi mėgino aiškinti, kad imuosi darbo ne nuo to galo, bet dariau taip, kaip man atrodė geriau“, – sako M.Gurevičienė.

Iš kur tiek auksinės kantrybės? Juvelyrė prisimena, kad jos kaime pas močiutę stovėjusios tikros senoviškos medinės audimo staklės, kurioms „šaudant“ mažoji Marytė sėdėdavo geldoje vietoj balasto, įtempiančio audinio nyti. Kartais ant tų siūlų ir nusenūdavo...

O dar labiau kantrybę lavino tai, kad užaugo šeimoje, kurioje mama buvo liaudies meistrė, dirbusi su vilnos mezginiais, o tėvas – meistras, „Audėjo“ fabrike reguliuodavęs stakles. Gyveno šeima irgi netoli šio fabriko – Markučiuose, Žibuoklių gatvėje. Taigi namie niekuomet netrūko siūlų ir rankų darbo, kai reikėdavo juos paruošti mezgimui. Begalinis siūlų vyniojimas mergaitei atrodė baisiai nuobodus, bet jei pati pasišaudavo megzti – tai taip azartiškai, kad neatsitraukdavo nuo mezginio tol, kol šis būdavo baigtas.

„Tai tapo panašu į lengvą apsėdimą, todėl nusprendžiau geriau iš viso nemegzti“, – pasakoja juvelyrė.

Vis dėlto mezgimas išmokė paprasto dalyko: supratimo, kad jei dirbdamas suklysi – privalėsi grįžti į tą pačią vietą ir perdaryti iš naujo. Lygiai taip pat dirbdamas su metalais negali maišyti procesų eiliškumo: tarkim, pirma metalo juodinti, o po to lituoti. Jei suklydai – teks viską pradėti iš pradžių.

Žinoma, juvelyrų, kaip ir mezgėjų, sunkią dalią pamažu keičia servisas ir technikos pažanga. Šiandien menininkui jau nebūtina visko dirbtuvėje daryti pačiam – galima įsigyti paruoštų detalių arba techniškai sudėtingesnius gamybos procesus patikėti šiuolaikiniais įrenginiais „apsiginklavirusiam“ meistrui.

„Tai nereiškia, kad pati nesugebėčiau.

Tačiau ar pirkdamos vėrinį būsite pasirengusios brangiau mokėti už tai, kad kiekvienas karoliukas jame paties juvelyro rankomis iš sidabrinio vamzdelio išpjautas? – teiraujasi pašnekovė.

Jos nuomone, darbas su metalais daug kuo primena darbą su siūlais. Gal tik sidabro laukuose auginti, kaip linų, prieš tai nereikia. Tačiau formoje išlietą sidabro plokštelę tenka išploninti, o sidabro strypelius „ištempti“ iki siūlo storumo vielytės. Vietoj dvidešimties centimetrų ilgio strypelio, periodiškai kaitinant ir apdorojant rūgštimi, kad metalas atgautų baltumą, ištempus gaunamas dvimetris sidabro siūlas.

„Tik koridoriaus šiam darbui, kad tempiamas metalas nesusiraitytų, reikia ilgo, – įspėja M.Gurevičienė. – O metalo plokštelės ploninamos tarp dviejų volelių, primenančių skalbinių gręžtuvus senose skalbyklėse: persuki du kartus, kraštus užspaudi, vėl persuki, vėl užspaudi, išlygini ir viską kartoji iš pradžių,

liai, kurių vienas galas specialiai užapvalintas, o kitas – plokščias, tapo patys mieliausi ir dirbant nepamainomi“, – pasakoja juvelyrė.

Studentai „metalininkai“ Taline buvo mokomi tiek elementarios kalvystės, tiek subtilių filigrano ar emalio technikų. Ir, žinoma, bendrųjų dailės specialybių – ypač visur praverčiančio piešimo. Dėl visapusiško parengimo anaipol ne visi Marytės bendrakursiai liko prie juvelyrikos: vieni pasirinko tapybą, kiti lieja medalius, treči gamina išskirtinio dizaino kalvystės darbus ir pan.

Studijuodami Taline „metalininkai“, nors ir klausydami rusiškų paskaitų, šiek tiek pramoko ir vokiečių kalbos, mat dauguma jų specialybės terminų – vokiškos kilmės. Juvelyrė vardija įrankius, šiandien gulinčius jos dirbtuvėje: šaberis – iš trijų pusių galastas įrankis, skirtas metalui drožti; valcai – jau minėti voleliai metalo plokštelėms ploninti; breneris – dujinis lituoklis, skirtas metalams sujungti; štangelis – slankmatis, skirtas itin tiksliai para-

juoda), o trijų taškelių – nė neišsilydys, todėl menininkas, naudojantis skirtingų spalvų emalius, privalo numatyti procesų eiliškumą.

Tačiau yra taisyklė: pykčiu mielo daikto nesukursi, todėl patyrus nesėkmę keiktis nevalia. Nors kartais labai norisi, ypač kai vėl nusidegini pirštus traukdamas karštą dirbinį iš krosnelės, įkaistančios iki 850 laipsnių... Be to, sakoma, kad juvelyrą lengviausia atpažinti iš kairės rankos pirštų nagų: jie būna nudildyti dešine laikomu įrankiu.

„Kartais aštriabriaunis papuošalas nešiojamas neduria, o bukas odą nugremžia iki kraujo. Tai priklauso nuo jo gaminusio žmogaus nusiteikimo ir emocijų“, – neabejoja patyrusi meistrė.

Ši personalinė paroda – tik trečioji keturių dešimtmečių Marytės kūrybinėje biografijoje. Sako įsivaizdavusi ją kitokią, tačiau besikilnojant iš vieno buto į kitą dalis kūrinių pasimetė taip, kad nepavyko rasti, todėl iš visų turėtų idėjų galerijos salėse galiausiai liko atspindė-

Emalio miltelių dažais galima ir tapyti: ant pakrypusių metalo plokštelių rangosi štai toks spalvingas vikšras.

kol gauni tinkamą plokštelės storį.“

Procesų seką juvelyrė dėsto kaip iš rašto, nes savo žiniomis kursuose mielai dalijasi su neprofesionaliais meistras. O jos pačios mokytojai – Estijos dailės instituto, kurį lietuvė iki šiol mini su didele pagarba, pedagogai. Aštuntą ryto paskaitos Taline prasidėdavo, aštuntą vakaro – baigdavosi, ir iš paskaitų tais laikais tikrai niekas nebėgdavo. Kursas buvo internacionalinis, jame mokėsi netgi mongolas, vėliau tapęs Mongolijos kultūros ministru.

„Pirmoji mūsų, metalo dailės studentų, užduotis institute buvo patiems pasigaminti plaktuką. Panelėms tai atrodė tikra katastrofa, tačiau vėliau tie pačių pasidaryti plaktukė-

metrų matavimams; cangės – žnyplės detalėms suspausti, ir kiti panašūs terminai, kuriuos išgirdęs iš pirmo karto supranta bet kurios tautybės meistras.

Panašiai emalio dailininkai tarptautiniuose simpoziumuose nesunkiai susišneka reikalingų miltelių spalvas įvardydamiesi numeriais: „Ar turi du šimtai aštuoniasdešimt devintą? O žinai, kokia šita trisdešimt ketvirta graži?..“

Profanus informuosime, kad 34-a yra kūno spalva, o 289-a – raudona. Taškeliai šalia šio skaičiaus indelio etiketėje lakoniškai žymi temperatūros lygį, reikalingą milteliams lydyti. Per tą patį laiką uždėtas vieno taškelių emalis jau išdegs (t.y. raudona spalva taps

tos tik pačios svarbiausios.

Štai viename stende ant plonų kojyčių stypso ilgas emalio šimtakojis, apie kurį juvelyrė su neslepia meile sako: „Mano didelis draugas.“ Panašią, tik gerokai mažesnę segę – blusą buvo pagaminusi emalio parodai dar prieš kelis dešimtmečius. Tik nušokavo „blusa“ nežinoma kryptimi – paslaptinai prapuolė.

Animalistinė, gamtos tematika M.Gurevičienei artima: šalia ant geležies plokštelių rangosi dar viena emaliu tapyta kirmėlė, o kaklo vėrinuose kyburiuoja sidabrinės varlės ir čiulba maži paukšteliai. Čia pat – ir garsiosios rūtos šakelės formos segės, puoštos ▶

„Meno nišos“ parodoje – vėriniai, segės, žiedai ir dekoratyviniai interjero akcentai

►mažyčiais Swarovski kristalais, specialiai kurtos Lietuvai tarptautiniuose grožio konkursuose atstovavusioms merginoms.

Anksčiau kūrusi vienetinius papuošalus pagal garsių šalies ponių užsakymus, pastaruoju metu juvelyrė sako per gausius organizacinius bei edukacinius darbus beveik neberandanti tam laiko. Todėl pas ją užsakyto papuošalo gali tekti luktelėti ir porą metų.

„Paprasčiau padaryti tokį daiktą, kokį pati įsivaizduoji, nei mėginti perprasti kitą žmogų ir įtikti jo skoniui. Todėl klientėms verčiau pasiūlau apžiūrėti mano turimus kūrinius, o jos išsigia juos arba ne“, – neslepia M.Gurevičienė.

Akmenys juvelyrės dirbiniuose atsirado dėl tos pačios priežasties kaip ir emalis: dirbda-

visų papuošalui reikalingų detalių – iki sagtelės imtinai. Simpatiškę savamokslių vėrėjų, bandančių įsiūlyti savo gaminius drauge su įmantriais stiliaus manufaktūrų pavadinimais – pilnas internetas. Ar nenuvertėja tokiam kontekste pati juvelyro profesija?

„Yra priežasčių taip tvirtinti, ir ne vien apie primityvius vėrinius kalbant. Šiandien, tarkim, tapo labai madingas metalų liejimas. Iš vaško išdrožei formelę, atidavei liejyklą turinčiam meistriui, ir turi tiek sidabrinę figūrėlę, kiek tik pageidauji. Nei tau sidabro pirkti, nei dirbtuve rūpintis, nei plokštelių valcuoti – tik sumokėti už gatavus liejinius. Belieka pritvirtinti sagtelę ar grandinėle, įstatyti norimą akmenuką, ir papuošalas baigtas. Visi tie sidabro lapeliai, medeliai, gėlytės ar katinė-

man režia atgalios: „O tu sukurk taip, kad aš neįstengčiau pamėgdžioti...“ Išsiseidžiau, bet išvadas padariau: pradėjau kurti tokius papuošalus, kuriuos pamėgdžioti padirbinėtojam būtų pernelyg daug darbo. Jei esi pasiryžęs suriši 958 mazgelius – tada pirmyn“, – šypsosi pašnekovė.

Marytė pamena, kaip jos studijų laikais juvelyrams būdavo įprasta, netikėtai užsukus svečiui, užsikniaubti ant daromo darbo, kad niekas jo „nenužiūrėtų“. Buvo netgi kolegų, kurie bendrose dirbtuvėse atsakydavo dirbti. Tačiau interneto amžiuje išsaugoti individualias juvelyrikos gudrybes nebėra vilčių: visos egzistuojančios technologijos nuosekliai aprašytos. O tokie meistrai, kaip amžinatilsi Rimantas Burneika (1955–2002), kuris atgaivino ir ištobulino emalio pertvarėlių „siuvinėjimo“ vielytėmis technologiją, kasdien neužgimsta.

Vis dėlto tariamų papuošalų žinovų „išmintis“ kartais priverčia juvelyrę pasijusti nejaukiai. „Neseniai viena dama, pasipuošusi mano darytu vėriniu, šventė savo gimtadienį kartu su drauge, kuri po kelių taurių prikalbėjusi, kad ant sukaktuvinių kaklo – visai ne kalnų kristolas, o Gariūnų turguje pirkti stikliukai, ir juos jungiančios detalės – visai ne sidabrinės. Ir apskritai tai ne autorinis juvelyro darbas, o chaltūra... Dama, žinoma, susirūpino ir atbėgo pas mane. Išgirdus nepelnytus kaltinimus, kraujas viduje užverda, tačiau per daug metų išmoksti ir tokius dalykus priimti ramiai. Tiesiog pasiūliau, jei nebepatinka, man vėrinį grąžinti, nes pernelyg daug darbo į jį sudėjau“, – pasakoja menininkė.

Ne vieną savo kurtą papuošalą ji yra išardžiusi, nes ilgai supratusi, kaip tą patį būtų galima padaryti geriau. O kam laikyti namie

Paprasčiau padaryti tokį daiktą, kokį pati įsivaizduoji, nei mėginti perprasti kitą žmogų ir įtikti jo skoniui.

mas su metalais, pradėdi ilgėtis daugiau spalvų. Pirmuosius akmenis luitais parsivežė dar iš tuomečiame Leningrade veikusios gamyklos „Russkije samocvety“, kurioje studentai juvelyrų atlikdavo praktiką.

M.Gurevičienės mėgstamiausi – mėlynų ir žalių atspalvių akmenys: smaragdas, avantiurinas, lazuritas, nefritas. Ypač juvelyrė vertina pusiau skaidrius, pusiau matinius akmenukus, nes jie, kitaip nei pernelyg nešiojant žibantys skaidrieji, turi daugiau paslapties.

Pasidairius po papuošalais užverstą Kaziuko mugę atrodo, kad kiekviena moteris šiandien pati sau juvelyrė. Miestuose netrūksta specialių krautuvėlių, kuriose galima pasirinkti vėriniams paruoštų akmenų ir įsigyti

liai, žibantys ant Kaziuko mugės prekystalių, gimsta būtent tokiu „paprastuoju“ būdu“, – aiškina M.Gurevičienė.

Ar juvelyrei dildėmis nubrūžintais nagais dėl to neskaudu? „Reikia ambicijas peržengti. Kas kaip nori – tas taip daro... Tik nejauku būna, kai tos verslios moterys pristatomos visuomenei kaip didžios menininkės. Tuomet, nužvelgus jų siūlomus gaminius, norisi ginčytis: o kur čia originali kompozicija, kur individualūs atradimai?... Prieš daugelį metų, kai dar dirbau „Arkos“ galerijos juvelyrikos skyriuje, gavau žinią, kad vienas kolega, geras šeimos draugas, prekiauja įtartinais panašiais į manusius papuošalais. Nueinu, pasižiūriu – gi iš tikrųjų. Klausiu, kaip čia atsitiko, o jis

daiktą, kurio pats nebevertini, ir dar tikėtis, kad kažkas kitas jį įvertins? Atvirkščiai – nevykęs daiktas ateityje autoriaus vardą tik kompromituotų. Juolab ir medžiagos, kurias kurdami naudoja juvelyrė, nėra pigios.

„O apie Kaziuką galiu pasakyti tiek: mugėje kaip ir pievoje – daugybė žolių, tačiau nebūtinai pavyksta atrasti tą vienintelę, kuri tau reikalinga ir naudinga. Aš taip pat renkuosi akmenukus iš prekeivių ir išsigyju tik tuos, kurie patraukia akį savo spalva ar forma. Dažnai jau pirkdama aiškiai išsivaizduoju, ką iš konkretaus akmenuko galėčiau padaryti. O rezultatas – pilna dėžė akmenų, laukiančių nesulaukiančių savo eilės. Ir vis ryškėjantis supratimas, kad jų visų panaudoti savo gyvenime niekaip nebespėsiu. Pati dabar mielai sukauptus akmenukus išparduočiau mugėje“, – prisipažįsta juvelyrė.

Tačiau mugėse ar iš gatvės prekeivių papuošalus besirenkančioms moterims Marytė pataria būti atidžioms, nes dažnai vietoj natūralių akmenų pardavėjai mėgina įbrukti dirbtinius. Kaip lengviausia atskirti akmenį nuo, pavyzdžiui, stiklo lydinio, kurio svoris būna panašus? Juvelyrė pataria papuošalą pašildyti rankoje: stiklas greitai perima šilumą, o natūralus akmuo išlieka vėsus. Dar geriau apžiūrėti tokį daiktą pro lupą: stiklo paviršius atrodys gerokai lyges-

Pasveikinti žymios juvelyrės parodos atidarymo proga susirinko gausus jos mokinių ir kūrybos gerbėjų būrys.

nis nei šlifuito akmens. Antra vertus, ne paslaptis, kad akmenų padirbinėtojai jau ir tariamus akmenų įtrūkimus bei įskilimus išmoko falsifikuoti. Todėl bijantiems apsigauti dėl perkamų akmenų tikrumo

M.Gurevičienė pataria jų dairytis ne Kaziuko mugėje, o, pavyzdžiui, kovo 18-ąją Vilniuje prasidėsiančioje tarptautinėje juvelyrikos parodoje „Amber Trip“.

Renata Baltrušaitytė

Vila
Arnika
Svečių namai

M. K. Čiurlionio g. 55, Druskininkai
Mob. +370 650 99 495, faks. +370 313 55 438, e.p. vila@arnika.lt
www.druskininkudvaras.lt

Reportažinė fotografija – lyg praėjusio laiko dokumentas, po keliasdešimties metų daug įdomesnis ir vertingesnis nei fotografavimo akimirka

R. Rakauskas: „Fotografija, kaip ir gyvenimas, – dėsningas atsitiktinumas“

Žvilgsnis pro objektyvą. „Man pačiam taip ir neteko iššauti iš kariško šautuvo: gyvenimas be karo praėjo, bet šiandien jis taip priartėjęs... Nesibaigiančios Vladimiro Putino užuominos ir įvykiai Ukrainoje paaikšina, kodėl Dalia Grybauskaitė taip karingai laikosi. Rusijos tankai neabejotinai į Lietuvą važiuos, tik ar NATO sureaguos laiku?“ – svarsto fotomenininkas Romualdas Rakauskas, daugiau nei penkis dešimtmečius savo darbuose atskleidžiantis tik šviesiąją Lietuvos gyvenimo pusę.

„Vėjo“ paklaustas, ar dėl to nepraskaito didžiąją savo gyvenimo meilę žurnalistikai ir jos siekiui – vaizduoti nepagražintą visuomenės realybę, vienas jautriausių ir jausmingiausių šalies fotografų kategoriškai nukerta, kad ne visuomet verta nuotraukose rodyti tai, kas vyksta realybėje.

VEIDAS: Kaip jums pavyko išsaugoti šviesų žvilgsnį į aplinką? Juk sovietiniai metai jūsų atmintyje paliko ne vien šviesių prisiminimų: dešimtmetį trukusi tėvo tremtis Sibire, sunkus gyvenimas su mama, cenzūra...

R.R.: Kiekvienas renkasi, koks jo santykis su realybe. Aš aštresnių kampų vengiau, kartais už tai ir pats save kritikuodavau, tačiau tokia mano prigimtis – rodyti realybę gražesnę, nei ji iš tiesų yra. Gal tai lemia ir dvasinė žmogaus struktūra? Man gyvenime sekėsi, mėgdavau sakyti, kad likimas kilimą kloja:ėjau lengvai ir geranoriškai, nebuvau toks kaip mano kolegos dramatikai – Antanas Sutkus, Aleksandras Macijauskas.

Jie iš manęs šaipydavosi sakydami: Romai, baik su tomis saldžybėmis. O man kitaip neišeidavo. Iki pat šiol manau, kad tai, ką sukūriau būdamas 33-eris – fotoalbumą „Žydėjimas“, yra vieni dvasiškai stipriausių mano darbų. Fotografuodamas savo ciklus „Žydėjimas“, „Iškėpimo žemė“, „Švelnumas“, galima sakyti, išvažinėję visą Lietuvą ir mačiau tikrąją situaciją – netektis, miškuose žuvusiųjų, iš Sibiro negrįusiųjų artimuosius... Žmonės išpasakodavo man savo gyvenimo istorijas, tragiškus likimus, kurie susipynė ir su mano paties patirtimi (tėvukas bu-

vo ištremtas į Sibirą, o mes su mama buvome priversti slapstyti). Tačiau matyti ir suvokti realybę yra viena, o rodyti ją kitiems – visai kas kita. **VEIDAS:** Sukrėsti pasaulį grožiu nepalyginti sudėtingiau, nei drabstyti purvu. Vis dėlto jūs apsisprendėte eiti pirmuoju keliu.

R.R.: Nors laikmetis ir pasikeitė, žmogui reikia tų pačių dalykų – meilės ir šilumos. Mūsų gyvenimas pilnas rūpesčių, nepriteklių, neužtikrintumo, todėl būtinas menas, kuris bent kiek pakylėtų nuo kasdienybės. Galbūt fotografijoje tai nėra taip stipriai išreikšta kaip bažnytinėje tapyboje ar skulptūroje, bet esu tikras dėl vieno: jausmingumas kūryboje praverčia. Žinoma, emociniam žmogui gyvenime sunkiau, jis mažiau atsparus gyvenimo smūgiams. Kita vertus, kai ateina senatvė, ir dar kapitalizmas spiria į užpakalį, suprantu, kad įtampų nepalyginti daugiau nei jaunystės metais. Ji yra šviesiausia ir gražiausia, ką žmogus savo gyvenime turi. Neneigsiu, kad parodyti grožį šiandien daug sunkiau nei drastiškus dalykus. Tam reikia itin subtilaus žvilgsnio. Sukrėsti pasaulį grožiu vis sunkiau, nes žmogus atbukes nuo negatyvumo.

VEIDAS: Psichologų tvirtinimu, saugumas ir užtikrintumas – individo laimei būtina sąlyga. Tačiau šiandien to vis mažiau.

R.R.: Anksčiau žmogus jautėsi ištis nepalyginti saugesnis. Socializmas buvo humaniškesnis, o laukinis kapitalizmas – kova, kurioje silpnesnis pralaimi. Galima sakyti, kad pakitusi santvarka keičia ir visuomenės veidą. Nedarbas, nuolatinės gyvenamosios vietos neturėjimas, emigracija, savijudybės varo žmogų į kampa, nebežinoma,

kaip prieš tai atsilaikyti. Žinoma, sovietmetis iš daugelio mūsų reikalavo gyventi dviveidišką gyvenimą, net ir fotografai dalį darbų darydavo spaudai, o dalį – sau. Taigi įvertinti tai, kas vyksta šiandien, labai sunku, o norint tai padaryti reikia žvilgtelėti iš tam tikros laiko perspektyvos.

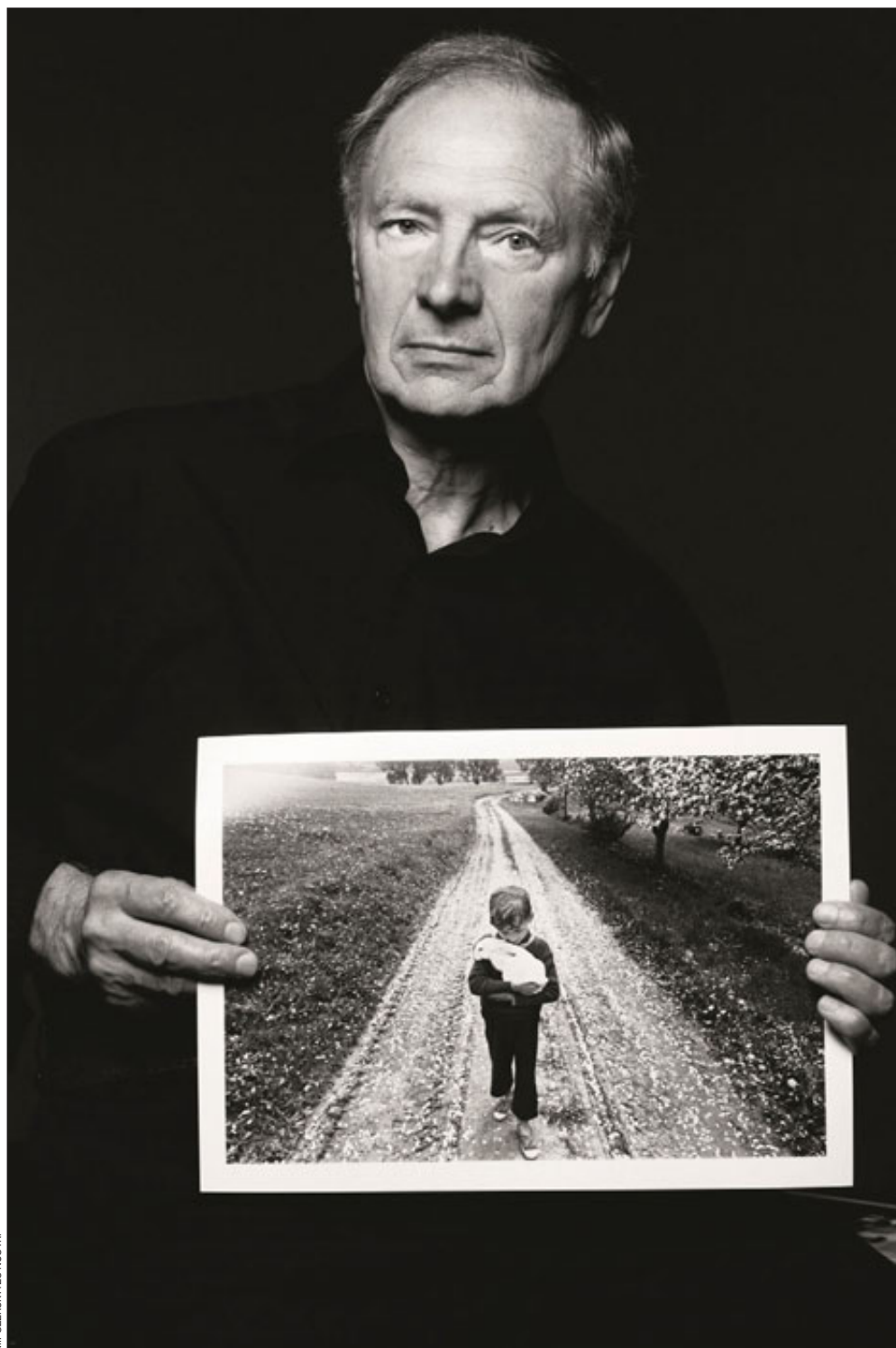
VEIDAS: Būtent iš laiko perspektyvos ir mėginame pažvelgti į šiuo metu dar rengiamą spaudai fotoalbumą „Triveidė knyga“?

R.R.: Jei Rašytojų sąjunga šiam albumui parengti gaus pinigų, tai ir bus paskutinis mano albumas. Šiandien dar nepublikuoto albumo fragmentai pristatomi kiekviename „Nemuno“ numeryje. „Triveidė knygoje“ (trys žvilgsniai į tą patį žmogų) vaizduoju menininkus ir visuomenės veikėjus, kurių bus 120, skirtingais gyvenimo laikotarpiais. Visus juos buvau fotografavęs anksčiau, taigi teliko perfotografuoti ir sudėti šalia.

VEIDAS: Su dvisavaitiniu kultūros ir meno leidiniu „Nemunas“ bendradarbiaujate nuo studijų metų?

R.R.: Žinote, kaip sakoma, dienraštis menininką gali ir pražudyti – sugrauzti ir suryti. Tačiau man sekėsi: savo fotografijos darbus pradėjau nuo „Literatūros ir meno“, dar studijuodamas žurnalistiką dirbau ten etatiniu darbuotoju, o vėliau atsirado ir „Nemunas“. Mane ugdė tai, kad abiejuose leidiniuose buvo meniškumo reikalavimas. Ilgainiui ir pats sulaukdavau kvietimų skaityti paskaitas apie fotografiją, bet, žinote, jei žmogui iš vidaus neduota jos pajausti – nieko nebus.

VEIDAS: Nejuo per visus tuos metus taip ir neigi-

M. POŽERSKYTĖS NUOTR.

„Fotografui būtina pasižymėti staigia reakcija, ilgai galvoti šiame žanre nėra kada“, – sako kone 60 metų su fotoaparatu nesiskiriantis R. Rakauskas

jote mokinio, kurį šiandien būtų galima vadinti Rakausko fotografijos mokyklos tęsėju?

R.R.: Po teisybei, apie jokių mokinius negalvoju. Pasižiūrėjęs į tai, ką šiandien daro jaunimas, tokios jausenos, kad tai būtų mano žmogus, dar nepatyrčiau, ir tuo džiaugiuosi. Nenoriu pamatyti į save panašaus.

VEIDAS: Išsiskirti savo fotografijomis šiandien – nepalyginti sudėtingiau nei prieš 50 metų, fotografuojančiųjų konkurencija milžiniška. Kaip jūs

vertinate laikmečio teikiamas galimybes?

R.R.: Išties išgarsėti savo darbais šiandien daug sunkiau nei anuomet. Mums įsikibti į fotografiją buvo kur kas lengviau – nebuvo tokios konkurencijos. Sovietiniais metais lietuviškos fotografijos mokykla turėjo savo vardą. Žinoma, prisidėjo ir tai, kad tai buvo gana naujas dalykas. Visiems buvo pakyrėjęs socialistinis realizmas, o mes fotografavome tikrus veidus, gyvenimiškas situacijas, ir žmonėms tai patiko. Taigi tuo metu,

kai mes ėmėmės fotografijos, ji neturėjo nieko bendra su menu. Bet dabar, peržiūrėdamas savo archyvus, matau, kad laikas nuauksina būtent tuos dokumentinius kadrus, ir jie sušvinta visiškai naujomis spalvomis. Gali nutikti ir taip, kad netolimoje ateityje mano žurnalistiniai darbai, kuriuos dariau tik iš reikalo, bus vertingesni ir įdomesni už visus žydėjimus, kuriems skyriaus gerokai daugiau laiko ir energijos.

VEIDAS: O kaip vertinate šiandieninės fotografijos erą?

R.R.: Labai negražiai pasakysiu, bet šiandien fotografija – visiška tragedija: visi „mobiliakais“ nuotraukas kepa, o autorinės fotografijos rėmai tarsi išsitrina... Kiekvienas laikmetis mene pasižymėjo autorinėmis individualybėmis, tarkime, niekas nepainiodavo Rakausko su Antanu Sutkumi ar Aleksandru Macijausku. O dabar viskas niveliuojasi. Labai sudėtinga išsiskirti, tačiau jei asmenybė susiformavusi, ji visada suras savitą požiūrio kampą. Kaip tokį pavyzdį galiu paminėti kauniečių Vytautą Pletkų.

VEIDAS: Fotografai neslepia, kad gerai nuotraukai šiandien apstu kliūčių: visų pirma paties žmogaus sutikimas jį fotografuoti (teisė į atvaizdą). Ar jūs to paisydavote?

R.R.: Anksčiau taip pat tarsi turėdavo galioti tie patys dalykai, bet mes jų nesilaikydavome. Važiuodamas fotografuoti į atlaides pasiimdavau didžiulį teleobjektyvą. Taigi gana dažnai žmogus tiesiog neįtardavo, kad yra fotografuojamas. Nors matydavo, kad aš su savo aparatais sukinėjusi, bet nekreipdavo į mane dėmesio. Kartais man atrodo, kad visuomenė įpratusi prie fotografavimo: šiandien tuo nieko nebenusteibinsi.

VEIDAS: A. Sutkus pastarojoje savo parodoje prasiarė, kad nebeima fotoaparato į rankas: jo herojai mirė, sveikata nebe ta. O jūs vis dar fotografuojate?

R.R.: Pasižvalgyti vis išeinu, bet fotoaparato nesinešu: matote, esu unikalus atvejis – vis dar nespaltvota juosta fotografuoju. Neseniai Kaune bankrutavo netoli namų buvęs fotojuostelių ryškinimo centras, bet išeitį rado mano dukra Eglė. Sakė, kai tik pasveiksiu nuo gripo, perleis man savo išmanųjį, tada susikauptės dar kartą apie tai pagalvosiu. Kita vertus, esu sau jau ne kartą sakęs, kad viską, ką tik galėjau, jau nufotografavau. Taigi, jei pavyks užbaigti „Trivedę knygą“, daugiau nieko nebesiimsiu. Geriau už savo „Žydėjimą“ vis tiek nieko nepadarysiu. Tai gal gana? Kiek gi galima?

Žinoma, niekas nežino, kiek mums skirta šioje žemėje būti. Tačiau aš, priešingai nei Antanas, tvirtinantis, kad išmirė visi jo herojai, ir šiandien eidamas Laisvės alėja savo kadrą matau, bet tada atsiveja mintis: o kas iš to? Vis tiek prieš 30 metų užfiksuotas geresnis. Šiandien mane stabdo objektų žinojimas, kad nebepadarysiu geriau.

VEIDAS: Nejau tai stipriau nei pagauto kadro džiaugsmas?

R.R.: Išties fotografui pati didžiausia laimė žinoti, kad pagavo gerą kadrą. Ne mažesnis džiaugsmas sulaukti įvertinimo, tačiau reikia mokėti to nesureikšminti. Gavai – gerai, įvertino – pasižiūgei ir toliau nuėjai. Jei sustosi tokią aki- ➤

► mirką – viskas, tavęs nebėra.

VEIDAS: Savo 70-mečiui išleidote albumą „Variaus apžavai“. Jame daug spalvų, o ypač aukso ir vario atspalvių. Šios fotografijos – tarsi laimingo gyvenimo įprasminimas?

R.R.: „Variaus apžavai“ – paskutinė spalvota mano giesmė. Albume itin gerai išryškėja pirmąsias peizažas: varinio upelio vandens išplauti skardžiai, medžiai šlaituose išvirte, akmenys apsamanoje. Prieš pasirodant fotoalbumui daug metų fotografavau šį upelį: keliavau jo pakrante 17 km nuo pat ištakų iki įtekėjimo į Šventąją. Žmonių nesutikau: upelis teka žemai, o jie visi įsikūrę ant kalnų. Tai – savotiška duoklė Niūronims. Vietai, kurioje Rakauskas jaučiasi laimingas. Varius ir aplink esanti gamta įkvepia jį ir tos laimės pripildo: nuleikiu pagrybauti, pauogauti. Man tai geriausia atgaiva. Gal miesčioniukui kaimas prastai – neramu, kad nėra žmonių, o man priešingai. Žmonių perkrova, skubėjimas ir erzelis nereikalingas. Gal todėl sodyboje prie Variaus aš toks laimingas.

VEIDAS: Esate minėjęs, kad duoną užsidirbdavote iš žurnalistinės fotografijos, o visą likusį laiką trunkydavotės po Lietuvą ir fotografuodavote tai, ką norite...

R.R.: Žurnalistikoje tuomet buvo geri pinigai: honoraro už „Vilniaus šiokiadienius“ pakako automobiliui nusipirkti. Atlyginimu tikrai nesi-

skundžiau, o jei dar šalia viso to kokią knygėlę išleisdavau... Finansiškai gerai laikiausi. Fotografija mane gelbėjo, nes jokių kitokių sugebėjimų neturėjau, bet pragyvenome: ir dukros augo, ir žmona nedirbti galėjo.

VEIDAS: Jūsų žmona Dalia, kaip ir fotografija, į jūsų gyvenimą atėjo labai atsitiktinai?

R.R.: Su žmona suvedė visiškai atsitiktinumas. Išivaizduokite, Klaipėdoje vyko Sutkaus vestuvės. Su kompanija važiovome į Palangą nusimaudyti, kai Sutkus pasiūlė užsukti į paštą. Jam reikėjo telegramą išsiųsti. Atrodytų, galėjau automobilyje palaukti, bet ne, užėjau į paštą ir pamačiau juodaplaukę merginą. Taip į Palangą ir nebeišvažiavau. Visą dieną su ja po Klaipėdą pravaikščiojome, išsiaiškinome, kad ji iš Anykščių (R.Rakauskas taip pat pusiau anykštėnas – K.K.Š.), taip ir nebeišsiskyrėme. Lėmtis suvedė visam gyvenimui. Vadinu tai dėsningu atsitiktinumu.

Fotografijoje, kaip ir gyvenime, tai ypač svarbu. Tik iš šalies atrodo, kad nuspaudei mygtuką, ir viskas. Iš tiesų tai ne: tuo metu vykstanti situacija, joje dalyvaujantys žmonės – viskas yra dėsninga. Tiek metų pragyvenęs apie lėmtį tik ypatingai pagarbiai atsiliepiu. Kažkas kažkur už mus daug ką surikiuoja, taigi svarbu nesujaukti tų visų reikalų.

VEIDAS: Sunku su jumis nesutikti klausantis isto-

rijų, kai aktams tinkamų modelių ieškodavo žmona. Ji, matyt, išties ypatinga moteris.

R.R.: Man dėl jos labai pasisekė. Tuo metu, kai kitų fotografų žmonos keldavo nesibaigiančias pavydo scenas, manoji dairydavosi mano kadrams tinkamų panelių. Tais laikais surasti aktui galintį pozuoti modelį prilygo tragedijai, bet žmona sutarė su mūsų name gyvenusia panele. Kaip šiandien prisimenu tą išvyką: į sodą pozuoti su Saule tąkart vyko jos mama, mat labai bijojo, kad ko netinkamo jos dukrai nepadaryčiau. Taigi taip su didelėmis baimėmis ir nepasitikėjimu nufotografavome ją nuogą žydinčio sodo fone. Pavasariniai žiedai velniškai gerai tiko nuogam kūnui.

VEIDAS: Fotografai dažnai įtarinėjami romanais su savo modeliais. Ar jums pavyko to išvengti?

R.R.: Dar vesdamas pamokėles pradedantiejiems fotografams sakydavau: jeigu norite panelę išrengti tam, kad su ja pasimylėtumėte, tada iš jūsų menų nieko nebus. Visai kas kita, jei turite intenciją padaryti kažką gražaus. Nereikia painioti fotografijos su asmeniškumais, tai nedera – bent jau toks buvo mano stilius.

Mano kūryboje mergelių fotografavimas – gana nereikšmingas epizodas. Net į monografiją nenorėjau tų „Pavasario mergaičių“ įtraukti, bet aplinkiniai įtikino, kad visi mane per jas žino. Tačiau kiek kartų „Nemuną“ tuometinė valdžia

„Kai į fotografijas persimeta žmogaus emocijos, jos tarsi sušyla“, – tikina R. Rakauskas

skalpavo už aktų spausdinimą (jis buvo Lietuvoje pirmasis to ėmėsis žurnalas). Kodėl socialistinis realizmas šio žanro nevertino – ir šandien sunku atsakyti.

VEIDAS: Dažnas jūsų fotoalbumas prabyla juoda ir balta kalba. Ją rinkotės dėl įtaigumo?

R.R.: Kai kuriose nuotraukose, ypač kur yra žmogus, spalvos būtų tik nereikalinga informacija, triukšmas, užgožiantis reikiamą emociją. Kai tik nuimama spalva, atsiranda kažkoks meninis netikėtumas, kuriantis gelmę. Spalva dažnai žudo psychologizmą. Laimė, kad mano „Žydėjimas“ nespaltotas. Tai suteikia fotografijai dramatiškumą, gimsta trumpalaikiškumas, labiau išryškėja filosofinė tikėjimo, žydėjimo, žmogaus gyvenimo potekstė.

Pats žydėjimas – gana pavojinga tema, jis pats savaime labai gražus, o jei dar pridėsi spalvos, gali išeiti atvirukas, kurio gyvenimas, žinia, labai trumpas. Mano atveju pasiteisino dar ir tai, kad žydėjimo tematika atitiko vidinę jauseną (tuo metu pačiam buvo 33-eji – pats žydėjimas), fotografuodamas pats žydėjau, taigi viskas susiliejo į darnią visumą.

VEIDAS: Ko siekėte savo fotografijomis?

R.R.: Svarbiausia man fotografijoje buvo santykis su kitu žmogumi. Jei į kadrą patekdavo žmogaus emocijos, nuotrauka tarsi sušildavo. Taigi fotografuodamas mėginau pagauti kuo tikresnę ben-

dravimo akimirką, aukščiausią atvirumo mirksnį. O jei tai pavykdavo, būdavau ramus: nuotrauka išliks.

VEIDAS: Savo kūryboje bene daugiausiai dėmesio skiriate vaikystei ir senatvei. Kuo jums svarbūs šie gyvenimo tarpsniai?

R.R.: Kaip yra pastebėjęs filosofas Romualdas Ozolas, vaikų veiduose slypi ateitis (veidas turtingas kažko Būsimo), o senuose veiduose matyti visas nueitas gyvenimo kelias. Taigi susiraukšlėję veidai – praeities pasakotojai. Man šie amžiaus tarpsniai išraiškingiausi, o tarpinis variantas, jaunystė, – gana slidus ir sunkiai atskleidžiamas.

VEIDAS: Tai, kad šiandien esate pripažintas ir įvertintas Nacionaline premija – vienas iš jūsų atsitiktinumų? Juk svajojote apie žurnalistiką, bet didžiąją gyvenimo dalį skyrėte fotografijai.

R.R.: Žurnalistika – pirmoji, didžioji ir amžinoji mano gyvenimo meilė. Dar nuo devintos klasės buvau įsitikinęs, kad ji – mano pašaukimas. Deja, ir didžioji tragedija. Tik atvažiavęs į Vilniaus universitetą sužinojau, kad norint įstoti reikia darbo patirties. Aš jos neturėjau, taigi bijodamas, kad rudenį paims į armiją, palikau dokumentus stoti į lietuvių kalbą ir literatūrą. Tik trečiame kurse persivedžiau į žurnalistiką, bet net ir sulaukęs pensijos šio žingsnio nesigailiu. Kita vertus, džiaugiuosi: šiandien galiu derinti žurna-

listiką ir fotografiją.

VEIDAS: Vadinas, pašauktas į armiją nebuvote?

R.R.: Baigus universitetą man, kaip ir daugeliui to meto jaunuolių, ji grėsė, bet „Nemuno“ redaktorius Antanas Drilinga išgelbėjo. Apibūdinęs Rakauską kaip redakcijai reikalingą žmogų, išprašė iš armijos. Komisaras, dantimis grieždamas, buvo pasikvietęs mane, bet dirbti leido. Kai pagalvoju dabar, visas mano gyvenimas be karo praėjo, bet šiandien jis taip priartėjęs... Nesibaigiančios Vladimiro Putino užuominos ir įvykiai Ukrainoje paaiškina, kodėl Dalia Grybauskaitė taip karingai laikosi. Rusijos tankai neabejotinai į Lietuvą važiuos, tik ar NATO sureaguos laiku? Žinoma, man iššauti iš karinio šautuvo, matyt, jau nebeteks.

VEIDAS: Ne taip seniai Lietuvoje apsispręsta grįžti prie šauktinių kariuomenės. Kaip manote, ar tai tinkamas sprendimas?

R.R.: O ką kita daryti? Žinau, kad šiandien, kaip ir mūsų laikais, daug kas pasvarsto, kaip nuo to išsisukti. Žinote, tik kalbėti apie patriotizmą lengva. Bet jei šalį ištiks kritinė situacija ir teks gintis, žmonių požiūris keistis. Kol kas dar žaidimo momentas, vieni svarsto, eis pašaukti ar neis, kiti mėgina pamatuoti grėsmes. Bet aišku viena: šiandienos Lietuvoje saugumo mažiau nei anksčiau. ■

Kristina Kanišauskaitė-Šaltmerė

Jubiliejinis kino pavasaris žadins žiūrovų vaizduotę

Ekranas. Kino mėgėjus 20-ąjį kartą kviečia tarptautinis festivalis „Kino pavasaris“. Daugiau nei dešimtyje programų bus rodoma beveik 250 naujų, pripažinimo visame pasaulyje sulaukusių filmų.

Jubiliejų švenčiančio festivalio siekis – pristatyti kuo platesnę temų ir geografinę įvairovę, skirti dėmesio ir meistrams, ir debiutuojančiams režisieriams. Kovo 19 d. prasidedanti kino šventė vyks penkiuose Lietuvos miestuose – Vilniuje, Kaune, Klaipėdoje, Šiauliuose ir Panevėžyje.

20-ąjį „Kino pavasarį“ atidarys Kanados režisieriaus Xavier Dolano filmas „Mamytė“ („Mommy“), šiais metais gavęs Kanų žiuri prizą drauge su Jeano Luco Godard'o juosta „Sudie, kalba“. X.Dolanas, kuris yra jauniausias visų laikų šio prizo laimėtojas, padėkos kalboje sakė: „Godard'as kadaise bandė iš naujo išrasti kiną. Norėčiau tikėti, kad gyvenu laiku, kai kinas įgauna kitą kryptį, ir džiaugčiausi būdamas šio proceso dalimi.“

Vos 25-erių X.Dolanas jau sukūrė penkis filmus, keliančius daug diskusijų gimtojoje Kanadoje ir šluojančius garbingiausius kino apdovanojimus. Nuolatinis Kanų kino festivalio dalyvis au-

tobiografinį filmą „Aš nužudžiau savo mamą“ („I Killed My Mother, 2009) sukūrė dar nesulaukęs dvidešimties ir pavaizdavo jame įtemptus motinos ir sūnaus santykius. Naujajame filme grįžtama prie tos pačios temos, tačiau tai jau daug brandesnis darbas.

„Mamytė“ – istorija apie vienišą motiną Dianą (akt. Anne Dorval) ir jos maištingą paauglį sūnų Styvį (akt. Antoine'as Olivier Pitonas), nufilmuota neįprastu 1:1 ekrano kraštinių santykiu, kada vaizdas projektuojamas į kvadrata – tai tarsi leidžia maksimaliai priartėti prie personažų ir jų išgyvenimų. Vyro netekusi Diana sunkiai užsidirba pragyvenimui. Styvis turi aktyvumo ir dėmesio sutrikimą, todėl yra linkęs smurtauti. Kai berniukas išmetamas iš internatinės mokyklos, basųlygiškai mylinti, tačiau impulsyvi motina pati imasi jo priežiūros. Į audringus Styvio ir Dianos santykius įsipainioja drovi ir paslaptinga kaimynė mo-

kytoja Kaila (akt. Suzanne Clement). Trijulė smagiai leidžia laiką, ir abi moterys mėgina grąžinti Styvį į teisingą kelią, nors neprognozuojamas vaikino elgesys bet kada gali sugriauti šią idilę.

Tai filmas apie meilę ir pasiaukojimą, apie tai, kaip motina bando padėti sūnui, o šis priešinasi jos besąlygiškai meilei ir kontrolei. Taip pat apie skirtingus sunkumus, su kuriais susiduria įvairūs žmonės. Ar pavyks veikėjams rasti vienas kito draugijoje pilnatvę ir supratimą, kurio jie siekia?

Nors daliai kritikų filmas pasirodė per daug padrikas, sentimentalus ir ištęstas, jį pamatyti tikrai verta. Provokuojanti tema, įtraukiančios atpažįstamos situacijos, personažų gyvumas, šmaikštūs dialogai, emocinis įtaigumas liudija daug žadančią X.Dolano talentą. „Mamytė“ patiks tiems, kurie mėgsta drąsius režisūrinius eksperimentus, neįprastus vaizdo bei garso sprendimus ir diskusijas keliančius filmus.

„Mamytė“

Festivalyje „Kino pavasaris“ bus rodomi ir kiti X.Dolano filmai – drama „Bet koku atveju Laurens“ (angl. „Laurence anyway“, 2012) ir „Tomas atvyko į kaimą“ („Tom a la Ferme, 2013).

Pasak „Kino pavasario“ programos sudarytojo Edvino Pukštos, šiųmečiame festivalyje žiūrovai susipažins su naujausiais, įdomiausiais ir geriausiais filmais iš viso pasaulio. Tarp jų – ne tik garsūs kino meistrų darbai, „Oskarais“ ir kitų prestižinių festivalių prizais įvertintos juostos, bet ir naujos perspektyvos, premjeros, atradimai.

„Augantis festivalis įpareigoja vis labiau stengtis. Kasmet ieškome, kuo nustebinti žiūrovą. Šiemet jam pasiūlysiu išskirtinių ir unikalių saviraiškos formų, įdomių eksperimentų su kino kalba. Tai ir kvadratu nufilmuotas atidarymo filmas „Mamytė“, ir apskritime įrėmintas „Liuciferis“ („Lucifer“), ir „Chaucha“ („Jauja“), pateikiamas senoviniu televiziniu formatu, ir daugelis kitų. Nemažai filmų gilinasi į religijos, tėvų ir vaikų santykių, brendimo temas. Atrinkti tokie filmai, kurie savo stiliumi skatina ir lavina žiūrovų vaizduotę. Siekiame, kad kiekvienas festivalis būtų geresnis už prieš tai buvusį“, – sako E.Pukšta.

Paminėtas „Liuciferis“ – trečioji režisieriaus Gusto Van den Berghe religinės trilogijos dalis. Tai metaforiškas pasakojimas apie mylimiausio Dievo angelo Liuciferio (akt. Gabino Rodriguezas) kelionę iš dangaus į pragarą, kuri driekiasi per ramų Meksikos kaimelį. Vietinių katalikų

svetingai sutiktas atvykėlis imasi veiklos – apsime-ta stebukladariu, suvilioja merginą, vardu Marija, ir priverčia gyventojus suabejoti savo tikėjimu. Jam išvykus kaimelis panyra į apkalbų, gobšumo ir puikybės liūną. Režisierius tiria žmonijos pažinimą, leidusį nubrėžti ribą tarp gėrio ir blogio.

Religinė, filosofinė tematika vyrauja ir daugiau nei penkių valandų trukmės filipiniečio Lavo Diazo juostoje „Iš to, kas yra prieš“. Ši juosta pratęsia ankstesnę įsimintiną epą „Norte. Po istorijos“. Veiksmas vyksta nuošaliame skurdo nualintame miestelyje, kuriame pradeda dėtis keisti ir tamsūs dalykai. Tai pasėja melą, apkalbas ir nesantaiką. Tuo pasinaudodamas diktatorius Ferdinandas Markosas įveda sugriežtintą karinę padėtį. Neapsiribodamas vienos vietos istorija, režisierius nagrinėja žmonių elgesį ir nualinto krašto negandas. Visa tai lydi svarstymai, kas dėl viso šito kaltas. Filmas patiks rimto kino mėgėjams, kuriems nesvetimos moralinės dilemos ir kultūrinės atminties tema.

Juostą „Pokalbiai su dievais“ (rež. Emiras Kusturica, Bahmanas Ghobadi, Alexas de la Iglesi ir kt.) sudaro devynių režisierių nufilmuoti epizodai, kuriuose kalbama apie kultūrų skirtumus ir bendrumus. Filmų eiliškumą parinko Nobelio premijos laureatas Mario Vargasas Llosa, o garso takelį sukurti padėjo Peteris Gabrielis.

Nemaža dalis šiųmečių filmų balansuoja ties dokumentikos ir vaidybinio kino riba. Vienas to-

kių – Berlyno „Auksinį lokį“ laimėjęs Irano režisieriaus Jafaro Panahi „Taksi“. Tai duoklė gimtajai šaliai, kurios valdžia uždraudė jam kurti ir viešai rodyti savo filmus ar išvykti į užsienį. Sukdamasis iš šios padėties režisierius taksi įsirengia unikalią kino studiją ir kalbina savo keleivius įvairiomis temomis. J.Panahi pakeleiviai – kūkčiojanti moteris su sužeistu vyru, nelegalių DVD pardavėjas, mokytoja, svarstanti apie mirties bausmę, draugė advokatė, kuriai taip pat uždrausta verstis savo praktika. Šviesiai ir subtiliai režisierius fiksuoja modernaus Irano gyvenimą.

Beje, tai ne pirmas originalus J.Panahi sprendimas, kaip išvengti režimo cenzūros. 2011 m. jis su Mojtaba Mirtahmasbu sukūrė dokumentiką „Tai ne filmas“, išmaniuoju telefonu nufilmavęs savo kasdienybę, belaukiant teismo sprendimo.

Estų režisieriaus Martti Helde nespalsvotas filmas apie tremtį „Vėjų kryžkelėje“ („Risttuules“) naujoviškai pateikia nenaują temą ir meniškai įamžina nuo sovietinio režimo nukentėjusių žmonių atminimą. Režisierius pasakoja filosofijos studentės Ernos ir jos šeimos istoriją, o fone skamba Ernos dienoraščio ištraukos. Ar Erna ir jos dukra dar kada nors pamatys nuo jų atskirtą vyrą ir tėvą? Ar jie grįš į namus? Filmui paveikumo prideda ir tai, kad kai kurios scenos nufilmuotos kaip sustingę paveikslai. Tai nepaprastai kinematografiška juosta, itin subtiliai atskleidžianti istorinę tragediją ir kelianti klausimus apie tai, kaip veikia at-

„Taksi“

„Liuciferis“

„Vėjų kryžkelėje“

„Pokalbiai su dievais“

► mintis ir koks žmogaus santykis su laiku. Beje, tai debiutinis režisieriaus filmas, jau spėjęs nukeliauti į Toronto ir Varšuvos kino festivalius.

Naujomis meninėmis priemonėmis „Baltijos žvilgsnio“ programoje į praeities traumas gilina ir lietuviškų šaknų turintis amerikiečių režisierius Joshua Oppenheimeris. Dokumentiniame filme „Tylos žvilgsnis“ („The Look of Silence“, 2014) jis tęsia 2012 m. plačiai nuskambėjusio filmo apie Indonezijos 1965–1966 m. genocidą „Žudymo aktas“ temą. Tik šįkart žudynių vykdytojus kalbina ne režisierius, o netiesiogiai nuo jų nukentėjęs akių gydytojas Adis, gimęs praėjus dvejim metams nuo vyresnio brolio nužudymo. Ar išvysime filmo herojų akyse atgailą už prieš dešimtmečius padarytus nusikaltimus, kurie gimtojoje šalyje laikomi didvyriškais?

„Dokumentikos“ programoje šiomet atsirado nauja skiltis – „Asmenybės“. Joje – filmai apie įvairių profesijų aukštumas pasiekusius asmenis: nuo futbolininko Messi („Messi“) iki Abelio Ferraros „Pazolinio“, dedikuoto neišskiriamam aplinkybėmis mirusiam skandalingam italų režisieriui. „Pabėgime iš Rygos“ sužinosite dviejų draugų, išskirtų Pirmojo pasaulinio karo ir vėliau tapusių

režisierės gebėjimas sąžiningai ir jautriai nagrinėti temą, kuri nėra nei patogi, nei itin maloni.

Iš komedijų dar paminėti „Šiuolaikiniai žvėrys“ ir „Mažoji mirtis“ – iš atskirų gabalų sudėlioti filmai, kuriuos sieja bendra tema ar personažas.

Besidomintiems socialine tematika vertėtų pasižvalgyti į tolimų šalių filmus. Pavyzdžiui, Pakistano drama „Duktė“ (rež. Afia Nathaniel) atkreipia dėmesį į garbės nusikaltimus, dėl kurių kasmet tūkstančiai žmonių, daugiausia moterų, netenka gyvybės nuo savo artimų žmonių rankos. „Teismas“ (rež. Chaitanya Tamhane'as, Indija) – alegorinis filmas apie tuos, kurie turi galią teisti, nors yra tokie patys mirtingieji. Režisierių domina, kokie šie žmonės būna nusiėmę teisiančiųjų mantijas.

Nuaro stiliumi pastatytas indiškas trileris „Saulėtekis“ (rež. Partho Sen-Gupta) iškelia skaudžią prekybos vaikais temą ir vieną herojų, nepabūgusį pasipriešinti abejingai sistemai.

Visuomet didelį dėmesį lietuviškam kinui skiriantis festivalis šįkart programoje „Lietuviai svetur“ pristato filmus iš visų pasaulio žemynų. Juodoji komedija „Mulas“ (rež. Angusas Sampsonas, Tony Mahony, Australija) privers permąstyti, kaip lietuviai rodomi užsienyje, kaip juos ir

Lavant'as, savo karjerą pradėjęs nuo pantomimos, cirko ir teatro pasirodymų. Epizodinius vaidmenis – Michelis Piccoli, amerikiečių aktorė Eva Mendes ir Australijos dainininkė Kylie Minogue, o legendinei prancūzų aktorei Edith Scob režisierius patikėjo Oskaro vairuotojos vaidmenį. „Šventieji motorai“ – filmas apie meilę kinui, žmonių santykius, meilę ir mirtį, ištrinantis ribą tarp fikcijos ir tikrovės, filmavimo aikštelės ir gyvenimo.

Dar retrospektyvoje bus parodyti šie L.Caraxo filmai: „Vaikinas sutinka merginą“ („Boy Meets Girl“, 1984), „Blogas kraujas“ („The Night Is Young“, 1986), „Naujojo tilto meilužiai“ („Amants du Pont-Neuf“, 1991), „Pola X“ (1991). Visuose filmuose, išskyrus „Polą X“, pagrindinius vaidmenis atlieka minėtas išskirtinio talento aktorius D.Lavant'as. O „Poloje X“ vienas epizodinių vaidmenų teko lietuvių režisieriui Šarūnui Bartui.

„Kino pavasario“ organizatoriai, atsidėkodami festivalio idėjos sumanytojams ir iniciatoriams kultūros atašė Fredericui Jugeau ir Prancūzų kultūros institutui, parengė „Prancūziškų naujienų“ repertuarą. Kokių filmų nereikėtų praleisti, rekomenduoja E.Pukšta: „Vakarėlių liūtė“, Kanuose apdovanota „Auksine kamera“, pasakoja apie

nepaprastomis asmenybėmis, gyvenimo istorijas. Laisvamaniškoje Peterio Greenaway dramoje „Eizenšteinas Gvanachuatė“ vaizduojami garsiojo Sovietų Rusijos režisieriaus nuotykiškai egzotiškoje Meksikoje. O apie ilgai nežinotą garsiojo Charlie Chaplino karsto vagystę papasakos nuotaikinga prancūzų komedija „Šlovės kaina“.

Programoje „Nauja Europa – nauji vardai“ verta atkreipti dėmesį į fenomenalų pirmąjį režisieriaus Myrosłavo Slaboshpytskiy ilgametražį darbą „Gentis“ („????“, Ukraina, Nyderlandai), kuriame vaidina kurti aktoriai. Filme gestų kalba sąmoningai neverčiama į jokią kitą kalbą, o tai padeda stipriai įsijauti į šokiruojančią jo veikėjų – skurdaus internato auklėtinių – realybę. San Sebastiano filmų festivalyje šis kūrinys pateko į „Perlų“ („Pearls“) programą, į kurią debiutai patenka itin retai, sėkmingai apkeleliavo apie 30 festivalių visame pasaulyje ir gavo Europos metų atradimo („European Discovery“) prizą.

Ieškantiems tikrai išskirtinio filmo rekomenduotinas „Viasat“ komedijų programos miuziklas „Nekropolio simfonija“. Tai brazilų režisierės Julianos Rojas pozityvi, melancholiška ir, kad ir kaip keista, įkvepianti odė meilei ir mirčiai. Žavi

mūsų šalį įsivaizduoja užsienio režisieriai. „Žvaigždė“ (rež. Anna Melikyan) – naujas Rusijos „Nikos“ premijai nominuotos kylančios lietuvių žvaigždės Severijos Janušauskaitės darbas. Jei apie ją dar nieko nežinote – pasidomėkite.

Po dvidešimties metų pertraukos Lietuvos žiūrovai turės progą prisiminti ar susipažinti su kultiniu prancūzų režisieriumi ir provokatoriumi Leosu Caraxu. Jis buvo viena pirmųjų užsienio žvaigždžių, apsilankiusių „Kino pavasaryje“ dar 1995-aisiais. Šių metų L.Caraxui skirtose retrospektyvoje pristatomi visi ilgametražiai režisieriaus filmai ir dokumentinis filmas apie jį „Ponas X“ (rež. Tessa Louise-Salome, 2014).

„Šventieji motorai“ – pats naujausias režisieriaus filmas, nominuotas „Auksinei palmės šakelei“ ir devyniems „Cezariams“. Jo veikėjas Oskaras keliauja limuzinu, keisdamas vaidmenis ir vykdydamas nematomo režisieriaus diktuojamas sąlygas. Kiekvienas filmo epizodas yra lyg atskiras filmas, turintis savo žaidimo taisykles. Kiekvienas epizodas – kaip meno kūrinys, kurį turi sukurti vis kitas Oskaro personažas. Šiame L.Caraxo filme, kaip ir daugelyje kitų, pagrindinį vaidmenį atlieka jo muža – talentingas prancūzų aktorius Denis

vieno iš filmų režisierių (Samuelio Theiso) mamą, kuri filme vaidina save. Afrikoje filmuota „Viltis“ (rež. Borisas Lojkinė'as) pasakoja, kiek turi ištverti skurdūs Afrikos gyventojai, ieškantys geresnio gyvenimo. Filme rodoma jų kelionė po Sacharą. Įdomus pokalbių, prisiminimų ir nerealizuotų svajonių filmas „Sugrįžimas į Itakę“ (rež. Laurent'as Cantet) apie brandaus amžiaus sulaukusius draugus, kurio veiksmas vyksta vieną naktį. „Laukinis gyvenimas“ (rež. Cédricas Kahnas) – tikra istorija apie į laukinę gamtą pabėgusius tėvą ir sūnus, gyvenimo laisvę grožį ir prieštaringumą. Įdomus faktas: po šios patirties broliai parašė autobiografinę knygą.

„Kino pavasario“ žiūrovų laukia ne tik filmų peržiūros, bet ir susitikimai su režisieriais, tarp jų – garsiojo rusų režisieriaus Aleksejaus Germano sūniumi Aleksejumi Germanu jaunesniu (rež. „Po elektriniais debesimis“, 2015), festivalio filmo „Rami širdis“, kuriame svarstoma eutanazijos tema ir šeimos ryšiai, kūrėju Bille Augustu iš Danijos, prancūzų režisieriumi Micheliu Hazanavičiumi, žinomu iš nespaltotos dramos „Artistas“, ir daugeliu kitų. ■

Martyna Bražiūnaitė

Savaitraščio VEIDAS prenumeratai 15 proc. nuolaida

Tik prenumeratoriams nemokama savaitraščio VEIDAS ●
elektroninė versija (pdf) jau ketvirtadieniais

Galimybė nemokamai naudotis archyvu ●

TRUKMĖ

KAINA INTERNETE JURIDINIAMS ASMENIMS

KAINA INTERNETE FIZINIAMS ASMENIMS

6 mėn.

42,83 EUR / 147,88 Lt*

~~50,39 EUR / 174 Lt~~

33,97 EUR / 117,29 Lt*

~~39,97 EUR / 138 Lt~~

3 mėn.

21,42 EUR / 73,96 Lt*

~~25,20 EUR / 87 Lt~~

16,98 EUR / 58,63 Lt*

~~19,98 EUR / 69 Lt~~

1 mėn.

7,14 EUR / 24,65 Lt*

~~8,40 EUR / 29 Lt~~

5,66 EUR / 19,54 Lt*

~~6,66 EUR / 23 Lt~~

Užsisakykite <http://prenumerata.veidas.lt>

* kaina su 15 proc. nuolaida. Akcija galioja iki š.m. kovo 25 d.

Svarbi Stalino imperijos figūra

Nešviesūs prisiminimai. Praeityje gausu ne tik herojų, pasiaukojusių žmonių, bet ir antiherojų – tironų, galvažudžių, aferistų ir kitokių niekšų. Viačeslavas Molotovas paliko ryškų pėdsaką XX a. pasaulio istorijoje, nors ir tamsų.

V.Molotovas – derybų Potsdame dalyvis (1945 m.)

Ar verta, ar etiška tokį prisiminti? Gal geriau užmiršti, lyg jo nebūtų buvę? Nuo seno įprasta įamžinti, rašyti knygas ir straipsnius apie istorines asmenybes, nuveikusias daug gero savai tautai ar visai žmonijai. Tai iš tiesų būtina – taip sužinome apie gražius pavyzdžius, iš kurių galime pasimokyti, ir pati istoriografija dėl to darosi įdomesnė. Tačiau be tamsių asmenybių portretų istorijos knygos būtų nepilnos ir net blankios, primityvios. V.Molotovas tarp Josifo Stalino sėbrų ilgą laiką užėmė pirmą, ypatingą vietą, nors jo sosto įpėdiniu ir netapo.

V.Molotovas (tikroji pavardė Skriabinas) gimė krautuvės pardavėjo šeimoje prieš 125 metus – 1890 m. vasario 25 d. nedideliame Kukarkos miestelyje Viatkos gubernijoje, Urale. 1908 m. baigęs Kazanės realinę mokyklą studijavo Peterburgo politechnikos institu-

te, bet mokslų nebaigė. Matyt, sutrukdė revoliucinė veikla – nuo 1906 m. jis jau aktyvus Vladimiro Lenino vadovaujamos Rusijos socialdemokratų darbininkų partijos narys – bolševikas. Pirmą kartą areštuotas 1909 m., o po to kalėjimai ir tremtis jo gyvenime užėmė svarbią vietą: senatvėje didžiavosi, kad teko pasidėti visuose svarbiausiuose Rusijos kalėjimuose. Ar ne dėl to vėliau gavęs valdžią su tokiu entuziazmu grūdo į kalėjimus, pasmerkdamo mirčiai dešimtis tūkstančių žmonių?

Laisvės laikotarpiais tęsė revoliucinę veiklą, 1912 m. buvo vienas „Pravdos“ laikraščio įkūrėjų. Aktyvus Spalio revoliucijos dalyvis. Po V.Lenino mirties 1924 m. sausį tapo vienu įtakingiausių J.Stalino bendrininkų jo kovoje dėl valdžios partijoje ir valstybėje prieš Levą Trockį, Grigorijų Zinovjevą ir Levą Kamenevą. Žinoma, šefas tą ištikimybę tinka-

mai įvertino. Maža to, tarp bolševikų, J.Stalino aplinkos žmonių jis buvo palyginti neblogai išsilavinęs ir dar garsėjo savo ypatingu darbingumu, išverme, už ką pelnė Akmeninio Pasturgalio („Kamennaja zadnica“) pravardę. Visa tai padėjo jam įkopti į pačią imperijos valdžios olimpo viršūnę: 1928–1929 m. vadovavo Maskvos partinei organizacijai, 1930 m. tapo premjeru – TSRS liaudies komisarų tarybos pirmininku.

Tiesa, didžiojo teroro metais (1937–1938) daugelis panašių į jį, nepaisant gabumų ir nuopelnų, buvo sušaudyti arba geriausiu atveju atsidūrė Tolimojoje Šiaurėje. Bet V.Molotovui ir tada pasisekė – gal todėl, kad savo atsidavimą vadui jis visą laiką demonstravo ypatingu žiaurumu – apie tai nemažai rašė rusų generolai savo karo metų atsiminimuose. Jį net vadino Stalino vėzdu.

TS KNYGOS F.ČUJEVO. MOLOTOV 1989 NUOTR.

Bet iš tiesų ta savybė jam buvo būdinga ir anksčiau: masinės 1930–1931 m. kolektyvizacijos laikotarpiu ir 1932 m. Ukrainoje – ten jis buvo bene svarbiausias masinio bado organizatorius, jo kaltininkas. Jo parašą rusų istorikai rado ir po visais svarbiausiais J.Stalino valdžios dokumentais, kuriais buvo organizuojamas ir vykdomas masinis teroras TSRS. Tai V.Molotovs pasiūlė teisti myriop ne kiekvieną „klasinių priešą“, „trockistą“, „kenkėją“, „šnipą“ atskirai, o ištisais sąrašais – taip sutau pant laiko. Tokių „teismų“ žmonija iki tol, regis, nežinojo...

Charakteringa, kad jis niekada dėl to neįsijautė kaltės ir žiloje senatvėje 1982 m. tvirtino, esą „mes be teroro negalėjome“, o humanizmas prieštarauja pažangai ir revoliucinei moralei... Aiškino, kad Michailas Tuchačevskis rengė karinį sąmokslą, o 1937 m. represijos padėjo TSRS išvengti „penktosios kolonos“ karo metais. Gyrė ištisų tautų trėmimus – teisingai padaryta!

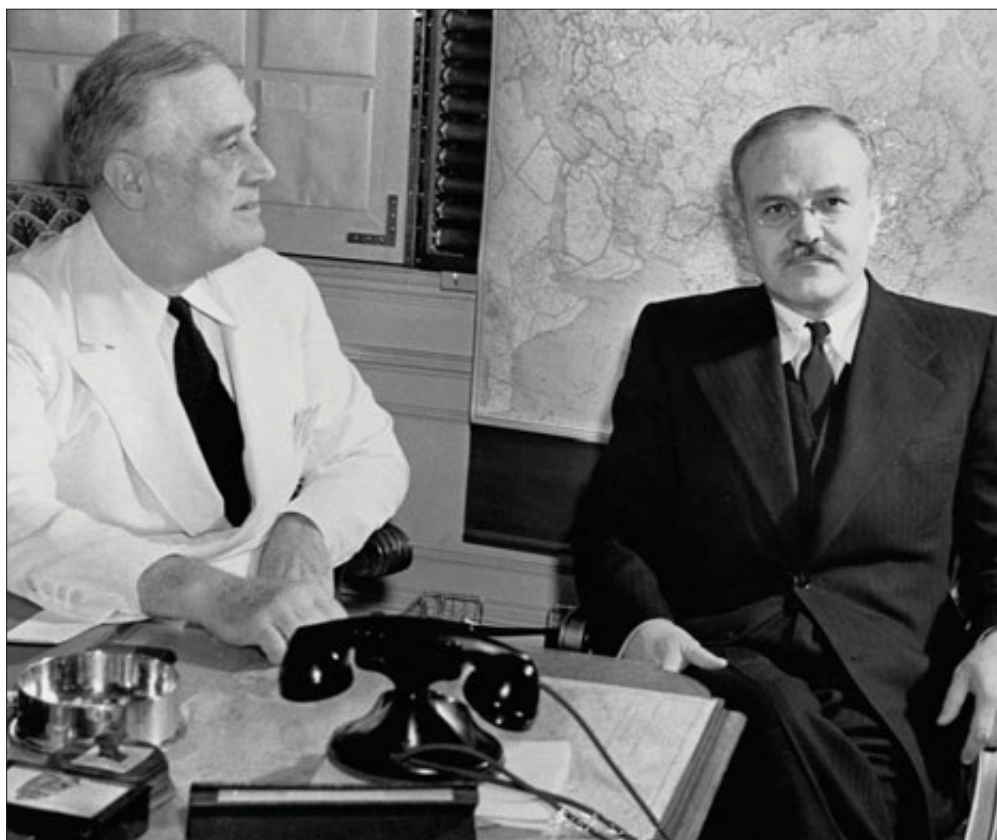
1939 m. J.Stalinui ruošiantis sandėriui su A.Hitleriu V.Molotovui teko dar vienos svarbios pareigos – užsienio reikalų liaudies komisaro poste jis pakeitė Maksimą Litvinovą – žydą ir germanofobą, sąjungos su Paryžiumi ir Londonu šalininką. Taip istorijoje atsirado Molotovo-Ribbentropo paktas, faktiškai du dokumentai, 1939 m. rugpjūčio 23 d. ir rugsėjo 28 d. Vokietijos ir Tarybų Sąjungos sutartys. Iš tiesų juos teisingiau būtų vadinti Stalino-Hitlerio paktais, tai jų iniciatyva ir valia jie gimė. Tik daug aukštesnis J.Stalino rangas neleido jam pasirašyti greta Joachimo von Ribbentropo.

TSRS ir Vokietijos užsienio reikalų žinybų vadovų parašai atsirado ne tik minėtose sutartyse, bet ir prie jų pridėtuose slaptuosiuose protokoluose. Tačiau V.Molotovs visada kategoriškai neigė, kad tokie protokolai iš viso buvo, jo pėdomis pasekė ir Michailas Gorbačiovas, bet tai buvo tuščios pastangos. Protokolai buvo, ir jais A.Hitleris suteikė teisę savo sąjungininkui J.Stalinui daryti ką norint su Baltijos šalimis, atimti jų nepriklausomybę.

Senatvėje V.Molotovs papasakojo, kaip tas buvė padaryta. Atvykusiam derybų į Maskvą Latvijos užsienio reikalų ministrui jis pareiškė: „Atgal jūs negrįšite, kol nepasirašysite prisijungimo prie mūsų.“ Ir davęs komandą čekistams latvio neišleisti iš Maskvos. Beje, pas mus taip pat buvo kalbų, kad ir Juozui Urbšui tada teko išgirsti tokių V.Molotovo grasinimų, tačiau jis pats savo atsiminimuose apie tai neparašė.

Kitas Lietuvos atstovas, kuriam teko turėti reikalų su šiuo J.Stalino patikėtiniu, buvo Vincas Krėvė – 1940 m. vasarą vadinamosios Liaudies vyriausybės premjeras ir užsienio reikalų ministras. Jį Maskvoje V.Molotovs išsisas keturias valandas auklėjo, aiškindamas, kad Lietuvai nėra geresnės išeities, kaip būti TSRS sudėtyje. Bet neįtikino...

Apie tas dvi Maskvos ir Berlyno sutartis dabar jau visi žino. Turbūt mažiau kas girdėjo, kad galėjo būti ir trečia tokia sutartis su V.Molotovo parašu 1940 m. lapkritį, kai jis ➤

JAV prezidentas F.D.Rooseveltas ir V.Molotovs (dešinėje)

Iš dešinės kairėn: V.Molotovs, J.Stalinas, H.Trumanas, JAV prezidentas

➤lankėsi Berlyne pas patį A.Hitlerį. Ir gavo iš jo viliojančią pasiūlymą – TSRS užimti Indiją. Žinoma, ši vieno tirono dovanėlė kitam buvo klastinga: tegu Maskva netrukdo vokiečiams šeimininkauti Europoje, tegul raudonoji armija žygiuoja gilyn į Aziją, o tada vermachtui kelionė į Maskvą bus visai lengva – juk Rusijos užkariavimo planas „Barbarosa“ jau baigiamas rengti.

Tačiau J.Stalinas, nors tada, regis, dar visiškai pasitikėdamas savo „kolega“, šiuo pasiūlymu vis dėlto nesusigundė – jam labiau rūpėjo Suomija, Bulgarija, Bosforo ir Dardanelų sąsiauriai. Todėl Maskvos ir Berlyno draugystė baigėsi, tarp buvusių sąjungininkų prasidėjo žiaurus karas. V.Molotovui teko apie tai per radiją pranešti liaudžiai – jo viršininkas nuo tos netikėtos žinios atsipeikėjo ir žadą atgavo tik po savaitės, 1941 m. liepos 3 d. Nors dar visai neseniai, gegužės 5-ąją, kalbėdamas Kremliuje per priėmimą baigusiems karo akademijoms karininkams buvo labai narsus ir karingas: „Geriausią gynybą – puolimas. Taikos politikos era baigėsi, prasidėjo nauja – socialistinio fronto plėtimo, ginklo jėgos era“, žadėjo lengvai sutriuškinti vermachtą...

Tada artimiausio J.Stalino bendražygio pavardė buvo įamžinta dar kartą: jis pasirašė nutarimą dėl degių skysčių tankams naikinti gamybos, todėl šie gavo neoficialų Molotovo kokteilių pavadinimą. Mat daugiau gintis nuo vokiečių tankų nebuvo kuo – savo tankus (kurių turėjo kelis kartus daugiau nei vermachtas) rusai išmėtė, prarado traukdamiesi Maskvos link. Kaip žinome, šie skysčiai nepamiršti iki šiol – jie plačiai panaudoti verčiant Viktoro Janukovičiaus valdžią Kijeve 2014-aisiais.

Ir karui prasidėjus V.Molotovs liko antru pagal svarbą žmogumi imperijoje, ir toliau jo pagrindinė veiklos sritis buvo diplomatija. J.Stalinui paliepus keliavo į Angliją, JAV prašyti pagalbos – per fronto liniją, gana sunkiomis sąlygomis, gerokai rizikuodamas. Lydėjo savo viršininką į Teherano, Jaltos, Potsdamo konferencijas 1943, 1944, 1945 m. Įkūrus Jungtinių Tautų Organizaciją jos Saugumo Tarybos posėdžiuose pasireiškė kaip didelis veto teisės mėgėjas ir ten gavo dar vieną pravardę – Misteris Ne („Mister No“). Ir šiukšlių dėžės ten buvo vadinamos Molotovo krepšiais („Molotov basket“) – dėl tos pačios priežasties.

Tačiau karui pasibaigus baigėsi ir J.Stalino pasitikėjimas savo artimiausiu pavaldiniu, nors šis ir teisinosi, atgailavo, sako, net verkė dėl to. Mat V.Molotovs nemažai laiko praleido Vakaruose, bendravo su užsienio valstybių vadovais, su pačiais Winstonu Churchilliu ir Franklinu Rooseveltu. O tokie žmonės J.Stalinui visada buvo įtartini, pavojingi: gal jie pasidavė priešams?

Todėl TSRS užsienio reikalai atiteko Andrejui Višinskiui, mažai to, V.Molotovo žmona Polina Žemčiuzina (tikroji pavardė Karpovskaja), labai aktyvi ir nusipelnusi tarybų valdžiai moteris – pilietinio karo dalyvė, partinė darbuotoja, žuvies pramonės

J.Stalinas ir V.Molotovs

liaudies komisarė, 1949 m. sausį buvo suimta, apkaltinta „ilgamečiais nusikalstamais ryšiais su žydų nacionalistais“ ir nuteista penkeriems metams lagerių Kazachstane. Mat tada, paskutiniausiais J.Stalino viešpatavimo metais, TSRS vyko didžiulė kovos prieš kosmopolitizmą, tai yra antisemitinė, kampanija, visur ieškota sionistų, kurie iš pasalų kenkia valdžiai ir liaudžiai. P.Žemčiuzina buvo geras sionistės pavyzdys: ji ne tik buvo žydė, bet ir nuo 1942 m. aktyviai dalyvavo Žydų antifasistinio komiteto veikloje. O ši

organizacija 1948 m. buvo išvaikyta.

Ir lageryje P.Žemčiuzina nebuvo palikta ramybėje: 1953 m. pradžioje ją atgabeno į Maskvą, tardė, kankino. Kai jos byla buvo svarstoma VKP(b) politbiure, balsuojant pats V.Molotovs susilaikė, tuo dar labiau pakenkdamas savo reputacijai: tikram bolševikui partijos valia turėjo būti svarbesnė už žmoną...

O J.Stalinas šiuo sprendimu siekė dviejų tikslų: uždrožti keikiams sionistams ir turėti įkaitę, kad V.Molotovs gyventų nuolat

jausdamas baimę. Taip gyveno ir kitas aukštas valdžios pareigūnas Michailas Kalininas: jo žmona estė taip pat buvo lageryje.

Tuo metu V.Molotovo reikalai toliau blogėjo: XIX partijos suvažiavime 1952 m. spalį į aukščiausią partijos vadovybę jis jau nebepateko, maža to, CK plename J.Stalino buvo viešai apkaltintas nusikalstamais ryšiais su JAV. Tada sklido gandas, kad didysis vadas rengė dar vieną grandiozinį kadrų valymą, bet to padaryti jau nebespėjo – 1953 m. kovo 5 d. netikėtai mirė. Istorikai abejoja, ar ta mirtis buvo natūrali, ar jai įvykti nepadėjo vienas artimiausių tuo metu J.Stalinui žmonių – Lavrentijus Berija: juk jam taip pat grėsė pavojus būti „išvalytam“.

Diktatoriui mirus tarp jo artimųjų paprastai vyksta aršios kovos dėl sosto, taip 1953 m. kovo pradžioje buvo ir Maskvoje. Jose dalyvavo ir V.Molotovs, bet pirmojo prizo nelaimėjo – matyt, todėl, kad jo pozicijos Kremliuje pastaraisiais metais buvo labai susilpnėjusios. Į priekį išsiveržė naujas J.Stalino laikų „antrasis žmogus“ – Georgijus Malenkovas, gana pilka asmenybė, vado pasitikėjimą pelnęs paklusnumu ir žiaurumu. Jis tapo TSRS ministrų tarybos pirmininku. Vis dėlto V.Molotovs neliko be nieko – gavo pirmojo premjero pavaduotojo (kartu su L.Berija, Lazariu Kaganovičiumi ir Nikolajumi Bulganinu) ir užsienio reikalų ministro postus.

Tačiau G.Malenkovas pergale džiaugėsi neilgai, nes padarė lemtingą klaidą – kompartijos lyderio pareigas atidavė Nikitai Chruščiovui. O šis, būdamas už kitus gudresnis, šiuo postu pasinaudodamas greitai sugebėjo tapti pirmu žmogumi ir valstybėje, visagaliu jos šeimininku. V.Molotovs jam neįtikėjo, nes vėl bandė būti Misteriu Ne – tęsti J.Stalino užsienio politiką: priešinosi santykių su Jugoslavija normalizavimui, taikaus sambūvio su kapitalizmu ir kitoms N.Chruščiovo iniciatyvoms, kuriomis šis siekė didelių permainų, ypač santykių su Vakarais srityje. Maža to, N.Chruščiovas 1956 m. XX kompartijos suvažiavime pasmerkė J.Staliną, jo kultą ir terorą. To senoji gvardija pakęsti negalėjo: juk taip buvo pakirstas partijos ir valstybės autoritetas pasaulyje, be to, visi buvę J.Stalino sėbrai buvo ir jo nusikaltimų bendrininkai – o gal už tai teks atsakyti?

1957 m. birželį jie pakėlė maištą, V.Molotovs buvo vienas jo lyderių. Nors maištininkų jėgos buvo galingos, N.Chruščiovui su Georgijaus Žukovo pagalba pavyko juos įveikti, paskelbti „antipartine grupe“. Nugalėtojas pademonstravo, kad jis – ne J.Stalinas: nieko nesusaudė, bet iš valdžios ir Maskvos visus nepatenkintuosius išgrūdė. V.Molotovs gavo TSRS ambasadoriaus pareigas toli – Mongolijoje. Nuo 1960 m. – nuolatinis TSRS atstovas Tarptautinės atominės energijos agentūros (MAGATE) būstinėje Vienoje. Vis dar bandė nepasiduoti, prieštarauti V.Chruščiovo politikai, pasmerkė naujosios TSKP programos projektą kaip smulkiaburžuazinį. Todėl 1962 m. buvo pašal-

V.Molotovs – politikos ilgaamžis

lintas iš kompartijos ir išvarytas į pensiją.

Vis dėlto galima sakyti, kad V.Molotovui pasisekė. Jo žmona P.Žemčiuzina, ir lageryje šlovinusi J.Staliną (nors buvo kaltinama rengusi sąmokslą jį nužudyti!), jau 1953 m. kovą L.Berijos įsakymu išėjo į laisvę, buvo reabili-

tuota. Dar svarbesnis faktas: V.Molotovo bendrininkas, kitas žinomo pakto, padėjusio kilti Antrajam pasauliniam karui, signataras J.Ribbentropas baigė savo gyvenimą kartuvėse – Tarptautinio tribunolo kariniams nusikaltimams teisti sprendimu. O V.Molotovs išgyveno iki 1986 m. lapkričio, išstisus 96 metus, ir dar suspėjo atgauti partijos bilietą. Konstantinas Černenka, neilgai buvęs Kremliaus šeimininku – TSKP generaliniu sekretoriumi, šiam tikslui 1984 m. išleido specialų partijos CK nutarimą, suteikdamas daug džiaugsmo V.Molotovui. Ta proga vienas prancūzų laikraštis pasišaipė, esą K.Černenka rengia sau įpėdinį: pats senutėlis būdamas – dar senesnį...

O šis liko kietakaktis bolševikas iki paskutinių savo gyvenimo dienų: ir toliau garbino J.Staliną, nepripažino jokių jo nusikaltimų ar klaidų. Ir toliau atkakliai tvirtino, kad jo pasirašytas paktas ne tik nepažeidė tarptautinės teisės normų ir nepakenkė TSRS, bet buvo didžiulis jos užsienio politikos laimėjimas, nes leido geriau pasirengti karui su Vokietija. Tačiau dabar jau daugelis rusų istorikų pripažįsta, kad šis dokumentas pablogino TSRS strateginę padėtį, nes kartu su Lenkijos ir Baltijos valstybių nepriklausomybės likvidavimu dingo ir buferinė zona tarp TSRS ir Vokietijos. O tai suteikė galimybę A.Hitlerui netikėtai užpulti TSRS. ■

Jonas Rudokas

J.Ribbentropas už V. Molotovo nugaros pasirašant vadinamąjį Molotovo-Ribbentropo paktą

Pavasarinės pramogos: ekstremalios, sportinės, pažintinės

Kelionės. Etnografinės parodos ir vakaronės, ekstremalios pramogos dumblynuose, pažintiniai žygiai miškuose, apžvalginės ekskursijos ore – tai toli gražu ne visos pramogos, kokias verta išbandyti šį pavasarį.

Pavasari į egzotiškus kraštus žvalgytis neverta: Lietuvoje šiuo metu laiku galima rasti tiek įdomių pramogų miške, laukuose, pajūryje, paežerėse, kaime ir mieste, kad tik spėk suktis, kol visos išbandysi.

„Nereta šeima Italiją, Prancūziją ar net kokią Turkiją pažįsta geriau nei savo gimtąjį kraštą. Savaiame suprantama, tose šalyse yra ką veikti ir ką pamatyti, tačiau įdomybių netrūksta ir Lietuvoje. Ypač pavasarį“, – tikina trijų vaikų mama Rimantė Jonienė.

Rimantės šeima šiais metais pavasarį planuoja daug keliauti po Lietuvos kaimus ir mažus miestukus. Ėmę dairytis įdomesnių sužinojo, kad 2015-ieji paskelbti Etnografinių regionų metais, todėl Aukštaitijos, Žemaitijos, Dzūkijos ar Suvalkijos regionų miestuose netrūksta pačių įvairiausių renginių. „Taigi netikėtai mūsų pavasarinės kelionės įgijo etnografinės kultūros prieskonį“, – šypsodamasi sako mūsų pašnekovė.

Pasak jos, visuomenėje vis dar gajus skeptiškas ar net ironiškas požiūris į etninę kultūrą, kurią gerokai suvulgarina ir tokie renginiai kaip Kaziuko mugė. Tačiau tokiaime renginyje ypatingos autentikos ieškoti neverta – geriau pasidairyti po provinciją, kur daugelis tradicijų prikeltos ir gyvuoja tik entuziastų pastangomis.

Na, o Etnografinių regionų metais susipažinti su tautodaile, tautosaka ar tradicine kulinarija yra kur kas daugiau galimybių. Į ką reiktų atkreipti dėmesį? Pavyzdžiui, gurmanams ar nuolat ieškantiems naujų skonių verta susigundyti Žemaitijoje, Grinių kaime, Pakražančių kultūros centre, balandžio mėnesį organizuojama Sūrių švente „Jurgis, Jorgis ir Jurgelis – skamba jis visom tarmelėm“, o gegužę užsukti į Nidą, kurios uosto teritorijoje, Žvejo etnografinėje sodyboje, gegužę kvėpės žuvimis – visi rinksis į „Žiobrinės“. Na, o jei patiks „Žiobrinės“, iš pamario ir pajūrio skubėti neverta – geriau pasukti ir kitais Mažosios Lietuvos keliais, pavyzdžiui, sudominti tikrai turėtų ekskursija „Vėtrungių kelias“.

Gegužę galima patraukti į folkloro festivalį „Dzūkų godos“, vykiantį Marcinkonių kaime Varėnos rajone, o tada – į Alytaus kraštotyros muziejų, kuriame veiks unikali Dzūkijos kryžių, koplytelių, skulptūrų paroda, kurios eksponatai surinkti iš daugelio Pietų Lietuvos muziejų.

Na, o Suvalkijoje tik spėk suktis kaip vijurkas, kad visus renginius aplankytum. Balandį

Jiezno kultūros ir laisvalaikio centre šėls Regioninis tradicinio muzikavimo ir dainavimo šeimų sambūris, gegužę Girdžių klebonijos klojime vyks Klojimo teatrų šventė, kurios metu bus pristatomi ir šio regiono amatai, tradicinis maistas.

Gegužės pabaigoje griaudės Marijampolės „Miesto dienos 2015“, bus galima pasižvalgyti ir devintą kartą rengiamoje Sūduvių amatų šventėje Paežerių dvaro parke, Vilkaviškio krašto muziejuje. Šventėje ir didelis, ir mažas galės pats pasigaminti vieną ar kitą dirbinį.

Na, o folkloro renginių, koncertų ar vakaronių bus gausu kiekviename krašte. Visų čia neišvardysi, tačiau gyvenant Vilniuje įdomu gegužės pabaigoje apsilankyti bent viename iš daugybės renginių, skirtų tarptautiniam folkloro festivaliui „Skamba skamba kankliai“, kuriame jei ne lietuviškų kanklininkų pasiklausysi, tai bent į svečius iš egzotiškų kraštų pažiopsosi.

Jei vakaronėms ir mugėms nėra laiko, planuojant maršrutą verta pasidomėti muziejų edukacinių programų pasiūlymais, tai ypač aktualu keliaujant su vaikais. Kiekvienas krašto muziejus siūlo valandos ar kelių trukmės pamokų bei užsiėmimų, tokių kaip žvakių liejimas, duonos kepimas ar įvairių metų švenčių valgių gaminimas bei degustavimas.

Tarkime, Šilutės muziejuje, be kitų edukacinių užsiėmimų, galima ne tik pasiklausyti šišioniškių tarme pasakojamų įdomybių apie lietuvininkų kulinarinį paveldą, bet ir paragauti gavėnios patiekalų. Rokiškio krašto muziejuje ne viena edukacinė programa tinkama būtent pavasariui – galima išmokti marginti kiaušinius ir sužinoti, ką simbolizuoja įvairiausi velykiniai raštai. Beje, kainos nesikandžioja – dažnai jos tėra simbolinės, tesiekiančios eurą ar kelis.

Aišku, daugiausiai tokių renginių yra Lietuvos liaudies buities muziejuje Rumšiškėse. Čia daug renginių skirta kalendoriniams darbams, šventėms ir papročiams. Tiesiog tereikia išsirinkti labiausiai patinkantį ir sudalyvauti. Tiesa, čia jau siūloma daugiau pramogų, tad ir kaina visai kitokia – nuo kelių dešimčių eurų.

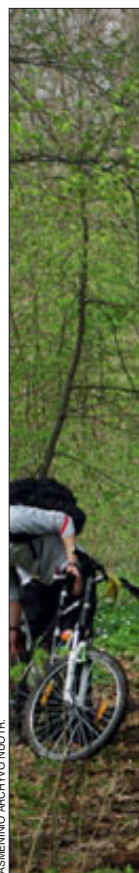
Na, o gerai papramogavus galima ir pasiūlydyti, ir atsikvėpti tikroje lietuviškoje pirtyje. Ją čia reiktų užsakyti gerokai iš anksto – ne tik dėl to, kad tai populiarus pramoga, bet ir dėl to, kad ją reikia paruošti ir gerai įkaitinti. Pirties

ASMENINIO ARCHIVO NUOTR.

ASMENINIO ARCHIVO NUOTR.

ASMENINIO ARCHIVO NUOTR.

Net vėsus pavasarį gamtoje linksmybių netrūksta

Etnografinių regionų metais gausu renginių net mažiausiuose Lietuvos miesteliuose

Žygiuose ekstremaliomis sąlygomis kiekvienas išmoksta pažinti save ir padėti kitiems

pramogų netrūks ir vaikams, tik jie dūks gero-kai vėsesnėje pirtyje. Na, o po pirties būs pasi-ūlyta atsigaivinti arbata, ruošta senoviniame virdulyje.

Pirtis – pramoga, tinkama visais metų lai-kais. Tačiau žiemą tenka naudotis džiovintomis vantomis, o pavasarį galima pasilepinti ir pasi-mėgauti įvairiausiais šviežiais žolynais. Lietu-viškoje pirtyje naudojami beveik visi augalai, išskyrus nuodingus. Štai neseniai išsprogusių dilgėlių vanta tinka reumatinėms ligoms gydy-ti, beržo ir liepos šakelių vantos švelnina bei gydo odą, jėgų suteikia ažuolo, energijos – pušies, antiseptinių savybių turi kadagio šake-lių vantos.

Pats smagumas išsitiesti tikroje senovinėje ar pagal senąsias tradicijas statytoje pirtyje, kurių jau nemažai pasistato pirties mokslus kreamtan-tys žmonės. Labiausiai pasiseka turintiems gi-minių kaime, kur yra išlikusių senukių pirt-čių, statytų beveik prieš šimtą metų, – tokių dar esama Aukštaitijoje. Na, o jei vietinės močiutės paklaustum apie papročius, tai ji paporintų ne vieną legendą apie laumes, mėgstančias pasile-pinti pirtyje ir dėkingai paliekančias vieną kitą stuomenį audinio.

Sužėlę pavasariniai žolynai pasufleruoja dar vieną nieko nekainuojančią pramogą – prisi-rinkti žolynų ir pasigaminti įdomesnį patiekalą. Garšvos, dilgėlės, kiškio kopūstai labai tinkami daug vitaminų turinčioms pirmosioms salotoms ruošti. Na, o iš balandų ir dilgėlių galima ga-minti ir žaliuosius kokteilius.

O kur dar vaistinių savybių turintys augalai: šalpusniai – puiki priemonė nuo kosulio, beržų lapų ir pumpurų traukinė labai tinka artritui gydyti. Beje, dieną praleisti galima ir į kompa-niją išprašius kokiai nors žolės pažįstanciai žo-lininkei, kuri ne tik pavedžios po mišką, bet ir supažindins su naudingais augalais.

Na, o neturint pažįstamos močiutės žolinin-kės galima patraukti į Žuvinto, Čepkelių ar Kamanų rezervatus. Čia lankytojų centruose galima užsisakyti ekskursijas ir su lydinčiu gidu ar miškininku keliauti stebėti gamtos: ne tik susipažinti su augalais, bet ir išmokyti pagal giesmes atskirti paukščius, pagal pėdsakus – žvėris. Pavasarį bene įdomiausia stebėti par-skridusius paukščius ir klausytis jų tuoktuvių giesmių.

Panašaus pobūdžio ekskursijas galima užsi-sakyti ir bene visuose nacionalinių parkų lanky-tojų centruose. Tiesa, reikėtų žinoti, kad lįsti prie retų paukščių perimviečių negalima net iš tolo. Juk net norint su fotoaparatu bėgioti po miškus reikia turėti Aplinkos apsaugos ministe-rijos leidimą.

Žolynai kai kurių žmonių gal ir nedomina, bet žydėjimo šventės abejingų nepalieka. „Pa-vasaris – fotogeniškiausias metų laikas. Ir ne-reikia grūstis į Olandiją pasidairyti po tulpių laukus – užtenka savų gėlių, pabirusių pievose ir laukuose. Ir net tokioms kuklioms gėlytėms, kaip plukės, sužydėjus miške pasijunti tarsi rojuje“, – sako gėlininkystė besidominti sep-tintą dešimtį metų skaičiuojanti Stasė Ma-žeikienė.

Plukių dairytis reikia balandžio mėnesį. ➤

Sakurų sodinukus Vilniaus miestui dovanojo Japonijos vyriausybė

Burbiškio tulpių žydėjimo nuotrauka

► Šioms gėlėms sužydėjus Neries regioniniame parke, Dūkštų ažuolyne, tradiciškai rengiama Plukių žydėjimo šventė, joje gausu įvairiausių renginių – nuo poezijos skaitymų iki žygių dviračiais.

Balandžio pabaigoje–gegužės pradžioje gražiausia Skinderiškių dendrologijos parke, mat ten išskleidžia savo žiedus bene tūkstantis įvairiausių magnolijų. Nuo gegužės vidurio iki balandžio vidurio metas paviešėti ir pas kaimynus latvius, viename didžiausių Europoje Duobelės alyvų parke, – čia tuo metu turėtų būti pats alyvų žydėjimas.

„Balandžio pabaigoje Druskininkuose romantiška pasivaikščioti po narcizų lauką. Nepaprastai gera atsikvėpti narcizų jūroje“, – šypiteliai ponias Stasė ir priduria, kad gėles mėgstantiems keliautojams verta nepamiršti ir Burbiškio tulpių žydėjimo šventės.

Lietuvoje nėra tokios vietos kaip olandiškas Koikenhofas, tačiau Burbiškio tulpių žydėjimo šventės laukia daugybė žmonių ir kiekvienais metais lankytojų ten daugėja. Beje, tulpėmis ir kitais pražydusiais pavasariniais augalais galima pasigrožėti ir VU botanikos sode, Vytauto Didžiojo, Šiaulių universiteto ar Klaipėdos universiteto botanikos soduose.

Verta paminėti, kad prie Baltojo tilto, greta Nacionalinės dailės galerijos, pražyduos sakurams, net susidaro automobilių spūstys, mat vilniečiai ir miesto svečiai čia traukia būriais – kas atsikvėpti po žiedais, o kas nusifotografuoti. Priminsime, kad sakurų sodinukų Vilniui dovanojo Japonijos vyriausybė šios šalies diplomato Čijunės Sugiharos, karo metais išgelbėjusio apie 10 tūkst. Lietuvos, Lenkijos ir Vokietijos žydų gyvybių, šimtosiomis gimimo metinėms paminėti.

Nemažai šių lepių augalų sodinukų neatlaikė lietuviško oro kaprizų, tačiau išgyvenę ir su-

vešę medeliai džiugina žiedais. Tiesa, ne kiekvienais metais. Štai praėjusiais metais sakuros buvo apsipliusios žiedais, o šiemet gali prasiškleisti vos vienas kitas. Tačiau nereikėtų per daug nukabinti nosies – verčiau traukti į Žagarę ir pasidžiaugti lietuviškomis vyšniomis.

Sakoma, Lietuva iš paukščio skrydžio graži visais metų laikais. Tad kiekvienas gali rinktis ekskursijai ore jam labiausiai patinkančių metų laiką. Tačiau kiekvienam rekomenduotume iš viršaus pasižvalgyti pavasarį. Ypač ankstyvą, kai vos iš po sniego išsivadavę ryškiai žaliuoja žiemenčiai, kai kur ne kur boluoja sniego lopai, o upės ar upeliai netveria savo vagoje ir kliūsteli per kraštus.

Bene įspūdingiausias ir egzotiškiausias matytas vaizdas – po snieguotos žiemos iki kraštų pritvinusios Biržų rajone esančios smegduobės. Tiesa, tokiais vaizdais gamta palepina ne kiekvienais metais.

Na, o kas bijo aukščio? Sakoma, kad skrydžio ir aukščio baimę geriausiai pagydo ramus, sklandus ir lėtas skrydis oro balionu, tad praskridus virš raudonų Vilniaus senamiesčio stogų ar virš Nemuno Kaune metas ir kur kas ekstremalesnei pramogai – dangaus sūpuoklėms. Taip kartais dėl savo konstrukcijos vadinami parasparniai. Mat pilotas ir keleivis, jei skrendama dviviečiu, kabo tik ant, rodos, plonyčių virvelių.

Smagu, kad parasparnis pakyla gerokai aukščiau nei oro balionas: pastaruoju turistai paprastai pakeliami į 300 m aukštį, o štai parasparniu Lietuvoje galima skraidyti 700–2500 m aukštyje. Pakilęs viename Lietuvos krašte, gali nusileisti visai kitame – tereikia nusklęsti nuo vieno termiko, kylančios šiltesnės už aplinką šiltesnio oro srovės, ir rasti kitą, kuris pakelia į viršų.

O kur gražiausia skraidyti? Tėn, kur sausu-

mos ir vandens kontrastai. Nuostabiai atrodo Nemuno kilpos prie Birštono, telkšančios ežerų akys Molėtų ar Ignalinos rajonuose. Na, ir, aišku, dar ilgai sapnuosis skrydis virš Trakų pilies ir ežerų. Beje, net jei ir šiose apylinkėse netenka paskraidyti – nusiminti nereikia. Pakilus parasparniu, jei matomumas puikus, galima išvysti ir už kelių dešimčių kilometrų esančius miestus.

Skrydis dviviečiu parasparniu kainuoja nuo 29 eurų. Turistai gali rinktis trumpus apžvalginius, trunkančius apie 15 minučių, arba ilgas laisvuosius skrydžius, ore prabūnant apie valandą. Tokių kaina jau bus didesnė.

Nesiryžtantiems ore kelių kilometrų aukštyje pakibti be jokio tvirtesnio pagrindo po kojomis, bet norintiems išbandyti bemotorę skridimo priemonę verta rinktis skrydį sklandytuvu. Tiesa, tokio skrydžio metu pasidairyti į vaizdingas vietas bus galima tik oro uosto apylinkėse. Keleivis kartu su instruktoriumi iškeltuvu pakeliamas į maždaug 300 metrų aukštį ir sklendžia vieną ratą aplink aerodromą. Skrydis trunka apie penkias minutes. Gal tai ir nėra visiškai pavasarinė pramoga, bet adrenalino užtenka ilgam.

Besidairantiems egzotikos Lietuvoje reikėtų atkreipti dėmesį į pavasarį bundančias ežerų gelmes. Tai daugeliui keliautojų ir smalsuolių dar neatrasta erdvė. Žinoma, savarankiškai nardyti nevertėtų – reikia, kad instruktorius pamokytų ir nertų kartu su jumis. Tikinama, kad vienas įdomesnių nardyti ežerų yra Asvejos (Dubingių), tyvuliuojantis Vilniaus, Molėtų ir Švenčionių rajonuose. Patyrę nardytojai giria ir Platelių ežero povandeninį pasaulį. Tačiau niekada nebandžiusiam tokios pramogos pasižvalgyti į ką tikrai bus ir artimiausio ežero dugne.

Prie ekstremalių pramogų, ypač tinkamų pavasarį, galima paminėti pasivažinėjimą bekele visureigiais ir keturračiais. Na, o kada būna

lėji mo šventė privilegija marias žmonių

Parasparniu pakilęs viename Lietuvos krašte, gali nusileisti visai kitame

didžiausi dumblynai, neįveikiami kelio ruožai, jei ne pažliugusį pavasarį. Ta gerai pramogai daugiau nieko nereikia – tik stačių šlaitų, sunkiai išvažiuojamų atkarpų, galimybės pasivaržyti ir linksmai praleisti laiką.

„Jei visurėigio ar keturračio negana, galima sėsti prie šarvuočio vairo ir apsukti vieną kitą ratą Jurbarko tankodrome“, – siūlo ekstremalių pramogų mėgėjas Antanas Kazakevičius ir priduria, kad pavasarį net tokių transporto priemonių vairavimas nėra ekstremaliausia pramoga.

Pati ekstremaliausia pavasario pramoga miestiečiui būtų išleisti jį nežinomame miške ir liepti bent parą jame išbūti. Kiek paprastų žmonių, ne žygeivių, sugebėtų nepraaikyti, rasti atsigeriant vandens ir šiltai pernaktoti? Tikriausiai vienetai.

„Todėl vaikus nuo mažens reikia pratinti prie miško, kartu eiti į vienos ar kelių dienų žygius, stovyklauti ar tiesiog pasivaikščioti apie vieną ar kitą ežerą. Na, o paauglius patartina išleisti net ir į kelių dienų išgyvenimo stovyklas. Ypač probleminius paauglius. Išėję į kelių dienų žygį ir pakliuvę į mažai pažįstamą aplinką, vaikinai ir merginos greitai atsikrato visų įgytų kaukių ir atsiskleidžia jų tikrosios asmenybės bei charakterio savybės“, – pradeda pasakojimą edukologas ir supervizorius Nerijus Januškevičius.

Pasak jo, čia galioja visai kitos taisyklės nei mokykloje ar namie: šalia nėra mamos, kompiuterio, be to, kiekvienas yra atsakingas už kokią nors darbą. Laukiniame žygyje nuėjus ne vieną kilometrą ir jau pavargus dar reikia rasti jėgų įsirengti stovyklą, užsikurti laužą, pasigaminti valgyti, ir tik tada atsiranda laisvo laiko, jei norisi – galima papramogauti. „Tačiau jėgų nebėra“, – šypteli pašnekovas.

Tokio žygio metu vaikai susipažįsta su gamta, atranda savyje tokių savybių, kokių net nežinojo

turintys, išmoksta dirbti kartu ir bendromis jėgomis siekti užsibrėžto tikslo, pagloboti silpnesnį, ir, žiūrėk, rodos, priešiškausi nusiteikę vienas kito atžvilgiu vaikai tampa draugais.

O kur naudingi įgūdžiai – uždegti laužą, paruošti valgyti, mokėti iš kibiros ir įkaitinto akmenų pasigaminti palapinės šildytuvą, iš kelių kuolų ir polietilinės plėvelės – indenišką pirtį. Ir tai dar ne viskas. „Ankstų pavasarį tinka į žygį imti palapinę, na, o atšilus orams – galima ir be palapinių. Puikiai išsimiegama ir po žvaigždėmis“, – sako Nerijus.

Tokios stovyklos ankstyvą pavasarį gal atrodo ir per daug ekstremaliai, tačiau į bundančią gamtą galima išsiruoti: pasivaikščioti nacionalinių parkų įrengtais takais, ežerų pakrantėmis pajodinėti žirgais ar susiorganizuoti paprasčiausią iškylą.

O ir taip keliaujant galima prisigalvoti visokių pramogų. Jei poilsiautojai pasiims binoklį, spės pasigrožėti pirmaisiais vėversiais, pamatys grįžtančias žąsis ar atokiose vietose krykščiančias gerves. Pasak Nerijaus, adrenalino irgi nepritrūks ir bus nenuobodu, jei keliautojai neieškos lengvų kelių, o ryšis iššūkiams ir nuotykiams. Pavyzdžiui, per upelį, užuot ieškojus brastos, galima pabandyti įsirengti perkėlą, tik reikia nepamiršti iš anksto pasiimti 5–10 metrų storesnės virvės. Beje, toli keliauti nereikia – kartais užtenka pasižvalgyti miškuose ir parkuose, esančiuose šalia gimtojo miesto.

O jei pasitaiko toks lietingas savaitgalis, kad nesinori laukan nė nosies iškišti, galima prasiimti ir kitokių pramogų. Tarkim, eiti pasižiūrėti kurio nors „Kino pavasario“ programos filmo. Ir nereikia manyti, kad į rimtesnį filmą vaikų neverta vesti. Pasirodo, yra įdomių ir prasmingų filmų, skirtų vaikams. Tarkim, festivalio metu kovo 19–balandžio 2 d. pradininkams bus siūloma pasižiūrėti du lietuviškai įgar-

sintus filmus – vokiečių režisieriaus Veito Helmerio „Mažasis padaužas“ ir prancūzų režisieriaus Jeano Peierre'o Jeunet „Neįtikėtiną jaunąjo išradėjo kelionę“.

Tėvai paprastai skundžiasi nemažomis kino bilietų kainomis, tačiau pasirinkus kino teatrą „Pasaka“ ar kino centrą „Skalvija“ piniginės plačiai atverti neteks. „Sparčiai populiarėja „Karlsono kino“ seansai. Mes ne tik parenkame pačius įdomiausius filmus vaikams, bet ir nesuklydžiau sakydama, kad tai draugiškiausi šeimai seansai, mat bilietai pigiausi visame Vilniuje. Bilietai tėveliams – 2,32, vaikams – 1,74 euro“, – sako „Skalvijos“ kino centro atstovė Diana Kliukoitytė.

Nelieka pamiršti ir senjorai. „Skalvijos“ kino centre bus rengiami seansai senjoroms už specialią kainą – bilietas tekainuos 1,45 euro. Senjorai galės pasižiūrėti tokius filmus, kaip Andrew Huculiako „Žiaurumas“, Jasmilos Zbanic „Meilės sala“ ir kt.

Tačiau ir tai nėra pati mažiausia kaina. Pašak D.Kliukoitytės, verta paminėti, kad Arūno Žebriūno filmą „Gražuolė“ norintieji gali pamatyti nemokamai.

Beje, kino centre organizuojami kino klasikos vakarai jau sulaukė nemažo žiūrovų susidomėjimo. Balandį kino gurmanams bus pasiūlytas mokslinės fantastikos šedevras – Stanley Kubricko „2001: kosminė odisėja“. Tai filmas, kuriame bandoma įminti žmogaus egzistencijos prasmę.

„Galima akcentuoti, kad „Skalvijos“ žiūrovas ištis mėgsta klasikinį filmą. Bilietai į kino klasikos seansus neretai išperkami jau prieš savaitgalį. Be to, ateina neatsitiktiniai žiūrovai, dažnai pasidomėję pačiu filmu, jo reikšme ir svarba kino istorijai, galintys argumentuoti, pagrįsti savo vertinimą“, – sako D.Kliukoitytė. ■

Daiva Urbienė

Klasterio mokslinių tyrimų centras puoselėja ambicingus planus per artimiausius 5 metus odontologijos srityje atlikti net per 20 mokslinių tyrimų

Odontologijos inovacijų klasteryje brandinami inovatyvūs produktai ir paslaugos

Naujovė. Dar palyginti neseniai klasterio sąvoka Lietuvoje buvo žinoma palyginti siauram specialistų ratui. Štai prieš penkerius šešerius metus vienos radijo stoties vedėjai, perskaitę skelbimą „leškomas klasterio fasilitatorius“, eteryje diskutavo, koks gi ir kam čia siūlomas darbas: abu pavadinimai viešojoje vartosenoje dar buvo nauji.

Pati klasterio sąvoka ilgą laiką egzistavo tik svarbiuose valstybės dokumentuose ir mokslininkų darbuose. Tačiau, patvirtinus 2007–2013 m. ES struktūrinių fondų paramos finansavimo schemas inovatyvių verslo klasterių projektams įgyvendinti, šiek tiek anksčiau prasidėjęs klasterių kūrimasis itin paspartėjo.

Klasterių fasilitatoriams Lietuvoje iš tiesų jau senokai yra kas veikti: ekonomiškai stipriausiuose miestuose Vilniuje, Klaipėdoje, Kaune, Alytuje, turinčiuose didžiausią koncentraciją įmonių ir dirbančių gyventojų, vienas po kito kūrėsi klasteriai, sparčiausiai – sveikatinimo ir kultūrinių industrijų, informacinių paslaugų, chemijos, maisto ir gėrimų pramonės sektoriuose.

Mokslų, inovacijų ir technologijų agentūra tinklalapyje *klaster.lt* šiuo metu Lietuvoje suskaičiuoja 46 klasterių iniciatyvas, iš jų maždaug ketvirtadalis klasterių susiformavę natūraliai, per ilgalaikį bendradarbiavimą. Prie tokių natūraliai susiformavusių klasterių, tarp kitų, priskiriamas Odontologijos inovacijų klasteris. Jo vadovė Renata Gilienė pasakojo, kad į

klasterį susijungusios bendrovės ne tik konkuruoja tarpusavyje, bet ir bendradarbiauja.

– Kokie motyvai konkuruojančias įmones paskatina vienytis ir bendradarbiauti? – paklausė Odontologijos inovacijų klasterio vadovė R. Gilienė.

R.G.: Bendradarbiavimas su dauguma šių įmonių susiklostė nuo seno, nes išvėlgėme, kaip naudinga vieni kitiems padėti, drauge organizuoti renginius, pasimokyti vieni iš kitų ir taip visiems tobulėti, pirmiems gauti naujausių medžiagų, prekių. Kad būtume konkurencingi ne tik Lietuvos, bet ir užsienio rinkose, būtini inovatyvūs produktai, gydymo metodai. Tad 2009 m. susibūrėme į klasterį ir dabar galime nuveikti kur kas daugiau veiklos sinergija augina visas įmones drauge.

Mūsų klasteris subūrė įvairių sektorių įmones: vienos prekiauja odontologiniais produktais ir įranga („Med Grupė“, „Med Grupės projektai“), kitos verčiasi odontologinės praktikos veikla (Vilniaus implantologijos centro klinika (VIC klinika), „I.R. Clinic“, Auristidos Gerliakienės stomatologijos gydykla, Senamiesčio stomatologijos klinika, Restauracinės odontologijos

centras), trečios užsiima moksliniais tyrimais ir taikomąja veikla („Vilniaus mokslo grupė“), moksliniais tyrimais biomedicinos srityje (Inovatyvios medicinos centras), dar kitos – odontologų mokymo veikla („Praktinė odontologija“, Implantologijos ir ortognatinės chirurgijos studija).

Taip pat prie Odontologijos inovacijų klasterio prisijungė Implantologų asociacija bei dantų technikų laboratorija „Dens Opalus“.

Odontologus vienijančio klasterio nariai kartu atlieka mokslinius tyrimus, rengia konferencijas ir jose drauge dalyvauja, patys veda mokymus, skaito paskaitas, prekiauja odontologinėmis medžiagomis bei priemonėmis, pacientams teikia aukščiausio lygio odontologines paslaugas.

– Kokia tokio bendradarbiavimo nauda?

R.G.: Bendradarbiavimas padeda sumažinti išlaidas įgyjant žinių ar technologijų, sukuria daugiau mokymosi galimybių. Antai bendrovė „Praktinė odontologija“ viešbučio „Vanagupė“ konferencijų centre rengia kasmetes didelio susidomėjimo sulaukiančias konferencijas, kuriose pristatomi naujausi moksliniai tyrimai bei odontologijos naujovės.

Augantis, bendradarbiaujantis klasteris – tai išaugusi gydymo kokybė pacientams, didesni pardavimai, naujos idėjos moksliniams tyrimams

Klasterio nariams dalyvavimas tokiuose renginiuose nemokamas. Renginio dalyvių kasmet daugėja, o tokie renginiai didina klasterio žinomumą. Tad bendradarbiaudamos įmonės sėkmingai naudoja bendros rinkodaros, informacijos ir komunikacijos galimybes. Kita vertus, tobulėjame ir neformaliuose susibūrimuose, kai specialistai pasidalija su kolegomis naujienomis iš pasaulinių konferencijų.

– Ar žiniomis dalijatės tik savo klasterio ribose?

R.G.: Niekada neatsisakome pagelbėti ir specialistams bei įmonėms, nesančioms klasteryje, tačiau Odontologijos inovacijų klasterio nariai iš bendrų pasitarimų, susirinkimų gauna labai daug vertingų specializuotų žinių – ir gauna jų pirmieji.

Bendradarbiavimas – didžiulė klasterio stiprybė. Kiti gydytojai, klasterio nariai, visada gali tarpusavyje konsultuotis, nes dauguma gydytojų stažuojasi prestižinėse pasaulinėse konferencijose įvairiose užsienio šalyse ir ten vyksta ne tik mokytis, bet ir moko kitus, užsienio specialistus.

Kiekviena klasterio įmonė siekia pripažinimo, proveržio savo srityje. Štai VIC klinikos gydytojų odontologų komanda klinikinėje praktikoje taiko naujausius pasaulinio mokslo pasiekimus, atlieka mokslinius tyrimus, kurie geriausiems specialistams jau pelnė ir pasaulinį pripažinimą.

2012 m. VIC klinikos gydytojai Algirdas Puišys, Tomas Linkevičius, Mindaugas Stacevičius, Eglė Vindašiūtė ir Natalja Verina dalyvavo kasmetinėje Europos osseointegracijos akademijos konferencijoje Kopenhagoje. Ši aso-

ciacija vienija geriausius žemyno implantologus, joje Lietuvos medikai pristatė savo mokslinius klinikinius tyrimus. Gydytojo A.Puišio mokslinis tyrimas buvo įvertintas pirmąja vieta, nurungdamas net šešis šimtus kitų pranešimų. Tyrimo tema – „Kraštinio kaulo stabilumas aplink dantų implantus pastorus dantenas“.

Didžiausias pasiekimas – pernai rudenį iš Ro-

„Galimybių klasteriui daug – tereikia jomis pasinaudoti kuriant sąlygas įmonių grupei konkuruoti tuo, ką jos sugeba daryti geriausiai“, – sakė Odontologijos inovacijų klasterio vadovė R. Gilienė

moje vykusio tarptautinio EAO kongreso VIC klinikos gydytojas A.Puišys parsivežė Europos osseointegracijos akademijos sertifikatą, kuris įvertina ypatingus gydytojo gabumus ir aukštą kvalifikaciją implantologijos srityje. Tai vienintelis gydytojas Lietuvoje, turintis tokį sertifikatą. – Klasteriui suteikta ES struktūrinių fondų parama. Kaip ją panaudojote?

R.G.: Džiaugiamės gavę paramą iš Ūkio ministerijos kuruojamos Lietuvos verslo paramos agentūros: įsigijome brangios įrangos, reikalingos moksliniams tyrimams. Moksliniai tyrimai, inovacijų ir naujų technologijų paieška bei kūrimas – viena svarbiausių klasterio veiklos kryptių. Mokslinių tyrimų centras puoselėja ambicingus planus per artimiausius penkerius metus odontologijos srityje atlikti net per 20 įvairių kryptių mokslinių tyrimų.

Tokie tyrimai specifiniai: jie gali trukti ir keles metus, be to, jie neretai susiję su tam tikra rizika. Juk dažnai nutinka, jog įpusėjus tyrimą paaiškėja, kad jis nebeaktualus arba jį pirmiau atliko kažkas kitas. Dėl to reikia užčiuopti išskirtines, siauras tyrimų sritis, rasti tai, kas šiuo metu itin aktualu. Įmonių bendradarbiavimas klasteryje padeda paskirstyti riziką ir mokslinių tyrimų bei taikomosios veiklos išlaidas.

Lietuvos medicinos klasterio (LITCARE) vykdomasis direktorius Gražvydas Morkus anksčiau pokalbyje su „Veidu“ yra pastebėjęs, kad populiarinti šalies medicinos paslaugas tiek Rytų, tiek Vakarų rinkose keblu dėl tam tikro nepasitikėjimo, kurį galima įveikti sertifikuojant paslaugas.

„Rytų valstybėse Lietuva prisimenama dėl kurortinių paslaugų, bet kyla abejonių: ką gi spėjote tokio išmokyti, kas būtų geriau nei pas mus? Vakariečiai taip pat abejoja: ką gi ypatinga su spėjote pasiekti? Kad vakariečiams įrodytume, kokios kokybiškos mūsų medicinos paslaugos, labai svarbūs yra tarptautiniai, visame pasaulyje pripažinti sertifikatai. Tai itin brangi procedūra, tad medikai vis dar diskutuoja, ar pirmiau reikėtų sertifikuotis, ar iš pradžių įsitikinti, kad verta į tai investuoti. Manau, logiškiau būtų jau iš pradžių tuos sertifikatus turėti – bet diskusija dėl to dar tęsiasi“, – sakė klasterio vadovas.

R.Gilienė pastebi tendenciją: užsienio pacientų, įvertinusių aukštą Lietuvos specialistų darbo kokybę ir gerokai mažesnes paslaugų kainas, Lietuvos odontologijos praktika besiverčiančioms įmonėms „atvedė“ tarptautinis bendradarbiavimas klasterio lygmeniu.

Klasterio vadovės vertinimu, valstybės parama klasterių veiklai tikrai juntama: skiriamas finansavimas vykti į parodas, pristatyti įmonėms, išleisti specializuotiems leidiniams, rengti nuotolinės konferencijos su užsienio gydytojais, konsultuoti.

Odontologijos inovacijų klasterio artimiausiose planuose – tarptautinė plėtra, partnerystė su užsienio įmonėmis. Augantis, bendradarbiaujantis klasteris – tai padidėjusi gydymo kokybė pacientams, tai didesnė apyvarta besiverčiantiesiems prekyba, tai idėjos moksliniams tyrimams, kurių metu rasti inovatyvūs sprendimai ir įžvalgos išsyk vėl diegiami į praktiką. ■

Rasa Vaitkevičienė

„Mėgstu psichoanalizę, bet nemėgstu psichoanalitikų“

Neatspėtumėt, kas ištare šią frazę. Tokius Amerikos analitiko žodžius išgirdau privačiame pokalbyje. Pasirodo, psichoanalitikų nemėgsta ne kas kitas, bet toks pat psichoanalitikas.

Tai man pakartojo vienas iš mano mokytojų, geriamas psichoanalizės pasaulyje olandų psichoanalitikas. Maža to, jis tarstelėjo, kad ir pats pasirašytų po šiais žodžiais.

Kas nutiko, kad psichoanalitikai ima nemėgti vieni kitų? Klausimas keistokas atrodo tik iš pirmo žvilgsnio, nes lygiai taip pat galėtume jį performuluoti, taikydami bet kuriai kitai žmonių kategorijai. Kodėl lietuvius ima nemėgti lietuvio? Kodėl (pseudo)patriotai nemėgsta socialdemokratų? Kodėl apskritai žmogus nemėgsta kito žmogaus? Kur dingio krikščioniška paskata mylėti savo artimą kaip save patį?

Pastarajame klausime, matyti, slypi ir nemaža dalis atsakymų į jį rasti tiesos. Ar gali mylėti kitą, jei nemyli savęs paties? Nepasitikėdamas savimi, o kartu ir save nuvertindamas bei nemylėdamas, imi ieškoti nuodėmių ir kituose. Juk nėra geresnio būdo triumfuoti, nei užkelti koją ant gulinčio varžovo. Nemažai yra tokių, kuriems kito paniekimas sukelia pasitenkinimą savimi – jėgą mat pademonstravau. O jei jėgą pademonstravau, vadinasi, jos turiu pakankamai. O jei jėgų turiu pakankamai, tai kaip ir nebėra dėl ko save laikyti menkesniu už kitus...

Bet ar tai meilė sau? O jei meilė sau, tai turėčiau ir kitus imti mylėti. Juk taip sakoma, ar ne? Kodėl sunaikindamas kitą žmogus nebepasijunta išgama, barbaru, bet jaučiasi nugalėtoju? Klausimų vis daugiau, tačiau atsakymas peršasi vienas. Žmogus nebesijaučia patenkintas savimi, jam trūksta meilės ne tik sau, bet ir gyvenimui apskritai. O jei dar pridėsime visuotinį nebrandumą, kurį nemažai skatina pati visuomenė, propaguojanti materialines ir kūniškąsias, bet toli gražu ne dvasines vertybes, suvoksime, kad tik kūno, jėgos triumfas ar primityvus kito žmogaus pažeminimas tampa didžiausia vertybe silpnų ir savęs nemylinčių žmonių visuomenėse.

Vis dėlto žmogus yra mąstanti būtybė, todėl net ir primityviam veiksmui reikalingas pagrindimas. Tam mes ir susikuriame įvairiausias teorijas, kurių įsikabiname ir nepajudinamai laikomės tam, kad galėtume jaustis stiprūs ir pateisintume savo veiksmus.

Štai putinizmo „nuzombintas“ Rusijos gyventojas šventai įsikabina į naivią rusiškojo pasaulio „pakėlimo nuo kelių“ teoriją. Ir visiškai nesvar-

Bet kodėl ant šio kabliuko laikomės užkibę ir mes? Kodėl „oligarchas“ net ir mūsų politikos lyderiams tolygus nusikaltėliui? Štai prieš antrąjį merų rinkimų turą kauniečiai buvo nuolat gąsdinami „oligarchiniu sąmokslu“ prieš miestą, o gal net ir Lietuvą. Turtuolis mat yra banditas... Keisčiausia, kad ir patys puolamieji net nebando niekaip atsakyti. O juk paprasčiausia būtų tiesiog pasakyti: „Taip, aš esu turtingas. Ir tai tik rodo mano protą bei sugebėjimus kurti!“

Lietuvius jau seniai vadinamas pavyduoliu. Gal todėl kiekvienas už mus labiau lydimas sėkmės, turtingesnis ar protingesnis vertinamas kaip priešas, kurį reikia tiesiog sunaikinti ar iš jo viską atimti... Bet juk už to slypi paprasčiausias menkumas, bejėgystė ir nepasitikėjimas savimi.

Mes nesukame galvos, kaip pasistengti patiems, kaip sukurti naudą, žengti visuomenės ar asmeninės sėkmės laipteliu aukštin, – geriau neapkęsime ir sieksime sunaikinti, nes mes turime nepajudinamą teoriją „oligarchas = nusikaltėlis“!

Na, gerai, galite mane apkaltinti, kad ginu materialinių vertybių kultą, kurį keletu pastraipų anksčiau sumenkinau, sakydamas, kad mūsų visuomenė pernelyg aukština kūniškuosius, o ne dvasinius pasiekimus. Bet sakykite, ar žmogus, kuris sugebėjo sukurti verslo imperiją, davusią darbo tūkstančiams bei mokančią mokesčius, kurie padeda išlaikyti dar kitus tūkstančius, gali stokoti protinių ar dvasinių galių? Tai gal kaip tik jis labiau myli kitą, nes duodamas sau duoda ir kitiems?

Vis dėlto nenoriu pasirodyti ginantis vienas ar kitus žmones, nes esu tiesiog prieš teorijas. Kas gali įrodyti bet kurią teoriją? Nekalbu apie nemokšiškas anksčiau minėtas „klūpančio rusų pasaulio“ ar „oligarchų sąmokslą“ teorijas. Įrodykit man, kad teisinga yra bet kuri mokslinė teorija. Pasirodysiu keistas, bet abejoju visomis teorijomis, net ir Einšteino reliatyvumo teorija ar bet kuria kita mokslinė teorija, pavyzdžiui, tikimybių. Kodėl? Ogi todėl, kad kurdami teorijas mes remiamės savo šios dienos pasaulio pažinimo ir žinių lygiu. O kas gali paneigti, kaip sakoma garbiajame posakyje, jog po šimto metų mūsų žinios bus tokios, kad paneigs visas ankstesnes mokslines teorijas?

Nenoriu vis dėlto pasirodyti griovėju, tačiau manau, kad žmogaus brandos požymis – abejonė. Abejonė viskuo ir visada, nes abejonėse gimsta tiesa (jei tokia egzistuoja) ir išvengiama įstrigimo teorijoje, kuri neretai tėra tik būdas apsisaugoti nuo savo trūkumų pamatymo. O tvirtai įtikėję savo tiesa ir savo teorija žmonės yra pavojingiausi.

Baigdamas grįšiu prie straipsnio pradžios. Taigi kodėl psichoanalitikas sako, kad nemėgsta psichoanalitikų? Atsakymas slypi istorijoje. Kadaise psichoanalizė gimė ir augo labai nepalankioje dirvoje. Sigmundo Freudio teiginiai buvo nepriimtini imperiškai Vienos visuomenei, nes jis prabilo apie seksualumą, libido ir kitus „košmariškus“ dalykus. Tačiau situacija negerėjo ir vėliau, kai psichologija ir psichoterapija tapo kasdienybe. Gimstančios naujosios teorijos siekė ištvirtinti šią pasaulį. O tam neretai padėjo savo motinos, psichoanalizės, nuvertinimas. Čia kaip ir žmonių pasaulyje – norėdamas atsiskirti nuo tėvų, vaikas turi juos įveikti savo vidiniame pasaulyje. Tad ir nutiko, kad psichoanalizė nuolat buvo menkinama. O psichoanalitikai juk irgi žmonės – jiems nėra svetimos visuotinės silpnybės. Todėl daugelis jų gindamiesi ir įsikibo į neklystančią teoriją bei ėmė nuvertinti kitus, o dar blogiau – pradėjo juos „analizuoti“ buityje. Anekdotaus virto situacijos, kai du psichoanalitikai pasikalbėję apie orą įžvelgė vienas kitame įvairiausių neįsisąmonintų troškimų...

Psichoanalizė, deja, irgi tėra teorija. Ir ji nėra neklystanti, todėl verta tiek psichoanalitikams, tiek įvairiomis savo tiesomis įtikėjusiems žmonėms prisiminti vieno psichoanalizės kūrėjo Alfredo Adlerio ginčo metu įsiau drinusiam ir savimi pernelyg pasitikinčiam Freudui pasakytus žodžius: „O gali būti ir kitaip...“ ■

Raimundas Milašius
Psichoanalitikas

Lietuvius jau seniai vadinamas pavyduoliu. Gal todėl kiekvienas už mus labiau lydimas sėkmės, turtingesnis ar protingesnis vertinamas kaip priešas.

bu, kad putinizmas kuo toliau, tuo labiau paprastą Rusijos pilietį jau ne ant kelių klupdo, bet apskritai veidu į purvą paguldo, – svarbiausia yra tikėti savo tiesa, nes bet koks nukrypimas nuo jos tik atvers bejėgystės skaudulius ir dar labiau paskatins nemeilę sau.

Nė kiek ne mažiau „tvirtą“ teoriją įsikibę laikomės ir mes. Štai nuo scenos nenuėina ir per pastaruosius rinkimus dar kartą į dienos šviesą išvelkama „oligarchų sąmokslas“ teorija. Niekaip nesuprantu, kodėl mes, taip norėdami atsiriboti nuo Rusijos įtakos, lyg akli kačiukai laikomės jos propaguojamų vertybių. Juk ne kur kitur, bet būtent Rusijoje nuolat pjudomi „nekenčiami oligarchai“. Net ir pats terminas ten labiausiai vaikiojamas. Gal klystu, bet Vakaruose „oligarchas“ nėra jau toks kasdienis žodis. Maža to, Vakaruose žmogus, kuris sugeba savo protu ir jėgomis ką nors pasiekti, yra vertinamas ir gerbiamas.

Deja, rusiškoji tradicija sukūrė teoriją, kad turtingas žmogus ir vagis yra tolygios sąvokos. Galima tą suprasti. Šalyje, kurią beveik visą amžių nuodijo bolševikinė „buržujų“ ekspropriavimo idėja, seniai nebėliko tokių, kuriems dar žadintų sentimentus ir keltų pagarbą aristokratiška, bajoriška ar dar kuri kita vienaip ar kitaip su turtu, nesvarbu, materialiu ar dvasiniu, susijusi vertybė.

RESTORANAS - MUZIEJUS

Lietuvos didikų virtuvė

Tel. +370 5 262 8484

IDABASAR

UAB „Ida Basar“
Subačiaus g. 3
LT-01302 Vilnius
Tel. +370 5 262 8582
El. p. office@idabasar.lt
www.idabasar.lt

Pobūvių aptarnavimas

Įmonių ir organizacijų pobūviai,
vestuvės, šeimos šventės, gimtadieniai,
konferencijos ir seminarai

Tel. +370 5 262 8582

KEPYKLĖLĖ

Gardūs proginiai, vestuviniai, vaikiški tortai,
pyragaičiai ir kiti saldumynai

Tel. +370 5 262 2909

LIETUVOS NACIONALINIS OPEROS IR BALETO TEATRAS

Richard Wagner

LOHENGRINAS

kovo 19 d. 18.00 val.

Ferdinand von Bothmer (Lohengrinas)

Sandra Janušaitė (Elza fon Brabant)

Dainuoja

Inesa Linaburgytė, Dainius Stumbras, Tadas Girininkas,
Vytautas Bakula, Vladas Bagdonas, Rafailas Karpis,
Vytautas Kurnickas, Arūnas Malikėnas

Dirigentas **ROBERTAS ŠERVENIKAS**

GENERALINIS RĖMĖJAS

BOSCA

INFORMACINIAI RĖMĖJAI

rytas

veidas

MOTERIS

RĖMĖJAI

Mallier Auto Vilnius

LOTOS

MAWIN

Gemma

ovc

Sąjauja
trijų
valstybių
Rajono
Reprezentacija

LIETUVIŠKŲ
KŪRŲ
Gediminas
Rajoninis